

Sámedikki dievasčoahkkin

Čoahkkingirji 02/14

Ávjuvárgaaidnu 50, N-9730 Kárášjohka

Telefon +47 78 47 40 00

Telefaks +47 78 47 40 90

samediggi@samediggi.no

www.samediggi.no

Áigi: 03.-06.06.14

Báiki: Kárašjogas

Áššelistu

Saksnr.	Sakstittel
011/14	Vuodđudeapmi
012/14	Odđa áššiid dieđiheapmi
013/14	Sámediggeráđđi doaibmađiedahus
014/14	Gažaldagat Sámediggeráđđái
015/14	Sámediggeráđi čilgehus sámi riikkaidgaskasaš barggu birra
016/14	Sámedikki čoahkkinortnet - ođasmahttin
017/14	Sámedikki 2014 reviderejuvvon bušehtta
018/14	Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi – doaibmađiedáhus 2013
019/14	Finnmárkkulága čuovvleapmi
020/14	Oahpahušláhka ja priváhtaskuvlalahka – sámi ohppiid vuoigatvuodát
021/14	Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimat 2015 čoahkkinplána
022/14	Dievasčoahkkinjođihangotti välljen
023/14	Gulaskuddan – Struktuvraearreortnet daid bivdofatnasiid várás, mat leat oanehat go 11 mehtera.

Čoahkkináiggit

Áigi	Ášši	Siidu
03.06.14 dii. 09.05-09.10	011/14	3
03.06.14 dii.09.10-09.15	012/14 ovdanbuktin	5
03.06.14 dii. 09.15-12.00	013/14	13
03.06.14 dii. 15.10 -15.25	015/14 ovdanbuktin	49
03.06.14 dii. 15.25-17.30	014/14	46
05.06.14 dii. 09.00-09.25	016/14	66
05.06.14 dii. 09.25 - 14.20	017/14	71
05.06.14 dii. 14.30 - 15.15	018/14	87
05.06.14 dii. 15.15 - 18.50	019/14	95
05.06.14 dii. 18.50 - 20.00	020/14	115
05.06.14 dii. 20.00 -20.10	021/14	123
06.06.14 dii. 09.05 - 10.20	012/14 ságaskuššan	5
06.06.14 dii. 10.20 - 11.35	015/14 ságaskuššan	49
06.06.14 dii. 11.35 - 11.55	022/14	126
06.06.14 dii. 13.00 - 14.25	023/14	128

Ášši/Sak DC 011/14

Čoahkkima vuodđudeapmi

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 03.06.14 dii. 09.05.

Áirasat

Čuovvovaš áirasat ledje vuodđudeamis:

1. Mariann Wollmann Magga	21. <i>Ii oktage várrelahtu Lisa-Katrine Mo ovddas</i>
2. Beaska Niillas	22. Cecilie Grape (<i>várrelahtu Sandra Márjá West ovddas</i>)
3. Hartvik Hansen (searvvai dii. 11.00)	23. Aud Marthinsen
4. Knut Inge Store	24. Per Mathis Oskal
5. Christina Henriksen	25. Torbjørg Leirbakken (<i>várrelahtu Lars Oddmund Sandvik ovddas</i>)
6. Ellen Kristina Saba	26. Nanna Thomassen
7. Laila Nystad	27. (Ii oktage várrelahtu Viktor Inge Paulsen ovddas 3.- 4.6.14)
8. Jan Åge Biti (várrelahtu Laila Susanne Vars ovddas)	28. Vibeke Larsen
9. Marit Kirsten A. Gaup	29. Lars Filip Paulsen
10. Per A. Bæhr	30. Ellinor Marita Jåma
11. Mathis Nilsen Eira	31. Nora Marie Bransfjell
12. Isak Mathis O. Hætta	32. John Kappfjell
13. Inger Eline Eriksen	33. Jovna Zakarias Dunfjell
14. Johan Vasara	34. Kirsti Guvsám
15. Toril Bakken Kåven	35. Jørn Are Gaski
16. Ronny Wilhelmsen	36. Anita Persdatter Ravna
17. Arthur Johan Tørfoss	37. Marie Therese N. Aslaksen
18. Inger Elin Kristina Utsi	38. Kjellrun Wilhelmsen
19. Kjetil Romsdal	39. Tor Gunnar Nystad
20. Piera Heaika Muotka	

Juolluduvvon permišuvnnat

Permišuvnnat olles dievasčoahkkimis

Áirras nr. 21 Lisa-Katrine Mo

Áirras nr. 22 Sandra Márjá West

Áirras nr. 25 Lars Oddmund Sandvik

Permišuvnnat osiid dievasčoahkkimis

Áirras nr. 8 Laila Susanne Vars, geassemánu 3. b., 5. b maŋŋel ášši 19/14 loahpaheami ja olles geassemánu 6. b.

Áirras nr. 27 Viktor Inge Paulsen, geassemánu 3. - 4. b.

Áirras nr. 15 Toril Bakken Kåven, geassemánu 5. - 6. b.

Áirras nr. 26 Nanna Thomassen, geassemánu 6. b.

Áirras nr. 36 Anita Persdatter Ravna, geassemánu 6. b. dii 10.00 rájes

Áirras nr. 30 Ellinor Marita Jáma, geassemánu 6. b. dii 10.30 rájes

Várrelahttu Cecilie Grape, geassemánu 6. b. dii 10.00 rájes

Várrelahtut

Várrelahttu Torbjørg Leirbakken lei čoahkkimis áirras nr. 25 Lars Oddmund Sandvik ovddas.

Várrelahttu Cecilie Grape lei čoahkkimis áirras nr. 22 Sandra Márjá West ovddas.

Várrelahttu Jan Åge Biti lei čoahkkimis áirras nr. 8 Laila Susanne Vars ovddas geassemánu 3. b., 5. b maŋŋel ášši 19/14 loahpaheami ja olles geassemánu 6. b.

I Áššebáhpirat

07.05.14 beaiváduvvon gohččun ja áššelistu

II Evttohusat ja mearkkašumit

Dievasčoahkkinjođihangotti árvalus

07.05.14 beaiváduvvon gohččun árvaluvvon áššelistu, prográmma ja sárdnunáigi dohkkehuvvo

III Jienasteapmi

39 áirasis ledje 36 čoahkis. Jienasteapmi dahkkojuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

Dievasčoahkkinjođihangotti árvalus mearriduvvui ovttajienalaččat.

IV Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

V Sáhavuorolistu ja replihkat

	Sáhavuorru	Replihkka
1	Jørn Are Gaski, áššejođiheaddji	

VI Sámedikki mearrádus

07.05.14 beaiváduvvon gohččun árvaluvvon áššelistu, prográmma ja sárdnunáigi dohkkehuvvo

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui 03.06.14 dii. 09.10.

Ášši/Sak DC 012/14**Odđa áššiid diediheapmi**

Arkiiva Arkiiváššennr.
SF- 14/2515

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 03.06.14 dii. 09.10.

I Mildosat

Nr	Beaivi	Geas/Geasa	Namahus
1	23.05.2014	Árras Hartvik Hansen, Árja	Doarjjaortnet skuvllaide sámi giliin
2	23.05.2014	Árras Nora Bransfjell, NSR sámediggejoavku	Doekeme eekijste miehtjiesdajvesne áarjelsaemien báatsoedajvine
3	23.05.2014	Árras Mariann Wollmann Magga, BB:a sámediggejoavku	Odđa ofelašprošeavttat sámi kultuvrra várás
4	23.05.2014	Árras Ronny Wilhelmsen, BB:a sámediggejoavku	Vuotnalinnját ja Sámedikki politihkka
5	23.05.2014	Árras Inger Elin Utsi, NSR-NSR/SaB sámediggejoavku	Nationála dearvvašvuoda- ja buhcciidviessoplána birra
6	23.05.2014	Árras Torill Bakken Kåven, Nordkalottfolket	Doarjot kvenaid rahčamušaid kvenagielladili buorideamis
7	23.05.2014	Árras Christina Henriksen, NSR-NSR/SaB sámediggejoavku	Sámediggi nuortalašgillii

II Evttohusat**Evttohus 1, árras Hartvik Hansen, Árja**

Doarjjaortnet skuvllaide sámi giliin

Árja sámediggejoavku čujuha Olli 2-ráđi čilgehussii sámi giliskuvllaid dili birra. Mii diehtit ahte Olli 2 ráđđi lea váldán ovdan sámi guovlluid giliskuvllaid heaittiheami birra ráđđehusain konsultašuvnnain guoskevaš departemeanttaiguin.

Árja háliida ahte Sámediggi bargá dan ala ahte oažžut ásahuvvot sierra doarjjaortnegiid sámi guovlluid giliskuvllaid várás. Árja sámediggejoavku lea fuolastuvvan go skuvllat sámi giliin ja giliin olggobealde gielddaid guovddážiid heaittihuvvojit ja sáhttet heaittihuvvot. Dat dagaha eretfárrema ja sámi gilit šaddet ávdin.

Dakkár doarjjaortnega vejolaš eavttut sáhttet leat:

- 1) Skuvla galgá leat báikáduvnon olggobealde gieldda guovddáža
- 2) Uhcimusat 50 % skuvlla ohppiin galget leat válljen sámegeiela 1, sámegeiela 2 dahje sámegeiela 3.

Árja sámediggejoavku bivdá Sámediggeráđi váldit ovdan ášši Máhttodepartemeanttain ja Geldadepartemeanttain.

Sámediggeráđi čuovvoleapmi 1. evttohussii

Sámediggeráđdi atná dehálažžan ahte skuvllain lea buorre sámi oahpahusfálaldat beroškeahhtá gos skuvllat leat. Lea suohkaniid ovddasvástádus láchit buori skuvladili ohppiide rámmaeavttuid ektui. Sámediggeráđdi oaidná váikkuhusaid go giliskuvllat heaittihuvvojit sámi giliin ja báikegottiin, ja oaivvildit ahte lea dehálaš ahte suohkanat oidnet ovddasvástádusasat doalahit giliskuvllaid. Stáhta juolluda doarjaga sáme-giel-oahpahussii vuodđoskuvlii ja joatkkaoahpahussii. Dát doarjjaortnet lea revideremis, ja Sámediggeráđdi lea reviderema olis váikkuheamen dása vai sámi oahpahusfálaldat suohkaniin oažžu buoret rámmaeavttuid.

Sámediggeráđdi lea mearkkašan árvalusaid áššide sihke hospiterema ektui ja dán árvalusa vuodđoskuvlla doarjagii. Sámediggeráđdi konstatere ahte sámi oahpponeavvuid dilálašvuohta ain lea vuoruhuvvon doaibma Sámediggái ja ahte dát ain ferte vuoruhuvvot ovddasguvlui vai sámi oahppit ožžot oahpponeavvuid fágain, juoga mii lea vuodđodárbu vai oahppit ožžot kvalitatiivvalaš buori oahppofálaldaga. Sihke oahpponeavvudilálašvuohta, hospiteren ja dat vuodđorámmat oahpahussii, nu go oahpahusa láchin ja heiveheapmi oahpahusvuogádagas leat áššit maid sámediggeráđdi áigu čuovvolit iešguđet oktavuodain.

Sámediggeráđdi lea deaivvadeamen máhtto-ministariin geassemánus, ja sáme-giel-oahpahusa doarjjaortnet lea okta ášši mii loktejuvvo čoahkkimis.

Evttohus 2, áirras Nora Bransfjell, NSR sámediggejoavku

Doekeme eekijste miehtjiesdajvesne áarjelsaemien båtsoedajvine

Mijjeh daejrebe Staateskáajje lea doekeme jih ussjede eekh doekedh privaate aajhteridie. Dam libie vuajname dovne Nâamesjevuemesne jih Fovsesne. Saemien bielestes sijnthebe tjirkedh dovne dihte mij duaka jih dihte mij áasta amma daejrieh dovne saemien iedtjeladtjh daejtie dajvide nuhtjeh, jih saemien reaktah daejnie dajvine gâávnesieh.

NSR veanhta dagkeres áesiestimmie tjuaara vuertedh goske reaktah leah tjielkestamme. Jeatjah gaavhtan edtja krievenassh biejedh dagkarinie áesiestimmie mah gorredieh darjomh eah sijnth daaletje reaktah goerpedehtedh, guktie dovne doekije jih áestije dam daejrieh. Numhtie sæjhta aaj árrodh jeatjah dajve-aajhteridie mah sijnthieh eekh doekedh.

Sámediggeráđi čuovvoleapmi 2. Evttohussii

Meahcceeatnamiid vuovdin lullisámi boazoguohtonguovlluin

Sámediggeráđdi diehtá ahte Statskog SF lea vuovdán biedgguid meahcceteaiggaid sámi guovlluin mehciin. Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta lea geatnegahtán Statskog SF dan dahkat geassemánus 2011 maŋŋá Stuorradikki eanetlogu mearkkašumi, man oktavuodas ráđdehus árvvoštalai dákkár vuovdimiid maiddái Romssas ja Norlánddas. Sámediggi lea vuostálastán dán 27.10.2011 beaiváduvvon reivve bokte Eanandoallo- ja biebmodepartementii. Mearrádus dán vuovdimis dahkkui konsultašuvnnaid haga, dat mearrádus dahkkojuvvo ovdal Sámi vuoigatvuodálávdegotti II čuovvoleami ja sáhtá dagahit ahte stáhta šaddá oamastanvuoigatvuodariidui rivttes vuoigatvuodaoamasteddjiiguin.

Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta lea 06.02.12 beaiváduvvon reivves dadjan ahte vuovdima oktavuodas dieđihuvvo ahte vuovdin ii rievdat riektedili. Dasto dadjá departemeanta ahte Statskog SF doaimmastis ii sáhte ovddalgihtii mearridit ođđa láhkamearrádusaid Sámi vuoigatvuodálávdegotti evttohusa vuodul.

Sámediggeráđdi ballá ahte eatnamat vuvdojuvvojit vuogádatlaččat doppe gos sáhttet leat sámi oktasaš ja individuála vuoigatvuodát ovdal go lahka addojuvvo daid dohkkeheami ja kártema birra. Ráđdi oaidná maiddái ahte sámi guovlluin vuvdojuvvojit viiddis areálat, ja oaidná ahte lea ágga bivdit Sámi vuoigatvuodálávdegotti evttohit ahte maiddái dákkár guovlluin galgá sáhttit kártet vuoigatvuodaid, go dát sáhtá dagahit dárbbu bággolonistit vuoigatvuodaid ruovttoluotta álgooamasteddjiide dahje geavahusriekteoamasteddjiide. Ráđdi lea fuolas go ráđdehus ii leat čuovvolan Sámi

vuogatvuodalávdegotti evttohusa dan ektui ahte álggahit konsultašuvnnaid láhkaaddimis eana- ja resursavuogatvuodaid dohkkeheapmái ja kártemii olggobealde Finnmárkku. Áššečuolbma válđojuvvo ovdan gieldda- ja ođasmahttinministariin čeahkkimis geassemánu 23. – 24. beivviid.

Evttohus 3, áirras Mariann Wollmann Magga, BB:a sámediggejoavku

Ođđa ofelašprošeavttat sámi kultuvrra várás

Sámi mánáin ja nuorain leat unnán kulturskuvlafálaldagat main livččii sámi sisdoallu. Sámi guovlluin olggobealde sámi giellahálddašanguovllu sáhtášii dán fálaldagain ja prošeavttain leat deatalaš mearkkašupmi mánáid ja nuoraid identitehta nannemii.

Okta ollu prošeavttaid gaskkas mii váikkuha dan, lea juoiganprošeakta maid Máttá-Várjjaga kulturskuvla jođiha. Prošeakta lea doaibman 3 jagi, ja lea plánejuvvon ahte dat jotkojuvvo jagi 2016 lohppii. Dán erenoamáš prošeaktii servet mánáidgárddit, vuodđoskuvllat ja joatkkaskuvllat. Fágalaš sisdoalus leat mielde juoigan ja musihka, muhto dat lea maiddá hui deatalaš giellaoahppamii.

Árjjalaš barggu bokte ovddiduvvo searvvaheaddji málle man mihttomearrin lea searvahit buohkaid. Dat mearkkaša dan ahte dál galgá láchčojuvvot nu ahte fálaldat heivehuvvo sámegeielat mánáide mánáidgárddiin ja vuodđoskuvllain, ja dasto fálaldat mielohppiide skuvllas ja eanet mánáidgárdemánáide. Málle sáhtá buvttihi eanet dihtomielalášvuoda, ja oainnusmahttit sámeálbmoga leahkima gieldda almmolaš lanjas. Dasto sáhtá dainna juksat mánáid ja nuoraid geat eai soaitte leat dihtomielaláčat sin sámi identitehtas. Prošeavtta loahpalaš mihttomearri, man ovdii bargojuvvo, lea ahte kulturskuvlii galgá šaddat fásta virgi sámi kulturmáhtus. Sáhtá dadjat ahte dát lea ovddasmani bargu!

Prošeavttas leat juo nannejuvvon ollu bealit, earret eará lea muhtun eará gieldda jearran prošeavtta birra, mii sáhtá ovddidit sullasaš fálaldaga – báikkálaččat heivehuvvon. Erenoamážit lea álggahuvvon sámi giellakursa Máttá-Várjjaga mánáidgárdebargiid várás, mii buvttiha eanet giellageavaheddjiid, ja buorida gieldda sámi mánáidgárdefálaldaga.

Dán lágan prošeavttaid joatkimii dárbbášuvvojit eanet ruhtadanaktevrrat. Ovttasbargošiehtadusaid ovdabargu, ja ieš ovttasbargošiehtadusat sáhttet leat vealtameahtun deatalaččat jos dáiguin sáhtá joatkit gielddaruhtadeami bokte.

Sámediggi ge ferte juolludit ruđaid ja addit eará veahki prošeaktii, ja čilget nationála eiseválddiide man deatalaš dát prošeakta lea.

Sámediggeráđi čuovvoleapmi 3. evttohussii

Ođđa ofelašprošeavttat sámi kultuvrra várás

Sámediggi oaidná ahte kulturskuvla lea ángirusšan erenoamáš bures dainna ahte čuvgemín ja láchčimin dasa ahte sámi kultur- ja giellaáddejuvvo ovddiduvvo vuosttažettiin juoigama bokte. Sámediggi lea badjel 3 jagi dorjon Máttá-Várjjaga kulturskuvlla ovdaprošeaktamuttus, mii lea boahtán ávkin sihke gieldda skuvllain ja mánáidgárddiin identitehtaovddideamis. Prošeavtta lea Máttá-Várjjaga gieldda čađahan, muhto Sámediggi lea addán stuorra ruhtadoarjaga dasa. Prošeakta šaddá dál bistevažžan, nu mo ohcci lea čilgen, mii earret eará mearkkaša ahte galgá ásahuvvot virgi mii galgá nannet sámi dimenšuvnna. Sámedikki oaidnu lea ahte dakkár doaibma ferte adnojuvvo oassin gieldda doaimmas, ja nu dat ferte válđojuvvo mielde gieldda bušeahtaide.

Evttohus 4, áirras Ronny Wilhelmsen, BB:a sámediggejoavku ja Nordkalottfolket

Vuotnalinnjât ja Sámedikki politihkka

Maŋŋá konsultašuvnnaid riddoguolástuslávdegotti evttohusa čuovvoleami birra gaskal ovddit sámediggepresideantta Egil Olli ja guolástusministara, juksojuvvui ovttamielalašvuohta earret eará das ahte gielddit badjel 15 mehtera guhkkosaš fatnasiid bivdimis Finnmárkku vuonain ja osiin Romssas ja Nordlánddas.

Dán gildosis sáhtta oazžut sierralobi, ja Vuotnaguolástuslávdegoddi lea ožžon deatalaš rolla dan ektui, dakko bokte ahte sii galget buktit rávvagiid Guolástus- ja riddodepartementii vejolaš sierralobiid ektui.

Vuotnalinnjât ja gielddus badjel 15 mehtera guhkkosaš fatnasiid bivdimis dáid linnjáiid siskkobealde lea áibbas ođđa politihkkasuorgi Sámediggái ja nátionála dássái.

Sámediggi ii leat digaštallan vuotnalinnjáiid mearrideami ii ge digaštallan prinsihpaid sierralobiid ektui vuotnalinnjáiid siskkobealde daid fatnasiid várás mat leat guhkit go 15 mehtera.

Mii diehtit Sámedikkis ahte guolleresurssat vuonain leat stuorra deattu vuolde. Min dálá oaidnu lea ahte ii galgga addit lobi fatnasiidda mat leat guhkit go 15 mehtera, bivdit vuotnalinnjáiid siskkobealde.

Go Sámedikkis ii leat mearriduvvon politihkka vuotnalinnjáiid ektui, de mii háliidit ahte sámediggeráđdi ráhkkanahttá dán sierra áššin boahhte dievasčoahkkimii.

Sámediggerádi čuovvoleapmi 4. Evttohusii

Vuotnalinnjât ja Sámedikki politihkka

Sámedikkis lea iežas guolástuspolitihkas leamaš fokus vuotnalinnjáiin sihkkarastindihti báikkálaš riddo- ja vuotnaguolásteamii unnit fatnasiiguin. Dát bargu oazžu eanet áigegeovdilvuođa go Vuotnaguolástanslávdegoddi dál lea doaibmagohtán.

Fatnasiin mat leat badjel 15 mehtera, ii leat lohpi bivdit siskkobealde vuotnalinnjái, muhto dán mearrádussii sáhtta oazžut sierralobi. Otnáži ii leat leamaš mearri man stuoris fanas sáhtta leat. Sámediggi diehtá ahte ášši lea aitto meannuduvvon Vuotnaguolástanslávdegottis, vuosttaš čoahkkin gos árvalit joatkit diimmá sierralobi gildosis sáide- ja sallitnuohttebivddu várás vuonain. Muhto leat evttohan ahte fatnasat eai oaččo leat stuoribut go 90 juolgemihtu (27,43 mehtera). Lávdegoddi lea viidáset evttohan ahte mearriduvvo unnimus guollesturodat sáidái mii lea 45 cm, ja eanemus lágis ožžot leat 20 % seaguhuvvon unnit sáidit. Dát sáhtta leat posiitiivan sáidemáddodahkii áiggi mielde.

Sámediggeráđdi áigu veardádallat galgá go čuovvolit ášši mearrasámi strategiijaid oktavuodas. Seammás galgá Vuotnaguolástanslávdegoddi sáhttit boahtit bures johtui iežas bargguin, ja gávdnat iežas sáji hálddašeamis. Sámediggi lea ja áigu ain láchit dása dili. Sámediggi vuordá ahte Vuotnaguolástanslávdegoddi bargá iežas mandáhta siskkobealde. Lea lunddolaš ahte Sámediggi ja Vuotnaguolástanslávdegoddi gulahallaba lagabui regulerenárvalusa birra mii lea boahtime, vai buoremus lági mielde sáhtta heivehit ja sihkkarastit resursavuođu unnimus fatnasiidda riddo- ja vuotnaguovlluin.

Evttohus 5, áirras Inger Elin Utsi, NSR-NSR/SaB sámediggejoavku

Nátionála dearvvašvuođa- ja buhcciidviessoplána birra

Sámedikkis lea bajimus ovddasvástáduš sámi dearvvašvuođa- ja sosiálapolitihka hábmemis ja lea deataleamos eaktudeaddji norgga eiseválddiid ektui go guoská ovddidit dásseárvosaš fáladagaid sámi álbmogii.

Dearvvašvuoda- ja fuolahusministtar áigu 2015 čavčča bidjat ovdan nationála dearvvašvuoda- ja buhcciidviessoplána.

Das áigu departemeanta čilget ja analyseret spesialistadearvvašvuodabálvalusa stáhtusa ja hástalusaid ja evttohit doaibmajuid mat galget ovddidit spesialistadearvvašvuodabálvalusa nu ahte dat sáhtta dustet boahhteáiggi dárbbuid. Plánas galget evttohovvot iešguđet buhcciidviessošlájaid ja buhcciidviessostruktuvrra prinsihpat ja definišuvnnat das mo bálvalus galgá ovddiduvvot, nu mo dat boahotá ovdan ráđđehusa álginjulggaštusas.

Sámi geavaheaddjioainnu bealis ii leat dál dásseárvosaš buhcciidviessofálaldat. Buhcciidviesut leat menddo guhkkín eret sámi guovddášguovlluin. Buhcciin sámi gielddain lea guhkes mátki fáhkabálvalussii go sii buohccájit.

Lea áibbas čielggas ahte dálá buhcciidviessostruktuvra ii atte ovdamearkka dihtii Oarje-Finnmárkku ássiide oadjebasvuoda heakka ja dearvvašvuoda ektui.

Lea deatalaš ahte Sámediggi searvá nu árrat go vejolaš dán prosessii iežas rávvagiiguin. Dat guorrasa maiddá ILO-konvenšuvnna 25. artihkkalii ahte sápmelaččat galget leat mielde hábmemin guovdilis dearvvašvuodafálaldagaid ja nannet sámi geavaheddjiid vuoigatvuoda dohkálaš dearvvašvuodabálvalussii.

Danne ferte Sámediggi meannudit ášši dan birra mo dearvvašvuodabálvalus berre leat sámi perspektiivva mielde ja gosa buhcciidviesut galget huksejuvvot boahhteáiggis addin dihtii dásseárvosaš fálaldaga. Dat go váilot sámegeielat dearvvašvuodabargit, lea maid čuolbma mii ferte válđojuvvot ovdan dakkár plánas.

Sámediggeráđi čuovvoleapmi 5. Evttohussii

Nationála dearvvašvuoda- ja buohcciviesoplána .

Sámediggeráđái lea dovddus ášši ahte ráđdehus áigu geiget golbma barggu 2015:s, dearvvašvuoda- ja buohcciviesoplána, diedáhus vuoddearvvašvuoda birra, ja álbmotdearvvašvuodadiedáhusa.

Sámediggeráđi čoaikkima oktavuodas Dearvvašvuoda- ja fuolahusministariin Høie cuoŋománu 2014, bivddii ráđđi konsultašuvnnaid plána birra.

Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta lea vuos bovden Sámedikki diehtjuohkinčoahkkimii buot golmma barggu birra geassemánus. Dalle oazžut buoret gova das mii iešguđet plánaid sisdoallu lea.

Sámediggi lea danin duhtavaš go biddjo johtui bargu nationála dearvvašvuoda- ja buohcciviesoplána birra, ja Sámedikki mielas lea lunddolaš ahte spesialistadearvvašvuodafálaldagat sámi divššohasaide leat oassin dás. Ráđdehus lea maid geažuhan ahte divššohasaide dárbbut ožžot guovddáš saji dán barggus. Dát ferte maid guoskat sámi divššohasaide.

Sámediggeráđái lea dehálaš ahte spesialistadearvvašvuodabálvalusain lea dárbbalaš gelbbolašvuohhta sámi divššohasaide birra ja sin dárbbuid birra. Dát fertejit maid leat fáddán go spesialistadearvvašvuodabálvalusa struktuvra galgá plánejuvvot boahhteáiggis. Boahhteáiggi struktuvra ferte maid váldit vuhtii movt fálaldagat sámi divššohasaide šaddet buoremus lági mielde.

Evttohus 6, áirras Torill Bakken Kåven, Nordkalottfolket

Doarjot kvenaid rahčamušaid kvenagielladili buorideamis

Kvenat leat guhkkit áiggi bargan dan ala ahte kvenagiella loktejuvvošii dásis II dásái III Eurohpalaš guovllu- dahje veahádatgielaid soahpamušas.

Otná nammii leat Norgga eiseválddit bidjat kvenagiela dássái II Eurohpalaš guovllu- dahje veahádatgielaid soahpamušas. Stuorradiggediedáhusas nr 35 (2007–2008) “Mål og mening” konkluderejuvvo čielggadusas kvenagiela birra ahte “Det langsiktige målet for arbeidet med å styrkja kvensk språk må elles vera at ein etter kvart kan skapa grunnlag for å gje kvensk vern på det høgaste og mest forpliktande nivået i den europeiske minoritetsspråkpakta.” (Guhkes áiggi mihttomearrin kvenagiela nannenbarggus ferte leat muđui ahte dađistaga nannet kvenagiela ja loktet dan alimus ja eanemus geatnegahtti dássái Eurohpalaš veahádatgiellasoahpamušas.) «Kvensk språk er i en prekær situasjon og målrettet innsats er nødvendig for å beskytte og fremme det.» (Kvenagiella lea heahthedilis ja lea dárbu ulbmillaččat suodjalit ja ovddidit dan)

Lea heahkka várra ahte kvenagiella jávká oalát, maid maiddái varas dutkan duođašta viiddis EU-proševttas ELDIA mas celkojuvvo ahte “umiddelbare og effektive tiltak må til for å hindre utryddelse”. (ferte dalán bidjat johtui árjjalaš doaibmabijuid maiguin hehttet giela jápmima) Geahča <http://www.eldia-project.org/>.

Jos kvenagiella loktejuvvošii dásis II dássái III Eurohpalaš guovllu- dahje veahádatgielaid soahpamušas, de geatnegahtášii dat eiseválddiid eanet doarjut kvenagiela, ja fertešii hoahpuhit gielladoaibmabijuid dan ektui. Dát mearkašivččii dihto unnimus standárddaid bidjama kvenagiela oahpahussii ja ohppui ovdaskuvlla rájes joatkkaskuvlla dássái, vuodđooahpahusas oahpaheddjiide, ja kvenagiela olámuddui buktima sierra servodatosiin, dasa lassin go geavahus ja fokus kvena gillii ja kultuvrii buorránivččii.

Kvenat rahčēt doarjaga oazžumis dán evttohussii Norgga eiseválddiid beales, ja dárbbasit veahki buot dain orgánain gos lea vejolaš oazžut. Kvenat dárbbasit veahki gielddain, fylkkagielddain, Sámedikkis ja eará aktevrrain dán áššis oazžun dihte čađa dan Norgga eiseválddiid ektui. Porsáŋgu, Áltá, Návuona, Ráissa, Skiervvá, Gáivuona, Stuorravuona ja Ivgu suohkanat leat juo mearridan doarjut dán gáibádusa.

Sámedikkis leat ollu vásihusat das ahte man hástaleaddji lea bargat iežas giela ja kultuvrra beali. Kvenat gullet maiddái Norgga veahádahkii geat leat ássan sámiiiguin bálddalaga ollu sohka buolvvaid, ja sami ja kvena ruohttasat leat bures seahkanan ollu báikkiin Davvi Norggas. Mii berret doarjut dán deatalaš barggu vai kvenagiela stáhtus buorránivččii. Nordkalottfolket bivdá Sámedikkis doarjaga dán deatalaš bargui, juogo njuolga Sámediggeráđi bokte, dahje juo nu ahte ášši ovddiduvvo golggotmánu dievasčoahkkimii.

Sámediggeráđi čuovvoleapmi 6. Evttohussii

Doarjot kvenaid rahčamušaid kvenagielladili buorideamis

Eurohpalaš šiehtadus regiovdna- dahje minoritehtagielaid birra (giellašiehtadus) mearriduvvui 1992 ja lea ratifiserejuvvon 25 riikkain. Norga ratifiserii giellašiehtadusa 1992, ja dát bođii fápmui njukčamánu 1. beaivvi 1998.

Giellašiehtadusa ulbmil lea suddjet ja ovddidit regiovdna- ja minoritehtagielaid suddjen dihte Eurohpá kultuvrralaš árbbi ja addit giellageavaheddjiide vejolašvuoda geavahit gielaset priváhta ja almmolaš arenaiguin. Giellašiehtadusas leat ulbmilat ja prinsihpat mat gusket regiovdna- dahje minoritehtagažaldagaid maid stáhtat galget ollašuttit. Viidásat leat dás konkrehta doaibmabijut mat galget láchčit dili ja movttidahttit geavahit regiovdna- dahje minoritehtagielaid almmolaš arenaiguin.

Minoritehtagielat vásihit dájvja stuora hástalusaid mat gusket giellageavaheapmái priváhta ja almmolaš arenaiguin. Minoritehtagielaid nannen ja suddjen boahťa das mo stáhtat láchčēt dili ja movttidahttet geavahit giela buot arenaiguin. Kvenagielas lea guhkes árbevierru Sámis ja lea mángasiidda seammá lunddolaš go sámeagiella ja dárogiella. Gielas lea dehálaš kultuvrralaš oassi mánggabealatvuodas Sámis, ja berre oazžut eanet dohkkeheami giellašiehtadusa bokte. Sámediggi oaidná dehálažžan doarjut barggu nannet minoritehtagielaid ja doarjut kvenagiela árvvu nu ahte dat maid gullá minoritehtagielaid III šiehtadussii.

Evttohus 7, áirras Christina Henriksen, NSR-NSR/SaB sámediggejoavku

Sámediggi nuortalašgillii

NSR-NSR/SáB evttohit ahte Sámediggi váldá atnui, Sää'mtee'gǵ, Sámedikki virggálaš nama nuortalašgillii.

Namma geavahuvvo seamma láhkai go eará ge giellavariánttat.

NSR-NSR/SáB evttohit ahte Sámediggi váldá atnui, Sää'mtee'gǵ, Sámedikki virggálaš nama nuortalašgillii. Nuortalašgiella ii leat anus Norgga bealde dál, ja nu lea ge dađi deataleabbo čalmmustahttit nuortalaččaid leahkima, giela ja kultuvrra.

Suoma ja Ruošša bealde Sámis geavahuvvo giella, ja gielas lea maid ortografiija. Danne lea NSR-NSR/SáB sámediggejoavkku mielas lunddolaš ahte maiddái nuortalašgiella oidno Sámedikki almmolaš profiillas. Evttohuuvvon namma lea vižžojuvvon Suoma bealde Sámedikki almmolaš profiillas.

Ain váilu biehtansáme giela ortografiija, muhto go dat lea sajis, de livččii dieđušge lunddolaš čalmmustahttit maiddái biehtansáme giela Sámedikki almmolaš profiillas.

Sámediggeráđi čuovvoleapmi 7. Evttohusii

Sámediggi nuortalašgillii

Sámedikki mielas lea buorre jus váldit geavahussii Sää'mtee'gǵ Sámedikki nuortalašgielat almmolaš namman. Lea dehálaš čalmmustahttit nuortalaš giela ja kultuvrra.

Sámediggi ferte viidásat dán ášši meannudeames iskat makkár formalitehtat leat go lasihat nuortalašgielat nama Sámediggái. Ferte maid veardidit man láhkai galgá dahkat Sámedikki logo ja galbbaid ektui. Dáid goluid ferte maid bušehtii bidjat. Sää'mtee'gǵ, Sámedikki nuortalašgielat nama formalitehtaid ja goluid iskan boahdá dahkkot ovdal golgotmánu 2014.

Mearkkašupmi, Bargiidbellodat, Nordkalottfolket, Sámit Lulli-Norggas, Dáloniidlistta, ÅSG ja Olgešbellodat, áirras Ellen Kristina Saba bokte

Evttohusii nr. 4, Vuotnalinnját ja Sámedikki politihkka

Sámediggi diehtá ahte guolleresurssat vuonain leat garra bahkkašumi vuolde. Min oaivil dál lea ahte ii galgga addot lohpi bivdit fatnasiiguin mat leat stuoribut go 15 mehtera vuotnalinnjád siskko bealde. Dán dan dihte vai mearrasámiid kultursuodjaleapmi ja materiálalaš kulturvuodđu seailuhuvvo vuonain.

Sámediggi muittuha seammás sámediggeráđi eanetlogumearrádusa geassemánu 9.b. 2011 rájes mas earret eará čuožžu ahte : »Sámediggi deattuha dehálašvuoda das ahte departemeanta doarju árvalusa nannet suddjema unnimus fatnasiid resurssain, earret eará go mearrida gildosa guolásteapmái vuotnalinnjád siskko bealde, fatnasiin mat leat badjel 15 mehtera.»

Sámediggi ávžžuha sámediggeráđi čuovvolit ášši ráđdehusain, departemeanttain ja vuotnaguolástanlávdegotti árasiguin. Go Sámedikkis ii leat makkárge mearriduvvon politihkka vuotnalinnjád ektui, de háliidit mii ahte sámediggeráđđi ráhkkanan dán sierra áššin boahhte dievasčoahkkimii.

Dievasčoahkkinjođihangotti árvalus Sámediggái

Ođđa áššit 1 - 7 sáddejuvvojit Sámediggeráđđái čuovvoleapmái

III Jienasteapmi

39 áirasis ledje 27 čoahkis. Jienasteapmi dahkkojuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

Dievasčoahkkinjođihangotti árvalus mearriduvvui ovttajienalaččat.

IV Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

V Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Jørn Are Gaski	
2	Hartvik Hansen	
	Silje Karine Muotka	
	Hartvik Hansen	
	Silje Karine Muotka	Jan Åge Biti
3	Nora Marie Bransfjell	
	Thomas Åhrén	
	Nora Marie Bransfjell	
	Thomas Åhrén	
4	Mariann Wollmann Magga	
	Henrik Olsen	
	Mariann Wollmann Magga	Inger Elin Utsi
		Vibeke Larsen
		Hartvik Hansen
	Henrik Olsen	
5	Ronny Wilhelmsen	
	Silje Karine Muotka	
	Ronny Wilhelmsen	Lars Filip Paulsen
		Ellen Kristina Saba
		Inger Eline Eriksen
	Silje Karine Muotka	
6	Inger Elin Utsi	
	Henrik Olsen	Tor Gunnar Nystad
	Henrik Olsen	
7	Kjellrun Wilhelmsen	
	Aili Keskitalo	
	Kjellrun Wilhelmsen	Kirsti Guvsám
		Inger Elin Utsi
	Aili Keskitalo	
8	Christina Henriksen	
	Aili Keskitalo	
	Christina Henriksen	
	Aili Keskitalo	

VI Sámedikki mearrádus

Ođđa áššit 1 - 7 sáddejuvvojit Sámediggeráđđái čuovvoleapmái.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 06.06.14 dii. 10.20.

Ášši/Sak DC | **013/14**

Sámediggeráđi doaibmadieđáhus

Arkiiva

Arkiiváššennr.

SF-

14/2513

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 03.06.14 dii. 09.15.

I Mildosat

Nr	Beaivi	Geas/Geasa	Namahus
1			Rehketdoallu
2			Juolluduvvon doarjagat

II Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi árvalus Sámediggái:

Sámedigge váldá diehtun Sámediggeráđi doaibmadieđáhusa guoskevaš áigodahkii.

1 Álggahus

Dát dieđáhus lea áigodagas 14.02.14- 12.05.14 rádjái, ja čatnasa Sámedikki 2014 bušehtti. Dieđáhusas rapporterejuvvo bušehtta mihttomeriid ja strategiijaid birra, ja vel eará bargguid birra.

Sámediggeráđdi lea dán áigodagas doallan ovttá fysalaš čoahkkima, mánga telefončoahkkima ja lea meannudan 71 ášši.

Nugo oidno geahčastagas www.sametinget.no/kalender de lea ráđdi searvan ollu čoahkkimiidda ja ovddastemiide.

2 Giella

Váldomihttomearri

Eanet giellageavaheaddjit ja eambbo giellageavaheapmi.

2. 1 Ovddasvástádus ja rámmaeavttut sámegillii

Suohkaniid čuovvoleapmi sámegiella doaibmaguovlluin

Sámediggi presideanttas Aili Keskitalos lea dieđáhusáigodagas leamaš čuovvolančoahkkin hálldašanguovllu suohkaniiguin Gáivuotna-, Loabát-, Divttasvuotna-, Raavrhvijnke ja Snåasa, ja vel Norlánda fylkkasuohkaniin. Earret dáid ovttastahtton suohkaniin ja fylkkasuohkana lea presideantta deaivan sátnejodiheddjiid Siellatgiella- ja Omasvuona suohkanis, ja sus leamas sáhkavuorru

Fálesnuori álbmotčoahkkimis vejolaš ovttaštuttima birra sámegeiela hálddašanguvlui. Presideanttas lea maid leamaš sáhkavuorru jahkásaš giellaguovddášdeavvadeamis mii dán jagi čađahuvvui Leavnnjas.

Sámediggerádis lea maid leamaš čuovvolančoahkkin Finnmárkku fylkkasuohkaniin, čuovvolan dihte ovttasbargošiehtadusa. Dasa lassin lea Sámediggeráddi doallan sáhkavuoru Røros vejolaš ovttasteami birra sámegeiela hálddašanguvlui. Lulli-Trøndelága ráđđedeaddji lávdegoddi sáme- áššiide jodihii čoahkkima.

Doarjja giellaproševttaide

Ohcanáigemearri giellaprošektaohcamiidda lei njukčamánu 1.beivve ja leat registrerejuvvon 83 ohcama main ohcansubmi lea eanet go 18 miljovna ruvno. 2014 bušeahas lea juolluduvvon 7 610 000 ruvno giellaproševttaide. Ráđđi meannuda áššiid ovdal geasi.

Stipeanda

Ohppiin geain lea sámegeiela fágan joatkkaskuvllas lea vejolašvuohta ohcat stipeandda Sámedikkis. Ohppiin geain lea sámegeiela vuosttašgiellan, nubbingiellan ja amasgiellan ožžot namalassii 7 000, 5 000 ja 2 500 ruvno stipeandan 2013/ 2014 skuvlajagis. Ohcanáigemearri nogai 30.03.14.

Sámediggi oaččui 212 ohcama sis geain lea sámegeiela vuosttašgiellan, 182 ohcama sis geain lea sámegeiela nubbingiellan ja 76 ohcama sis geain lea sámegeiela amasgiellan. Ohcamat meannuduvvojede dađistaga ja buot ohccit leat ožžon vástádusa sin ohcamiidda.

2. 2 Giellageavaheaddjit

Giellakampánja

Giella- ambassadevrrat leat bargan nannosit dan ala ahte čalmmustahttit giellakampánja dan vuogi mielde ahte leat sámi beakkálmasaid ožžon doarjut kampánja. Guovdageainnu ja Kárášjoga beassádoaluid oktavuodas sii deive sihke činjeheaddji Erlend Elias, musihkkára John Henrik Fjällgren ja joavkku Duolva duottar.

Jahkásaš Finnmárkku beanvuoddjimiid oktavuodas deive ambassadevrrat Lars Monsena. Buot dát beakkálmasat leat dorjon kampánja. Eanet dieđut dán birra gávdná giellakampánja Facebooksiiddus; Saemesth Munnjen – Sámásta Mujna – Sámás Muinna.

Dasa lassin leat máŋga ambassadevrra oasálastán iešguđet konferánsain gos leat hupman ja muitalan kampánja birra. Sii leat ee oasálastán Parlamentarihkarkonferánsas Ubmis, lullisámi oahpahuskonferánsas Troandimis ja deavvadan Suoma Sámedikki nuoraidráđiin. Suomabeale sáminuoraid mielas lei kampánja hui buorre, ja sávaše kampánja suomabeallái maid.

2. 3. Sámegeiela geavaheapmi

Sámi girkoráđđi

Sámedikkis lea leamaš čoahkkin Norgga Biibalserviin ja Sámi girkoráđiin. Čoahkkima fáddá lei biibbaljorgaleapmi sámegillii. Davvisámegeiel jorgaleapmi lea dál gárvis ja vurdojuvvo almmuhuvvot 2019 beassáziidda. Dat mii guoská lullisámi biibbaljorgaleapmái leat muhttin teakstagirji jorgaluvvon ja sullii 170 siiddu teaksta. Julevsámi biibbaljorgaleami ovddasvástádus lea dal ruotabeale ja prošektaplána galgá hábmejuvvot, áirrassearvi nammaduvvot ja jorgalanbargu galggašii álggahuvvot 2016.

Sámedikki presideanta Aili Keskitalo lea dorjon ohcama gos Norgga Biibbalsearvi ohca ahte lullisámi báhppa Bierna Bientie galgá oazžut stádstipeandda bargat lullisámi biibbaljorgalemiin.

Sámi girkoráđđi ovddidii ášši sámelága giellanjuolggadusaid reviderenbarggu birra. Girkolaš bálvalusat sámegillii leat čielgasit namuhuvvon otná lágas, Strategiiaplánas sámi girkoallimii leat árvalusat otná

mearrádusaide, ja Girkočoahkkin lea árvoštallan ahte sámeláhkka gusto maiddá maŋnel go girku ja stáda oktavuodát leat rievdan. Sámelága boahhteáigge stáhtus girku gullá daidda láhkabeliide maid Girkoráđđi ja departemeantta galget digaštallat boahhtevas áigge. Dasa lassin lei čoahkkima fáddá davvinorgga religiovdna- ja girkohistorjáprošeakta ja lassioahppokurssat religiovdna ja eallinoainnu birra Sámis.

Sámediggeráđđi lea soahpan čoahkkima doallat Sámi girkoráđiin digaštallat guoskevas áššiid.

Davviriikalaš sámi giellaovttasbargu

Sámi Giellagáldu prošeaktaáigodat nohka geassemánu 30.beavve dán jagi. Sii leat de doaimman prošeaktan beannot jagi. Oktanas go sii leat bargan terminologiija- buvttademiin ja dohkkehemiin, de sii leat maid bargan normerengažaldagaiguin ja informašuvnnain. Njukčamánu loahpas sii rahpe iežaset ruovttusiidduid; giella.org main leat 8 giellaválljenvejolašvuoda. Dáppe gávdná dieđuid prošeavtta birra ja dieđáhus makkár tearpmat leat dohkkehuvvon áigodagas. Sámedikkat Ruoŧas ja Suomas leat dál ohcagoahtán ruhtadeami nu ahte Sámi Giellagáldu doaimma sáhtta joatkit bargguideaset olles dán jagi. Sii áiggoše gulahallat guovddáš eiseválddiiguin ja barget dan ovdi ahte Norga, Ruotta ja Suopma oččoše fásta ruhtadeami stádabušehtas dán doimii.

Norgga Sámediggi lea 2014-bušehtas juolludan doarjaga doalahit doaimma olles jagi, ja lea dan sivas guhkidan bargošiehtadusaid giellabarguiguin maŋnel go prošeaktaáigodat lea nohkan. Miessemánu loahpas dollojuvvo loahpahanseminára prošeaktii Sámi Giellagáldu gos bohtosat ja hástalusat almmuhuvvojit.

Sámi báikenamat

Sámediggi lea addán rávvaga sámi namaide earret eará Fuoskkus, Tjelsundas ja Harstadas. Sámediggi lea maid addán rávvagiid sámi geaidnonamaide Omasvuonas. Sámediggi lea addán rávvagiid earret eará daidda geat barget áššiguin mat guoskkahit sámi riektáčállima ja nama mearkkašumi. Dasa lassin lea sámi báikenammabálvalus addán rávvaga tunneallanamma- áššái Áltta suohkanis.

Sámediggi oasálasttii UNGEGN (United Nations Group of Experts on Geographical Names) 28. sešuvnnas. Sámediggi muitalii sámi báikenamaid dili birra, ja ovdanbuvttii dan váilevas láhkaimplementerema mii guoská sámi báikenamaide. Báikenammaláhkka ja sámeláhkka leat leamaš badjel 20 jagi geavahas, ain váilu lágaid čuovvuleapmi ollu guovlluin.

Presideanta Aili Keskitalo leamaš dialogačoahkkimis Suortta suohkanis. Suortta suohkan háliida čalmmustahttit sámegiela iežaset guovllus, ja dan oktavuodas leat sii veardideamen mearridit suohkana sámegielnama. Dialogačoahkkimis digaštallui vejolašvuodát ja hástalusat mat gusket sámi báikenamaide ja sámi kultuvrra ja historjja ovdáneapmái Suorttas ja Viestaralasis. Sámediggeráđi mielas lea hui posiitiiva ahte Suortta suohkan háliida čalmmustahttit sámegiela.

Eurohpárađi raporta regiovdna- ja minortehtagielaid birra

Norga lea ratifiseren Eurohpárađi giellašiehtadusa regiovdna- ja minortehtagielaid birra 1993. Dán jagi galgá Norga sáddet sisa 6. reporterema sámegiela dili birra. Dan oktavuodas lea Sámediggi bargamin oážžut čielgasit oidnosii sámegiela dili dán reporteremis.

Sámi almmolaš guorahallan

Sámediggi lea bidjan johtui siskkáldasat barggu almmolaš guorahallamin, mii galgá čielggadit sámegielaid dili ja rámmaeavttuid.

3 Kultuvra

Váldomihttomearri

Ealli ja girjás sámi dáidda- ja kultureallin mas buorre dássi ja mii lea olámuttus buohkaide.

3. 1 Sámi kulturorganisašuvnnat arenan sámi kultuvrra gaskkusteapmái ja vásáhussii

RiddoDuottarMuseat

Sámediggi lea joatkán geahčadit RiddoDuottarMuseaid boahpteáiggi. Boahttevaš strategijaid leat árvvoštallagoahtán. Dát bargu čađahuvvo olggobealde bálvalusaiguin, ja ovddiduvvot beliide loahpageahčen miessemánu. Sáhttet evttohuvvot muhtun rievdadusat, muhto jáhkkinis lea sávahahtti ahte bealit doalahit šiehtadusaid doaibmavuodđudusain RiddoDuottarMuseat.

Nuortasámi musea

Sámediggerádis lei čoaččat Njávdamis Deanu ja Várjjaga museasiiddain (DVM) ja Statsbyggain Nuortasámi museavistti gárvvisteami birra. Dál orru leamen nu ahte huksenprošeakta fargga loahpahuvo, dakkár čovdosiiguin maid buot bealit sáhttet dohkkehit. Ii leat loahpalaččat mearriduvvon musea čájáhusa rahpanbeaivi. Sámediggerádis beasai maid dán oktavuodas deaivvadit DVM stivrajodiheddjiin ja direktivrrain, nannejuvvon museasiidda doaimma ja hástalusaid birra.

Ovdaprošeakta – Sámi ášahusovddideapmi Plassjes

Sámediggi lea juolludan 300 000 ru doarjjan Aajege - Saemien giela- jih maahtoejarnge čađahit ovdaproševtta – sámi ášahusovddideapmi Plassjes. Proševtta mihttomearrin lea árvvoštallat ja prošekteret strategijaid Plassje-regiovnna ášahuslaš sámi fágadoaimma viidásetovddideami várás, ja mo sáhtta nannet ja viidáseappot ovddidit guovllu sámi fágabirrasa. Sámediggi lea juolludus deattuhan ahte dakkár arenat ja deaivvadansajit gos giela ja kultuvrra sáhtta doaimmahit, leat deatalaččat. Danne sáhtta ovdaprošeakta – sámi ášahusovddideapmi Plassjes leat deatalaš dan oktavuodas.

Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmaguovddáš o/s rievdaduvvo Riikkaidgaskasaš filbmainstituhtta OS:n

Sámediggi lea oastán 90 ossosa fitnodagas, haddái 1000 NOK juohke ossosis. Eaktun lea ahte Sámediggi oazžu stivraáirasa fitnodaga stivrii, ja ahte Kulturdepartemeanta miedihá emišuvnnii. Sámedikki áigumuš searvamii fitnodahkii lea nannet dan deatalaš rolla mii das galgá leat, namalassii bisuhit ja viidáseappot ovddidit sámi filbmauvttadeami ja diehtomielalašvuoda filmma birra dáiddalaš ovdanbuktimin. Ja nannet sámi oanehis-, dokumentára- ja guhkesfilmmaid ráhkadeami, sihke kvalitehta ja kvantitehta dáfus.

Saemien Sijte huksen

Árjjalaččat lea bargojuvvon viidáseappot Saemien Sijte huksema ruhtademiin. Sámediggepresideanta lea almmuhan kronihka earret eará Adresseavisen nammasaš aviissas ášahusaid birra, ja kulturministtar lea bovdejuvvon galledit Snoasa. Čoaččimat galget maiddái dollojuvvo Stuorradikki politihkalaš joavkkuiguin huksema birra.

Beaivváš Sámi Našunálateáhtera prošekteren

Sámediggerádis lea áigodagas doallan čoaččima Beaivvážiin viidáset strategijaid birra sierra teahtervistti ovdaprošekterema ruhtadeami birra. Ulbmilin lea oazžut várrejuvvo ruđaid 2015 Stáhtabušehtas ovdaprošekterema álggaheapmái dan ohcama vuodul mii lea sáddejuvvon Kulturdepartementii.

Nammadeamit

Sámediggeráđđi lea áigodagas dahkan čuovvovaš nammademiid:

Åarjelhsaemien Teatere:	Inga Lill Sundset, sadjásaš Per Fjällström
Riddu Ridđu Festivála AS:	Kjellaug Isaksen, sadjásaš Stein Bjørn
Lásságámmi:	Joar Nango, sadjásaš Rawdna Carita Eira
Sijti Jarnges:	Ada Einemo Jürgensen, sadjásaš Ole Henrik Kappfjell
Sámi prográmmaráđđi:	Katri Somby, jodiheaddji (sadjásaš: Ellen Cecilie Triumf), Klemet
Erland	Hætta (sadjásaš: Jan Henrik Hætta), Vidar Andersen (sadjásaš: Jens Petter Kåven), Steinar Pedersen (sadjásaš: Robert Greiner), May Jønsson (sadjásaš: Ann-Jorid Henriksen)

Sámi girjebusset

Sámediggeráđđi lea čađahan jahkásaš gulahallančoahkkima sámi girjebussiiguin. Čoahkkimis leat mii ožžon cealkámušaid ja árvalusaid bussiid beaivválaš doaimmaheami ja boahttevaš hástalusaid hárrái. Sámediggeráđđi deattuhii man deatalaččat buorit statistihkat leat lágidemiid ja luoikamiid oktavuodas, ja almmuhii ahte mii háliidit evalueret girjebussiid doarjjaortnega árvoštallan dihtii doaibmá go ortnet daid eavttuid vuodul mat leat biddjojuvvon.

NRK

NRK stivrra ja jodiheaddji joavkku galledeami oktavuodas Finnmárkkus njukčamánu doalai Sámediggeráđđi čoahkkima NRK stivrrain. Čoahkkimis dovddahii Sámediggeráđđi oainnuid ja vuordámušaid NRK ektui. Ráđđi deattuhii earret eará nannejuvvon sámi mánáid-TV fáldaga, ja stuorat girjái vuoda ja čiekŋudeami iešguđet áššesurggiin main leat sámi oainnut, ja NRK mearkkašumi go guoská sámegeala ovddeapmái ja gáhttemii.

Festiválat

Sámi festiválat Riddu Ridđu, Márkomeannu ja Guovdageainnu musihkkafestivála leat doallan čoahkkima Sámediggeráđđi áigodagas. Čoahkkimiid fáddán lea earret eará leamaš festiválaid hástalusat eaktodáhtolašvuoda, ekonomijja, doaimmaid ja organiserema ektui.

3. 2 Sámi valáštallan

AWG

Arctic Winter Games (AWG) 2014 lágiduvvui Fairbanks Alaskas áigodagas 16.- 22.03.2014. Sámiid valáštallanlihttu/Samenes idrettsforbund (SVL) oassálasttii joavkkuin mas ledje 44 olbmo, sihke valáštallit, kulturdoaimmaheaddjit ja jodiheaddjit. Team Sápmi lei mielde buot luohkáin, juniornieiddaid spábbačiekčamis ja kulturprográmmas. Joavku máhca ruoktot dán vahku maŋŋá dievva medáljaguin ja vásáhusaiguin.

Sámediggepresideanta čuovvui olles lágideami. Dan vahkus beasai son čuovvut buot gilvvuid ja loaidastemiid maidda sámi nuorat oassálaste. Dasa lassin beasai oaidnit ollu dain erenoamáš gilvvuin mat lágiduvvojedje AWG-vahkus. Dát leat gilvvut maid vuodđun leat árbevirolaš doaimmat inuihtaid ja eará álgoálbmogiid gaskkas ártkalaš guovlluin.

Dan vahkus lei presideanttas čoahkkinn SVL jodiheaddjiiguin mas fáddán lei Team Sápmi vejolašvuolta searvat AWG:ii ja hástalusat dan oktavuodas. Sámediggepresideanttas lei maid čoahkkinn AWG riikkaidgaskasaš lánvegeanttas Gerry Thick. Čoahkkimis digaštallojuvvui Sápmi oassálastin AWG:ii. AWG bealis dovddahuvvui illu dasa ahte Sápmi oassálastá AWG:ii, ja nu lea mielde riggudahttimin dán lágideami buori vuogi mielde. Seammás dovddahuvvui sin bealis ahte AWG-lágideami sturrodat, ja oassálastiid lohku, dál lea hástalus. Eai háliit ahte lágideapmi galgá stuorrut canet. Sámedikki bealis dovddahuvvui duhtavašvuolta dainna ahte Sápmi oážžu vejolašvuoda searvat

AWG:ii, ja ahte oassálastin lea mielde nannemin sámi identitehta, ja maiddá nannemin sápmelaččaid gullelašvuoda árktalaš bearrašii.

2016:s lágiduvvo AWG Ruonáeatnamis. Čoahkkimis dohkkehuvvui ahte eanet kulturoassálastit besset searvat, ja eanet oassálastit individuála gilvvuide. Dattetge ii miedihuvvon vejolašvuolta searvat eanet joavkogilvvuide. Seammás miedihuvvui čoahkkimis ahte sáhtta čadahit njoarosteamii čájáhusgilvun AWG 2016 lágideamis.

Sámediggeráđdi oaidná vejolašvuoda nannet barggu AWG:ain ovdal lágideami Ruonáeatnamis 2016:s. AWG presideanta váillahii čoahkkimis politihkalaš beroštumi Suoma ja Ruota sámedikkiid bealis. Ráđdi áigu AWG 2016 oktavuodas bargat dan ala ahte SVL sáhtta nannet beroštumi ja searvama AWG:ii miehtá Sámi.

4 Máhttu

Váldomihttomearri

Sámi álbmogis lea dat máhttu, gelbbolašvuolta ja gálggat mat dárbbášuvvojit vai sáhtta suodjalit ja ovddidit sámi servodagaid, ja árrjalaš oassálastimii sámi, nationála ja riikkaidgaskasaš servodahkii.

4. 1 Mánáidgárddi

Čuovvunjoavku mánáidgárdeoaheaddjioahpu várás

Sámediggi lea mielde nationála čuovvunjoavkkus odđa mánáidgárdeoaheaddjioahpu várás (FG-BLU) maid departemeanta lea nammadan. Mandáhtta lea earret eará čuovvut ja veardádallat ovdáneami mánáidgárdeoaheaddjioahpu NOKUT- evaluerema vuodul ja ovttaskas institušuvnna čuovvolanplána ektui. Čuovvunjoavku doaibmá 2013-2017, ja leat čoahkkimat dađistaga, sullii 4-6 gearddi jagis.

Njukča- ja cuoŋománus finai čuovvunjoavku buot ášahusain gos fáallet mánáidgárdeoaheaddjioahpu Norggas, oktiibuot 19 allaskuvllas/ universitehtas. Čuovvunjoavku juhkkoujuvui golmma mátkkoštanjoavkui. Mátkkoštanjoavku mas Sámediggi lei mielde, gallededje allaskuvllaid Oslos, Hamaris, Haldenis, Stordas, Sogndalas ja Voldas, Doppe lei čoahkkin jođiheddjiiguin, fágaoahpaheddjiiguin, praksisoahpaheddjiiguin ja studeanttaiguin, ja čoahkkimis ledje paneladigaštallamat. Sámi perspektiiva galgá maid odđa BLU:ii čadnojuvvot. Guokte maŋimus beaivvi lei mátkkoštanjoavkkus mielde fágaáigečállaga “Vuosttaš lávki” redaktevra. 2. olggosaddimis boahká čálus mátkki birra.

Buohkat čuovvunjoavkkus leat “adopteren” ovtta studeantta guhtege. Dát studeanta galgá čuvvojuvvot golbma jagi, ja dán bokte ožžot joavkku áirasat čiekŋalit dieđuid das movt sii vásihit leat studeantan odđa BLU:s.

Ovttasbargu Finnmárkku fylkkamánniin

Sámediggi lea oassálastán fágabeivviin mánáidgárdeovddasvástádus- olbmuiguin Finnmárkkus miessemánu 7.-8.b Girkonjárdgas. Fáddá fágabeivviin lei gelbbolašvuolta boahhteáiggi mánáidgárddiin. Duogáš dása lea Máhttodepartemeantta strategijaplána gelbbolašvuodas ja rekruteremis 2014-2020. Sámediggi doalai sáhkavuoru mas strategijaplána ja gelbbolašvuolta ja rekruteremad čadnojuvvo Sámedikki bargui. Hástalus viidáset barggus lea movt mii galgat ovttasbargat Finnmárkku fylkkamánniin, ja makkár doaibmabijut galget biddjot johtui nu ahte olahit strategijaplána mihttomeriid. Fylkkamánni sávai eanet ovttasbarggu Sámedikkiin, muhto mánáidgárdejuhkosis leat odne vátni resurssat viidát ovttasbargui.

GLØD- kampánja

Sámediggi searvvai referánsajoavkočohkkimii Máhttodepartemeantta GLØD- kampánja oktavuodas guovvamánu 24.b. Sámediggi lea mielde dán referánsajoavkkus go rekruteren lea okta áŋgiruššansurggiin. Sámediggi lea buktán cealkámušaid dán jagá rekruterenkampánjii ja lea leamaš posiitiiva kampánjii. Kampánja biddjui johtui guovvamánu 26.b. ja Sámediggi lea veahkehan juohkit dieđuid kampánja birra. Sámedikki fokus lea rekruteret eanet sámegeielat mánáidgárdeoahpaheddjiid, ja lea dán forumis ovddidan sávaldaga ahte kampánja maiddái galgá čalmmustahttit sámi perspektiivva nu ahte kampánja maid olaha sámi ohcciid. Dát evttohus ii čuovvoluvvon, já ággan atne go sámi allaskuvla ii áiggo bidjat johtui mánáidgárdeoahpaheddjioahpu boahhte čavčča.

Stipeanda studeanttaide geat váldet sámi mánáidgárdeoahpaheddjioahpu

Sámediggi juolluda dál stipeandda studeanttaide geat váldet sámi mánáidgárdeoahpaheddjioahpu. Addo maid stipeanda studeanttaide geat váldet eará mánáidgárdeoahpaheddjioahpu, eaktun dalle lea ahte studeanta lea čadahán eksámena vuosttaš- dahje nubbingiellan sámegeielas joatkkaohpahusas, dahje sullásaš dásis.

Sámediggi lea alit oahpu stipeandaortnega bokte vásihan ahte maŋimus jagiid leat eanet sámegeielat studeanttat mat leat válljen váldit iežaset mánáidgárdeoahpaheddjioahpu eará oahppoinstitušuvnnain go Sámi allaskuvllas.

Sámedikki statistihka čájeha ahte áigodagas 2012 gitta 2014 giđđii ledje 14 studeanta geat válde sámi mánáidgárdeoahpaheddjioahpu. Seammás ledje 12 sámegeielat studeanta geat lohke dárogeielat mánáidgárdeoahpaheddjioahpu. Dán ovdáneami dihtii lea danin dehálaš sámediggái ahte dákkár nationála rekruterenkampánja maid guoskkaha vejolaš sámegeielat ohcciid.

Stipeanda	Sámi mánáidgárdeoahpaheddjioahppu	Eará mánáidgárdeoahpaheddjioahppu
giđđat 2014	6	3
čakčat 2013	6	2
giđđat 2013	2	2
giđđat 2012	0	2
čakčat 2012	0	3
	14	12

(Statistihka vuodđun leat logut maid Sámediggi lea čohkken stipeandda hálldašemi oktavuodas)

Sámedikki ohcanvuđot doarjagiid evalueren mánáidgárddiide

Sámediggi čadahii 2010 evaluerema mánáidgárddiid doarjjaortnegiin. Dás šattai boadus ahte ortnega juolludaneavttut rivde veahá. Sámediggi háliida fas evaluerema iežas ohcanvuđot doarjjaortnegiin mánáidgárddiide. Dáinna evalueremiin háliida Sámediggi:

- Oažžut gova das movt Sámedikki juolluduvvon doarjagat geavahuvvojit ja Sámedikki hálldašepmi doarjagiin.
- Oažžut gova das movt doarjjaoažžut háliidit ahte doarjja galggašii hábmejuvvot boahtteáiggis nu ahte ortnegat leat buorebut heivehuvvon mánáidgárddiid dárbbuide sámi mánáidgárdefálaldagaid ektui mat leat huksejuvvon sámi giela ja kultuvrra nala.
- Gilvovuodđu almmuhuvvui Doffinis. Sámediggi lea áigemearrái ožžon guokte fálaldaga, mii lei cuoŋománu 11.b 2014. Mii leat dál geahčadeame fálaldagaid.

Galledeapmi mánáidgárddiin

Njukčamánu 4. - 6.b. finai Sámediggi golmma mánáidgárddis. Ovtta mánáidgárddis Troandimis ja Snâasas gos fállet sámegeieloahpaha ja lullisámi mánáidgárddis Snâasas. Fáddá lei makkár hástalusat

mánáidgárddiin leat sámi giela ja kultuvrra ektui. Sámediggi oaidná ahte mánáidgárddis lea dárbu oažžut dieđuid ja bagadallama ja ahte mánáidgárdegalledeamit dan sivas ledje ávkkálaččat.

Nationála mánáidgárdebeaivi njukčamánu 18.b.

Nationála mánáidgárdebeaivi 2014 lágiduvvo njukčamánu 18. b. Oahppolihttu, Fágalihttu ja mánáidgárddiid váhnenlávdegoddi (Foreldreutvalget for barnehager (FUB)) dat barget ovttas mánáidgárdebeivviin. Mánáidgárddit michtá riikka čalmmustahttet beaivvi, mii lea šaddan árbevierrun ollugiidda. Dán jagi galgá demokratiija ja mánáid mielváikkuheapmi leat guovddážiis, ja čuoládat lea: "Mus lea juoga dadjamaš." Fáddá lea välljejuvvon Norgga vuodđoláhkaávvudeami 2014 duogážiin. Mánáidgárdebeaivvi oktavuodas čálii Sámediggeráđđi kronihka dan birra ahte sámi mánáidgárdefálaldat nanne demokratiija. Kronihkas namuhuvvo ahte sámi mánáin galgá leat oktagaslaš vuogiatvuohhta sámi mánáidgárdefálaldahkii. Das han lea ge sáhka ahte sámi mánáin galgá leat vuogiatvuohhta mielváikkuheapmái ja iešmearrideapmái. Viidáset čalmmustahtti Sámediggeráđđi mánáidgárdebeaivvi galledemiin Álttá siida mánáidgárddi mii lea sámi mánáidgárdi Álttás ja Márkománák mánáidgárddis Skániin.

Čoahkkin sámi mánáidgárddiin Oslos

Cuoŋománu 7.b. lei Sámediggeráđđi ja Sámedikki hálddahus čoahkkimis sámi mánáidgárddiin Cizaš Oslos. Čoahkkin dollojuvvui oažžun dihti dieđuid ođđasisorganiserema birra mii plánejuvvo gávpotoasi suohkana mánáidgárddiin, ja digaštalle earret eará ossodatdirektevrra virggi sisdoalu. Sámediggái lei dehálaš ahte sámi mánáidgárddi fálaldat ii galgga gáržžiduvvot. Sámediggi mieđiha ahte mis ii leat váldi cuiggodit mánáidgárdeeaiggádiid ortnegiidda, muhto ávžžuha doallat nanu fokusa váldodoaimmaheamis. Sámediggi ovdanbuvttii mearrádusaid mánáidgárdelágas, mánáidgárddiid rámmaplánas ja ON mánáidkonvenšuvnnas, mánáidgárdefálaldaga ektui ja fálaldaga ektui maid sámi mánát galget oažžut.

Čoahkkin Oahppolihttu sámi lávdegottiin

Njukčamánu 11.b. lei Sámediggeráđđi čoahkkimis Oahppolihttu sámi lávdegottiin. Čoahkkin čadahuvvui ásahan dihte ovttasbarggu Sámedikkiin áššiid birra oahpahuspolitihkas. Sámediggi muitalli oahpponeavvobargguid birra, bargguid birra givssideami vuostá ja áigejuovdilis stipeandaortnegiid birra alit oahpus.

Čoahkkin Vuodđooahpahusa Váhnenlávdegottiin

Sámediggeráđđi lei čoahkkimis njukčamánu 10.b. Vuodđooahpahusa váhnenlávdegottiin Guovdageainnus. Sámediggeráđđi muitalli sámi oahpponeavvuid barggu birra ja hástalusaid birra sámi skuvllain. Sámi váhnenfierpmádat digaštallojuvvui, ja dahkkui šiehtadus ahte galget lágiduvvot jámma fierpmádatčoahkkimat hálddahusdásis.

4. 2 Vuodđooahpahus

Oahppanressat

Sámediggi lei 2014:s várren 17 625 000 ruvno doarjagiidda ovddidit deaddiluvvon ja digitála oahppanressaide vuodđooahpahussii ja erenoamážit heivehuvvon oahpahussii davvi-, julev- ja lullisámegielas. Dán jagi vuoruheamit leat golbma fága main leat reviderejuvvon oahppoplánat 2012:s ja 2013:s: sámegeiella, servodatfága-sámegeiella ja luonddufága-sámegeiella. Sámediggái ledje bohtán 40 ohcama oktiibuot 68 807 507 ruvno ovddas, ja dain ledje ohcamat 9 122 337 ruvno ovddas olggobealde dán jagi vuoruhemiid. Hástalussan dán jagi juolludemiin leat várrejuvvon bušeahtta ja välljen dárbbuid ektui dain iešguđet fágain vuodđooahpahusas ja erenoamážit heivehuvvon oahpahusa gaskka. Sámediggeráđđi vuordá geargat meannudit ohcamiid ovdal miessemánu lohpa.

Erenoamášpedagogihkka

Sámediggerádis lei čoahkkin StatPed Nord:in ja SEAD:in Guovdageainnus cuoŋománu 8.b. gos fáddá lei earret eará Midtlyngen lávdegotti guorahallama ja stuoradiggedieđáhusa 18 (2011) Oahppan ja

oktavuohta čuovvoleapmi. Fáddán lei maid dárbu sihkkarastit sámi mánáide ovttadássásaš fálaldaga SEAD nannema bokte ja dárbbu birra ahte suohkanat oahpásnuvvet sámi erenoamášpedagogalaš resurssaiguin. Sámediggeráđđi deattuhii ahte sámi mánáin lea riekti oažžut heiveheami seammás go sis lea riekti oažžut oahpahusa sámegielas ja sámegillii maid galget ollašuvvot.

2013: várrejuvvo ruđat kártet erenoamášpedagogalaš fálaldagaid ja dárbbuid. Norut Alta lea čadahan kártema ja lea geigen raportta Sámediggái. Kártema bohtosat geigejuvvojit Sámediggái lávdegoddevahku miessemánus. Raportta biddjo vuodđun viidáset vuoruhemiide suorggi bargguin.

Guovllučoahkkaneami Prográmmalávdegoddi

Sámediggi lea searvan guovllučoahkkaneami prográmmalávdegoddi cuoŋománu 2014 rájes. Prográmmalávdegoddi galgá sihkkarastit fágalaš ja kultuvrralaš sisdoalu alla dásis. Bajit mihttomearri guovllučoahkkanemiin lea váikkuhit dasa ahte bargit guovllu Statped:s ja PP- bálvalusas ožžot fágalaš lasáhusa ja ožžot oktasaš čoahkkananbáikki. Davvi- Norgga guovllučoahkkaneapmi lea ovttasbargočoahkkin gaskal Statped, PP- bálvalusa ja Nordlándda, Romssa ja Finnmárkku fylkkamánniid. Guovllučoahkkaneami eaiggát lea guovlludirektevra Davvi Statpedas.

Čoahkkin máhttominstariin

Sámediggeráđđi lea bivdán, ja ožžon duodaštuvvot, čoahkkima máhttominstariin Torbjørn Røe Isakseniin geassemánus. Sámediggeráđđi áigu čoahkkimis ministariin ávžžuhit ođasmahttit oahpahušlága ja priváhtaskuvlalága, dainna jurdagiin ahte nannešii sámi mánáid vuoigatvuodaid lágain. Ráđđi áigu maid digaštallat oahpponeavvodili, refušuvdnaortnega skuvlaeaiggádiin mat fáallet sámegieloahpahusa ja sámegiel gáiddusoahpahusa.

Ulbmiljoksama dovdomearkkat

Oahppoplánaid reviderema oktavuodas lei ulbmila joksama dovdomearkkaid hábmen oassi barggus. Bargojoavkkut mat ásahuvvo sámi oahppoplánaid reviderema oktavuodas, leat čadahan barggu ja hábmen dovdomearkkaid ulbmiljoksamis maŋŋil 10. ceahki sámegielas vuosttašgiellan ja sámegielas nubbingiellan. Ulbmiljoksama dovdomearkkat mitalit kvalitehta birra das maid oahppi máhtta obbalaš gelbbolašvuodamihtuid ektui ja galget leat veahkkin oahpaheaddjái veardádallanbarggus. Dokumeanttat almmuhuvvojit Sámedikki neahttasiiddus

Sámi oahpahusa fierpmádat

Sámedikki dievasčoahkkin lea juolludan 300 000 ruvnno fierpmádahkii 2014:s. Sámediggi lea evttohan šiehtadusa das movt juolluduvvon ruđat galget geavahuvvot. Oahpaheaddjifierpmádat ásahuvvui 2013 čakčamánu. Sii leat ohcan lassiruhtadeami ja buktán árvalusaid 2015 bušehtti, sii árvoštallat ahte lea dárbu 950 000 ruvdnui. Sámediggeráđđi meannuda ohcama miessemánus.

Biebmo-, dearvvašvuoda ja lihcadeami nationála guovddáš

Máhttodepartemeanta ja Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta leat ásahan Biebmo-, dearvvašvuoda ja fysalaš lihcadeami nationála guovddáša Bergen allaskuvlii. Guovddáša váldomihttomeari joavku leat mánáidgárddiid bargit, jodiheaddjit ja eaiggádat, skuvllat ja dearvvašvuodaguovddášat ja skuvladearvvašvuodabálvalus. Sámediggi ja guovddáš leat deaivvadan digaštallat movt guovddáš sáhtta váikkuhit ovddideapmái resurssain mat erenoamážit galget fuolahit sápmelaččaid dárbbuid. Biebmo- dearvvašvuoda ja fysalaš lihcadeami nationála guovddáš rahppo almmolaččat golgotmánus.

Romssa joatkkaskuvllaid struktuvra

Sámediggeráđđi lea sádden gulaskuddancealkámuša Romssa fylkkasuohkanii gos erenoamážit deattuhuvvo váilevaš oahpahušfálaldat sámegielas ja ohppiid vejolašvuhtii vázzit skuvlla lagasbirrasis.

Sámegielloahpahus ii leat namuhuvvon gulaskuddanreivves. Fylkkasuohkan lea árvvoštallan čohkket oahppoprográmmaid válljejuvvon skuvllaide guovllu siskkoabealde. Romssas leat dušše golmma skuvllas oahppospesialiseren, eará oahppoprográmmafágat leat biddjon dušše ovtta skuvlii.

Fylkkasuohkan meannuda ášši geassemánus 2014. Sámediggeráđđi lea biddjan čeahkkima fylkkaráđiin ovdal ášši loahpalaččat meannuduvvo.

4. 2 Alit oahppu ja dutkan

Rekruteren alit ohppui ja dutkamii

Ovttasbargoorgána sámi oahpaheaddjioahpporegiovdna SAK 7, doalai cuoŋománu 1. ja 2.b. evaluerenkonferánsa “Nationála rekruterenstrategiija sámi alit oahpu várás 2011- 2014”. Sámediggepresideanta doalai sáhkavuoru konferánsa rahpamis. Sámediggepresideanta namuhii iežas sártnis earret eará ahte Sámediggeráđđi ii leat duhtavaš ráđđehusa čuoovolemiin Butenschönlávdegotti čielggademiin, muhto ahte Sámediggi áigu joatkit ráđđehusa guvlui bargat áššiin boahhteáiggis. Sámediggeráđđi juogadii iežas jurdagiid Sámedikki rekruterenstrategiijaid birra konferánsa nuppi beaivvi, ja humai iešguđet lágan váikkuhangaskaomiid birra maid sáhtta geavahit rekruteren dihti eanet sámegiela studeantaid. Boađusin dás lei ahte go ovttas bargat oktasaš olahusa vuostá oččodit eanet studeantaid sámi alit ohppui, ja eanet fágaolbmuid geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuotta addá buoremus bohtosiid.

Presideanttas lei cuoŋománu 1.b. čeahkkin Nordlándda universitehta rektoriin ja beasai dalle gullat universitehta ángiruššama birra sámi giela ja kultuvrra ovddas. Sis leat 23 studeantta geat leat válđiime bachelorgráda julevsámegiela ja leat plánen bidjat johtui master- oahpu julevsámegiela 2015 čavčča. Dasa lassin lea sis dán jagi leamaš oahppu sámi historijás, mas ledje 60 studeanta. Viidáset mitaluvvu sámi sisdoalu sajusteapmi ođđa vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahpuide ja mánáidgárdeoahpaheaddjioahpuide lea álggahuvvon.

Stipeanda alit ohppui 2014	<u>Ohcamiid lohku</u>	<u>Válmmasin meannuduvvon</u>
<u>Galle stipeandda</u>	<u>oktiibuot</u>	<u>miessemánu 9.b. 2014</u>
Stipeanddat máksojuvvon 2014 giđa ohcamiidda 2013 čavčča	7	
Lullisámegiella	21	19
Davvisámegiella	20	20
oahpaheaddjioahppu	16	15
BA Boazodoallu	16	15
Olggobealde vuoruhemiid	6	6
mánáidgárdeoahpaheaddji	9	9
Girkolaš oahppu	1	1
BA buohccidivššár	6	6
politiiija	1	1
	96	92
2014 Bušeahtta	2 850 000	
Juolluduvvon stipeandasubmi miessemánu 9.b. muttus 2014:	1 127 500	
	<u>1 722 500</u>	

Mañimus jagiid lea dán poasttas leamaš badjelgeavaheapmi. Sámediggeráđđi oinnii dárbbu vuolidit stipeandaid sturrodaga jagi 2014 ovddas. Dasa lassin váldojuvvo liigestipeanddat julev- ja lullisámegiela ovddas eret. Dál orru šaddame nu ahte dán poasttas ii leat badjelgeavaheapmi dán jagi.

Sámi perspektiiva alit oahpus

Sámedikkis lea leamaš ovttasbargočoahkkin Máhttodepartemeanttain njukčamánu 11.b. Guovdageainnus.

Sámediggi lea oassálastán proseassas maid Máhttodepartemeanta ovttasbarggus OECD:in ja mángga eará departemeanttain, čadahit ”Skills strategy – Building an effective skills strategy for Norway” proševtta oktavuodas. Bargobáđji lágiduvvui cuoŋománu 1. ja 2.b., mas lei mihttomearri bukkit OECD:ii árvalusaid doaibmabijuide vai sáhtá dustet nationála ja regionála gelbbolašvuodáhástalusaid maid OECD lea ovdal proseassas deattuhan. Bargobáji bohtosat addet vuodu OECD loahpparaportii mii galgá válbmejuvvot 2014 geasi. Departemeanta galgá 2015 álggus ovddidit árvalusa movt OECD-raportta galgá čuoovvoluvvot.

Sámediggi oassálasttii GLU- konferánsas Drammenis njukčamánu 19.-20.b. Oahpaheaddjioahpu čuoovvunjoavku geigii iežas raportta nummár 4 Oahpaheaddjioahpuid rievdan, siskkáldas ovddideapmi – konteavsttalaš ja struktuvrralaš caggamat olggobealde (Lærerutdanningen i endring, indre utvikling - ytre kontekstuelle og strukturelle hinder). Sámediggeráđđi lea nammadan áirasa čuoovvunjoavkui. Ovddit raportta (2013) čájehii ahte lei stuora gaska gaskal áigumuša oahpahit sámi áššiid birra ja das mii duođas dáhpáhuvai institušuvnnain. Čuoovvunjoavku bivddii institušuvnnaid jođiheddjiid ásahit ortnegiid mat ”(,,)sihkkarastet ahte lágavuđot gáibádusat oahpahussii sámi áššiid birra čuoovvoluvvojit sorjvaš makkár fága studeantat válljejit ja sorjvaš gii oahpaha fágain áiggis áigái.” Institušuvnnaid raportereren čájeha ahte eatnasat leat dahkan juoidá nannen dihti oahpaha sámi áššiid birra. Sámi perspektiiva ii leat meannuduvvon eangalášgielas, luonddufágas ja lášmmohallamis dan vida institušuvnnas gos guorahallan dahkkui. Čuoovvunjoavku rávve institušuvnnaid bargat systemáhtalaččat nu ahte oazžu sámi perspektiivva sisa lunddolaš oassin viidát vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahpus, dat mearkkaša buot fágain ja praksisiin.

Sámediggeráđđi oassálasttii panelas Education, Learning and Indigenous Peoples rights: What knowledge, skills and languages for sustainable livelihoods? Konferánsas UIT Norgga árktalaš universitehtas cuoŋománu 4.b.

Sámediggeráđđi lea doallan čoahkkima Sámi allaskuvlla rektoráhtain cuoŋománu 8.b. Digaštallamiid fáttat čoahkkimis ledje sámi oahpaheaddjioahppu ja sámi sisdoallu nationála oahpaheaddjioahpus.

Sámediggi searvvai Finnmarkfakultehta strategiijačoahkkimii cuoŋománu 29.b. vai beassá bukkit mearkkašumiid fakultehta strategiijabargguide.

Sámi dutkan

Čoahkkimis gaskal Sámedikki ja Sámi allaskuvlla njukčamánu 12.b. šihhttojuvvui ahte galget lágiduvvot gulahallančoahkkimat juohke jahkebeale. Doppe dieđihuvvui maid SA ohcama birra NOKUT:ii gos bivdá beassat luovos NOKUT akkrediterengáibádusain, lea dohkkehuvvon NOKUT hálddahasdásis, ja ahte lea nammaduvvon fágálávdegoddi mii galgá galledit Sámi allaskuvlla miessemánu 14.-15.b. Sámediggi galgá jearahallamii miessemánu 15.b. dan birra jus šaddá vejolaš bargoaddi boahhteáiggis. Ođđa gulahallančoahkkin šihhttojuvvui čakčamánu 19.b.

Sámediggi lei dárkkisteaddji čoahkkimis cuoŋománu 28.b. Norgga dutkanráđi prográmmastivrra sámi prográmma birra.

Jahkekonferánssa oktavuodas regionála dutkanfoanddain geassemánu 4. ja 5.b. lea Sámediggi ovddidan jurdaga čadahit oktasaš čoahkkima čállidjođiheddjiiguin regionála dutkanfoanddain

Innlandet, Gaska- Norggas ja Davvi- Norggas. Áigumuš lea čuovvolit, foandaregiovnnaid geatnegasvuodaid dihte, ahte dat maiddái galget atnit fuola sámi dutkanberoštumiin ja –dárbbuin

Sámediggedieđáhus alit oahpu ja dutkama birra

Sámediggeráđđi lea bidjan johtui proseassa hábmet sámediggedieđáhusa alit oahpu ja dutkama birra. Dieđáhus galgá plána mielde geigejuvvot Sámediggái 2015 čavčča. Álggahankonferánssa lea plánejuvvon lágiduvvot čakčamánu 9. ja 10.b. Guovdageainnus. Davvi- Trøndelága allaskuvla, UiT Norgga Árktalaš universitehta ja Sámi allaskuvla leat bovdejuvvon doallat sáhkavuoru ja leat danin seahkánan konferánssa plánemii. Sámedikkis lei čeahkin oassálastiiguin cuoŋománu 29.b. gos iešgudet fáttát sáhkavuoruide digaštallojuvvo.

5 Dearvvašvuohta ja sosiála

Váldomihttomearri

Dásseárvosaš dearvvašvuođa – ja sosiálabálvalus sámi álbmogii sámi giela ja kultuvrra vuodul. Bálvalus galgá heivehuvvot sámi álbmoga vuoigatvuodaid ja dárbbuid mielde.

Dearvvašvuođa – ja sosiála prošeaktaohcamiid hálddašeapmi

Sámediggái leat dássázi bohtán 13 ohcama dearvvašvuođa – ja sosiálaprošeavttaide. Bušehtas lea várrejuvvon 2 834 000 ru ohcanvuodot doarjagii. Ođas dán jagi lea ahte dál lea rabas ohcanáigi. Dat mearkkaša ahte ohcamat leat birra jagi ja loahpalaš lohku juolluduvvon ohcamiin lea easka loahpageahčen jagi.

5. 1 Ovttaárvosaš dearvvašvuođa – ja sosiálabálvalus

Čeahkin Stáhtaráđiin Høie

Sámediggeráđđi ja presideanta deive stáhtaráđi Bent Høie 8.4.2014. Fáttát dan čeahkkimis ledje:

1) Dearvvašvuođa – ja fuolahusfálaldat sámi buhcciide suohkandearvvašvuođabálvalusa siskkobalde. Sámediggeráđđi mitalii stáhtaráđđái dárbbuid ja rivttiid oazžut dearvvašvuođa – ja fuolahusbálvalusaid sámi pasieanttaide suohkandearvvašvuođabálvalusas mas lea sámi giella ja kulturgelbbolašvuohta. Lulli – ja julevsámi guovlu biddjoje ovdan dego ovdamearkkat das gos sámi pasieanttat eai oaččo dohkálaš fálaldaga. Sámediggeráđđi čujuhii ahte suohkanlaš dearvvašvuođa – ja fuolahusláhka geatnegahtta suohkaniid addit heivehuvvon bálvalusaid álbmogii. Sámediggeráđđi oaivvilda ahte jus ásaha TDBS julevsámi guvlui livččii dat lávki ásaheames ovttaárvosaš bálvalusaid sámi pasieanttaide.

2) Ovdánahttit SÁNAG viidáseappot našunála gealboguovddázin psyhkalaš dearvvašvuođa ja gárrenmirkogeavaheames. Sámediggeráđđi háliida ahte SÁNAG galgá ovdánahttot viidáseappot nu ahte lea fálaldat buot sámi pasieanttaide ihenas gos sii orrot. SÁNAG lea dan duohken ahte leat sihke ekonomalaš rámmat ja ovdánahttinvejolašvuohta maid diehtá ja dovdá, ja ii sáhte leat dan duohken makkár ruhtadilli ja vuoruheamit guđege dearvvašvuođafitnodagas leat. Čeahkkimis dearvvašvuođaministariin deattuhii Sámediggeráđđi dan ahte vuoruheapmi sámi dearvvašvuođa siskkobalde nu go sámi dearvvašvuođapárka huksen, ferte dahkkot seammás eará vuoruhemiiguin dearvvašvuođa siskkobalde. Jus dát galget ollašuvvat, de fertejit leat čielga njuolggadusat Ráđđehusa bealis.

Sámediggeráđđi lea ožžon diehtit ahte lea bidjon johtui bargu ráhkadit našunála dearvvašvuođa ja buohcceviessoplána. Našunála dearvvašvuođa ja buohcceviessoplánas háliida ráđđehus čilget ja analyseret stáhtusa ja hástalusaid erenoamášdearvvašvuođabálvalusas ja maid evttohit doaimmaid mat galget ovdánahttit erenoamášdearvvašvuođabálvalusas nu ahte dat sáhtta dustet boahpteáiggi dárbbuid. Sámediggeráđđi bivddii ahte Sámediggi maid beassá searvat dan bargui hui árrat seammás

go Sámediggeráđđi maid dajai ahte mii bivdit konsultašuvnnaid Našunála dearvvašvuoda ja buohcceviessoplána birra.

Maŋjel čoačkkima Dearvvašvuoda - ja fuolahusministariin lea Sámediggeráđđi searvan čoačkkimii SÁNAGiin, DFDain ja Davvi dearvvašvuodain mas bargu dainna Našunála dearvvašvuoda ja buohcceviessoplánain čilgejuvvui eambbo. Dan čoačkkimis lei erenoamáš fokus erenoamášdearvvašvuodabálvalussii sámi álbmogii, seammás go maid sámi dearvvašvuodapárkka birra ságastallui.

Nammadit áirasiid regionála dearvvašvuodafitnuide ja daid vuollásaččaide

Sámediggeráđđi bivddi ahte regionála dearvvašvuodafitnuid stivrrain ferte leat sámi áirras. Mii oaivvildit ahte dat lea dárbbášlaš vai ovdánahtto ovttadássásaš dearvvašvuoda – ja sosiálabálvalus sámi álbmogii. Sámediggi čujuha maid ILO – konvenšuvdnii nr 169 art 25 mas čuovvu ahte dearvvašvuodabálvalus álgoálbmogii hábmen galgá dahkkot álgoálbmoga iežas ovddasvástádusa ja geahču bokte, nu ahte álgoálbmogis sáhtta leat nu buorre go vejolaš fysalaš ja mentála dearvvašvuolta. Sámediggeráđđi oaivvilda ahte dat mearkkaša ahte regionála dearvvašvuodafitnuin ja daid vuollásaččain ferte leat sámi áirras man Sámediggi lea nammadan.

Veajuidahttin

Sámediggi lea oassálastán čoačkkimis veajuidahttima birra Davvi - Norggas. Lei LHL – klinihkat Skibotn mii lágidii dan. Sámedikki fáddá lei sámi pasieantaid riekti ovttárvosaš dearvvašvuoda – ja sosiála bálvalussii, ja maid dat mearkkaša. Sámediggi deattuhii sámi pasieantaid dárbbu oažžut veajuidahttinfálaldaga mas deattuhuvvo sámi giella ja kultuvra ja lea maid oassi fálaldagas. Sámediggi vuolggasadji lea ahte lea dan ovddasvástádus gii addá fálaldaga lágidit nu ahte fálaldat vuhtiiváldá pasieantta sámi giela ja kulturduogaša.

5. 2 Ovttárvosaš mánáidsuodjalusbálvalus

Bargu oažžut ovttárvosaš dearvvašvuoda – ja sosiálabálvalusa julevsámi guovllus

Sámediggeráđđi lea nammadan sámi áirasiid bargojovkui mii galgá geahčadit moht ovdánahttit ovttadássásaš dearvvašvuoda – ja sosiálabálvalusa sámi álbmogii Davvi – Sálttu guovllus ja mas lea TDMS – prošeakta vuolggasadji. Sámi servviid ja doaimmaheddjiidjoavkkuid evttohusaid vuodul lea Sámediggeráđđi nammadan Hugo Kalstad, Anna Kuljok ja Lars-Fillip Paulsen, ja Nils O. Nilsen, Lars Magne Andreassen ja Inga Karlsen várrelahtut. Viidáseappot lea maid STH – lávdegoddi dan bargujoavkkus. Bargujoavku lea doallan juo vuosttaš čoačkkima.

Ovttasbargočoačkkinn mánáid-, nuoraid – ja bearašetahtain

Njukčamánu 17.b dollui čoačkkinn gaskal Sámedikki ja Bufetáhta. Diet čoačkkinn livččii galgan juo skábmamánu 2013:s muhto fertii dalle maŋiduvvot dálkki geažil. Bufetáhta muitalii Sámediggái sin nuppástuhttima stáhtusa birra, ja maid sin erenoamáš barggu sámi mánáid ja nuoraid ektui. Čakčat 2014 dollo fas ovttasbargočoačkkinn.

Mánáid mieldeváikkuhanrieki

Sámediggeráđđi lea buktán gulaskuddancealkámuša lánkaásahussii mánáid mielváikkuheami birra ja mánáid vejolašvuoda dasa ahte sis lea sierra luohttámušolmmoš iežas mánáidsuodjalusáššis. Gulaskuddancealkámuš lea addon Mánáid -, dásseárvo – ja searvadahttindepartementii. Sámediggeráđđi dadjá gulaskuddancealkámušas ahte lea duhtavaš go mánáid riekti mieldeváikkuheapmái lea čielgaseabbo dan rievdaduvvon mánáidsuodjaluslágas. Sámediggeráđđi goitge oaidná ahte sámi mánáid riekti ii váldo doarvái vuhtii lánkaásahusas.

Sámediggeráđđi bargá dasa ahte sámi mánáid vuoigatvuodát galget ovdánit čielgaseappot. Sámi mánáin, dan olis go leat álgoálbmotmánát, de leat sis erenomáš rievttit mat leat sidjiide addon našunála lágaid ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnain. Dat guoská buot sámi mánáide Norggas.

Departemeanta čujuha sin gulaskuddannotáhtas sámelága giellanjuolggadusaide ja dakko bokte áigu gáržžidit daid rivttiid dušše guoskat giellahálddašanguvlui. Suohkaniin olggobealde giellahálddašanguovllu galgá dušše bargat dan nala ahte mánáidsuodjalus láhčá dili nu ahte luohttámušolbmoss lea sámegiella ja kulturgelbbolašvuohta. Sámediggeráđđi šálloša dán hui garrasit, ja lea maid cuiggodan departementii ahte dát ii deavdde sámegiella mánáid vuoigatvuođaid Mánáidkonvenšuvnna ektui.

Ovttasbargočoahkkin Norgga biebmoruovttuidserviin

Njukčamánu 25 b. doalai Sámediggi ovdabargočoahkkima Norgga biebmoruovttuidserviin. Daid ovttasbargočoahkkimiid fokus lea sámegiella ja kultuvrra vuhtiiváldin mánáide geat leat biebmoruovttuin.

5.3 ovttadássásaš heahstedieđihanbálvalus

Čoahkkin DSBain, Sámelága hálddašansuohkaniiguin ja 110-guovddážiin.

Dan oktavuodas go dál galget hukset ja organiseret boahhteáigge heahstedieđihanbálvalusa, de lei čoahkkin Sámediggeráđis direktoráhtain servodatsihkarvuođa ja gearggusvuođas, giellalága hálddašanguovllu suohkaniiguin, ja 110 – guovddážiin, mii galgá dustet heahstedieđihemiid dán suohkaniin.

2009 – čavčča bijai Justiisa – ja politiijadepartemeanta johtui barggu hukset ođđa digitála heahtefierpmádaga heahte – ja gearggusvuođatáhtaide Norggas. Dat plánejuvvon heahtefierpmi lea ođđa digitála rádíoovttavuodas miehta riikka sihke buollinčáskadandoibmii, politiijaide ja dearvvašvuođabálvalussii. Bidjat sadjái dan ođđa fierpmi lea váldán mánaga jagi, muhto dál lea bargu maid 5. regiuvnnas jođus. Seammás lea guovddášeiseiváldiid bealis čađahuvvon bargu mii lea geahčadan buolli – ja gádjunbálvalusa organisereme ja resurssaid.

Sámediggi lea dadjan ahte lea dárbu heahstedieđihanbálvalussii mii maid váldá vuhtii sámegiella eallinvuogi ja sámegiella. Sámelága giellanjuolggadusat addá sámegiella geavaheddjiide hálddašanguovllus rievtti atnit sámegiella go váldá oktavuodas heahstedieđihanbálvalusain. Heahstedieđihanbálvalusa boahhteáigge organiseren ferte dán vuhtiiváldit.

Ovttaskas suohkanis lea ovddasvástádus buollinčáskadan gearggusvuhtii suohkanis, ja suohkanat eaiggádit ja jođihit heahstedieđihanguovddážiid 110 ovttas. Gulahallančoahkkimis háliidii Sámediggeráđi ságastallat otnábeaivve ja boahhteáigge hástalusaid birra, ja dan birra movt sámegiella vuhtiiváldo heahstedieđihanbálvalusas. Sámediggeráđi váldá mielde daid hástalusaid ja oainnuid dán mat dán čoahkkimis bohte viidáseappot go galgá konsulteret Ráđdehusain.

6 Areálat ja biras

Váldomihttomearri

Guoddilis luonddu ja resursavuodas hálddašeami vuodul sihkkarastit ja ovddidit sámegiella kultuvrra, ealáhusbarggu ja servodateallima.

6.1 Areálaid hálddašeapmi

Stivralahtuid nammadeapmi álbmotmeahcce- ja suodjalanguovlostivrraide Ráđdehus ásahii álbmotmeahcceid ja stuorát, juogohis suodjalanguovlluid báikkálaš hálddašeami manjá konsultašuvnnaid Sámedikkiin 2010:s. Ornet mearkkaša ahte gielddaidgaskasaš álbmotmeahcce- /suodjalanguovlostivra, mas leat mielde juohke guoskevaš gieldda árras lassin juohke guoskevaš fylkkagieldda árras galgá hálldašit suodjalanguovlluid. Dain guovlluin gos leat sámegiella beroštusat, galgá maiddái Sámediggi nammadit árrasa stivrii. Oktanuppelohkái stivralahtu doaimmaáigi nogai oktanaga 2013 Sámediggeválgga. Sámediggeráđi lea Birasdirektoráhta ávžžuhusa vuodul evttohan ođđa stivralahtuid dán oktanuppelohkái stivrii:

Blåfjella-Skjækerfjella-Lierne álbmotmeahccestivrii

Elin Marie Danielsen

Sadjásaš: Maria Kråik Stenfjell

Eva Anette Wilks

Sadjásaš: Linda Marie Jáma

Kjell Jøran Jáma

Sadjásaš: Tom Aile Bientie

Thomas Danielsen

Sadjásaš: Jon Andreas Steinfjell

Lomsdal -Visten

Ole Henrik Kappfjell

Sadjásaš: Betty Kappfjell

Gunn Marget Utsi

Sadjásaš: Roy Kvitfjell

Lyngsalpan

Audun Johnsen

Sadjásaš: Rolf Johansen

Hilde Marie Larsen

Sadjásaš: Inger Heiskel

Fálá - Ruobbá

Elisabeth Johansen

Sadjásaš: Eskild Johansen

Ráisa ja Ráisduottarháldi

Anne Merethe Siri Fyhn

Sadjásaš: Mikkel Anders Andersen Gaup

Hilde A. Nyvoll

Sadjásaš: Geir Tommy Pedersen

Sievju

Brita J. Skum

Sadjásaš: Ann-Kristin Engstad

Arne Jørgensen

Sadjásaš: Robert Wilhelmsen

Rávttošvuopmi

Ronny Wilhelmsen

Sadjásaš: Ida B. Bjørnbak

Trollheimen

Maja Britt Renander

Sadjásaš: Anna Kristina Renander

Gustav Kant

Sadjásaš: Elias Kant

Várnjarga

Jan Ivar Smuk

Sadjásaš: Inger Anita Smuk

Ragnhild Melleby Aslaksen

Sadjásaš: Jarl Even Roska

Bajit Báhcáveadji
Mariann W. Magga
Sadjásaš: Ola Johansen

Ånderdalen
Anne Berit Páve Kristiansen
Sadjásaš: Geir Are Winter

Stivranjuolggadusain mat gustojit 9 dan 20 suodjalanguovlostivrii masa Sámediggi evttoha stivralahtuid ahte maiddái Sámedikki nammadan lahtut čuvvot gielddaválgga válgaaigodaga. Sámediggi evttoha áirasiid dáidda stivraide boahte gielddaválgga oktavuodas 2015:s.

Bagadusgihpa daid Sámedikki nammadan stivralahtuide mat leat álbmotmeahce- ja suodjalanguovlostivrrain

Sámedikki bušehta, 9.5 Luonddušláddjivuohta, vuodul lea Sámediggi čuovvoleamen suodjalanguovlostivrraid sámi lahtuid. Dán barggu oktavuodas lea álggahuvvon bargu ráhkadit bagadusgihppaga stivralahtuid várás. Gihpa čilge oanehaččat Sámedikki politihka suodjalanguovlluid ektui, válddaha deatlaš lágaid ja njuolggadusaid ja ávžžuha iešguđet suodjalanguovlostivrraid stivralahtuid ásaht fierpmádagaid. Gihpa sáddejuvvo prentemii miessemánus.

Vuosttaldeapmi vuhtiiváldojuvvon – Kobbedalselva fápmorusttet

I et brev av 6.9.2013 beaiváduvvon reivves ovddidii Sámediggi vuosttaldeami konsešuvdnaohcamii hukset Kobbedalselva fápmorusttega Lodegiid suohkanis. Ággan vuosttaldeapmái geavahuvvui kulturmuittuid ja kulturbirrasiid vuhtiiváldin ja negatiiva váikkuhusat guovllu boazodollui.

31.3.2014 beaiváduvvon reivves dieđihii Norgga čázadat- ja energiijadirektoráhta mearrádusa birra áššis. Sámedikki vuosttaldeapmi lei vuhtiiváldojuvvon ja konsešuvdnaohcan biehttaluvvui negatiiva váikkuhusaid geažil boazodollui ja eanadahkii.

Konsultašuvnnat Femundsmarka hálddašanplána birra

Sámedikkis leat leamaš konsultašuvnnat Biradirektoráhtain dan hálddašanplána birra mii guoská Femundsmarka álbmotmeahccái ja guoskevaš eanadatsuodjalanguovlluide. Konsultašuvnnain juksojuvuvui ovttamielalašvuohta hálddašanplána ektui.

Konsešuvdna Kalvatnan bieggafápmorusttegi

NČE lea addán konsešuvnna Kalvatnan bieggamillui Bintá ja Laakesvuemie suohkaniin. Vuosttaldeamit leat boahtán Sámedikkis ja eará instánsain, danne manná ášši viidáseappot Oljo- ja energiijadepartementii loahppameannudeapmái. Sámediggi lea sádden reivve Oljo- ja energiijadepartementii mas departemeanta bivdojuvvo váldit oktavuoda čielggadan dihtii viidáset meannudeami ja konsultašuvnnaid Kalvatnan bieggafápmorusttega konsešuvdnaohcama loahpalaš mearrádusa birra.

6.2 Luondduresurssat

Ruvkeplánat Nussiris ja Gumpenjunis

Sámediggerádis lei čoaħkin orohaga 22 Fiettar jođiheddjin ja nubbijodiheddjin 25.02.14 ja das digaštallojuvvojedje ruvkeplánat Nussiris ja Gumpenjunis Fálesnuori suohkanis. Das guorahallojuvuvui oktasaččat Nussir ášši almmolaš meannudeapmi ja dat mo ášši lea stáhta mearridanproseassaid oktavuodas plána- ja huksenlága, nuoskkidanlága ja minerállága vuodul. Orohagas lea áigumuš fuolahit iežas vuoigatvuodaid duopmostuoluid bokte, ja čuovvolit ášši riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuodaid gozihanmekanismmaid ektui. Sámediggepresideanttas lei čuovvolančoaħkin orohaga 22 Fiettar stivrrain 02.04.14 mas dovddahuvvui ahte sii áigo čadahit čoaħkima Nussir

ASA:in čuovvolan dihtii daid eavttuid maid Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta lea bidjan ruvkedoaimma muddenplána dohkkeheapmái.

Sámediggerádis lei 14.03.14 čoaškin stáhtaráđiin Jan Tore Sanner:in dan birra mo Sámedikki vuosttaldeapmi Nussir muddenplánii lea meannuduvvon. Ovdal čoaškimá sáddii Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta oanehis notáhta 10.03.14 mas lei ášši árvoštallamiid čoaškkáigeassu. Sámediggeráđdi vástidii 12.03.14 notáhtain mas Sámedikki vuosttaldeami vuoddu lei čilgejuvvon vuđolaččat. Sámediggeráđdi lea čuovvolan Nussira ja Gumpenjuni muddenplána vuosttaldeami, maid Olli sámediggeráđdi lei čuoččaldahtán 13.09.11. Čuovvoleapmi čatnasa vuosttaldeapmái váikkuhusaid oktavuodas boazodollui, vaikke vel dálá sámediggeráđdi maiddái livččii deattuhan ja čuoččaldahtán vuosttaldeami birrasa ja guolásteami ektui jus das livččii lean ovddasvástáduš gulaskuddancealkámušas muddenplánii. Dat aiddostahttojuvvui čoaškimis stáhtaráđiin. Stáhtaráđdi Sanner dovddahii čoaškimis ahte su vuostaldanmeannudeapmi ii lean konsultašuvdnageatnegahttojuvvon. Danne ii beassan Sámediggi diehtit lagabui su árvoštallamiid ja mearrádusevttohusa. Sámediggeráđdi ii leat ovttaoivvilis stáhtaráđi árvoštallamiin ahte dat vuosttaldeamit maid Sámediggi lea čuoččaldahtán, eai leat konsultašuvdnageatnegahttojuvvon. Gielda- ja ođasmahttinministtar dohkkehii Nussira muddenplána 20.03.14. Lea biddjojuvvon gáibádussan ahte doaibmabiddji ovttasráđiid boazodoaluin fertejit ovddidit váidudeaddji doaibmabijuid mat bidjet vuoddu guovllu boazodoalu viidáseappot joatkimii ovdalگو ruvkedoaimma álggahuvvo. Danne oaivvilda Sámediggeráđdi ahte dat ferte áddejuvvo dainna lágiin ahte orohat galgá leat miehtan dasa ovdalگو dat dáhpáhuvá.

Sámediggi lea 04.04.14 beaiváduvvon reivviin váldán oktavuodá Birasdirektoráhtain ja bivdán čađahuvvot konsultašuvnnaid dan birra mo sii leat meannudan doapparvuorkáohcama Riehppovutnii nuoskkidanlága ja čáhceláhkaásahusa vuodul.

08.05.14 sáddejuvvui reive Nussir ASA:i mas bivdojuvvui vástáduš das ahte atnet go sii 01.09.10 mannosáš intenšuvdnašiehtadusa ain gustojeaddjin. Duogáš das lea go Nussir ASA ii leat boahtán šiehtadallamiidda Sámedikkiin, vaikke vel sihke fágalaš vuodut leat sajis ja bargonotáhtat leat lonohallojuvvon. Baicce oaidnit ahte Nussir ASA lea hui árjjalaččat bargan stáhta eiseválddiid ektui oazžun dihtii lobiid eiseválddiin lága vuodul, mii hedjonahtá vejolašvuodaid sáhttit čađahit duohta šiehtadallamiid intenšuvdnašiehtadusa vuodul, ja ahte Nussir ASA mediain ja departemeantta ektui lea ođasmahtán málbmagávdnosiid árvoárvoštallamiid, geahččalkeahhtá dan gaskkustit Sámediggái.

Sámediggeráđdi gávnnahe ahte Gielda- ja ođasmahttindepartemeantta konsultašuvdnageatnegasvuohhta Sámedikki orohagaid ektui Nussira muddenplána vuosttaldeami loahppameannudeamis ii leat dollojuvvon. Viidáseappot gávnnahe ahte Nussir ASA ii leat čuovvolan intenšuvdnaplána nu mo lei eaktuduvvon, ja ahte sáhtá leat nu ahte sii danne leat dahkan šiehtadusa eahpegustojeaddjin. Ráđdi čuovvola ášši sihke orohaga, stáhta eiseválddiid ja Nussir ASA ektui. Ráđi áigumuš lea bidjat ášši ovdan dievasčoaškimii meannudeapmái go boahtá čielggaduvvon vuoddu dasa ahte sáhtá dahkat oaivila ruvkeplánaide.

Árbedieđu suodjaleapmi

Sámediggi oassálasttii Norgga sáttagoddái Immateriálavuoigatvuodaid máilmmiorganisašuvnna (WIPO) čoaškimii árbedieđu birra áigodagas njukčamánu 24.-28. b. 2014. Organisašuvdna SÁMIKOPIJA oassálasttii dárkojeaddjin čoaškimii.

Sámediggi lea ohcamin čovdosiid mat galget sihkkarastit álgoálbmogiid vuoigatvuodaid ja beroštusaid beaktilis suodjaleami go guoská ja ávkašuvvamii árbedieđuin ja árbevirolaš kulturdovdastusaiguin. Mii doarjut čadni njuolggadusaid mat gohččot stáhtaid ásahtit rievttálaš suodjalanvuoigádaga mas álgoálbmogiidda ja báikegottiide addojuvvojit vuoigatvuodat dan máhttui ja áidnavuoigatvuohhta dan kulturdovdastussii maid sii leat ovddidan.

7 Kulturmuitosuodjalus

Váldomihttomearri

Duođaštit, gaskkustit ja hálldašit daid dieđuid vássánaiggis boahhteáiggi várás, maid sámii kulturmuitut ja kulturbirrasat ovddastit.

Ođđasit hávdádeapmi Báhcaveajis

Sámediggeráđdi lea cuoŋománus oassálastán čoahkkimii Oslo Universitehtain gáibidan dihtii olbmobázahusaid Báhcaveajis ođđasit hávdádit. Proseassa lea álgobáliid álgán, ja goabbat bealit áigot álggos čielggadit muhtun duohtaáššiid ja čilgekeahces gažaldagaid bázahusaid duogáža birra, juridihkalaš árvodási ja áššái guoski beliiguin. Viidáset proseassa Romssa universitehtain lea šiehtaduvvon čakčamánnui 2014.

Sámi kulturmuitoregistreren Báhcavuona – Hámmárfeasta 420 kV el-fápmolinnjá oktavuodas.

Prošeakta sámii kulturmuitoregistreren Báhcavuona – Hámmárfeasta 420 kV el-fápmolinnjá mielde lea dál loahpahuvvon.

Prošeaktadoaibma dán jagi lea siskildan loahpparaportta gárvvisteami. Loahpparaportta bodii ovdalaš beassážiid, ja lea dál sáddejuvvon iešguđetgelágan kulturmuitohálldašanorgánaide, guoskevaš suohkaniidda, orohagaide, ja maid buot informánttaide geat leat váikkuhan dehálaš dieđuiiguin prošeaktii. Raportta galgá maid Sámedikki ja Statnett ruovttusiidduin almmuhuvvot.

Máilmmiárbebaiki Várjjagis

Sámedikki vuolgahan ášši oažžut máilmmiárbebaikki Várjjagii – Várjjat Siida – ovtta Finnmarkku fylkkagielddain ja Unjárgga gielddain, leat eará guoskevaš gielddat Deatnu ja Báhcavuotna formálalaččat dorjon. Kártenbargu Noiddiidčearus/Kjøpmannskjølen Báhcavuona gielddas, mii čadahuvvui 2011-13, lea dagahan boadusin eahpedábalaš stuora logu kulturmuituid mat leat čadnon goddebivdui. Dát leat dál biddjon Riikaantikvára našunála kulturmuitodiehtovuđđui Askeladdenii. Maŋemus gieddeáigodat lea 2014:s. Sámedikki bušeahta vuoruhemiid olis lea stuora ja dehálaš bargu dahkkojuvvon. Máilmmiárbebaikki evttohussii leat dát bohtosat addán eanet fágalaš deattu, gosa bivdinrusttet Noiddiidčearus ja Golleváris Deanu gielddas gullá, ja gos váldobaikin lea Ceavccageađgi/Mortensnes Unjárgga gielddas. Sisačáliheapmi UNESCO tentatiiva listui lea vuordimis dáhpáhuvvat 1. jahkebealis 2014:s, nu ahte bargu nominašuvdnadokumeanttaiguin sáhtta álggahuvvot.

BARC – seailuhanprográmma välljejuvvon arkeologalaš kulturmuitut.

Sámediggi lea Riikaantikváras ožžon lohpadussan doarjaga dasa ahte gáhttet välljejuvvon arkeologalaš kulturmuituid ja kulturbirrasiid (BARC). 2014 stáhtabušeahtas kapihttalas 1429 lea dán jagi juolluduvvon BARC:i olles riiki 10.3 miljovvna, mas Sámediggái lea juolluduvvon 820 000 ru. Doarjja galgá adnot sihkkarastimii ja láchimii/galbemii sámii kulturmuituid Spittás Návuona suohkanis, Zarinatangen Raavrhvijkke suohkanis, Nuorta-rávnnji (Nordstraumen) ja Skárffu girkogárddis Návuona suohkanis. Ja dasto vel sámii kulturmuituid sihkkarastimii ja diehtujuohkimii Stálus Unjárgga gielddas.

Árvohákan kulturmuitoguovllus

Riikaantikvára lea juolludan doarjaga Árran julevsáme guovdásj/lulesamisk senter prošeaktaohcamii 250 000 ru. mii lea joatkin Krigsminner i Nord-Salten som ledd i verdiskaping på kulturminneområdet prošeakta. Prošeakta álggahuvvui 2013:s.

Identifiseret ja registreret automáhtalaččat ráfáiduhhton sámii visttiid

Registrerenprošeavtta oktavuodas mii guoská sámii visttiide lea Sámediggi ráhkadan diehtujuohkingihppaga veahkkin automáhtalaččat ráfáiduhhton sámii visttiid eaiggádiidda. Diehtujuohkingihppagis čilgejuvvo mii automáhtalaččat ráfáiduhhton sámii visti lea, ja maid dat mielddisbuktá eaiggádiid ahte visti lea ráfáiduhhton. Dát diehtujuohkingihpa lea ee. sáddejuvvon

ráfáiduhhton visttiid eaiggádiidda ovttas reivviin mas lei konklusuvdna maŋŋel báikediđoštallama mii čađahuvvui 2013:s. Sámediggi háliida dán bokte buoret ipmárdusa oppalaš sámi kulturmuitosuodjalussii ja earenoamážit sámi vistesuodjalusa birra.

2014 geasseáigodaga leat dál ráhkkanahhttime ja čuovvovaš suohkaniin galgá báikediđoštallan dehe plánen dahkkot: Ivvárstáđiin, Siellakvuonas, Loabágis, Mátatvuomis, Ráisavuonas, Divrráin, Ránáidsullos, Leaŋgáviikkas, Guovdageainnus ja Unjárggas.

Doarjja sámi kulturmuitosuodjalusdoaimmaide

Ohcanáigemearri sámi kulturmuitosuodjalusdoaimmaide lei njukčamánu 1. b. 2014. Vuollelaš 40 ohcama bohte mas ollislaš ohcansubmi lea juste vuollelaš 7,5 miljon ru. Ohcamat leat dál meannuduvvomin, ja vuordimis dat gárvánit miessemánu mielde.

8 Ealáhusat

Váldomihttomearri

Nana ja mánggabealat ealáhuseallin mii fuolaha sámi kultuvrra, luonddu ja birrasa, ja lea vuodđun eallinfámolaš báikegottiide gos olbmot háliidit ássat.

8.1 Vuodđoealáhusa rámmaeavttut

Mearraluossabivdu

Sámediggeráđđi lea gulaskuddancealkámušas Birasdirektoráhtii luossamuddemiid birra 2014:s bivdán oažžut konsultašuvnnaid moderáhta bivdoáiggi guhkideami birra mearraluossabivddus.

19.02 vástidii Birasdirektoráhta Sámedikki ávžžuhussii oažžut konsultašuvnnaid áššis ahte ii lean vuodđu konsultašuvnnaide go eai lean evttohuvvon rievdadusat čázadagain Finnmárkkus ja nu eai ge mearraluossabivddu muddemiin. Direktoráhta evttohiu dattetge gulahallančoahkkima Sámedikkiin. Dakkár čoahkkin dollojuvvui telefornnas guovvamánu 25. b. 2014. Sámediggi deattuhii ahte bivdináiggit 2014:s eai leat vel mearriduvvon, ja ahte daid sáhtášii árvvoštallat ja viidáseappot ahte dahkkojuvvo mearrádus. Mearrádusaid oktavuodas mat gusket sámi beroštusaide, lea geatnegahttojuvvon čađahit konsultašuvnnaid Sámedikkiin. Direktoráhta árvvoštallama mielde ii lean vejolaš rievdadit dálá ráđđenvuogi muddemiid ektui, ja nu ii leat vuodđu duohta konsultašuvdnaprošessii. Gávnnahuvvui ahte ii lean ovttamielalašvuolta konsultašuvdnagažaldagas ja Sámediggi dieđihii ahte ášši loktejuvvo politihkalaš dássái. Sámediggeráđđi lea bovden Dálkkádat- ja birasgáhttenministara čoahkkimii mas mearraluossabivddu dilli galgá digaštallojuvvot ja vuordá vástádusa.

Ođđa gulahallančoahkkin dollojuvvui Troandimis njukčamánu 14. b. 2014 mas fáddán lei direktoráhta boahttevaš proseassat. Direktoráhta dieđihii ahte boahte háve go guollemuddemat dárkkistuvvojit, lea jagis 2016. Sámediggi válddii ovdan hástalusaid regiovdnajuogademiin Finnmárkkus ja oaččui vástádussan ahte direktoráhta sáhtta árvvoštallat regiovdnajuogadeami boahte váldodárkkisteami oktavuodas (2016).

Sámediggeráđđi oassálasttii Deanu ja birrasa mearraluossabivdosearvvi jahkečoahkkimii miessemánu 2. b. Sámediggeráđđi dieđihii sámediggeráđi barggu birra mii guoská organisašuvnna beroštusaide ja válddii vuostá cealkámušaid ja árvalusaid organisašuvnnain. Sihke čavga muddemat, vátisvuodát fidnemis rivttes fierbme- ja nuohhtešlájaid, regiovdnajuogadeapmi ja heajos rekrutteren fidnui, váldojuvvojedje ovdan. Sámediggeráđđi lea diehtujuohkinčoahkkimis cuoŋománu 24. b. 2014 FeFo:in ja Finnmárkku fylkkagiieldain evttohan ahte Sámediggi, FeFo ja Finnmárkku fylkkagielda ovttas ráhkadit rekrutterenortnega mearraluossabivddu várás dakko bokte ahte oažžut várrejuvvot luossasajiid nuoraide ja ahte mearraluossabivdu biddojuvvo diibmoplánii joatkkaskuvllas.

Guolásteapmi

Sámedikki gáibádussii mieđihuvvui 02.04 ahte lasihit dorseecari juohke fatnasii 12 tonnas 24 tonnii daidda fatnasiidda mat bivdet Riddoguolástusearis.

Sámediggeráđđi oássálasttii Norgga riddoguolástussearvvi jahkečoahkkimii Bådáddjos miessemánu 8. b. Dearvvahansártnis válđojuvvui ovdan dat ahte Sámediggi háliida lagas gulahallama guolástusorganisašuvnnaiguin. Gulaskuddanevttohus daid fatnasiid strukturerema birra mat leat oanehat go 11 mehtera, lei sártni fáddán.

Sámediggeráđđi lea “Sámi guolástussiidda ásaheapmi”-nammasaš seminára čuovvoleami oktavuodas juovlamánu 3. b. 2013 ja čuoggás 14.5 “Čielggadeamit ja árvoštallamat” sámedikki 2014 bušeahtas mas boahťa ovdan ahte galgá ráhkaduvvot strategiija mo nannet historjjálaš guolástanvuoigatvuođa mearrasámi guovlluin, čađahan ovvta dain golmma plánejuvvon álbmotčoahkkimis dáinna fáttáin miessemánu 13. b. Girenjárggas Álttávuonas. Ođđaásahuvvon vuotnaguolástuslávdegoddi oássálasttii álbmotčoahkkimii.

Norgga-Ruota boazoguohtunkonvenšuvnna rievdadusevttohus geigejuvvon

Sámediggeráđđi oássálasttii go sámi bargujoavku geigii iežas rievdadusevttohusa Norgga-Ruota boazoguohtunkonvenšuvdnii Norgga ja Ruota ráđđehusaide njukčamánu 21. b. 2014. Bargujoavkku jodiheaddjin lei Ellinor Marita Jåma ja das ledje ovddasteaddjit Norgga ja Ruota bealde sámedikkiin, Norgga boazosápmelaččaid riikkasearvvis ja Ruota sápmelaččaid riikkasearvvis.

Geigensártnis deattuhii bargujoavku dárbbu daidda rievdadusaide mat evttohuvvon konvenšuvdnateavsttas, ja mearkkašumi das ahte álggahit proseassa čielggadit vuoigatvuođaid konsešuvdnaguovllus. Suodjaleapmi sisabahkkemiid vuostá ja buorre boraspirepolitiikka leat maid hui deatalaččat boahttevaš ráđjerastideaddji boazodollui. Sámediggeráđđi oássálasttii geigemii ja deattuhii dárbbu čuovvolit bargujoavkku evttohusa guoskevaš ráđđehusaid bealis.

Sámediggeráđđi vuordá konsulterejuvnot Ráđđehusa bealis viidáset proseassas Norgga-Ruota boazoguohtunkonvenšuvnnain. Sámediggeráđđi lea giitán bargujoavkku barggu ovddas, ja atná sin barggu loahpahuvvon.

Boazodoalu beassan eananjuohkinduopmostullui

Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta, NBR ja Sámediggi leat soahpan mandáhta ja čoahkkádusa dan bargojovkui mii galgá bargat boazodoalu beassamiin eananjuohkinduopmostullui. Mandáhta mearkkaša láhkarievdadusaid 1) riektečielggadeapmái boazodoalu siskkáldas riektediliid birra (sisdoallu ja ráját), 2) boazodoalu geavahanortnegiid gáibádusaide ja mearrádusaide, 3) boazodoalu soabadanortnegiid beaktilis geavaheapmái, ja 4) doaibmajuiide gelbbolašvuođa ja máhtu hárrái eananjuohkinduopmostuolus.

Ulbmilin lea ahte bargujoavku galgá leat ráhkadan raportta evttohusain álgo geahčen 2015, nu ahte láhkaevttohus buoremus dilis sáhtta ovddiduvvo 2015 giđa ja čađahuovvot suoidnemánu 1. b. 2016.

Bargujoavkkus galget leat mielde okta olmmoš juohke dáin ásašusain Eanandoallo- ja biebmodepartemeanttas, boazodoallohálddahas, Duopmostuollohálddahas, NBR:s ja Sámedikkis ja vel guokte olggobealde fágaáššedovdi.

Eandoallošiehtadallamat

Sámediggeráđđi geigii Sámedikki árvalusa eanandoallošiehtadallamiidda stáhtačállái Hanne Maren Blåfjeldal Eanandoallo- ja biebmodepartemeanttas 03.04.14. Departemeanta dovddahii duhtavašvuođa vuđolaččat duodaštuvvon árvalusain. Departemeanta mieđai vuoruhit roavvafoadđara vuđot buvttademiid ja suorgebuvttademiid. Seamma čoahkkimis válldii Sámediggeráđđi ovdan

hástalusaiddaid ollu lábbáidd manaheami boraspiriid geažil. Departemeanta lohpidii váldit ovdan dáidd hástalusaidd Birasdepartemeanttain.

Eanadoallošiehtadusa šiehtadallamiin áigu stáhta vuolidit 4 miljon ruvno sturrosaš juolludeami Sámediggái eanadoalloguoski doaibmajuiide. Departemeanta lea juo vuolidan 2 miljon ruvno sturrosaš doarjaga boazodoalu lassealáhusaidd. Dáin vuolidemiin leat stuorra ekonomaláš váikkuhusat Sámedikki 2015 bušehttii.

Sámediggeráđdi lea váldán ovdan Eanandoallo- ja biebmodepartemeanttain Veterinearainstituhta Romssa ossodaga heaitiheami sihke čoahkkimis ja reivve bokte. Sámediggi dovddahii balu das ahte dávdagearggusvuohhta Davvi-Norggas hedjonahttojuvvo sakka.

Boraspireseminára

Sámediggeráđdi lágidi seminára boraspiriid birra 11. - 12.03.14. Seminára ulbmiljoavku lei Sámedikki nammadan lahtut regionála boraspirelávdegottiin ja daidd várrelahtut. 8 lahtu oassálaste. Dasa lassin oassálaste moadde ealáhusdoaimmaheaddji.

Seminára duogáš lei dat ahte maŋŋá 2013 Sámediggeválgga, nammadii Sámediggi odđa lahtuid boraspirelávdegottiide. Váldodeaddu semináras lei Sámedikki boraspirepolitihka mas 2013 čielggadus lei vuodđun. Buot regionála lávdegottiin ledje sáhkavuorut iežaset regiovnnaid hástalusaidd birra. Dasa lassin lei Stáhta luonddubearráigeahču fylkkamánni birasgáhttenossodagas sáhkavuorru. Semináraoassálastit ledje duššástuvvan daidd stuorra massimiid geažil maid boraspiret dagahit sávzadollui ja boazodollui. Sámediggeráđdi dajai ahte Sámediggi ferte oazžut eanet váikkuhanfámu nationála boraspirepolitihkkii. Dat sáhtta dáhpáhuvat earret eará konsultašuvnnaid bokte. Ráđdi celkkii maiddái ahte riikkaidgaskasaš konvenšuvnnaid geavaheapmi maid lea deataláš reaidu dasa ahte oazžut čađahuvvot Sámedikki boraspirepolitihka boraspirehálldašeamis.

Gulahallančoahkkimat orohagaiguin

Sámediggeráđdi lea odđajagimánu 2014 rájes njukčamánnui 2014 čađahan gulahallančoahkkimiid buot boazoguohtunguovlluid orohagaiguin.

Sámedikki áigumuš gulahallančoahkkimiiguin orohagaiguin lea ásahit oktavuodá ja gulahallama orohagaiguin.

Čoahkkimiin leat leamaš iešguđet fáttát go áigumuššan lei ahte orohagat galge beassat stivret áššelistu dakko bokte ahte váldit ovdan daidd áššiid maid sii háliidedje digaštallat.

Buot gulahallančoahkkimiid váldofáddán lea leamaš boazodoalu areálavuđđosa sihkarastin: Ollu orohagat leat balus boazodoalu areálavuđđosa gáhtten odđa regionála hálldašeamis ja go guovllustivrrat heaittihuvvojit. Orohagat leat erenoamážit balus das ahte fylkkamánnit eai boadde geavahit vuosttaldaninstituhta doarvái bures. Buot orohagat leat čujuhan ahte orohagaidd lea uhccán resurssaidd geažil hástaleaddjin čuovvut buot plánaproseassaidd, ja ahte dát hedjonahtta boazodoalu riektesihkarvuodá.

Gulahallančoahkkimiin leat maiddái earret eará čuovvovaš fáttát digaštallojuvvon:

- Boazodoallu ja álbmotmeahcit, boazodoalu ovddastus álbmotmeahcestivrrain
- Boraspiredilli
- Guoddilisvuodadoaba
- Sámedikki rolla boazodoallopolitihkas
- Boazodoalu árvoháhkkan
- Vuddjomat togaidd

Sámediggi áigu dál čuovvolit daidd cealkámušaid ja árvalusaidd mat bohte ovdan gulahallančoahkkimiin orohagaiguin. Sámedikkis lea vuosttaldanváldi plána- ja huksenplána vuodul. Sámediggi lea

gulahallančoahkkimiin bivdán orohagaid sáddet Sámediggái mángosiid cealkámušain areálaáššide, vai Sámediggi buorebut sáhtta dahkat árvvoštallamiid dan ektui ahte ovddidit vuosttaldemiid. Vuosttaldemiid geavaheami vuodđun lea Sámedikki jagi 2010 plánaveahkki, ovdal rievdadusaid regionála boazodoallohálddahas ja guovllustivrraid heaittiheami. Rievdadusat hálddahas bukte odđa dili ja Sámediggeráđdi áigu danne čuovvut dárkilit ovdáneami ja áigu árvvoštallat rievdadusaid vuosttaldangeavaheamis boazodoalu areálaid ektui.

Čoahkkin Eanandoalloministariin Sylvi Listhaug

Sámediggepresideanta Aili Keskitalo deaivvadui Eanandoallo- ja biebmominstariin Sylvi Listhaugain Kárašjogas 25.2.14. Čoahkkimis digaštallojuvvui earret eará boazodoalu areálasudjalus. Maiddái EBD váilevaš konsultašuvdnašiehtadusčuovvoleapmi váldjuvvui ovdan. Das lei ovttamielalašvuohta das ahte lea dárbu nannet gulahallama gaskal Sámedikki ja EBD. Konkrehta sii leat ovttaoavivis doallat jahkásaš čoahkkimii politihkalaš dásis, ja ráhkkanan- ja árvvoštallančoahkkimiid hálddahaslaš dásis.

Ođđa regionála boazohálddaha čuovvoleapmi

Sámediggi lea mielde bargojoavkkus mii galgá ráhkadit rámmaid sámi ja boazodoallofágalaš oassálastimii regionála boazodoallohálddahasii ovtta Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaservviin, fylkkamánneámmáhiid ovddasteddjiiguin, Stáhta boazodoallohálddahasain ja Eanan- ja biebmodepartemeanttain. Dát bargu galgá loahpahuvvot ovdal geassemánu 1. b.

Ođđa boazodoallostivra

Sámediggeráđdi lea nammadan čuovvovaš lahtuid ja várrelahtuid boazodoallostivrii 2014 – 2017:

- Boazoeaiggát Berit Marie P. E. Eira, Oarje-Finnmárku, sadjásaš: Nils Utsi, Oarje-Finnmárku
- Boazoeaiggát Per Mathis Oskal, Romsa, sadjásaš: Randi Skum, Romsa
- Boazoeaiggát Ida Marie Bransfjell, Lulli-Trøndelága / Hedmárku, sadjásaš: Inge Even Danielsen Lulli-Trøndelága / Hedmárku

Bohccuid vuddjomat togii

Sámediggeráđdi lea doallan čoahkkima Johtolatdepartemeantta politihkalaš jodihangottiin 13.5.14 doaibmabijuid birra mat galget eastadit ahte bohccot vuddjot jámas ruovdeluotta alde.

Čoahkkin Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaservviin

Sámediggerádis lea leamaš čoahkkin Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaservviin 3.3.14 mas digaštallojuvvui boazodoallopolitihka ja viidáset bargu boazodoalloáššiin.

8.2 Geasuheaddji báikegottit

Ealáhusovddideapmi

Sámediggi lea ožžon ráhkaduvvot analysa ealáhusovddideamis sámi guovlluin ja man geasuheaddji guovlu lea. Analysas leat mielde 24 suohkana mas Snoasa lea lulimus. Bargosadjeovdáneapmi lea heajut go muđui Davvi-Norggas ja riikka ektui muđui. Dan ektui go eará guovlluin lassánit bargosajit, de lea ovdáneapmi bisánan sámi guovlluin. Dat suorggit main lea leamaš stuorámus ovdáneapmi, lea industriija ja ruvkedoaimmat, ja dat suorggit mat leat uhcon eanemusat, lea eanadoallu ja guolásteapmi ja gávppašeapmi.

Oppalaš olmmošlogu njiedjan lea bisánan sámi gielddain maŋŋágo lei oktilis njiedjan jagi 2000 rájes. Deatálaš sivvan dasa lea ahte ollu gielddain lea stuorra sisafarren olgoriikkas. Riegádanvuolláibáza lea dattetge negatiiva 18 gielddas dan 24 gielddas.

Analysas lea maid čájehuvvon man bures sámi gielddat lihkestuvvet ealáhusovdánemiin. 10 fáktora árvvoštallojuvvot, earret eará odđalggaheamit, gánnáhahttivuohta, ovdáneapmi ja ealáhuseallima

sturodat. Dušše njeallje gieldda lihkestuvvet buorebut go buot riikka 428 gieldda gaskamearri – dat leat Omasvuotna, Evenášši, Porsángu ja Raavreviijhke suohkanat.

Sámediggeráđđi lea galledan Gáivuona suohkana ja Návuna suohkana. Čoahkkimiin digaštallojuvvojedje iešguđet bealit mat čatnasit ealáhusovddideapmái. Sámediggeráđđi válldii ovdan dárbbu ángiruššat buori kvalitehtain mánáidgárde- ja skuvlafálaldagas sihkkarastin dihtii ruovttoluottafárrema. Čoahkkimis dieđihuvvui maid dan birra ahte Sámedikki 2014 bušehtas lea vuoruhuvvon bargat hui lahka golmmain pilohtasuohkaniin servodat- ja ealáhusovddidemiin dain suohkaniin.

8.3 Kulturealáhusat

Gelbbolašvuodavuođot kulturealáhus

Sámi kulturealáhuskonferánssa lágduvuvui Guovdageainnus cuoŋománu 8. ja 9. b. Konferánssas ledje 49 dieđihuvvon oassálasti. Go dát lei rabas konferánssa, de ledje ollugat geat čuvvo konferánssa oanehis áigodagaid. Konferánssa streamejuvuvui ja ollugat sis geain ii lean vejolašvuohta oassálastit konferánssii, čuvvo dan streamema bokte. Ollugat leat Sámediggái dieđihan ahte konferánssa lei ávkkálaš ja gelddolaš. Moaitámuš bođii Sámediggái das go dieđut konferánssa birra bohte beare maŋŋit. Dan mii válldit diehtun ja mii fertet gávdnat buori dássedeattu boahte konferánssaid oktavuodas. Sihke oassálastit ja logaldallit ledje duhtavaččat konferánssain.

Dáhttu fitnodatovddidanprográmmas Kreativ Industriijain lei vuosttaš čoahkkaneapmi Kárášjogas cuoŋománu 23. ja 24. b. 12 fitnodaga serve. Oassálastiin lei iešguđetlágan duogáš ja iešguđet dásiin mii dagahii ahte oassálastit ávkašuvve guhtet guimmiin.

Dáhttu rekrutterenproseassa lea bistán dan rájes go Kreativ Industri vuittii fálaldatgilvuu mannan čavčča. Ovttas Sámedikkiin ráhkadii Kreativ Industri listta mii čájehii guoskevaš kulturealáhusoassálastiid ja birrasiid maiguin sáhtta válldit oktavuoda rekrutterenproseassas. Dán vuodul lea Kreativ Industri galledan fitnodagaid ja ožžon buori oktavuoda vuosttaš telefonna rájes.

Go nu ollugat leat háliidan oktavuoda, de lea Kreativ Industri ráhkadan listta mii čájeha daid oassálastiid geain lea beroštupmi oassálastit dalán go boahte Dáhttu prográmma álggahuvvo Davvi-Romssas. Prográmmaálgin galgá maiddái almmuhuvvot almmolaččat, mii addá buot berošteddjiide vejolašvuođa dieđihit beroštumi.

ležasbuvttaduvvon duoji ja eará dáidda- ja kulturbuktagiid lassánan vuovdin

Sámediggeráđđi oassálasttti Sámiid duoji riikačoahkkimii 11. - 12.05.14 Vierccas. Dearvahansártnis válldii Sámediggeráđđi ovdan dan posiitiiva guottu mii duodjeealáhusas lea ođđadesignii ja dasa ahte ovddidit ođđa buktagiid. Ráđđi rámiidii maiddái Sámiid duoji go sii ángiruššet dakkár doaimbabiiguin mat leat jurddašuvvon nuoraide. Organisašuvdna lea ásahan sierra nuoraidjoavkku.

Sámediggeráđđi lea sádden gulaskuddamii notáhta duodjeealáhusa doarjjaortnegiid rievdadusaid birra. Áigumuš gulaskuddamiin lea oazžut nu govda digaštallama go vejolaš das mo oazžut posiitiiva ovdáneami duojs. Ráđđi áigu lágdit miniseminára geassemánus dán ášši birra. Ášši ovddiduvvo dievasčoahkkimii čakčamánu, ja dat šaddá maiddái šiehtadallanfáddán.

9 Regionálaovddideapmi

Váldomihttomearri

Árjjalaš ja ulbmilaš ovttasbarggu bokte regionála ja báikkálaš- eiseválddiiguin nannet ja ovddidit sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Ovttasbargošiehtadus gaskal Sámedikki ja Finnmárkku fylkkagiella 2013-2016

Ovttasbargošiehtadus gaskal Sámedikki ja Finnmárkku fylkkagiella 2013-2016 vuolláičállui guovvamánus 2013. Šiehtadusa ulbmil lea váikkuhit posiitiivvalaš ovdáneami Finnmárkkus, mii erenomážit deattuha nannet ja čalmmustahttit sámi kultuvrra, giela, ealáhuseallima ja eará sámi servvodateallima fylkkas. Šiehtadusas bohtá ovdán ahte galgá ráhkaduvvot jahkásaš doaibmaplánat gos ángiruššansuorggit ja doaibmabijut čilgejuvvojit.

Sámediggeráđdi lea mearridan čoahkkimis 2.5.2014 Sámedikki ja Finnmárkku fylkkagiella 2014 – Doaibmaplána. Doaibmaplánas lea mearriduvvon njealljenuppelot doaibmabiju mat čujuhit muhtin guovlluide gos Finnmárkku fylkkagiella ja Sámediggi háliidit eanet ovttasbarggu, dahje gos lea jo ášahuvvon ovttasbargu. Doaibmabijut mat eai leat namuhuvvon doaibmaplánas eai hehte eará ovttasbarggaid.

Ovttasbargošiehtadus gaskal Sámedikki ja Finnmárkku fylkkagiella ja doaibmaplána 2014 lea mielddusin dán diedáhusas. Dás vuolábealde leat muhtin čuoggát oanehaččat čilgejuvvon.

Sámediggi oaidná ahte ealáhusat ja ovdánahttinbirrasat Finnmárkkus jearahit ealáhusfierpmádagaid. Sámediggi ja Finnmárkku fylkkagiella oaivvilda ahte lea dehálaš bargat dan ovdii ahte leat ealáhusfierpmádat olles Finnmárkkus, maiddái sámi ealáhusfierpmádat.

Bargu joatká ain máilmmiárbeaikki oktavuodas Várjjagis. Sámediggi ja Finnmárkku fylkkagiella barget viidásat oažžut Ceavccageađggi/Mortensnes kultursuodjalanguovllu oktán Ruovdenjunlovta/Gropbakkengen, Gollevárri og Noidiidčearru/Kjøpmannskjølen máilmmiárbelistui.

Lea hástalus gávdat oahppoásahusaid duodjái. Sámediggi ja Finnmárkku fylkkagiella áigu danin ovttasbargat oažžun dihte oahppošiehtadusaid duojs- ja boazodoalufágain riika rájaid rastá.

Sámediggi ja Finnmárkku fylkkagiella bargá árjjalaččat dan ovdii ahte fága- ja skuvlastruktuvra goziha sámi ohppiid vuoigatvuodaid ja hehte ohppiid heaitimis joatkkaskuvllain.

Ovttasbargošiehtadus gaskal Sámedikki ja Romssa fylkkasuohkana

Sámediggi lea 2.4.2014 leamaš čoahkkimis Romssa fylkkasuohkanin. Sámediggi ja Romssa fylkkasuohkan bođiiga ovttaoaiviluhtii ahte bargat viidásat ovttasbargošiehtadusain ja dárkkistit ja ođasmahttit dan jus lea dárbu.

Gielddareformba

Sámediggeráđis leamaš čoahkkim 19.3.2014 ekspeartalávdegotti jodiheaddjin Signy Irene Vabon. Sámediggeráđi mielas lea dehálaš sihkkarastit váikkuhanfámu mearrádusprosessii mii guoská boahttevaš stuorragiellaide, ja lea váldán áššin mo čoavdit ja sihkkarastit buorre bálvalusa sámi álbmogii, mat leat dagaldagat maid ferte gozihit viidásat ášši meannudeamis. Geográfalaš gaskkain bohtá leat stuorra mearkkašupmi boahttevaš giellaide, erenomážit sámi guovlluide ja giellaide main leat unnán ássit. Boahttevaš oktiičaskimis ferte dáid váldit vuhtii. Lea dehálaš ahte sámi áššit eai jávkka mátolaš stuorragiellain.

Sámi álbmot lea odne unnitlogus gielladain olggobealde Sis Finnmárkku. Gielladaoktiičaskimiin stuorra giellaide bohtá sámi álbmot lea vel eanet unnitlogus. Dás sáhttet leat stuorra váikkuhusat sámegeiela, sámi- kultuvrra ja servvodateallima ovdánahttimii. Sámediggeráđdi oaivvilda ahte lea dehálaš ahte eiseválddit sihkkarastet ahte sámi ássit gullojit stuorragiellain.

Sámediggeráđdi lea duhtavaš ahte ekspeartalávdegoddi lea vuhtii váldán Sámedikki mearkkašumiid daid gielladaid ektui mat lea mielde sámegeiela hálddašanguovllus. Ekspeartalávdegoddi čujuha ahte álbmotrievtti ferte árvoštallat jus bohtet rievdadusat hálddašanguovllus ođđa gielladastruktuvra

geažil. Sámediggeráđđi eaktuda ahte ráđđehus bidjá johtui čielggadusa mii geahččá váikkuhusaid maid gielddareforbma buktá sámi servvodahkii, sámi kultuvrii ja sámegilli.

Oktasaš fylkkačoahkkin KS Davvi-Norga

Sámediggeráđđi lei mielde cuoŋománu 28.-29 beavvi KS fylkkačoahkkimis. Čoahkkinfáddá lei mánáidsuodjalus, johtalus, gielddareforbma ja ovttasbargovuogit davvin.

Sámediggeráđđi válldi bajás ahte fylkkamánit ja gielddain lea dehálaš rolla váikkuhit ahte buot sámi mánáin, beroškeahttá orrunbáikkis, galget leat seammaárvosaš dearvvašvuodabálvalusat. Gielddat ja fylkkamánit galget váikkuhit ja sihkkarastit ahte sámi mánát deivet mánáidsuodjalusa, gain lea máhttu ja gelbbolašvuotta sámegielas ja sámekultuvrras.

Lea dehálaš ahte Sámediggi lea árrat mielde proseassas mii guoská gielddareforbmii. Mo čoavdit áššiid ja mo sihkkarastit buori bálvalusa sámi álbmogii leat dehálaš momeanttat maid ferte gozihit viidasat dán áššis.

Ovttasbargočoahkkin Oslo gielddain

Sámediggeráđis leamaš ovttasbargočoahkkin njukčamánu 14. beavvi Guovdageainnus máhtu ja oahpu gávpotráđi Anniken Hauglienin. Sámediggi ja Oslo gieldda šattaiga ovttaoavilis ráhkadit ovttasbargošiehtadusa. Fáttát mat galget leat mielde šiehtadusas leat earret eará: sámegiella ja sámegiela oahppofálaldat Kampen skuvllas, kulturáššit ja dearvvašvuoda- ja sosiálaáššit.

Ovttasbargu Áltáin

Sámediggi ja Áltá jotket ráhkadeamen ovttasbargošiehtadusa. Dán giđa galgá dollojuvvot politihkalaš čoahkkin mas Sámediggi ja Áltá suohkan ovttas ráhkadit strategiijaid čakčii goas earret eará galget lágiduvvot álbmotčoahkkimat Áltá gos olbmot besset ovddidit árvalusaid ja cealkámušaid.

Čoahkkin Finnmárkku fylkkagielddain ja FeFoin

Sámediggeráđđi lea deaivvadan cuoŋománu 4. beavvi Finnmárkku fylkkagieldda politihkalaš jođihemiin ja muhtumiiguin FeFo stivrras. Čoahkkin lei oassi Sámediggeráđi ulbmilis, gos áigot nannet gulahallama ja ovttasbarggu sihke Finnmárkku fylkkagielddain ja FeFoin. Guovddáš oassi čoahkkimis lei diehtujuohkin Sámedikki bealis mii guoská Finnmárkolága áššái, mii lea áššin geassemánu 2015 dievasčoahkkimis. Lei maiddái diehtujuohkin FeFo bealis áigejuovdilis áššiin, dása guoská maid stuorát kárten beaggima birra. Oasseváldit ledje ovttaoavilis ahte go FeFo, Sámediggi dahje Finnmárkku fylkkagielda ovddidit stuorát áššiid de lea ávkkálaš ja dehálaš gulahallat ovdagihtii. Sámediggeráđis boahtá leat lagaš gulahallan sihke FeFoin ja Finnmárkku fylkkagielddain ja oaidná ahte dát čoahkkin lea lávki rievttis guvlui.

10 Sámi ovttasbargu ja riikkaidgaskasaš bargu

Váldomihttomearri

Álgoálbmogat mearridit iežaset ahtanuššama ja sis lea vejolašvuotta gozihit iežaset beroštumiid riikkaidgaskasaččat

Davviriikkaid sámekonvenšuvdna

Sámediggi ja Gieldda- ja ođasmahttindepartemeanta leat bohtán ovttaoavilvuhtii konsultašuvnnaid maŋŋá Norgga šiehtadallandeleagašuvnna mandáhta rievdadeami birra, mii guoská Davviriikkaid sámekonvenšuvnna šiehtadallamiidda. Departemeanta lea mearridan ahte mandáhta ii leat almmolaš. Ráđi doaivva lea ahte Norgga bealis biddjo leaktu konvenšuvnna bargui gos Sámedikki rolla ja oavilvat bohtet čielgasat ovdán.

ON máilmmikonferánssa 2014 álgoálbmogiid birra, WCIP 2014

Jahkerievdamis 2013/2014 čuožžiledje hástalusat mat gusket máilmmi álgoálbmogiid vuordamušaide oazžut sihkkarastit ollislaš, beaktilis, seammaárvosaš ja njuolgga oasseváldima máilmmikonferánssa proseassas. Dát lea dagahan ahte máilmmikonferánssa ráhkkananproseassa ii leat joatkán plánet čuoggáid mat gullet máilmmikonferánssa ráhkkanepmái ja čadaheapmái, ja máilmmikonferánssa loahppadokumeantta sisdoalu. Dál lea dán jahkebealis mannan áigi ságastallamiidda gaskal válđočoahkkima presideanttain ja ON miellahtturiikkaid gávdnan dihte čovdosiid maid sihke stáhtat ja álgoálbmotovddasteaddjit sáhttet dohkkehit. Sámediggi bargá dan ovdii máilmmikonferánssa ráhkkananproseassain ahte máilmmikonferánssa čadahuvvo čakčamánu 2014.

Válđočoahkkima presideanta lea nammadan stáhtaid Costa Rica ja Slovenia ráđđeaddin dán proseassas. Lez Maleser (Australia) ja Mirna Cunningham (Karibia) leaba välljejuvvon álgoálbmotráđđeaddin álgoálbmogiid bealis. SPR-lahttu čuovvu odne máilmmikonferánssa proseassa sámiid ja árktalaš posišuvnnas.

Sámediggi lea ásahan gulahallama sámii parlamentáralaš ráđi presideanttain gos gieđahallo geat galget leat sámii delegašuvnnas máilmmikonferánssas. Sámit lea ožžon 14 saji máilmmikonferánssas mat galget juogaduvvot 3 sámedikki, Sámeráđi, sámii ovddasteaddjit Ruoššas, ja nisson- ja nuoraidovddasteddjiid gaska. Sámediggi lea evttohan geavahit seammá juogadeami mii lei vuodđun go juhke delegašuvnnas Áltá 2013 konferánsii.

Parlamentariihkkárkonferánssa Ubmis

Guovvamánu 20. beaivvi čoahkkanedje sámediggeáirasat Suomas, Norggas ja Ruotas ja Ruošša sámiid organisašuvnna áirasat parlamentariihkkárkonferánsii Ubmis, Ruotas. Válđofáttát ledje earret eará luondduresurssaid geavaheapmi Sámis, ja Davviriikkalaš sámekonvenšuvdna.

Konferánssa mearridii eanetloguin Ubmi julggaštusa ja cealkámuša Davviriikkaid konvenšuvnna birra. Dát gávdnajit Sámedikki neahttasiiddus.

Bassivuođalaš Dalai Lama

Miessemánu 8. beaivvi deaivvai sámediggepresideanta Bassivuođalaš Dalai Lama Oslos.

Tibeta álbmogis ja sámiiin lea oktasaš ášši go goappašagat barget nannet álbmoga ja olbmuid friddjavuođarivttiid ja kultuvrra ja servvodateallima suodjaleamen. Dát lei maid válđofáddá Bassivuođalaš Dalai Lama ságastallamis. Sámediggepresideanta su ja dievasčoahkkinjodiheaddji Jørn Are Gaski ovddas bovdehusa Dalai Lamai boahitit galledit Sámedikki Kárašjogas, masa miedihii, almmutkeahtá áiggi goas boahá.

Sámediggeráđdi čujuha presideanta kronihkkii dán áššis:

<http://www.sametinget.no/Om-Sametinget/Organisasjonsstruktur/Sametinget/Taler-og-artikler/Kronikk-Rettferdighet-har-aldri-vaert-gratis>

Árktalaš ráđi Senior Arctic Officials- čoahkkin

Sámediggi oassálasttii Norgga delegašuvnnas Árktalaš ráđi senior Arctic Officials (SAO) čoahkkinis Yellowknife, Canadas njukčamánu 26.-27. beaivvi 2014. Dát lei nubbi čoahkkin maid kanadalaš ovdagoddi lágidii. Fáddá Kanadalaš ovdagottis lei “Development for the people of the North” (Álbmogiid ovdánahttin davvin). Ovdagoddi vuoruhá Árktalaš álbmogiid ovdánahttima, muhto dehálaš barggut dálkkádaga, luondduriggodaga, mearrabirrasa ja mearrasihkkarvuođa birra joatká maid kanadalaš ovdagotti jodiheami vuolde. Árktalaš ráđdi lea gaskastáhtalaš foruma árktalaš gažaldagaid várás, mii čohkke áirasid gávccii árktalaš stáhtain. Álgoálbmotorganisašuvnnat leat bistevaš áirasat. Daid guhtta bistevaš bargojoavkkuid ja daid njeallje sierra bargojoavkkuid (Task forces) bargu ja ovdáneapmi čájehuvvui ja digaštallui čoahkkinis njukčamánu 26.-27. beaivvi 2014. Kanadalaš

ovdagotti vuolde lea ásahuvvon njeallje sierra bargojoavkku (task forces) mat buohkat galget ovdanbuktit bargguset ministerčoahkkimis 2015.

Čoahkkimis šattai ovttaoavilvuohta Arctic Economic Council ásaheami prinsihpaid badjel. Ekonomalaš ráđi ulbmil lea ovddidit ekonomalaš ovdáneami, dan seammás go láhčá dili sosiála ovdánepmái ja várjala Ártisa birrasa. Árktalaš ráđđi válddii de ovttá lávki lagabui fásta rámmaeavttuid ealáhusáirassiidda gos besset lonuhallat vásáhusaid Árkatalaš ovdáneami birra. Boahhte lávki lea ahte árktalaš stáhtat ja dat guhtta álgoálbmotororganisašuvnna juohkehaš namahit golbma ealáhusáirasiid, geat sáhttet ásahit ekonomalaš ráđi. Konstituerenčoahkkin galgá leat Kanadas geassemánus.

Okta vuoruheapmi Kanada ovdagottis lea prošeakta Árbevirolaš ja baikkalaš máhttu. Ulbmil prošeavttain lea ovdánahttit ovttalaš lahkonanvuogi mo árbevirolaš ja baikkalaš máhttu galgá váldot fárrui Árktalaš ráđi prošeavttaide ja doaimmaide. Gánnáhahtti ovdánahttin bargojoavku jodiha prošeavtta, muhto buot bargojoavkkut galget váldot fárrui dán bargui. Lea ráhkaduvvon stivrenprinsihpaid eavttuhus, mii galgá oaivadi mo Árktalaš ráđđi galgá váldit fárrui árbedieđu sin bargui. Boahhte lávki dán barggus lea ahte riikkat galget buktit mearkkašumiid dán evttohussii. Ovdagoddi jodiha prošeavtta mas galgá boahtit compendia mo galgá buoremusat ovddidit álgoálbmot árbevirolaš eallinvugiid. Kanada lea sihtan stáhtaid ja álgoálbmotororganisašuvnnaid buktit ovdamearkkaid iežaset guovlluin dán prošeaktii.

Árktalaš ráđi ođđa gulahallan implementerenplána lea dohkkehuvvon. Lei ovttaoavilvuohta ahte lea dehálaš ahte stáhtat, álgoálbmotororganisašuvnna ja bargojoavkkut váldet plána aktiivvalaččat geavahussii. Plána lea maid buorre reaidu sihkkarastit rabasvuođa Árktalaš ráđis. Ulbmiljoavkkut leat sii geat dahket mearrádusaid, dutkit, journalisttat, olbmot, NGO ja ealáhusat.

Arctic Offshore Oil and Gas Guidelines raporta lea vuhtii váldon. Dat oaččui doarjaga mángga riikkas, muhto čujuhuvvui maid, earret eará Norggas, ahte raporta ii doarvái reflektere iešguđet diliid Árkatisis, ja čujuhuvvui maid ahte Norggas leat ollu jagiid vásáhusat oljohokamiin ja ahte lea ođđaáigásaš industriija mas leat fidnolaš aktevvrat. Raporta livččii maid galgan eanet čilget dehálaš ovttasbarggu mii stáhtain lea industriijain.

Kanadalaš ovdagoddi oaidná dehálažžan oanehisáigásaš dálkkádatváikkuheddjiid. Lea biddjon johtui bargu oaidnin dihte šaddet go riikkat ovttaoavilvis ráhkadit doaibmaplána, mas lea ulbmil geahpedit oanehisáigásaš dálkkádatváikkuheddjiid árktalaš riikkain. Buot stáhtat deattuhit ahte sii vuoruhit dán barggu. Čujuhuvvui dattege ahte dát bargu ii galgga hehttet dan barggu mii dahkko geahpedit CO2 ja eará šaddovieso gássaid luoitima.

Árktalaš ráđđi lea ráhkadan raporta lossaoljju birra Árkatisis. Raporta čájeha skiipajohtolaga, lossaoljju geavaheami, riska identifiserema ja riskaanaliisa mii lea čadnon oljoluoitimii ja vejolaš doaibmabijut mo geahpedit oljoluoitinriskas. Johtolatgáržžideapmi ja unnit leaktu muhtin guovlluin lea eanemus beaktilis doaibmabidju maid leat veardidan ávkkálašvuođa ektui. Raporta vuodul bohtet árktalaš riikkat veardidit rávvagiid, mat gusket mo unnidit riska ahte lossaoljju luito Árktalaš guovlluin, maid ovdanbuktet 2015 ministarčoahkkimis.

ON nissonkommišuvnna oassálastin

Njukčamánu oassálasttii sámediggeráđđi ON nissonkommišuvnna jahkásaš sešuvnnas. Kommišuvnna mandáhta lea čuovvolit ON nissonkonferánssa Beijinga (1995) doaibmaplána. Dán jagáš fáddá lei ON nisson ja nieiddaid duhátjagimihtuid stáhtus olaheapmi. Duhátjagimihtut leat gávccii konkrehta mihttu mat galget luottahuhttit geafivuoda, dáid mihtuid galgá joksat 2015. Dá lea bargu mainna sámediggeráđi álginjulggastusas lea dovddahan ahte hálida bargagoahit.

Sámediggerádis ledje guokte sáji norgga delegašuvnnas ja lei maid vejolašvuohta addit cealkámuša loahppadokumentii Norgga siehtadalliid bokte. Dalle go duhátjagimihtut hábmejuvvojedje, de eai

váldán vuhtii álgoálbmogii ja eará uhcit joavkkuid. Danin lea sámediggeráđđái dehálaš ahte dat erenomáš dárbbut ja vuoigatvuodát mat álgoálbmotnissoniin lea, čalmmustuvvot sešuvnna loahppajulggastusas ja viidásat barggus go hábmejit ođđa ovdánahttinmihtuid. Sámediggi attii maiddái konkrehta cealkámušaid oahppo-, biras-, dearvvašvuoda-, veahkaválddálašvuoda nissoniid ja nieiddaid vuostá fáttáide, ja oasseváldin mearrádušproseassaide. Mii vásihat dattege ahte Norga váldá unnán vuhtii álgoálbmot beroštumiid šiehtadallamiiguin.

Okta eará ulbmil sámediggeráđi oassálastimiin lea ahte mii háliidat bargat nu ahte álgoálbmotnissonat galget leat mielde mearridanproseassaiguin. Gažaldagat mat gusket álgoálbmotnissoniidda leat dávjá oaidnemeahtun áššit ON-proseassaiguin, maiddái nissonkommišuvnna. Dasa lassin leat maid álgoálbmotnissongažaldagat maiddái oaidnemeahtumat daid arenaiguin gos álgoálbmotgažaldagat leat guovddázis. Dat bohtet garrasat ja garrasat gáibádusat álgoálbmotnissoniin ahte sin maid váldit fárrui mearridanproseassaide ja arenaide mat guoskkahit álgoálbmogiid. Olu álgoálbmotnissonat oassálaste nissonkommišuvnna ja mis ledje fásta čoahkkimat singuin. Viidásat hástalus dán barggus lea váldit mielde gažaldagaid mat gusket álgoálbmotnissoniid eará riikkaidgaskasaš bargguin.

Mátta-Korea ambassadevra galledii Sámediggepresideanta

Cuoŋománu 14. Beavivi galledii Mátta-Korea ambassadevra LEE Byun-hwa presideanta Aili Keskitalo Guovdageainnus. Ambassadevra lei mátkkis Davvi-Norggas ja oinni dehálažžan oazžut diehtujuohkima Sámedikki birra Norggas. Árktalaš ráđi dieđut ledje erenomáš miellagiddevaččat. Mátta-Korea lea dál beassan bistevaš dárkkodeaddjin Árktalaš ráđis (2013).

Korea Ambassáda áigu ovtta Steigen Taekwondojoavkkuin lágidit “Arctic TKD Games” golgotmánu 4. beavivi 2014. Dán rádjai leat bovden njeallje joavkku Norlánddas ja Romssas, ja go dál leat fitnan Sámedikki galledeamen de háliidit maid bovdet ovttá joavkku Finnmárkkus dán gilvui.

Guatemala delegašuvdna

Sámediggeráđis lei guossin Guatemala delegašuvdna cuoŋománu 28. beavivi 2014. Dát galledeapmi lei Norgga Duopmásearvvi Olbmovuoigatvuodálávdegoddi vuoigatvuodanannenproševtta oktavuodas. Galledeapmi lei oassin prográmmas mii lea lávdegoddi "Reinforcement of the Rule of Law in Guatemala" proševttas.

11 Eará áššit

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SUPU)

Sámediggeráđis lei čoahkkinn ođđanammaduvvon nuoraidpolitihkalaš lávdegottiin njukčamánu 7.b. Kárášjogas. Ulbmil čoahkkimiin lei oahpásnuvvat ođđa áirasiiguin SUPUs, ja diehtujuohkin. Eará áššit ledje earret eará SUPU vejolašvuodain cealkámušaid bokte ja váikkuhanvejolašvuhta.

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegottis lea leamaš okta čohkkinn Kárášjogas dán áigodagas, dalle go lei dievasčoahkkinn njukčamánu. SUPU čuovui osiid dievasčoahkkimis ja beasai oahpásnuvvat Sámedikki doaimma birra, seammás digaštalle sii iešguđet lágan áššiid. SUPU lea välljen Kristine Marie Inga nubbinjođiheaddjin.

SUPU sáddii Ealáhus- ja kulturlávdegoddái cealkámuša áššái mineráladoaimmaid birra sámi guovlluin. Cealkámušas deattuhii SUPU earret eará ahte minerálaláhka ferte heivehuvvot riikkaidgaskasaš ja nationála vuoigatvuodaide mat vuodđoealáhusolbmui leat, ja ahte dát láhka ferte rievdaduvvot lagas ovttasbarggus Sámedikkiin. Buot mineráladoaimmaheapmi galgá čadahuvvot gulahallama vuodul ja árvvusatnimis kultuvrra ja ealáhusa mii doaimmahuvvo báikkis, lassin ahte galgá leat nu biraseasttadeaddji go vejolaš.

SUPU oassálasttii Sámi parlamentariihkkárkonferánsii guovvamánu 20.b. Upmis. Doppe lei sis maid eahpeformálalaš čoahkkin nuoraidlávdegottiiguin ja –ráđiiguin Ruota ja Suoma sámedikkiin. SUPU lea miel- aktevra Sámedikki almmuhuvvon gilvvus hábmet plakáhta givssideami vuostá.

Sámedikki vuorrasiidráđđi

Sámedikki vuorrasiidráđđi áigodahkii 2014 – 2017 lea doallan konstituerenčoahkkima. Čoahkkimis välljejuvvui Inga Karlsen, Ájluovttas, jodiheaddjin dán áigodahkii, ja Kåre Eriksen, Omasvuonas, välljejuvvui odđa nubbinjodiheaddjin. Sámediggeráđđi lea, vuorrasiidráđi ávžžuhusa vuodul, nammadan vel guokte várrelahtu vuorrasiidráđđái dán áigodahkii. Soai leaba Synnøve Brevik, Slemmestad ja Idar Reinås Evenášsis.

Sámeálbmoga ávvudeapmi 2017

Sámediggepresideanta Aili Keskitalo, dievasčoahkkinjodiheaddji Jørn Are Gaski, Lulli- Trøndelága fylkkasátnejodiheaddji Tore O. Sandvik ja Troandin suohkana várresátnejodiheaddji, Knut Fagerbakke ledje čoahkkanan Stuoradiggái njukčamánu 24.b. 2014 gos Sámeálbmoga ávvudeapmi 2017 čájehuvvui Stuoradiggepresidentii Olemic Thommessen. Doppe muihtaledje vuosttaš sámi riikkačoahkkima birra mii dollojuvvui Metodistagirku Troandimis guovvamánu 6.b. 1917:s.

Stuoradiggepresideanta miedihii iežas positiivan jurdagii ahte čalmmustahttit dákkár historjjálaš dáhpáhusa. Stuoradiggi ii áiggo váldit aktiivvalaš rolla lágideamis. Namuhuvvui ahte čalmmustahttimis sáhtášii leat maiddái davviriikkalaš perspektiiva. Olahan dihti dán, de sáhtta Stuoradiggi veahkehit oktavuodain Davviriikkalaš ráđiin, oazžun dihti čatnaseami doppe.

Stuoradiggepresideanta Olemic Thommessen čoahkkima čuovvolemis leat Sámediggi, Troandin suohkan ja Lulli- Trøndelága fylkkasuohkan oktasáčat váldán oktavuoda Gieldda- ja ođasmahttindepartemeanttain ja bivdán čoahkkima Gieldda- ja ođasmahttinministariin Jan Tore Sanneriin digaštallan dihti vuordámušaid ja áigumušaid, dása guoská maid bušeahtta ávvudeami oktavuodas 2017:s.

Julggaštus givssideami vuostá

Sámediggi lea searvvis nationála kampánijas Julggaštus givssideami vuostá ja searvá dán jagi nuppes, diibmá lea maid searvan. Sámediggi ja Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi hástalit sámi skuvllaid ražastit vel eanet givssideami vuostá ja almmuhit danin gilvuu gii ráhkada oaivileamos plakáhta givssideami vuostá. Gilvu bistá cuoŋománus borgemánnui 2014. Cuoŋománu 7.b. lei Sámediggeráđđi jodiheaddjičoahkkimis bealálaččaiiguin Julggaštus givssideami vuostá olis ja stáhtačállin Birgitte Jordahlin. Boađus dán čoahkkimis lei ahte Julggaštus givssideami vuostá joatka iežas barggu viidáseappot.

Sis- Finnmarkku riekteveahkkekantuvra

Jahkásaš doarjja Sis- Finnmarkku riekteveahkkekantuvrii lea guorahallama vuolde Justiisadepartemeanttas. Sámediggi lea konsultereme Justiisadepartemeanttain ášši birra ja vuosttaš konsulterenčoahkkin lei njukčamánu 12.b. Departemeanta čilgi doppe buorebut iežaset veardádallamiid birra. Das čujuhuvvui earret eará dasa ahte Stuoradiggi lea 2000:is mearridan ahte riekteveahkkeprošeavttat mat ožžot almmolaš doarjaga vuosttažettiin galget doaimat siskkobealde gokčanguovllu maid friddja riekteveahki lánka gokčá, ja ahte sámiid riekteveahkkedárbu sáhtta gokčojuvvot dábalaš advokáhttafálaldagain friddja- riekteveahkkeortnega siskkobealde.

Sámediggeráđi mielas galgá Riekteveahkkekantuvra bisuhuvvot ja ahte dutkan mii lea dahkkon guovllus, čájeha ahte Davvi-Norggas lea lassáneaddji dárbu riekteveahkkái mii ii leat gokčojuvvon. Ráđji mannat advokáhta lusa lea juo stuoris ja dasa lassin leat giellahástalusat sámi guovlluin. Dasa lassin leat unnán sámegeielat priváhtadoaimbi advokáhtat. Sámediggeráđđi lea ávžžuhan departemeantta čadahit odđa riekteveahkkeguorahallama sámi guovlluin. Leat ain konsultereme ášši birra.

Vuodđolága revideren

Sámedikki mielas lea buorre go Vuodđoláhkii addo gielalaš ođasmahttin ja ahte dát mearriduvvojit sihke girjegillii ja ođđadárogillii, go leaba ovttdássásaš čállingielat giellalága mielde. Sámediggi livččii áinnas háliidan ahte Vuodđoláhka maiddái mearriduvvo sámegeielat teavsttain, mii sámelága mielde lea giella mii galgá leat ovttdássásaš dárogielain. Sámediggi sávvá ahte Stuoradiggi ja Sámediggi sáhttiba ovttasbargat oažžut johtui barggu nu ahte sáhttá ovddiduvvot vuodđoláhkaárvalus sámegeielhámis 2017 rádjái, mii lea 100-jagi čalmmustahttin vuosttaš oktasaš davviriikkalaš sámečoahkkimis mii dollojuvvui guovvamánu 6.b. 1917.

Ledje guokte árvalusa rievdademiide Vuodđolága 110. §a Árvalusat leat viidásetfievrriduvvon Olmmošvuoigatvuođalávdegotti raporttas olmmošvuoigatvuođaid birra Vuodđolágas. Rievdadeamit čuhcet sápmelaččaide njuolga. Sámediggeráđđi livččii danin sávvan ahte árvalusat mat ovddiduvvo ovddit stuoradiggeáigodagas, ja mat dál leat meannudeami vuolde, livčče digaštallojuvvon Sámedikkiin ovdal go ovddiduvvo. Dat guokte vejolaš rievdadusa 110. §a leat: Dálá 110. § šaddá ođđa 108. § ođđa E kapihttalis ja galgá čuodjat ná:

- Vuosttaš árvalus 108. § (girjegiella)
Stáhta eiseválddit galget láchit dili nu, ahte sápmelaččat, álgoálbmogin, sáhttet oažžut sihkkarastojuvvot
- Nubbi árvalus 108. § (girjegiella):
Stáhtalaš eiseválddit galget láchit dili nu, ahte sámi álbmot sáhttá oažžut sihkkarastojuvvot ja ovddiduvvot iežaset giela, kultuvrra ja servodateallima.

Sámedikki mielas lea buoremus čoavddus jus sápmelaččat namuhuvvošedje sihke álbmogin ja álgoálbmogin Vuodđolágas. Go dát ii leat váldon mielde sierra árvalussan, de eaktuda Sámediggi ahte goappašat árvalusat leat viidásetfievrrideapmi dálá riektedilis, ja dan bokte mielddisbuktá dat ahte duohtavuodas leat sápmelaččat sihke álbmot ja álgoálbmogat. Dán sáhttá lávdegoddi válljet čilget buorebut mearkkašumi bokte.

Sámediggeráđđi lei opposišuvdnajodiheddjiin Vibeke Larseniin čoahkkimis stuoradikki presideantagottiin dán ášši birra.

Nationála olmmošvuoigatvuođa ášahus

Sámediggeráđđi lea ovdal buktán gulaskuddancealkámuša olgoriikkadepartemeantta gulaskuddamii rievdademiid veardádallama birra nationála ášahussii olmmošvuoigatvuođain. Dál lea ođđa árrasárvalus meannudeapmái Stuoradikkis. Sámediggi lea leamaš rabas gulaskuddamis ja lea leamaš sierra čoahkin Stuoradikki presideantagottiin ášši birra. Árrasárvalus mielddisbuktá ahte dán háve galgá vuos dušše guorahallat galgá go Nationála olmmošvuoigatvuođa ášahus ášahuvvot sierra institušuvdnan Stuoradikki hálddahusa áittardeaddji vuollai. Sámediggeráđđi lea leamaš posiitiiva dása, muhto seammás deattuhan ahte muhtin vuodđoeavttut dákkár ásaheamis galget gávdnot, vai dákkár ásaheapmi sáhtáši dahkkot dainna dárbašlaš dohkkejumiin maiddái sámi servodagas, ja vuodđogelbbolašvuođain mii sihkkarastá sámiid olmmošvuoigatvuođaid. Lea dehálaš ahte dál vuos bohtet dát čielgasit ovdan mearkkašumiin stuoradikki meannudeamis dán áššis ja ahte dasto konkrehta čuovvoluvvojit viidáset konsultašuvnnaid bokte Sámedikkiin, siviilaáittardeaddjilága rievdadeamis ja siviilaáittardeaddji bagadusaid birra.

Sámedikki ámmát ja sadii stivrenvuogádagas mearkkaša ahte Sámediggi galgá maid namuhuvvot instánsan masa ášahus galgá sáhttit rávvaggiid buktit. Lea maid dehálaš ahte Sámediggi ja sámi servodat ožžot rolla mii sihkkarastá sámi mielváikkuheami nammadeami premissain dain osiin ášahusas mat galget sihkkarastit doahttaleami sámiid olmmošvuoigatvuođain, ja sámi oassálastimis ášahusa ráđdeaddi orgánain.

Sámedikki mielas lea dehálaš ahte jođánit ášahuvvo iešráđđejeaddji ja doarvái ruhtaduvvon ášahus mii speadjalastá mánggabealatvuoda servodagas, ja mas lea viiddis mandáhtta ovddidit ja suodjalit olmmošvuoigatvuodaid Norggas.

Deanučázadaga bivdinlobi lánka (Deanulánka)

Árvalus ođđa Deanulánhkii sáddejuvvui gulaskuddamii suoidnemánu 5.b. 2013, áigemearri buktit cealkámuša lei biddjon golggotmánu 15.b. 2013. Sámedikkis bivde ráđi go gulaskuddanreive hábmejuvvui, ja Sámedikki oaidnu lei bures čuvgejuvvon gulaskuddannotáhtas. Earret eará bođii ovdan ahte Sámediggi háliida ILO- 169 laktojuvvot ođđa lánhkii. Sámediggi oáččui cealkámuša guovvamánu 18.b. 2014:s Dálkkádat- ja birasdepartemeanttas ođđa Deanulánhkii. Čuovvovaš konsultašuvnnas, njukčamánu 4.b. 2014, maŋŋil gulaskuddama, soabadeigga Sámediggi ja Dálkkádat- ja Birasdepartemeanta mii ođđa Deanulágas galgá čuožžut, ja masa ILO-169 maid lea laktojuvvon ovdamuniin. Sámediggi oáččui reviderejuvvon evttohusa proposišuvdnii njukčamánu 5.b. 2014.

Deanulánka 1888 rájis lea viidásetfievrriduvvon vuoigatvuodalánhkan mii galgá suddjet báikkálaš olbmuid bivdorievtti deanučázadagas. Fierbmunlohpi lea viidásetfievrriduvvon ja doaimmá nu go ovdal ja eavttut mat leat čuvvon dábi ja mat dál leat deanulánkaásahusas, leat konkretiserejuvvon ja sajáiduvvon. Stággobivdinriekti mii boahdá virolašvuodas lea aitto darvvihuvvon lánkaásahussan deanulánkaásahusas ja váldo lánhkan ođđa deanulánhkii. Mearrádus mii dál lea finnmárolága 28.§ mii guoská deanučázadakhii, dan ahte riekti čuovvu lágas, áiggiid čađa geavaheamis ja báikkálaš virolašvuodas sirdojuvvon deanulága ulbmilparagráfii.

Sámediggeráđdi buvtii áššis SR 33/14 miediheami deanulága árvalussii. Ášši lea dál meannudeami vuolde Stuoradikkis, gč. Prop. 58 L (2013–2014) Bivdinlohpi Deanučázadagas (Deanulánka) (Lov om fiskeretten i Tanavassdraget (Tanaloven). Energiija- ja biraslávdegottis lea áigemearri geassemánu 5.b. 2014 buktit árvalusa áššái.

Deanulánkaásahus

Ii leat ovttamielalášvuohta dulkomis vejolašvuodain lonuhit eret välljejuvvon áirasiid Deanučázadaga guolástanhálddahas (DG). Dálkkádat- ja birasdepartemeanta lea geahččalan čoavdit dán ášši go lea sádden rievdadusaid lánkaásahusas gulaskuddamii, ja áigemearri buktit cealkámuša lei ođđajagimánu 31.b. 2014. Ovdal gulaskuddama ovddidii Sámediggi iežas oainnu áššái. Dát ii čuovvoluvvon, ii ge sierramielalášvuohta boah tán oidnosii gulaskuddanevttohusas.

Lánkaásahusa aiddostahttimis boahdá ovdan ahte sáhtta lonuhit áirasiid välljejuvvon áigodagas dušše dalle jus sii eai máhte hálddašit iežas doaimmaid. Ággan dása lea go DGs leat oalle muddui almmolašrievttálaš doaimmat. Sámediggeráđi prinsihpalaš oaidnu lea ahte DG lea vuoigatvuodaorgána, mas unnán dahje ii obage sáhte vuordit almmolašrievttálaš rolla. Sámediggeráđdi oavvilda maid ahte lea čielgasit deattuhuvvon deanulánkaásaheami mearrideami oktavuodas. Dan sivas lea vuoiggalaš ahte vuoigatvuodaieiggádiin lea vejolašvuohta lonuhit välljejuvvon áirasiid. Seammas lea ráđi mielas dehálaš ahte välljejuvvon lahtuin lea vejolašvuohta oazžut muhtin muddui einnosteami, ja ahte ášahuvvojit čielgasit njuolggadusat dasa goas ja movt áirasiid välljen DG:ii galget čadahuvvot. Sámediggeráđdi áigu čuovvolit dán čuolmma konsulteremiin departemeanttain.

Sámediggerádis lei čoahkkin DG:in Sámedikkis njukčamánu 3.b. ja Deanu luossabreavaeiggádiiguin lea šiehttan čoahkkinastit sámediggeráđiin miessemánu 15.b.. Sámediggi lea bivdán departemeantta geahččat buriin mielain jearaldagaid oazžut guhkiduvvot gulaskuddancealkámušáigemearri organisašuvnnain ja servviin.

Šiehtadallamat Suomain ođđa soahpamuša birra Deanus

Čájuhuvvo ahte lea váttis soabadit Suomain oktasaš reguleremiid birra guolásteapmái rájaid nalde Deanučázadagas. Bargu oazžut áigái ođđa soahpamuša manná njozet. Suopma bivddii diibmá ahte áigi oazžut áigái ođđa soahpamuša ferte sirdojuvvot 2015:s 2016 rádjái. Sáttagoddi lea dássázii dán jagi

doallan ovttá šiehtadallančoahkkima cuoŋománu 1.-2.b. Girkonjárvgas. Boahtte šiehtadallamat Suomain galget čađahuvvot 2014 geassemánu.

Sámediggerádis lea okta olmmoš Norgga šiehtadallansáttagottis ja báikkálaš hálldašanorgánas, Deanučázadaga guolástanhálldahusas leat guokte olbmo sáttagottis. Dál lea lassáneapmi turistabivdiin, erenoamážit Suoma bealde. Norgga bealde váivahuvvet báikkálaš olbmot go báikkálaš bivdokultuvra ja vejolašvuohta bivdit árbevirolaš báikkiin, sakka leat gáržžiduvvon eatnat turisttaid dihti. Lea dárbu garrasit reguleremiidda čázadagas, ja ođđa soahpamuššii mii vuhtiváldá báikkálaš olbmuid vuoigatvuođaid. Norgga- Suoma dutkanjoavku, mii galgá buktit ráđiid hálldahussii, lea máŋga jagi dieđihan badjelmeare bivdima čázadagas, go diehtá ahte luosat eai ceavzze nu bures mearas. Seammas leat báikkálaš bivdit, erenoamážit badjin čázadagas, dieđihan bivddu mii aivve hedjona.

Čalmmustahttin veahkaváldima vuostá lagas gaskavuodain

Nissonbeaivvi oktavuodas ovddit dievasčoahkkima vuolde lei Sámedikkis čalmmustahttin veahkaváldima birra lagas gaskavuodain. Čalmmustahttin lei ovttasbargu Finnmárkku politiijain ja lei oassin sin kampánjas “Stoahkat dolain”. Sámediggi lea juolludan doarjaga dán kampánjii. Politiijat adde Sámedikki áirasuidda ja eará guldaleddjiide fáktadieđuid fáttá birra, sii čájehedje filmma “Stoahkat dolain” maid Anne Merete Gaup lea buvttadan ja dasto hástte digaštallat ášši birra.

Rahpansártnistis gesii sámediggeráđdi ovdan dehálašvuođa duostat hupmat veahkaváldima birra lagas gaskavuodain. Juste jávohisvuohta lea stuorimus hehttehussan beassat veahkaváldimis eret.

Jagi mielde áigu dutkanprošeakta Veahkaváldin lagas birrasis sámi servodagain boahtit johtui. Dát lea ovttasbargu Justiisa- ja gearggusvuođadepartemeantain. Proševttain háliidit kártet makkár faktorat sámi servodagain váikkuhit veahkaváldimii lagas gaskavuodain.

Ráđđehusa gulahallankonferánsa

Sámediggeráđdi oassálasttii ráđđehusa gulahallankonferánsii Fredrikstadas cuoŋománu 8. Ja 9. b, ja buvttii mearkkašumiid ja árvalusaid ráđđehusa bargui gielddaomasmahttimiin, regionála ovddidemiin, plánaproseassaiguin ja joatkkaoahpahasain. Ráđđehusa ja fylkkagieldda gaskkas leat bastevas čoaikkimat, maidda Sámediggi lea oassálastán maŋimus jagiid.

III Jienasteapmi

39 áirasis ledje 37 čoaikkis. Dán áššis ii jienastuvvon.

IV Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

V Sáhavuorrolistu ja replihkat

	Sáhavuorru	Replihkka
1	Aili Keskitalo	Mariann Wollmann Magga
		Vibeke Larsen
		Aud Marthinsen
	Aili Keskitalo	
2	Vibeke Larsen	
3	Kirsti Guvsám	Mariann Wollmann Magga
		Vibeke Larsen
	Kirsti Guvsám	
4	Lars Filip Paulsen	Inger Elin Utsi
		Ann-Mari Thomassen
		Piera Heaika Muotka

	Lars Filip Paulsen	
5	Tor Gunnar Nystad	Marit Kirsten Anti Gaup
6	Toril Bakken Kåven	Vibeke Larsen
		Mariann Wollmann Magga
		Inger Elin Utsi
	Toril Bakken Kåven	
7	Mariann Wollmann Magga	Aili Keskitalo
		Piera Heaika Muotka
	Mariann Wollmann Magga	
8	Ellinor Marita Jåma	Silje Karine Muotka
		Kirsti Guvsám
		Mariann Wollmann Magga
	Ellinor Marita Jåma	
9	Isak Mathis O. Hætta	Aili Keskitalo
		Inger Elin Utsi
		Thomas Åhrén
	Isak Mathis O. Hætta	
10	Piera Heaika Muotka	Silje Karine Muotka
		Aud Marthinsen
	Piera Heaika Muotka	
11	Ann-Mari Thomassen	Vibeke Larsen
		John Kappfjell
		Mariann Wollmann Magga
	Ann-Mari Thomassen	
12	Christina Henriksen	Mariann Wollmann Magga
	Christina Henriksen	
13	Knut Inge Store	
14	John Kappfjell	
15	Ronny Wilhelmsen	
16	Thomas Åhrén	
17	Inger Eline Eriksen	
18	Silje Karine Muotka	
19	Henrik Olsen	
20	Ann-Mari Thomassen	
21	Aili Keskitalo	
22	Inger Elin Utsi	
23	Tor Gunnar Nystad	
24	Mariann Wollmann Magga	
25	Ronny Wilhelmsen	
26	Per Mathis Oskal	
27	Hartvik Hansen	
28	Thomas Åhrén	
29	Johan Vasara	
30	Aili Keskitalo	

VI Sámedikki mearrádus

Sámedigge váldá diehtun Sámediggeráđi doaibmadiedáhusa guoskevaš áigodahkii.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 03.06.14 dii. 12.00.

Ášši/Sak DC | **014/14**

Gažaldagat Sámedikkeráđđái Sámedikki čoahkkinortnega § 11 vuodul

Arkiiva

Arkiiváššénr.

SF-

14/2514

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 03.06.14 dii. 15.25.

I Mildosat

Nr	Beaivi	Geas/Geasa	Namahus

II Gažaldagat

Gažaldat 1: Árras Torbjørg Leirbakken, Árja sámediggejoavku

Dárogielat sámi mánáid vuoigatvuohta sámi mánáidgárdefálaldahkii

Gažaldat 2: Árras Mariann Wollmann Magga, BB:a sámediggejoavku

Vuosttaldeapmi plána- ja huksenáššiin

Gažaldat 3: Árras Marit Kirsten A. Gaup, BB:a sámediggejoavku

Boraspirevaháгат

Gažaldat 4: Árras John Kappfjell, BB:a sámediggejoavku

Holmvassdalen luonddumeahcci

Gažaldat 5: Árras Ronny Wilhelmsen, BB:a sámediggejoavku

Gulahallan gaskal ráđi ja vuotnaguolástuslávdegotti

Gažaldat 6: Árras Johan Vasara, BB:a sámediggejoavku

Giđđalodden

Gažaldat 7: Áirras, Inger Elin Utsi, NSR – NSR/SáB:a sámediggejoavku

Guhkes mátki sámi buhcciin

Gažaldat 8: Áirras, Ellinor Marita Jáma, ÁaSG:a sámediggejoavku

Boraspireášečuolmmat

Gažaldat 9: Áirras, Jovna Z. Dunfjell, ÁaSG: sámediggejoavku

Hástalusat riidduid oktavuođas gaskal eanaeaiggádiid ja boazodolliid Lulli-Trøndelágas

III Jienasteapmi

39 áirasis ledje 34 čoahkis. Dán áššis ii jienastuvvon.

IV Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

V Sáhkvuorrolistu ja replihkat

	Sáhkvuorru	Replihkka
	Mariann Wollmann Magga, čoahkkinortnegii	
1	Torbjørge Leirbakken	
	Silje Karine Muotka	
	Torbjørge Leirbakken	
	Vibeke Larsen	
	Kirsti Guvsám	
	Mariann Wollmann Magga	
	Silje Karine Muotka	
2	Mariann Wollmann Magga	
	Thomas Áhrén	
	Mariann Wollmann Magga	
	Vibeke Larsen	
	Hartvik Hansen	
	Per Mathis Oskal	
	Thomas Áhrén	
3	Marit Kirsten Anti Gaup	
	Thomas Áhrén	
	Marit Kirsten Anti Gaup	
	Beaska Niillas	
	Per Andersen Bæhr	
	Johan Vasara	
	Thomas Áhrén	
4	John Kappfjell	
	Thomas Áhrén	
	John Kappfjell	
	Ronny Wilhelmsen	
	Nora Marie Bransfjell	
	Thomas Áhrén	
5	Ronny Wilhelmsen	

	Silje Karine Muotka	
	Ronny Wilhelmsen	
	Silje Karine Muotka	
6	Johan Vasara	
	Thomas Åhrén	
	Johan Vasara	
	Inger Elin Utsi	
	Hartvik Hansen	
	Thomas Åhrén	
7	Inger Elin Utsi	
	Henrik Olsen	
	Marit Kirsten Anti Gaup	
	Johan Vasara	
	Henrik Olsen	
8	Ellinor Marita Jåma	
	Thomas Åhrén	
	Ellen Kristina Saba	
	Piera Heaika Muotka	
	Marit Kirsten Anti Gaup	
	Ellinor Marita Jåma	
	Thomas Åhrén	
9	Jovna Zakarias Dunfjell	
	Thomas Åhrén	
	Jovna Zakarias Dunfjell	
	Mariann Wollmann Magga	
	Thomas Åhrén	

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 03.06.14 dii. 17.30.

Ášši/Sak DC 015/14

Sámediggeráđi čilgehus sámi riikkaidgaskasaš

SÁMEDIGGI SAMETINGET

Arkiivaáššnr.
13/5040

Meannudeamit

Politiikkaš dássi	Beaivi	Áššnr.
Sámediggeráđi	09.05.14	SR 059/14
Sámedikki dievasčoahkkin	03. – 06.06.14	DC 015/14

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 03.06.14 dii. 15.10.

I Mildosat

Nr.	Beaivi	Geas/Geasa	Namahus

II Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Sámediggi lea guorahallan Sámediggeráđi čilgehusa sámi riikkaidgaskasaš barggu birra. Čilgehus lea mielddusin protokollas.

Sámediggeráđi čilgehus sámi riikkaidgaskasaš barggu birra

1. Álggahus

Sámi álbmogis leat guhkes árbevierut árjjalaččat vuojehit áššiid riikkaidgaskasaš orgánain, erenoamážit Ovtastuvvan našuvnnaid (ON) ektui, ja ovddidit ja čuovvolit álbmotrievttálaš konvenšuvnnaid, julggaštusaid ja eará instrumeanttaid mat nannejit máilmmi álgoálbmoga vuoigatvuođaid. Dát bargu lea dahkkojuvvon ovttasbargguin ja solidaritehtain eará álgoálbmogiiguin.

Min mihttomearri lea ahte ON álgoálbmotvuoigatvuođaid julggaštusa (ON álgoálbmotjulggaštus) prinsihpat heivehuvvojit láhkadahkosiidda ja geavatlaš politiikkii mat váikkuhit min ja eará álgoálbmogiid árgabeaivái.

Unnimusat 370 miljon olbmo máilmmi álbmoga gaskkas, mat leat badjelaš 7 miljárdda, lohkkjuvvojit álgoálbmogin. Sii juogaduvvojit 5000 álgoálbmotjoavkun. Stuurra oassi álgoálbmogiin leat máilmmi geafimus olbmot, ja sii lohkkjuvvojit dávjá geafimussan geafimusaid searvvis. Ollu álgoálbmogat leat njuolga sorjaveččat luondduressain sin eallinguovlluin, ovdamearkka dihte addet arvevuovddit borramuša, dálkasiid, reaidduid ja huksenávdnasiid badjel 60 miljon álgoálbmogi.

Álgoálbmogiid dilis leat erohusat guovllus guvlui ja riikkas riikii. Danne ferte vuhtii váldit nationála ja guovlulaš mihtilmasvuođa ja historjjálaš ja kultuvrralaš erohusa. Muhto liikká lea álgoálbmogiin

vuogatvuolta ollásit návddašit daiguin olmmošvuogatvuodaiguin ja vuodđofriijavuodain mat ON-lihtu beales dohkkehuvvot ja dasto Olmmošvuogatvuodaid máilmmijulggaštusas ja riikkaidgaskasaš olmmošvuogatvuoda mearrádusain. ON:s ja máilmmi servodagas lea deatalaš ja oktilaš rolla álgoálbmogiid ja friijavuodaid dohkkeheami, ovddideami ja suodjaleami oktavuodas.

Mii ássat ovta máilmmi riggámus riikkas, ja mis leat álbmotválljen orgánat mat hálddašit sierra ruđaid min doibmii. Buot álgoálbmotjoavkkuin máilmmis ii leat ná buorre dili ja posišuvdna. Eallineavttuin ja olmmošvuogatvuodaid rihkkumis leat stuorra erohusat. Mis lea solidáralaš geatnegasvuolta veahkehit buoridit eará álgoálbmogiid dili. Mii fertet addit sihke politihkalaš doarjaga, lonohallat vásihusaid, veahkehit doaibmajuiiguin ja prošeavttaiguin ja searvat riikkaidgaskasaš álgoálbmotbargui.

Dasto lea vealtameahttun deatalaš sáhttit riikkaidgaskasaš lágaid ja rievtti bokte ovdánahttit ja suodjalit min vuogatvuodaid ja beroštusaid. Danne lea dávjá buorre álgoálbmotpolitihkka maiddá buorre sámpolitihkka. Máilmmis mii dađistaga eanet globaliserejuvvo ja eanet oktii čadnojuvvo lea deatalaš ahte riikkaidgaskasaš njuolggadusat ovddiduvvot dán lassánan oktavuoda mielde riikarájaid rastá ja ođđa globála hástalusaid olis mat ovdamearkka dihte leat dálkkádatrievdamat ja luonddu loaktin dasa gullelaš biologalaš eatnatgeardáivuodain.

Mii oaidnit ovdáneami mas riikkaidgaskasaš čovdosat laktojuvvojit dađistaga eanet oktii nátionála politihka hábmemiin. Ovdamearkka dihte lea davviguovlopolitihkas Norggas oktavuolta riikkalaš politihkalaš ángiruššamiidda davvin ja sirkumpolára ártkalaš olgoriikapolitihkkii. Dasto lea deatalaš muitit ahte Norgga rolla jáhkehahti aktevrán álgoálbmotpolitihkalaš suorggis lea dan duohen, movt dađi mielde gávdnat buriid čovdosiid ruovttus. Nie lea maiddá eará stáhtain gos leat álgoálbmotjoavkkut sin riikarájaid siskkovalde, ja maid ulbmilin lea ángiruššat ovddasmannin olmmošvuogatvuodaid ja demokratiija nannemis.

2. Duogáš, stáhtus ja mihttomearri

Sámit lea okta álbmot geat ássat riikarájaid rastá Suomas, Norggas, Ruoššas ja Ruotas. Sámiin lea oktavuolta oktasaš historjja, kultuvrra ja sámejiela bokte. Dasto min eatnamiid geavaheami bokte, ja vuotna- ja riddogovlluin. Sámiid oktavuodas riikarájaid rastá lea vealtameahttun deatalaš mearkkašupmi sohkaáttiide, árbevieruid suodjaleapmái ja sámi oktavuoda ja girjái vuoda ovddideapmái. Rájá rastá dimenšuvdna lea deatalaš oassi sámi servodateallimis.

Sámedikkít Suomas (1973/1996), Norggas (1989) ja Ruotas (1993) leat ásahan oktasaš ovtasbargoorgána, mii lea Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR 2000). SPR lea institušuvnnaš ovtasbargu sámedikkiid gaska, ja lea deatalaš orgána davviriikkalaš ovtasbarggu oktavuodas, ja dat searvá maiddá árjjalaččat riikkaidgaskasaš foraide. Sámiráđđi (1953) lea sorjjasmeahttun kulturpolitihkalaš ja politihkalaš organisašuvdna mii lea deatalaš ja dohkkehuvvon riikkaidgaskasaš álgoálbmotaktevra. Ráđđi lea sámiid oktasaš organisašuvdna, Suoma, Norgga, Ruota ja Guoládaga sámi organisašuvnnaid gaskasaš ovtasbargoorgána. Sámiráđđi ja Sámedikkít barget ovtas riikkaidgaskasaš áššiin, ja dain leat sierra lágan rollat mat oalle guhkás dievasmahttet nubbi nuppi.

Deatalaš lea veahkehit Ruošša beale sámiid sin giela, kultuvrra, ealáhusaid ja servodateallima suodjalaneavttuid nannemis. Guoládaga Sámi Sobbar áshuvvui 2010:s, dat lea Ruošša beale sámiid ovddasteaddji čoahkkaneapmi, ja mas leat 9 ovddasteaddji, maid sierra sámi joavkkuid 73 delegáhta välljejit. Guoládaga Sámi Sobbar galgá earret eará bargat lálkaaddimiin Ruošša bealde, mii nannešii bissovaš sámi parlamentáralaš orgána ásaheami riikkas. Guoládaga Sámi Sobbar lea ožžon ovta jiena SPR:s árjjalaš áicistáhtusa bokte. Deatalaš lea ovddidit dán searvama viidáseappot, ja lálčit dili nu ahte šattašii doarvái kapasitehta ja ekonomalaš resurssat vai sámit Ruošša bealde sáhtášedje searvat politihkalaččat árjjalaš ja ollesárvosaš vuogi mielde.

Sámediggi bargá guhkes áiggi perspektiivvas riikkaidgaskasaš arenas, ja mii leat oalle guhkás lihkostuvvan oazžut doarjaga min beroštusaide ja vuoruhemiide. Lea sáhka guhkes linnjaid oaidnimis ja strategalaš vejolašvuođaiguin ávkkástallamis mat rahpasit bistevaš guhkes áiggi proseassain. Mii hukset lihtuid álgoálbmogiid ja stáhtaid gaskkas.

Váldosivva manne mii oazžut váikkuhanfámu, lea dat go earát vásihit ahte mis lea relevánta máhttu guovddáš surggiin maid jearahit. Dat leat dakkár suorggit main mis leat vásihusat ja main sáhtta leat ávki earáide. Ovdamearkka dihte leat mis vásihusat min iežamet álbmotválljen orgána huksemis, álgoálbmogiid eanarivttiin barggu bokte Finnmárkkulágain, konsultašuvdnašiehtadusain stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaskka mat leat vuodđuduvvon ILO konvenšuvnna nr 169 artihkkaliidda, álgoálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid hárrái iešmearrideaddji stáhtain (ILO-169), barggus davviriikkalaš sámekonvenšuvnnain ja go mii ollu jagiid leat searvan riikkaidgaskasaš arenas gos álgoálbmotáššit leat guovddázis.

Riikkaidgaskasaš arenas čuovvut mii ON álgoálbmotjulggaštusa prinsihpaid maid Váldočoahkkin lea mearridan 2007:s. Dan vuodđun leat vuoiggalašvuohta, demokratiija, olmmošvuoigatvuođaid gudnejahttin, ovttárvosašvuohta, vealaheami gieldin, buorit stivrenreaidut ja buorre jáhkku. Min vuolggasadjin lea ahte dat vuoigatvuođat mat dohkkehuvvojit julggaštusas, leat unnimus standárdat máilmmi álgoálbmogiid ceavzimii, ja sin árvui ja čálgui. Ja min mihttomearrin lea dat ahte dát vuoigatvuođat ja prinsihpat heivehuvvojit daid láhkadahkosiidda ja geavatlaš politihkkii mat váikkuhit min ja eará álgoálbmogiid beaivválaš eallimii.

ON álgoálbmotjulggaštusain nannejuvvo gulahallan ja searvevuohta stáhtaid ja álgoálbmogiid gaskka, ja lámččojuvvo ráfalaš oktavuohta álbmotjoavkkuid gaskka. Min mielas julggaštus lea ávkkálaš reaidu min beaivválaš barggus, ja dat stivre gulahallama stáhta eiseválddiiguin ja eará aktevrraiguin buot dásiin stivrenvuogádagas.

Dál leat mii árrjalaččat ráhkkaneamen ON álgoálbmogiid 2014 máilmmikonferánsii (WCIP 2014). ON váldočoahkkin lea mearridan ahte áigot mearridit doaibmavuđot ON resolušuvnna WCIP:s 2014. Dat lea deatalaš čuovvoleapmi ON álgoálbmotjulggaštusa heiveheamis. Mii muitit bures ahte Sámediggi ráhkkanii, searvvai ja lágidii ráhkkaneadđi álgoálbmotkonferánsa Álttás 2013:s. Dohko serve 300 álgoálbmotdelegáhta, čieža sierra álgoálbmotguovlluin, ja álgoálbmogiid nisson- ja nuoraidfierpmádat. Oktibuot ledje konferánsas sullii 800 olbmo. Áltá 2013 konferánsasain lihkostuvaimet mii hui bures danne go álgoálbmotdelegáhtat ovttaš ja ovttamielalašvuođain mearriede loahppadokumeanta.

Álttá 2013 loahppadokumeanta bidjá vuolggasaji šiehtadallamiidda WCIP 2014 vuolde, ja lea almmolaš ON dokumeanta; The Alta Outcome document (A/67/994). Dokumeanta identifisere globála viiddis fáttáid ja addá rávvagiid WCIP:ii 2014. Dát fáttát válddahit álgoálbmogiid iešmearridanrievtti ja searvvahit:

- Álgoálbmogiid eatnamat, guovllut, resurssat, áhpi ja čáhci
- Álgoálbmogiid vuoigatvuođaid heiveheapmi, ja ON vuogádagaid bargamušat
- Álgoálbmogiid vuoruhemiid friija ja dieđihuvvon miehtama ovddideapmi

Álgoálbmotpolitihkka lea árrjalaš ja lea dađistaga ovdánan riikkaidgaskasaš dásis manimuš 40 jagis. Sámit leat maiddái leamaš árrjalaččat riikkaidgaskasaš arenas ollu ovdal go Sámediggi ášahuvvui 1989:s. Sámi ovddasteaddjit ledje guovddázis Álgoálbmogiid máilmmiráđi plánema oktavuođas (World Council of Indigenous Peoples, WCIP) mii vuodđuduvvui juo 1975:s, ja sii ledje árrjalaččat čoahkkimiin doppe, gitta ráđi rolla ii lean šat ja dat heaittihuvvui 1996:s. Máilmmiráđđi oáččui konsultatiiva stáhtusa ON vuogádagas. Dalle go organisašuvdna lei nannoseamos, oktii ordnejuvvui bargu viđa guovllu bokte main ledje iežaset organisašuvnnat: davviamerihkálaš guovlluráđđi, Sámiráđđi, Jaskesábi guovlu ja Asia, gaska-amerihkálaš indiánaráđđi ja máttaamerihkálaš indiánaráđđi.

Evttohusa vuodul ovddiid ON vuosttaš erenoamášdutkan doaimbajuid birra álgoálbmogiid vealaheami vuostá (Cobo nammasaš raporta) ja dat bajábealde namuhuvvon riikkaidgaskasaš álgoálbmotorganisašuvnnaid doaimmat šadde ON álgoálbmot bargujoavkun mii áhahuvvui 1982:s, ja ON eaktodáhtolaš álgoálbmotfoanda bođii fas 1986:s. Dalle álggahuvvui maiddái bargu ON álgoálbmotjulggaštusain. Dan barggu válddii badjelasaš 1995:s sierra áhahuvvon bargujoavku maid Olmmošvuoigatvuođakommišuvdna lei nammadan. Julggaštus mearriduvvui 2007:s. Sihke Sámeráđđi ja sámedikkít serve hui árijalaččat dán bargui.

Álgoálbmogiid iešmearridanvuoigatvuohta lea okta dain deatalemos ON mearrádusain mat leat álgoálbmotjulggaštusain. Das mearriduvvo ahte álgoálbmogat lea ovttárvosaččat eará álbmogiiguin. Julggaštusa mearrádusain válddahuvvojit eana-, guovlo- ja resursavuoigatvuođat ja vuoigatvuođat searvat mearrádusproseassaide mat gusket álgoálbmogiidda sihke nationála ja riikkaidgaskasaš dásis, nugo ovdamearkka dihte konsultašuvdnariecti. Dasto suodjaluvvojit julggaštusa bokte álgoálbmogiid friija ja ovdagihtii dieđihuvvon miehtan, suodjaluvvojit juohkelágan vealaheami, assimilašuvnna ja rasisma vuostá, árbedieđuid ja árbevirolaš kulturdovdomearkkaid suodjaleapmi ja, religiovdnafriijavuohta, bargovuoigatvuođat, vuoigatvuohta oazžut heivehuvvon ja buori dearvvašvuođafálaldaga, giellariectit, oahppo- ja oahpahusvuoigatvuođat, dásseárvovuoigatvuođat, ja vuoigatvuođat media ektui. Dasa lassin ávžžuhuvvojit stáhtat ovddidit áddejumi álgoálbmogiid kultuvrii ja vuostálastit rasisma, buvttadit álgoálbmogiid massán eanaguovlluid, ja garvit Suodjalusa doaimmaid álgoálbmot guovlluin.

Lea riektá dadjat ahte julggaštus lea ovddidan ILO 169 sisdoalu, ja das dovddahuvvojit álbmotriecttálaš boares vierut, ja dat čatná juridihkalaččat konvenšuvnnaid dásis. Dan go julggaštusa sisdoallu lea geatnegahtti doarju álgoálbmogiid vuoigatvuođaid ávkkástallat buot dálá ja gustovaš ja čadni olmmošvuoigatvuođain, oktasaččat dahje individuála dásis, nu go dat ovdan bohtet julggaštusa vuosttaš artihkkalis. Julggaštusa sisdoalus bohtet ovdan dáláš ja čadni riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuođat, oppalaš riikkaidgaskasaš lágat dahje riikkaidgaskasaš boares virot rievttit maiddá stáhtat ja eará ásaheamit leat čadnojuvvon, nugo ovdamearkka dihte konvenšuvnnaid mearrideami bokte dahje čadni boares virot rievtti bokte. Julggaštus lea vuodđuduvvon gustovaš vuodđoolmmošvuoigatvuođaide kultuvrra, historijá, sosiála ja ekonomalaš diliid siskkobeaide mat gusket álgoálbmogiid erenoamáš dillái. 38. artihkkala mielde galget stáhtat ovttasbargguin guoskevaš álgoálbmogiin čađahit ulbmillaš doaimbajuid, earret eará lánkaaddima oktavuodas, ollašuttin dihte julggaštusa ulbmila.

Norggas lea leamaš Álttá giccu rájes guovddáš rolla riikkaidgaskasaš arenas go guoská álgoálbmogiid vuoigatvuođaide. Doarjja bođii dalle go Stuorradiggi ja ráđđehus mearridedje mearridit ja bidjat johtu Sámi vuoigatvuođalávdegotti 1984 vuosttaš oassečielggadusa mearrádusaid ja mearridedje sámelága (1987), ođđa Vuodđolágaparagrafa 110a (1988), áhahedje Sámedikki (1989). Dasto mearriduvvojedje sámelága giellanjuolggadusat 1990:s, ja ILO 169 dohkkehuvvui 1990:s. Sámiráđđi barggai ángirít šiehtadallamiin ILO 169 birra 80-logu loahpas. ILO 169 bijai riikkaidgaskasaš riektái leavttu go dat mearriduvvui, ja dat ovddiduvvui áiggis goas ledje positiivvalaš rávnnjaldagat riikkaidgaskasaš foras dan ektui ahte nannoseappot suodjalit álgoálbmogiid vuoigatvuođaid.

Dasto ledje sámít árijalaččat dalle go ON golbma mekanisima álgoálbmogiid vuoigatvuođaide áhahuvvojedje. Mis lea jeavddalaš ja njuolga oktavuoha ON Bissovaš foruma álgoálbmotáššiid (2001), ON álgoálbmogiid vuoigatvuođaid erenoamášdieđiheadjái (2001) ja álgoálbmogiid vuoigatvuođaid áššedovdimekanisimii (EMRIP, 2008) mat barget lágga oktii ordnen dihte ángiruššama álgoálbmotsuorggis riikkaidgaskasaččat. Sámediggi searvá maiddái eará čoahkkimiidda ON vuogádagas gos álgoálbmotperspektiiva lea guovddázis, erenoamážit áššiin mat mannet ON olmmošvuoigatvuođaráđđái ja mañimus jagiin maiddái ON váldočoahkkima ektui ráhkkaneaddji proseassaide oktavuodas ON álgoálbmogiid máilmmikonferánsa váldočoahkkima ektui. Dasto arenain gos davviguovlopolitihka birra ságastuvvo nugo Barents-ovttasbarggus (1993) ja Ártkalaš ráđis (1996). Sámiráđđi lea okta guđa álgoálbmotorganisašuvnnaš maid stáhtus lea “bissovaš searvi” beavddi birra ovttas dásis ártkalaš stáhtaiguin Ártkalaš ráđis. Sámedikkít servet iežaset ovddasteaddji riikkaid

delegašuvnnaid bokte.

Dasa lassin searvat mii guovttebealláš ovttasbarggus eará álgoálbmogiiguin, ja dalle erenoamážit sámiiid ja inuihtaid gaska mat gullet árttalaš guvlui ON:s. Sámediggi lea barggus bokte riikkaidgaskasaš arenas ášahan lagaš ovttasbarggu ovttaslaš álgoálbmotorganisašuvnnaiguin miehtá máilmmi. Deatalaš riikkaidgaskasaš bargu lea maiddái Sámedikki raporteremiid ja suoivvanraporttaid ráhkadeapmi ON konvenšuvnnaid bearráigeahččanlávdegottiide. Sámediggi raportere juohke viđát jagi ILO áššedovdilávdegoddái ILO 169 birra. Raporterejuvvo maiddái Eurohparáđi minoritehtagielaid lihtu čadaheamis. Dát raporttat addet midjiide vejolašvuoda bivdit fuomášumi min iežamet diliide seammás go eaktuduvvo ahte dat leat mielde nannemin dan movt stáhtat hálddašit ja geavahit riikkaidgaskasaš instrumeanttaid álgoálbmogiid ja sin vuoigatvuođaid birra.

3. Proseassa

Álgoálbmogiid vuoigatvuođaid ja beroštumiid ovdáneapmi riikkas ja riikkaidgaskasaččat muitala ahte lea dárbu ođasmahttit *Sámediggeráđi dieđáhus riikkaidgaskasaš áŋgiruššansurggiid birra* man Sámedikki dievasčoahkkinn dohkkehii ovttajienalaččat áššis 49/ 06 juovlamánu 1.b. 2006.

Sámediggeráđdi lea dieđihan dieđáhusa sámii riikkaidgaskasaš barggu birra. Dát čilgehus lea álgu dieđáhusbarggus, ja čalmmustahtta hástalusaid maid lea áigeovdil digaštallat dieđáhusas. Čilgehusa sisdoallu lea gaskaboddosaš dásis, ja digaštallan Sámedikki dievasčoahkkimis addá viiddis vuoda perspektiivvain ja fáttáin mat bohtet mielde viđásit dieđáhusbarggus.

Sámediggeráđdi áigu čadahit sierra čoahkkimiid dieđáhusbarggu oktavuodas oazžundihti mearkašumiid áššáiguoski sámii organisašuvnnaiguin ja ášahusaiguin, ja dalle erenoamážit Sámiráđiin ja Barents-ovttasbarggu bargojoavkkuin álgoálbmogiid várás. Já Arraniin mii oktiiveveha Sámi ášahusaid davviguovlofierpmádaga. Viidáset veardádallojuvvo doallat sierra čoahkkimiid Gálduin – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuodaguovddáziin, Riikkaidgaskasaš Boazodoalloguovddáziin, Sámi allaskuvllain, SNF-Sámi NissonForum ja Noereh!, sámii nuoraidorganisašuvnnaid.

Sámedikki sáttagoddi Sámi parlamentáralaš ráđis (SPR-N) bohtá leat dehálaš ovttasbargi dán barggu oktavuodas. Dieđáhusa álgoevttohus galgá vuordimis gieđahallojuvvot Sámi parlamentáralaš ráđis, ja Sámedikki nuoraidpolitiikalaš lávdegottis ja vuorrasiidráđis. Sámediggeráđi áigumuš lea geiget dieđáhusa ja ovdanbuktit ráđi politiikka áššesuorggi birra 2015:s.

Sámediggedieđáhus sámii riikkaidgaskasaš barggu birra čilge manin, gos ja movt sámii álbmot bargá riikkaidgaskasaš arenain. Dát bohtá leat vuodđun čielggasindahkat Sámedikki vuoruhuvvon áŋgiruššansurggiid mángga mánggasuorggat áššiin. Dieđáhus galgá maid láchit dili nu ahte Sámediggi buorebut sáhtta ášahit iežas riikkaidgaskasaš doaimmaheami.

4. Hástalusat

Mii leat álbmot main lea riekti iešmearrideapmái. Juo 1971:s sámekonferánsas Váhčiris mearriduvvui ahte: *Mii sápmelaččat leat okta álbmot, ja riikarájiit eai galgga behttet min álbmoga oktavuoda.* Sáme parlameantačoahkkimis Johkamohkis 2005:s nannejuvvui dát oktasaš julggaštusas.

Min riikkaidgaskasaš doaimmat guoskkahit mánga politiikkasuorggi main lea dadjamuš sámii beroštumiide ja sámii servodagaide. Muhtin oktavuodain leat mii oassin stáhta sáttagottis, ja eará háve lea mis rievttalaš dárbu ovdastit iežamet álbmoga beroštumiid stáhtalaš sáttagottiid rámmaid olggobealde. Riikkaidgaskasaš barggu lassáneapmi Sámedikkis lea leamaš lunddolaš ovdáneapmi.

Midjiide lea čadaht leamaš dehálaš leat iešheanaláš aktevra ovttasbarggus earáiguin riikkaidgaskasaš arenain. Dál lea jođus riikkaidgaskasaš ovdáneapmi mas ON válđočoahkkinn áigu guorahallat vejolašvuodaid dohkkehii álgoálbmotinstituišuvnnaid, mat eai leat eaktodáhtolaš organisašuvnnaid

(Non-governmental organisation, NGO/ ii- stáhtalaš organisašuvnnat), sierra lobi searvat ON-vuogádaga siskkobealde. Sámediggi bargá aktiivvalaččat dan nala ahte álgoálbmogiid ovddasteaddji orgánat besset ja ožžot akkrediterema ON- vuogádagas seamma ládje go dat mii lea dábálaš dalle go ON bistevaš forum álgoálbmotáššiid várás deaivvadit.

Šiehtadusas Olgoriikadepartemeanttain *Njuolggadusat Sámedikeki riikkaidgaskasaš ovddasteapmi Norgga sáttagotti bokte ON-vuogádaga orgánaid várás* lea ulbmil sihkkarastit ahte oktavuoha gaskal stáhtalaš eiseválddiid ja Sámedikki Norgga bagadeapmi ja/ dahje sajádat ovdal ON- čoačkkimiid dáhpáhuvvá buori oskkus dainna ulbmiliin ahte soabadit osiid birra sisdoalus mat sáhttet čuocheat njuolga sámi beroštumiide.

Šiehtadallamat leat jođus gaskal Suoma, Norgga ja Ruota davviriikkalaš sámekonvenšuvnna birra. Ulbmil lea ahte dát šiehtadallamat galget geargan 2016:s. Sámedikkít oassálastet šiehtadallamiin, ja dat ovddastit sáttagottiin. Ulbmil konvenšuvdnaevttohusain lea duođaštít ja nannet dákkár vuoigatvuodaid sámi álbmogi nu ahte dat sáhtta sihkkarastit ja ovddidit iežas giela, kultuvrra, ealáhusaid ja servodateallima nu ahte riikaráját leat unnimus lági mielde hehttehussan. Šiehtadalloyuvvo earret eará artihkkala birra sápmelaččaid birra ja riikkaidgaskasaš ovddasteami birra. Iešmearrideapmi ja eanavuoigatvuodaid dohkkeheapmi leat stuorimus hástalussan šiehtadallamiin. Proseassa, sisdoallu ja čuovvolemáht davviriikkalaš sámekonvenšuvnnaš boahteáiggis galget gieđahallojuvvot dieđáhusas.

Dieđáhus galgá guorahallat sámi riikkaidgaskasaš barggu ja rollajuohkima. Dát sisttisdoallá movt Sámi parlamentáralaš ráđđi, Sámedikkít, stáhtalaš eiseválddit, sámi ásašusat, sámi organisašuvnnat, sámi politihkalaš bellodagat, ja dasa guoská maid sámi siviila servodat, ovttasbarget. Hástalusat mat gusket dasa movt Sámi parlamentáralaš ráđđi sáhtta ovdánit nu ahte šaddá doaibmilis riikkaidgaskasaš álgoálbmotovddasteaddji galget ožžut erenoamáš beroštumi. Dieđáhus galgá viidáset addit áigeguovdilis gova ON ja álgoálbmogiin, ja movt álgoálbmotperspektiiva boahdá ovdan Barents-ovttasbarggus ja Árkttalaš Ráđis.

Sámiid oktavuoha EO/EEO galgá ovdanbuktojuvvot, ovttas árvalusaiguin strategiijain movt sámi beroštumiid sáhtta vuhtiiváldit EO ektui. Ollu njuolggadusat mat váikkuhit sámi ealáhusaide ja sámi báikegottiide leat vuolán EO- vuogádagas. Sámepolitihkalaš váikkuheapmi eurohpaláš oktavuodas eaktuda ahte mii máhttit hábmet, čalmmustahttit ja gulahallat politihkalaš mihttomeriid, gáibádusaid ja vuordámušaid birra mat fas mielddisbuktet ortnegiud ásaheami váikkuheapmái. Dát sáhtta dáhpáhuvvat mángga kanála bokte. Doaibmaguoibmevuoha Davvi-Norgga EO kantuvrrain Brusselis sáhtta leat okta dákkár kanála. Ja fas ovttasbargu Sámi parlamentáralaš ráđi bokte, mas Suoma ja Ruota sámedikkít leat mielde ja sáhttet ávkástallat iežaset riikkaid EO- miellahtus, sáhtta addit vel eanet váikkuhanfámu. Ovdamearkka dihtii lea Ruonáeatnamis sierra ovddasteapmi Brusselis.

Boađus miellahttošiehtadallamiin ja sápmelaččaid searvan EO:ii Suoma ja Ruota miellahttovuoda searvamis 1995:s, ásašuvvo sámi oasseprográmmat EO regionálafoandda siste, ja sámi vuoigatvuodadilit leat Protokolla 3 bokte oassin EO láchkamearrádusain. Sámedikkiid EO- ánggiruššamat leat leamaš namuhuvvon oasseprográmmaid searvama bokte. Buot sámedikkít leat omd. searvvis IV/ Davvi nammasaš Interregprográmmas, mii galgá doaibmat 2014-2020.

EEO-šiehtadus geatnegahtta Norgga searvadahttit siskkit márkanlága Norgga riektivuogádahkii. Norga searvvai Eurohpaláš ekonomalaš ovttasbargosurggiin go EEO-šiehtadus biddjui fápmui 1994:s. EEO- láchka, doaibmá seamma ládje go Norgga láchka, ja manná ovddabealde eará mearrádusaid mat regulerejit seamma ášši. EEO:s leat mielde EO 27 miellahttoriika ja golbma EFTA- riika. Šiehtadus addá Norgii rievtti searvat EO siskkit márkanis seamma ládje go EO miellahttoriikkat, mii mielddisbuktá friddja sirdima gálvvuin, bálvalusain, ruđas ja olbmui. Jus dát galgá leat vejolaš duohtavuodas, de fertejit buot EO-lágat mat gusket siskkit márkanii váldot mielde Norgga riektái, earret guolásteapmi ja eanadoallu, mat eai leat oassin EEO- šiehtadusas.

Mii leat viidáseappot mielde Eurohpá-politihkalaš forumis mat deaivvadit guovtti geardde jagis, ja mat leat definerejuvvon deaivvadanbáikin departemeanttaide, fylkkasuohkaniidda, suohkaniidda ja Sámediggái. Ráđđehus lea hábmeme strategiija ovttasbargui EO:in, oassin eanet aktiivvalaš Eurohpá-politihkas. Strategiija galgá ovdanbuktit ráđđehusa váldovuoruhemiid Eurohpá-politihkkii 2014-2017, ja movt Norga áigu bargat dan nala ahte oažžut čada iežas beroštumiid.

Hástalusat čadnon davvi dimenšuvdnii (1997/2006) mas leat mielde EO, Islánda, Norga ja Ruošša berrejit maid namuhuvvot. Ovttas Davviriikkalaš Ráđiin, mii lea almmolaš davviriikkalaš ovttasbarggu parlamentáralaš orgána. Ja movt Sámedikkat ovddastit sápmelaččaid stáhtaidgaskasaš diliin fertejit maid namuhuvvot. WCIP 2014 čuovvoleamit galget diehtelasat maid digaštallojuvvot.

Diedáhusas ferte čielggaduvvot ahte galgá go sámi ovttasbargu riikkarájáid rastá siskkit áššiid birra gohčoduvvot riikkaidgaskasaš bargun, vai galgá go dát ráddjejuvvot dan ektui. Dávjá lea dákkár buot-sámiid doaimmain riikkaidgaskasaš lahkoneapmi. Ovdamearka dihte lea Sámi Giellagáldu ovttasbargu gaskal Norgga, Suoma ja Ruota sámedikkiid. Prošeavttas lea ovddasvástádus buot almmolaš gielaide dán golmma riikkas, oktiibuot vihtta sámi giela. Bajit mihttomearri dáinna lea ásahit bastevas guovddáža, Sámi Giellagáldu, sámi fága- ja resursaguovddáža. Prošeakta rahča oažžut bastevas ruhtadeami nu ahte šaddá bastevas doaibman. Dál boahťa eanas ruhtadeapmi EO Interreg-programma ruđaid bokte.

Min servodat lea šaddan máhttoservodahkan masa leat ásahuvvon sámi diedálaš ásahusat. Ollu dutkan sámi servodagas dahkko iežamet olbmui geain lea alla diedálaš gelbbolašvuohta. Mii galgat guorahallat dahkat oahpuid riikkaidgaskasažžan, sihke alit dási oahpuid ja sámi skuvlaovttasbargguid riikkarájáid rastá. Min návccat doalahit riikkaidgaskasaš oahpahusa lea vealtamehtun das ahte ovddidit iežamet máhttovuogádaga boahťevaš jagiin. Dán sáhtta geahččat Sámediggeráđi bargguin dutkan- ja alitoahppodiedáhusa oktavuodas.

Lea lunddolaš ahte diedáhusas namuhuvvojit eará áigejuovdilis prošeavttat ja institušuvnnat main lea riikkaidgaskasaš sámi- ja/ dahje álgoálbmotprofiila. Ovdamearka dihte lea Árran julevsámi guovddáš, aitto bidjan johtui evalueret etihkalaš njuolggadusaid main lea fokus álgoálbmogiin ja resursaávkástallan Ártalaš guovlluin. Álgoálbmotperspektiiva fitnodagaid servodatovddasvástádusa programmat (Corporate Social Responsibilities, CSR) leat dán oktavuodas hui guovddázis.

Eará áigejuovdilis ortnegat maid berre digaštallat diedáhusas leat OECD njuolggadusat mángganašunála gávpelágadusaid várás ja Norgga oktavuoda-báikkat. Seamma guoská ON bagadeaddji prinsihpaide ealáhusaid várás ja olmmošvuoigatvuođain. Eará ovdamearka lea vuodđudus Protect Sápmi, man Norgga Boazosápmelaččaid riikkasearvi ja Ruota sámiid riikkasearvi leat vuodđudan. Vuodđudus galgá earret eará hukset ja bisuhit fágalaš nanu ja ámmátlaš organisašuvnna nu ahte sáhtta veahkehit váldit vára sámi vuoigatvuođaeaggáid areálaberoštumiid, eana- ja resursavuoigatvuođaid ja ovdánavejolašvuođaid. Vuodđudus galgá dákkár beroštumiid ja vuoigatvuođaid ektui leat guovddáš premissaaddi ja ovttasbargoguoibmi eiseválddiid ja ođđa ealáhusaktevrraid ektui. Mii oaidnit dávjjibut ahte mángganašunála fitnodagat bidjet johtui doaimmaid sámi guovlluin.

Mii fertet maid geahččat valáštallanovttasbarguid. Nanu sámi valáštallan lea dehálaš identitehtaášši mánáide ja nuoraide. Dát mielddisbuktá nanu oktiigullelašvuođa. Team Sápmi, Ártalaš dálveriemuin, mat lágiduvvojit juohke nuppi jagi, lea buorre ovdamearka dása. Oassálastin riikkaidgaskasaš valáštallanlágideamiin ovddida gulahallama, fierpmádaga ja ipmárdusa min nuoraide ja eará álgoálbmotnuoraide. Sámediggi juolluda dása ruđa sámi oassálastiide, ja Sámediggi guorahallá vejolašvuođaid dasa ahte Sápmi lágida dáid riemuid muhtomin boahťeáiggis. Viidáseappot sáhtta Sámi girkoráđi rolla ja bargu, mii lea aktiivvalaš riikkaidgaskasaš álgoálbmotgažaldagain, čielggaduvvot. Sámediggi nammada ovttá áirasa dohko.

Sámedikki vuoruhuvvon ángiruššansurggiide riikkaidgaskasaš arenain gullet mánga ja mánggabealat

áššesuorggi. Dát guoská sihke álgoálbmot vuoigatvuodáide ja globála oktasaš hástalusaid nu go dálkkádatrivdamat, nealgi, dearvvašvuodagažaldagat, luonddu ja biologalaš šláddjivuoda massin, vejolašvuohta váldit oahpu, giella ja kultuvra. Ja birasgáhtten, gánnáhahti ovdáneapmi ja seailluheapmi ja viidásetfievrrideapmi árbevirolaš máhtus ja árbevirolaš kulturáššiin. Dieđáhus galgá dás guorahallat gaskkaid gaskal álgoálbmotrivvtti, gánnáhahti geavaheami ja suddjema gaskka. Lea dehálaš ahte riikkaidgaskasaš konvenšuvnnat šlájaid ja ássanguovlluide eai dulkojuvvo nu ahte leat unohas hehttehussan álgoálbmogiid eallinmállii ja ealáhusaid. Min ipmárdusa mielde ii sáhte omd. Bern- konvenšuvnna ulbmil suddjet villa elliid ja šattuid ja daid eallinbáikkiid dulkojuvvo nu ahte boraspirepolitihkka Skandináviás mielddisbukta ahte sápmelaččat šaddet heaittihit iežaset ealáhusaid ja kultuvrra dan sivas go masset ollu elliid boraspiriide, dát guoská erenoamážit boazodollui ja sárvadollui. Dat lea ágga manin Norggas lea mearriduvvon ahte olmmošvuoigatvuodáláhka (1999) manná ovdalii eará lágaid, nu go birasgáhttenlágaid, dalle go dát leat vuostálaga.

Dás galgat geahččat ortnegiid ja proseassaid mat sihkkarastet buoremus lági mielde ásaheami min riikkaidgaskasaš barggus, ja movt rekruteren sáhtta sihkkarastojuvvo buoremus lági mielde. Dás galgá dieđihuvvo lonohallan- ja eará ortnegiid birra iešguđet lágan riikkaidgaskasaš organisašuvnnain maidda sámi nuorat ja earát sáhttet ohcat. Sámediggeráđđi lea bidjan johtui barggu oažžut ON álgoálbmotvuoigatvuodáid julggaštusa mielde 2015 bušeahhtabargui. Sullásaš proseassaid sáhtta veardádallat eará siskkáldas proseassaide. Dasa lassin adnojuvvo álgoálbmotjulggaštus aktiivvalaččat go stáhtalaš eiseválddiiguin lea konsulteren, erenoamážit áššiin gos plánejit ásahtit ođđa lágaid, omd. Sámi vuoigatvuodálávdegotti II čuovvolemis.

Dásseárvu addá buriid váikkuhusaid servodahkii ja sihkkarastá ahte nissonolbmot ja dievddut ožžot seamma ollu resurssain. ON:s lea dásseárvu okta váldovuorihemiin váldočáli nuppi áigodaga (2012-2016), ja galgá ollásit váldot mielde buot ON- doaimmaheapmái. Nissonolbmuid sadii politihkalaš ja ekonomalaš eallimis galgá nannejuvvo, ja galgá bargojuvvo stuorit ángiruššan nissonolbmuid veahkaváldima vuostá. Mihttomearri lea ahte nissonolbmot ja nieiddat galget searvat boahhteáiggi hábmemis seamma ládje go dievddut ja bártnit. Dásseárvui gullet sihke fápmu ja vejolašvuođat, ja ahte ii oktage govssahala vejolašvuođain buktit ovdan iežas vuoigatvuodáid ja geavahit iežas resurssaid.

Lea lunddolaš ahte dieđáhusas sámi riikkaidgaskasaš barggu birra namuhuvvo dásseárvoperspektiiva álgoálbmogiid ektui riikkaidgaskasaš arenain. Dásseárvu lea áigeovuodil buohkaide, sorjjakeahhtá politihkalaš oktavuodain, sosiála ja kultuvrralaš dillin ja ovdánahtindásis.

Álgoálbmogiin leat stuora hástalusat oažžut áigái dárbbášlaš olmmošlaš ja ekonomalaš resurssaid vai sáhtta searvat ja ávkkástallat vejolašvuođain mat aktiivvalaš riikkaidgaskasaš oassálastin mielddisbukta. Riikkaidgaskasaš ovttasbargu lea divrras, ja vel stuora álgoálbmotaktevrrain, nu go sámedikkiin, lea váttisvuohta gokčat iežas doaimmahemiid. Dan oktavuodas lea Sámiráđđi, unnán resurssaiguin, nagodan bargat beaktilit riikkaidgaskasaččat. Sirdinárvu mat leat čadnon dáidda vásihusaide ja lihkestuvvaneavttut berrejit digaštallojuvvo dieđáhusas.

Lea dehálaš ahte dieđáhus analyhtalaččat guorahallá min rolla ja ovddasvástádusa riikkaidgaskasaččat. Dán ferte geahččat ovttas organisašuvnna gelbbolašvuođain, návccaiguin ja bušeahhtain. Movt geavahit várrejuvvo resurssaid buoremus lági mielde, lea dás guovddáš gažaldat. Sihke návccat ja ekonomii ja muitalit ahte mii dađistaga fertet veardádallat ja vuoruhit makkár riikkaidgaskasaš arenaide searvat, mat mielddisbuktet eanemus ávkki dan ektui ahte sihkkarastit ja ovddidit sámi vuoigatvuodáid ja beroštumiid. Ja movt mii beaktilepmosit sáhttit viidásetfievrridit solidaritehtabargguid eará álgoálbmogiiguin. Lea sávhahatti ahte sámi riikkaidgaskasaš barggu birra dieđáhus doaimmá buorre reaidun dasa.

Mearkkašupmi, Bargiidbellodat, áirras Mariann Wollmann Magga bokte

Riikkaidgaskasaš bargu

Sámediggi čujuha dasa ahte eaktodáhtolaš organisašuvnnaid veahkki eará álgoálbmogiidda lea deatalaš. Mama Sara Education Foundation čadaha áidnalunddot barggu dán suorggis, erenoamážit Maasai-mánáid ektui.

Dát organisašuvdna goziha olmmošvuoigatvuođaid rihkkumiid ja diediha daid birra Norgga eiseválddiide.

Sámediggeráđđi ferte váldit mielde dán organisašuvnna go bargá viidáseappot Sámediggediedáhusain.

Mearkkašupmi, Bargiidbellodat, áirras Mariann Wollmann Magga bokte

Riikkaidgaskasaš ovttasbargu eurohpalaš dásis

Lea deatalaš ahte gávdnojit mánga ovttasbargoarena fuolahán dihtii sámi beroštusaid. Sámediggi lea vuoruhán vulos eurohpalaš dimenšuvnna, seammásgo EU mearrádusain, gohččumiin ja njuolggadusain leat váikkuhusat sápmelaččaide buot njealji riikkas.

Sámi beroštusat fuolahuvvojit hui uhccán go váilu diehttu ja danne ferte Sámediggi álggahit stuorát barggu njulgen dihtii dán dili.

Bargiidbellodat lea duhtavaš go Sámediggeráđđi čuovvola min evttohusa ahte álggahit ovttasbarggu Davvi-Norgga EU-kantuvrrain (North Norway Office.) Dát nannešii riikkaidgaskasaš ovttasbarggu ja oassálastima riikkaidgaskasaš foraide mat nannejit sápmelaččaid álgoálbmogin. Guovlokantuvrrain lea bures ovddiduvvon ovttasbargu vástideaddji ruoŋa ja suoma guovlokantuvrraiguin. Maŋimus jagiid lea stuorra deaddu biddjojuvvon energiija- ja fievrridančovdosiidna, main lea erenoamáš beroštupmi davviguovlluin. EU politihka ovddideamis iešguđet surggiin lea stuorra mearkkašupmi, ja dás lea Suoma ja Ruoŋa bealde sápmelaččain dakkár arena masa Norgga bealde sápmelaččat leat uhccán ovddastuvvon. Livččii hui mávssolaš sáhttit searvat dakkár forumii mas lea njuolggá váikkuhus dasa mo eiseválddit gieđahallet sámi beroštusaid. Ealáhuseallimii ja kultureallimii livččii stuorra beroštupmi dasa ahte sáhttit ávkkástallat prográmmaiguin ja doaimmaiguin ovddidan dihtii ja nannen dihtii sámi guovlluin. Dasa lassin lea Ruoŋa ja Suopma geavahan vejolašvuođaid ásahit nationála spiehkastanmearrádusaid mealgat buorebut go Norga. Áiggi vuollái sáhtášii ovddidit sierra sámi ovddastusa.

Riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja oktiigullelašvuohta dárbbášuvvo vai álgoálbmogat besset ovddidit iežaset kultuvrra ja servodateallima. Rom-álbmot lea álbmot mas lea stuorra hástalusat, ja man Sámediggi berre válddahit iežas diedáhusas riikkaidgaskasaš barggu birra.

III Jienasteapmi

39 áirasis ledje 30 čoahkis. Dán áššis ii jienastuvvon.

IV Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

V Sáhkvuorolistu ja replihkat

	Sáhkvuorru	Replihkka
1	Aili Keskitalo, áššejođiheaddji	
2	Vibeke Larsen	

3	Mariann Wollmann Magga	
4	Christina Henriksen	Mariann Wollmann Magga
	Christina Henriksen	
5	Johan Vasara	
6	Hartvik Hansen	Christina Henriksen
7	Piera Heaika Muotka	
8	Kirsti Guvsám	
9	Aili Keskitalo	
10	Lars Filip Paulsen	
11	Aili Keskitalo	

VI Sámedikki mearrádus

Sámediggi lea gieđahallan sámediggeráđi čilgehusa sámi riikkaidgaskasaš barggu birra. Čilgehus čuovvu čoahkkingirjji.

Sámediggeráđi čilgehus sámi riikkaidgaskasaš barggu birra

1. Álggahus

Sámi álbmogis leat guhkes árbevierut árjjalaččat vuojehit áššiid riikkaidgaskasaš orgánain, erenoamážit Ovtastuvvan našuvnnaid (ON) ektui, ja ovddidit ja čuovvolit álbmotrievttálaš konvenšuvnnaid, julggaštusaid ja eará instrumeanttaid mat nannejit máilmmi álgoálbmoga vuoigatvuodaid. Dát bargu lea dahkkojuvvon ovttasbargguin ja solidaritehtain eará álgoálbmogiiguin.

Min mihttomearri lea ahte ON álgoálbmotvuoigatvuodaid julggaštusa (ON álgoálbmotjulggaštus) prinsihpat heivehuvvojit láchkadahkosiidda ja geavatlaš politihkkii mat váikkuhit min ja eará álgoálbmogiid árgabeaivái.

Unnimusat 370 miljon olbmo máilmmi álbmoga gaskkas, mat leat badjelaš 7 miljárdda, lohkkujuvvojit álgoálbmogiin. Sii juogaduvvojit 5000 álgoálbmotjoavkun. Stuorra oassi álgoálbmogiin leat máilmmi geafimus olbmot, ja sii lohkkujuvvojit dávjá geafimussan geafimusaid searvvis. Ollu álgoálbmogat leat njuolga sorjavaččat luondduresursain sin eallinguovlluin, ovdamearkka dihte addet arvevuovddit borramuša, dálkasiid, reaidduid ja huksenávdnasiid badjel 60 miljon álgoálbmogiin.

Álgoálbmogiid dilis leat erohusat guovllus guvlui ja riikkas riikii. Danne ferte vuhtii váldit nationála ja guovlulaš mihtilmasvuoda ja historjjálaš ja kultuvrralaš erohusaid. Muhto liikká lea álgoálbmogiin vuoigatvuoha ollásit návddašit daiguin olmmošvuoigatvuodaiguin ja vuodđofriijavuodain mat ON-lihtu beales dohkkehuvvojit ja dasto Olmmošvuoigatvuodaid máilmmijulggaštusas ja riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuoda mearrádusain. ON:s ja máilmmi servodagas lea deatalaš ja oktilaš rolla álgoálbmogiid ja friijavuodaid dohkkeheami, ovddideami ja suodjaleami oktavuodas.

Mii ássat ovtta máilmmi riggámus riikkas, ja mis leat álbmotválljen orgánat mat hálddašit sierra ruđaid min doibmii. Buot álgoálbmotjoavkkuin máilmmis ii leat ná buorre dilli ja posišuvdna. Eallineavttuin ja olmmošvuoigatvuodaid rihkkumis leat stuorra erohusat. Mis lea solidáralaš geatnegasvuoha veahkehit buoridit eará álgoálbmogiid dili. Mii fertet addit sihke politihkalaš doarjaga, lonohallat vásihusaid, veahkehit doaibmabijuiguin ja prošeavttaiguin ja searvat riikkaidgaskasaš álgoálbmotbargui.

Dasto lea vealtameahttun deatalaš sáhttit riikkaidgaskasaš lágaid ja rievtti bokte ovdánahttit ja suodjalit min vuoigatvuodaid ja beroštusaid. Danne lea dávjá buorre álgoálbmotpolitihkka maiddá buorre sámepolitihkka. Máilmmis mii dađistaga eanet globaliserejuvvo ja eanet oktii čadnojuvvo lea deatalaš ahte riikkaidgaskasaš njuolggadusat ovddiduvvojit dán lassánan oktavuoda mielde riikarájaid rastá ja odđa globála hástalusaid olis mat ovdamearkka dihte leat dálkkádatrievdamat ja luonddu loaktin dasa gullelaš biologalaš eatnatgeardáivuodain.

Mii oaidnit ovdáneami mas riikkaidgaskasaš čovdosat laktojuvvojit dađistaga eanet oktii nationála politihka hábmemiin. Ovdamearkka dihte lea davviguovlopolitihkas Norggas oktavuoha riikkalaš politihkalaš ángiruššamiidda davvin ja sirkumpolára árktaš olgoriikapolitihkkii. Dasto lea deatalaš muitit ahte Norgga rolla jáhkehahti aktevrán álgoálbmotpolitihkalaš suorggis lea dan duohken, movt dađi mielde gávdnat buriid čovdosiid ruovttus. Nie lea maiddái eará stáhtain gos leat álgoálbmotjoavkkut sin riikarájaid siskkoabealde, ja maid ulbmilin lea ángiruššat ovddasmannin olmmošvuoigatvuođaid ja demokratiija nannemis.

2. Duogáš, stáhtus ja mihttomearri

Sámit lea okta álbmot geat áset riikarájaid rastá Suomas, Norggas, Ruoššas ja Ruotas. Sámiin lea oktavuoha oktasaš historjjá, kultuvrra ja sámegiela bokte. Dasto min eatnamiid geavaheami bokte, ja vuotna- ja riddoguoovuin. Sámiid oktavuodas riikarájaid rastá lea vealtameahtun deatalaš mearkkašupmi sohkaáttiide, árbevieruid suodjaleapmái ja sámi oktavuoda ja girjávuođa ovddideapmái. Rájá rastá dimenšuvdna lea deatalaš oassi sámi servodateallimis.

Sámedikkit Suomas (1973/1996), Norggas (1989) ja Ruotas (1993) leat ásahan oktasaš ovtasbargoorgána, mii lea Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR 2000). SPR lea institušuvnnalaš ovtasbargu sámedikkiid gaskka, ja lea deatalaš orgána davviriikkalaš ovtasbarggu oktavuodas, ja dat searvá maiddái árijalaččat riikkaidgaskasaš foraide. Sámiráđđi (1953) lea sorjjasmeahtun kulturpolitihkalaš ja politihkalaš organisašuvdna mii lea deatalaš ja dohkkehuvvon riikkaidgaskasaš álgoálbmotaktevra. Ráđđi lea sámiid oktasaš organisašuvdna, Suoma, Norgga, Ruota ja Guoládaga sámi organisašuvnnaid gaskasaš ovtasbargoorgána. Sámiráđđi ja Sámedikkit barget ovtas riikkaidgaskasaš áššiin, ja dain leat sierra lágan rollat mat oalle guhkás dievasmahttet nubbi nuppi.

Deatalaš lea veahkehit Ruošša beale sámiid sin giela, kultuvrra, ealáhusaid ja servodateallima suodjalaneavttuid nannemis. Guoládaga Sámi Sobbar áshuvvui 2010:s, dat lea Ruošša beale sámiid ovddasteaddji čoahkkaneapmi, ja mas leat 9 ovddasteaddji, maid sierra sámi joavkkuid 73 delegáhta válljejit. Guoládaga Sámi Sobbar galgá earret eará bargat lánkaaddimiin Ruošša bealde, mii nannešii bissovaš sámi parlamentáralaš orgána ásaheami riikkas. Guoládaga Sámi Sobbar lea ožžon ovta jiena SPR:s árijalaš áicistáhtusa bokte. Deatalaš lea ovddidit dán searvama viidáseappot, ja lánčit dili nu ahte šattašii doarvá kapasitehta ja ekonomalaš resurssat vai sámit Ruošša bealde sáhtásedje searvat politihkalaččat árijalaš ja ollesárvosaš vuogi mielde.

Sámediggi bargá guhkes áiggi perspektiivvas riikkaidgaskasaš arenas, ja mii leat oalle guhkás lihkestuvvan oážžut doarjaga min beroštusaide ja vuoruhemiide. Lea sáhka guhkes linnjaid oaidnimis ja strategalaš vejolašvuođiguin ávkkástallamis mat rahpasit bistevaš guhkes áiggi proseassain. Mii hukset lihtuid álgoálbmogiid ja stáhtaid gaskkas.

Váldosivva manne mii oážžut váikkuhanfámu, lea dat go earát vásihit ahte mis lea relevánta máhttu guovddáš surggiin maid jearahit. Dat leat dakkár suorggit main mis leat vásihusat ja main sáhtta leat ávki earáide. Ovdamearkka dihte leat mis vásihusat min iežamet álbmotválljen orgána huksemis, álgoálbmogiid eanarivttiin barggu bokte Finnmárkkulágain, konsultašuvdnašiehtadusain stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaskka mat leat vuodđuduvvon ILO konvenšuvnna nr 169 artihkkaliidda, álgoálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid hárrái iešmearrideaddji stáhtain (ILO-169), barggus davviriikkalaš sámekonvenšuvnnain ja go mii ollu jagiid leat searvan riikkaidgaskasaš arenas gos álgoálbmotáššit leat guovddážis.

Riikkaidgaskasaš arenas čuovvut mii ON álgoálbmotjulggastusa prinsihpaid maid Váldočoahkkin lea mearridan 2007:s. Dan vuodđun leat vuoiggalašvuohta, demokratiija, olmmošvuoigatvuođaid gudnejahttin, ovtaárvosašvuohta, vealaheami gieldin, buorit stivrenreiddut ja buorre jáhkku. Min vuolggasadjin lea ahte dat vuoigatvuođat mat dohkkehuvvojit julggastusas, leat unnimus standárddat máilmmi álgoálbmogiid ceavzimii, ja sin árvui ja čálgui. Ja min mihttomearriin lea dat ahte dat vuoigatvuođat ja prinsihpat heivehuvvojit daid lánkadahkosiidda ja geavatlaš politihkkii mat váikkuhit

min ja eará álgoálbmogiid beaivválaš eallimii.

ON álgoálbmotjulggaštusain nannejuvvo gulahallan ja searvevuohta stáhtaid ja álgoálbmogiid gaskka, ja láchčojuvvo ráfálaš oktavuohta álbmotjoavkkuid gaskka. Min mielas julggaštus lea ávkkálaš reaidu min beaivválaš barggus, ja dat stivre gulahallama stáhta eiseválddiiguin ja eará aktevrraiguin buot dásiin stivrenvuogádagas.

Dál leat mii árrjalaččat ráhkkaneamen ON álgoálbmogiid 2014 máilmmikonferánsii (WCIP 2014). ON váldočoahkkin lea mearridan ahte áigot mearridit doaibmavuđot ON resolušuvnna WCIP:s 2014. Dat lea deatalaš čuovvoleapmi ON álgoálbmotjulggaštusa heiveheamis. Mii muitit bures ahte Sámediggi ráhkkani, searvvai ja lágidii ráhkkaneaddji álgoálbmotkonferánsa Álttás 2013:s. Dohko serve 300 álgoálbmotdelegáhta, čieža sierra álgoálbmotguovlluin, ja álgoálbmogiid nisson- ja nuoraidfierpmádat. Oktibuot ledje konferánsas sullii 800 olbmo. Áltá 2013 konferánsasain lihkestuvaimet mii hui bures danne go álgoálbmotdelegáhtat ovttas ja ovttamielalašvuodain mearridedje loahppadokumeantta.

Álttá 2013 loahppadokumeanta bidjá vuolggasaji šiehtadallamiidda WCIP 2014 vuolde, ja lea almmolaš ON dokumeanta; The Alta Outcome document (A/67/994). Dokumeanta identifisere globála viiddis fáttáid ja addá rávvagiid WCIP:ii 2014. Dát fáttát válddahit álgoálbmogiid iešmearridanrievtti ja searvvahit:

- Álgoálbmogiid eatnamat, guovllut, resurssat, áhpi ja čáhci
- Álgoálbmogiid vuoigatvuodaid heiveheapmi, ja ON vuogádagaid bargamušat
- Álgoálbmogiid vuoruhemiid friija ja diedihuvvon miehtama ovddideapmi
- Álgoálbmotpolitihkka lea árrjalaš ja lea dađistaga ovdánan riikkaidgaskasaš dásis maŋimus 40 jagis.

Sámit leat maiddá leamaš árrjalaččat riikkaidgaskasaš arenas ollu ovdal go Sámediggi áсахuvvui 1989:s. Sámi ovddasteaddjit ledje guovddázis Álgoálbmogiid máilmmiráđi plánema oktavuođas (World Council of Indigenous Peoples, WCIP) mii vuodđuduvvui juo 1975:s, ja sii ledje árrjalaččat čoahkkimiin doppe, gitta ráđi rolla ii lean šat ja dat heaittihuvvui 1996:s. Máilmmiráđđi oáččui konsultatiiva stáhtusa ON vuogádagas. Dalle go organisašuvdna lei nannoseamos, oktii ordnejuvvui bargu viđa guovllu bokte main ledje iežaset organisašuvnnat: davviamerihkálaš guovlluráđđi, Sámiráđđi, Jaskesábi guovlu ja Asia, gaska-amerihkkálaš indiánaráđđi ja máttaamerihkkálaš indiánaráđđi.

Evttohusa vuodul ovddidii ON vuosttaš erenoamášdutkan doaimbajuid birra álgoálbmogiid vealaheami vuostá (Cobo nammasaš raporta) ja dat bajábealde namuhuvvon riikkaidgaskasaš álgoálbmotorganisašuvnnaid doaimmat šadde ON álgoálbmot bargujoavkun mii áсахuvvui 1982:s, ja ON eaktodáhtolaš álgoálbmotfoanda bođii fas 1986:s. Dalle álggahuvvui maiddá bargu ON álgoálbmotjulggaštusain. Dan barggu válddii badjelasaš 1995:s sierra áсахuvvon bargujoavku maid Olmmošvuoigatvuodakommišuvdna lei nammadan. Julggaštus mearriduvvui 2007:s. Sihke Sámeráđđi ja sámedikkít serve hui árrjalaččat dán bargui.

Álgoálbmogiid iešmearridanvuoigatvuohta lea okta dain deataleamos ON mearrádusain mat leat álgoálbmotjulggaštusain. Das mearriduvvo ahte álgoálbmogat lea ovttárvosaččat eará álbmogiiguin. Julggaštusa mearrádusain válddahuvvojit eana-, guovlo- ja resursavuoigatvuodát ja vuoigatvuodát searvat mearrádusproseassaide mat gusket álgoálbmogiidda sihke nationála ja riikkaidgaskasaš dásis, nugo ovdamearkka dihte konsultašuvdnariecti. Dasto suodjaluvvojit julggaštusa bokte álgoálbmogiid friija ja ovdagihtii diedihuvvon miehtan, suodjaluvvojit juohkelágan vealaheami, assimilašuvnna ja rasismma vuostá, árbedieđuid ja árbevirolaš kulturdovdomearkkaid suodjaleapmi ja, religiovdnafriijavuohta, bargovuoigatvuodát, vuoigatvuohta oazžut heivehuvvon ja buori dearvvašvuodafálaldaga, giellarievttit, oahppo- ja oahpahusvuoigatvuodát, dásseárvovuoigatvuodát, ja vuoigatvuodát media ektui. Dasa lassin ávžžuhuvvojit stáhtat ovddidit áddejumi álgoálbmogiid kultuvrii ja vuostálastit rasismma, buvttadit álgoálbmogiid massán eanguovlluin, ja garvit Suodjalusa doaimmaid álgoálbmot guovlluin.

Lea riehta dadjat ahte julggaštus lea ovddidan ILO 169 sisdoalu, ja das dovddahuvvojit álbmotrievttálaš boares vierut, ja dat čatná juridihkalaččat konvenšuvnnaid dásis. Dan go julggaštusa sisdoallu lea geatnegahtti doarju álgoálbmogiid vuoigatvuodaid ávkkástallat buot dálá ja gustovaš ja čadni olmmošvuoigatvuodain, oktasaččat dahje individuála dásis, nu go dat ovdan bohtet julggaštusa vuosttaš artihkkalis. Julggaštusa sisdoalus bohtet ovdan dáláš ja čadni riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuodát, oppalaš riikkaidgaskasaš lágat dahje riikkaidgaskasaš boares virot rievttit maidda stáhtat ja eará ásaheamit leat čadnojuvvon, nugo ovdamearkka dihte konvenšuvnnaid mearrideami bokte dahje čadni boares virot rievtti bokte. Julggaštus lea vuodđuduvvon gustovaš vuodđoolmmošvuoigatvuodaide kultuvrra, historjja, sosiála ja ekonomalaš diliid siskkoabealde mat gusket álgoálbmogiid erenoamáš dillái. 38. artihkkala mielde galget stáhtat ovttasbargguin guoskevaš álgoálbmogiin čadáhít ulbmillaš doaibmabijuid, earret eará lálkkaaddima oktavuodas, ollašuttin dihte julggaštusa ulbmila.

Norggas lea leamaš Áltta giccu rájes guovddáš rolla riikkaidgaskasaš arenas go guoská álgoálbmogiid vuoigatvuodaide. Doarjja bođii dalle go Stuorradiggi ja ráđđehus mearridedje mearridit ja bidjat johtui Sámi vuoigatvuodálávdegotti 1984 vuosttaš oassečielggadusa mearrádusaid ja mearridedje sámelága (1987), odđa Vuodđolágaparágráfa 110a (1988), ásaheđje Sámedikki (1989). Dasto mearriduvvojedje sámelága giellanjuolggadusat 1990:s, ja ILO 169 dohkkehuvvui 1990:s. Sámiráđđi barggai ánggirit šiehtadallamiin ILO 169 birra 80-logu loahpas. ILO 169 bijai riikkaidgaskasaš riektái leavttu go dat mearriduvvui, ja dat ovddiduvvui áiggis goas ledje positiivvalaš rávnnjaldagat riikkaidgaskasaš foras dan ektui ahte nannoseappot suodjalit álgoálbmogiid vuoigatvuodaid.

Dasto ledje sámít árijalaččat dalle go ON golbma mekanismma álgoálbmogiid vuoigatvuodaide ásaheavvojedje. Mis lea jeavddalaš ja njuolga oktavuoha ON Bissovaš foruma álgoálbmotáššiid (2001), ON álgoálbmogiid vuoigatvuodaid erenoamášdieđiheaddjái (2001) ja álgoálbmogiid vuoigatvuodaid áššedovdimekanisimii (EMRIP, 2008) mat barget lávga oktii ordnen dihte ánggirusšama álgoálbmotsuorggis riikkaidgaskasaččat. Sámediggi searvá maiddái eará čoahkkimiidda ON vuogádagas gos álgoálbmotperspektiiva lea guovddázis, erenoamážit áššiin mat mannet ON olmmošvuoigatvuodaráđđái ja maŋimus jagiin maiddái ON válđočoahkkima ektui ráhkkaneddji proseassaid oktavuodas ON álgoálbmogiid máilmmikonferánssa válđočoahkkima ektui. Dasto arenain gos davviguovopolitihka birra ságastuvvo nugo Barents-ovttasbarggus (1993) ja Árktaš ráđis (1996). Sámiráđđi lea okta guđa álgoálbmotorganisašuvnnaš maid stáhtus lea “bissovaš searvi” beavddi birra ovttas dásis árktaš stáhtaiguin Árktaš ráđis. Sámedikkít servet iežaset ovddasteaddji riikkaid delegašuvnnaid bokte.

Dasa lassin searvat mii guovttebeallášaš ovttasbarggus eará álgoálbmogiiguin, ja dalle erenoamážit sámiid ja inuihtaid gaska mat gullet árktaš guvluí ON:s. Sámediggi lea barggus bokte riikkaidgaskasaš arenas ásahean lagaš ovttasbarggu ovttastušaš álgoálbmotorganisašuvnnaiguin miehtá máilmmi. Deatalaš riikkaidgaskasaš bargu lea maiddái Sámedikki raporteremiid ja suoivvanraporttaid ráhkadeapmi ON konvenšuvnnaid bearráigeahččanlávdegottiide. Sámediggi raportere juohke viđát jagi ILO áššedovdilávdegodđái ILO 169 birra. Raporterejuvvo maiddái Eurohparáđi minortehtagielaide lihtu čadaheamis. Dát raporttat addet midjiide vejolašvuoda bivdit fuomášumi min iežamet diliide seammás go eaktuduvvo ahte dat leat mielde nannemin dan movt stáhtat hálddašit ja geavahit riikkaidgaskasaš instrumeanttaid álgoálbmogiid ja sin vuoigatvuodaid birra.

3. Proseassa

Álgoálbmogiid vuoigatvuodaid ja beroštumiid ovdáneapmi riikkas ja riikkaidgaskasaččat muitala ahte lea dárbu odasmahttit *Sámediggeráđi dieđáhus riikkaidgaskasaš ánggirusšansurggiid birra* man Sámedikki dievasčoahkkín dohkkehii ovttajienalaččat áššis 49/ 06 juovlamánu 1.b. 2006.

Sámediggeráđđi lea dieđihan dieđáhusa sámi riikkaidgaskasaš barggu birra. Dát čilgehus lea álgu dieđáhusbarggus, ja čalmmustahtta hástalusaid maid lea áigeguovdil digaštallat dieđáhusas. Čilgehusa

sisdoallu lea gaskaboddosaš dásis, ja digaštallan Sámedikki dievasčoahkkimis addá viiddis vuodu perspektiivvain ja fáttáin mat bohtet mielde viidásit dieđáhusbarggus.

Sámediggeráđdi áigu čadahit sierra čoahkkimiid dieđáhusbarggu oktavuodas oazžundihti mearkkašumiid áššáiguoski sámi organisašuvnnaiguin ja ášahusaiguin, ja dalle erenoamážit Sámiráđiin ja Barents-ovttasbarggu bargojoavkkuin álgoálbmogiid várás. Já Árraniin mii oktiiveveha Sámi ášahusaid davviguovlofierpmádaga. Viidásat veardádallojuvvo doallat sierra čoahkkimiid Gálduin – Álgoálbmotvuoigatvuodaid gelbbolašvuodaguovddážiin, Riikkaidgaskasaš Boazodoalloguovddážiin, Sámi allaskuvllain, SNF-Sámi NissonForum ja Noereh!, sámi nuoraidorganisašuvnna.

Sámedikki sáttagoddi Sámi parlamentáralaš ráđis (SPR-N) bohtá leat dehálaš ovttasbargi dán barggu oktavuodas. Dieđáhusa álgoevttohus galgá vuordimis gieđahallojuvvot Sámi parlamentáralaš ráđis, ja Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegottis ja vuorrasiidráđis. Sámediggeráđi áigumuš lea geiget dieđáhusa ja ovdanbuktit ráđi politihka áššesuorggi birra 2015:s.

Sámediggedieđáhus sámi riikkaidgaskasaš barggu birra čilge manin, gos ja movt sámi álbmot bargá riikkaidgaskasaš arenain. Dát bohtá leat vuodđun čielggasindahkat Sámedikki vuoruhuvvon ángiruššansurggiid mángga mánggasuorggat áššiin. Dieđáhus galgá maid láchit dili nu ahte Sámediggi buorebut sáhtá ášahit iežas riikkaidgaskasaš doaimmaheami.

4. Hástalusat

Mii leat álbmot main lea riekti iešmearrideapmái. Juo 1971:s sámekonferánssas Váhčiris mearriduvvui ahte: *Mii sápmelaččat leat okta álbmot, ja riikarájit eai galgga hehttet min álbmoga oktavuoda.* Sámeaparlamantačoahkkimis Johkamohkis 2005:s nannejuvvui dát oktasaš julggaštusas.

Min riikkaidgaskasaš doaimmat guoskkahit mánga politihkkasuorggi main lea dadjamuš sámi beroštumiide ja sámi servodagaide. Muhtin oktavuodain leat mii oassin stáhta sáttagottis, ja eará háve lea mis rievttalaš dárbu ovddastit iežamet álbmoga beroštumiid stáhtalaš sáttagottiid rámmaid olggobealde. Riikkaidgaskasaš barggu lassáneapmi Sámedikkis lea leamaš lunddolaš ovdáneapmi.

Midjiide lea čađat leamaš dehálaš leat iešheanaláš aktevra ovttasbarggus earáiguin riikkaidgaskasaš arenain. Dál lea jođus riikkaidgaskasaš ovdáneapmi mas ON válđočoahkkín áigu guorahallat vejolašvuodaid dohkkehit álgoálbmotinstitušuvnnaid, mat eai leat eaktodáhtolaš organisašuvnna (Non-governmental organisation, NGO/ ii- stáhtalaš organisašuvnna), sierra lobi searvat ON-vuogádaga siskkobealde. Sámediggi bargá aktiivvalaččat dan nala ahte álgoálbmogiid ovddasteaddji orgánat besset ja ožžot akkrediterema ON- vuogádagas seamma ládje go dat mii lea dábálaš dalle go ON bistevaš forum álgoálbmotáššiid várás deaivvadit.

Šiehtadusas Olgoriikadepartemeanttain *Njuolggadusat Sámedikkei riikkaidgaskasaš ovddasteapmi Norgga sáttagotti bokte ON-vuogádaga orgánaid várás* lea ulbmil sihkkarastit ahte oktavuodta gaskal stáhtalaš eiseválddiid ja Sámedikki Norgga bagadeapmi ja/ dahje sajádat ovdal ON- čoahkkimiid dáhpáhuvá buori oskkus dainna ulbmiliin ahte soabadit osiid birra sisdoalus mat sáhttet čuochat njuolga sámi beroštumiide.

Šiehtadallamat leat jođus gaskal Suoma, Norgga ja Ruota davviriikkalaš sámekonvenšuvnna birra. Ulbmil lea ahte dát šiehtadallamat galget geargan 2016:s. Sámedikkis oassálastet šiehtadallamiin, ja dat ovddastit sáttagottiin. Ulbmil konvenšuvdnaevttohusain lea duodaštít ja nannet dákkár vuoigatvuodaid sámi álbmogii nu ahte dat sáhtá sihkkarastit ja ovddidit iežas giela, kultuvrra, ealáhusaid ja servodateallima nu ahte riikarájat leat unnimus lági mielde hehttehusan. Šiehtadallojuvvo earret eará artihkkala birra sápmelaččaid birra ja riikkaidgaskasaš ovddasteami birra. Iešmearrideapmi ja eanavuoigatvuodaid dohkkeheapmi leat stuorimus hástalussan šiehtadallamiin. Proseassa, sisdoallu ja čuoovvolemát davviriikkalaš sámekonvenšuvnna boahteáiggis galget gieđahallojuvvot dieđáhusas.

Diedáhus galgá guorahallat sámi riikkaidgaskasaš barggu ja rollajuohkima. Dát sistisdoallá movt Sámi parlamentáralaš ráđđi, Sámedikkít, stáhtalaš eiseválddit, sámi ásašusat, sámi organisašuvnnat, sámi politihkalaš bellodagat, ja dasa guoská maid sámi siviila servodat, ovttasbarget. Hástalusat mat gusket dasa movt Sámi parlamentáralaš ráđđi sáhtta ovdánit nu ahte šaddá doaibmilis riikkaidgaskasaš álgoálbmotovddasteaddji galget oažžut erenoamáš beroštumi. Diedáhus galgá viidáset addit áigequovdilis gova ON ja álgoálbmogiin, ja movt álgoálbmotperspektiiva bohtá ovdan Barents-ovttasbarggus ja Árkttalaš Ráđis.

Sámiid oktavuoha EO/EEO galgá ovdanbuktojuvvot, ovttas árvalusaiguin strategiijain movt sámi beroštumiid sáhtta vuhtiiváldit EO ektui. Ollu njuolggadusat mat váikkuhit sámi ealáhusaide ja sámi báikegottiide leat vuolgan EO- vuogádagas. Sámpolitiikkaš váikkuheapmi eurohpaláš oktavuodas eaktuda ahte mii máhttit hábmet, čalmmustahttit ja gulahallat politihkalaš mihttomeriid, gáibádusaid ja vuordámušaid birra mat fas mielddisbuktet ortnegiid ásaheami váikkuheapmái. Dát sáhtta dáhpáhuvvat mángga kanála bokte. Doaibmaguoibmevuoha Davvi-Norgga EO kantuvrrain Brusselis sáhtta leat okta dákkár kanála. Ja fas ovttasbargu Sámi parlamentáralaš ráđi bokte, mas Suoma ja Ruota sámedikkít leat mielde ja sáhttet ávkástallat iežaset riikkaid EO- miellahtus, sáhtta addit vel eanet váikkuhanfámu. Ovdamearkka dihtii lea Ruonáeatnamis sierra ovddasteapmi Brusselis.

Boađus miellahttošiehtadallamiin ja sápmelaččaid searvan EO:ii Suoma ja Ruota miellahttovuoda searvamis 1995:s, ásašuvvo sámi oasseprográmmat EO regionálafoandda siste, ja sámi vuoigatvuodadilit leat Protokolla 3 bokte oassin EO láhkamearrádusain. Sámedikkiid EO- ángiruššamat leat leamaš namuhuvvon oasseprográmmaid searvama bokte. Buot sámedikkít leat omd. searvvis IV/ Davvi nammasaš Interregprográmmas, mii galgá doaibmat 2014-2020.

EEO-šiehtadus geatnegahtta Norgga searvadahttit siskkit márkanlága Norgga riektivuogádahkii. Norga searvvai Eurohpaláš ekonomalaš ovttasbargosurggiin go EEO-šiehtadus biddjui fápmui 1994:s. EEO- lánka, doaibma seamma lánje go Norgga lánka, ja manna ovddabealde eará mearrádusaid mat regulerejit seamma ášši. EEO:s leat mielde EO 27 miellahttoriika ja golbma EFTA- riika. Šiehtadus addá Norgii rievtti searvat EO siskkit márkanis seamma lánje go EO miellahttoriikkat, mii mielddisbukta friddja sirdima gálvuvuin, bálvalusain, ruđas ja olbmui. Jus dát galgá leat vejolaš duohtavuodas, de ferttejit buot EO-láगत mat gusket siskkit márkanii váldot mielde Norgga riektái, earret guolásteapmi ja eanadoallu, mat eai leat oassin EEO- šiehtadusas.

Mii leat viidáseappot mielde Eurohpá-politiikkaš forumis mat deaivvadit guovtti geardde jagis, ja mat leat definerejuvvon deaivvadanbáikin departemeanttaide, fylkkasuohkaniidda, suohkaniidda ja Sámediggái. Ráđdehus lea hábmeme strategiija ovttasbargui EO:in, oassin eanet aktiivvaláš Eurohpá-politiikkas. Strategiija galgá ovdanbuktit ráđdehusa váldovuoruhemiid Eurohpá-politiikkii 2014-2017, ja movt Norga áigu bargat dan nala ahte oažžut čađa iežas beroštumiid.

Hástalusat čadnon davvi dimenšuvdnii (1997/2006) mas leat mielde EO, Islánda, Norga ja Ruošša berrejit maid namuhuvvot. Ovttas Davviriikkalaš Ráđiin, mii lea almmolaš davviriikkalaš ovttasbarggu parlamentáralaš orgána. Ja movt Sámedikkít ovddastit sápmelaččaid stáhtaidgaskasaš diliin ferttejit maid namuhuvvot. WCIP 2014 čuovvoleamit galget diehttelasat maid digaštallojuvvot.

Diedáhusas ferte čielggaduvvot ahte galgá go sámi ovttasbargu riikkarájáid rastá siskkit áššiid birra gohčoduvvot riikkaidgaskasaš bargun, vai galgá go dát ráddjejuvvot dan ektui. Dávja lea dákkár buot-sámiid doaimmain riikkaidgaskasaš lahkoneapmi. Ovdamearkka dihte lea Sámi Giellagáldu ovttasbargu gaskal Norgga, Suoma ja Ruota sámedikkiid. Prošeavttas lea ovddasvástádus buot almmolaš gielaide dán golmma riikkas, oktiibuot vihtta sámi giela. Bajit mihttomeari dáinna lea ásašit bastevas guovddáža, Sámi Giellagáldu, sámi fága- ja resursaguovddáža. Prošeakta rahča oažžut bastevas ruhtadeami nu ahte šaddá bastevas doaibman. Dál bohtá eanas ruhtadeapmi EO Interreg-prográmma ruđaid bokte.

Min servodat lea šaddan máhttoservodahkan masa leat ášahuvvon sámi dieđalaš ášahusat. Ollu dutkan sámi servodagas dahkko iežamet olbmui geain lea alla dieđalaš gelbbolašvuohta. Mii galgat guorahallat dahkat oahpuid riikkaidgaskasažžan, sihke alit dási oahpuid ja sámi skuvlaovttasbargguid riikkarájáid rastá. Min návccat doalahit riikkaidgaskasaš oahpahusa lea vealtameahtun das ahte ovddidit iežamet máhttovuogádaga boahstevaš jagiin. Dán sáhtta geahččat Sámediggeráđi bargguin dutkan- ja alitoahppodieđahusa oktavuodas.

Lea lunddolaš ahte dieđáhusas namuhuvvojit eará áigeovuodilis proševttat ja institušuvnnat main lea riikkaidgaskasaš sámi- ja/ dahje álgoálbmotprofiila. Ovdamearkka dihte lea Árran julevsámi guovddáš, aitto bidjan johtui evalueret etihkalaš njuolggadusaid main lea fokus álgoálbmogiin ja resursaávkástallan Árktaš guovlluin. Álgoálbmotperspektiiva fitnodagaid servodatovddasvástádusa prográmmat (Corporate Social Responsibilities, CSR) leat dán oktavuodas hui guovddášis.

Eará áigeovuodilis ortnegat maid berre digaštallat dieđáhusas leat OECD njuolggadusat mángganašunála gávpelágadusaid várás ja Norgga oktavuoda-báikkít. Seamma guoská ON bagadeaddji prinsihpaide ealáhusaid várás ja olmmošvuoigatvuođain. Eará ovdamearka lea vuodđudus Protect Sápmi, man Norgga Boazosápmelaččaid riikkasearvi ja Ruota sámiid riikkasearvi leat vuodđudan. Vuodđudus galgá earret eará hukset ja bisuhit fágalaš nanu ja ámmátlaš organisašuvnna nu ahte sáhtta veahkehit váldit vára sámi vuoigatvuođaeáiggádiid areálberoštumiid, eana- ja resursavuoigatvuođaid ja ovdánanvejolašvuođaid. Vuodđudus galgá dákkár beroštumiid ja vuoigatvuođaid ektui leat guovddáš premissaaddi ja ovttasbargoguoibmi eiseválddiid ja ođđa ealáhusaktevrraid ektui. Mii oaidnit dávjjibut ahte mángganašunála fitnodagat bidjet johtui doaimmaid sámi guovlluin.

Mii fertet maid geahččat valáštallanovttasbargguid. Nanu sámi valáštallan lea dehálaš identitehtaášši mánáide ja nuoraide. Dát mielddisbuktá nanu oktiigullelašvuođa. Team Sápmi, Árktaš dálveriemui, mat lágiduvvojit juohke nuppi jagi, lea buorre ovdamearka dása. Oassálastin riikkaidgaskasaš valáštallanlágidemiin ovddida gulahallama, fierpmádaga ja ipmárdusa min nuoraide ja eará álgoálbmotnuoraide. Sámediggi juolluda dása ruđa sámi oassálastiide, ja Sámediggi guorahallá vejolašvuođaid dasa ahte Sápmi lágida dáid riemuid muhtomin boahsteáiggis. Viidáseappot sáhtta Sámi girkoráđi rolla ja bargu, mii lea aktiivvalaš riikkaidgaskasaš álgoálbmotgažaldagain, čielggaduvvot. Sámediggi nammada ovttá áirasa dohko.

Sámedikki vuoruhuvvon ángiruššansurggiide riikkaidgaskasaš arenain gullet mánga ja mánggabealat ášsesuorggi. Dát guoská sihke álgoálbmot vuoigatvuođaide ja globála oktasaš hástalusaid nu go dálkkádatrievdamat, nealgi, dearvvašvuođagažaldagat, luonddu ja biologalaš šláddjivuođa massin, vejolašvuohta váldit oahpu, giella ja kultuvra. Ja birasgáhtten, gánnáhahti ovdáneapmi ja seailuheapmi ja viidásetfievrrideapmi árbevirolaš máhtus ja árbevirolaš kulturáššiin. Dieđáhus galgá dás guorahallat gaskkaid gaskal álgoálbmotrievtti, gánnáhahti geavaheami ja suddjema gaskka. Lea dehálaš ahte riikkaidgaskasaš konvenšuvnnat šlájaiide ja ássanguovlluide eai dulkojuvvo nu ahte leat unohas hehttehussan álgoálbmogiid eallinmállii ja ealáhusaide. Min ipmárdusa mielde ii sáhte omd. Bern- konvenšuvnna ulbmil suddjet villa elliid ja šattuid ja daid eallinbáikkiid dulkojuvvo nu ahte boraspirepolitihkka Skandináviás mielddisbuktá ahte sápmelaččat šaddet heaittihit iežaset ealáhusaid ja kultuvrra dan sivas go masset ollu elliid boraspiriide, dát guoská erenoamážit boazodollui ja sávdadollui. Dat lea ágga manin Norggas lea mearriduvvon ahte olmmošvuoigatvuođaláhka (1999) manná ovdalii eará lágaid, nu go birasgáhttenlágaid, dalle go dát leat vuostálaga.

Dás galgat geahččat ortnegiid ja proseassaid mat sihkkarastet buoremus lági mielde ásaheami min riikkaidgaskasaš barggus, ja movt rekruteren sáhtta sihkkarastojuvvot buoremus lági mielde. Dás galgá dieđihuvvot lonohallan- ja eará ortnegiid birra iešguđet lágan riikkaidgaskasaš organisašuvnnain maidda sámi nuorat ja earát sáhttet ohat. Sámediggeráđi lea bidjan johtui barggu oážžut ON álgoálbmotvuoigatvuođaid julggaštusa mielde 2015 bušehttabargui. Sullásaš proseassaid sáhtta veardádallat eará siskkáldas proseassaide. Dasa lassin adnojuvvo álgoálbmotjulggaštus aktiivvalaččat

go stáhtalaš eiseválddiiguin lea konsulteren, erenoamážit áššiin gos plánejit áсахит оđđa lágaid, omd. Sámi vuoigatvuođalávdegotti II čuovvolemis.

Dásseárvu addá buriid váikkuhusaid servodahkii ja sihkkarastá ahte nissonolbmot ja dievddut ožžot seamma ollu resurssain. ON:s lea dásseárvu okta váldovuorihemiin váldočáli nuppi áigodaga (2012-2016), ja galgá ollásit váldot mielde buot ON- doaimmaheapmái. Nissonolbmuid sadij politiikkalaš ja ekonomalaš eallimis galgá nannejuvvot, ja galgá bargojuvvot stuorit ángiruššan nissonolbmuid veahkaváldima vuostá. Mihttomearri lea ahte nissonolbmot ja nieiddat galget searvat boahteáiggi hábmemis seamma ládje go dievddut ja bártnit. Dásseárvui gullet sihke fápmu ja vejolašvuođat, ja ahte ii oktage govssahala vejolašvuođain buktit ovdan iežas vuoigatvuođaid ja geavahit iežas resurssaid.

Lea lunddolaš ahte dieđáhusas sámi riikkaidgaskasaš barggu birra namuhuvvo dásseárvoperspektiiva álgoálbmogiid ektui riikkaidgaskasaš arenain. Dásseárvu lea áigeovdil buohkaide, sorjjakeahtta politiikkalaš oktavuodain, sosiála ja kultuvrralaš dillin ja ovdánahttindásis.

Álgoálbmogiin leat stuora hástalusat oažžut áigái dárbbalaš olmmošlaš ja ekonomalaš resurssaid vai sáhtta searvat ja ávkástallat vejolašvuođain mat aktiivvalaš riikkaidgaskasaš oassálastin mielddisbuktá. Riikkaidgaskasaš ovttasbargu lea divrras, ja vel stuora álgoálbmotaktevrrain, nu go sámedikkiin, lea váttisvuohta gokčat iežas doaimmahemiid. Dan oktavuodas lea Sámiráđđi, unnán resurssaiguin, nagodan bargat beaktilit riikkaidgaskasaččat. Sirdinárvu mat leat čadnon dáidda vásihusaide ja lihkestuvvaneavttut berrejit digaštallojuvvot dieđáhusas.

Lea dehálaš ahte dieđáhus analyhtalaččat guorahallá min rolla ja ovddasvástádusa riikkaidgaskasaččat. Dán ferte geahččat ovttas organisašuvnna gelbbolašvuođain, návccaiguin ja bušehtain. Movt geavahit várrejuvnon resurssaid buoremus lági mielde, lea dás guovddáš gažaldat. Sihke návccat ja ekonomiija muitalit ahte mii dađistaga fertet veardádallat ja vuoruhit makkár riikkaidgaskasaš arenaide searvat, mat mielddisbuktet eanemus ávkki dan ektui ahte sihkkarastit ja ovddidit sámi vuoigatvuođaid ja beroštumiid. Ja movt mii beaktilepmosit sáhttit viidásetfievreridit solidaritehtabargguid eará álgoálbmogiiguin. Lea sávahahtti ahte sámi riikkaidgaskasaš barggu birra dieđáhus doaimmá buorre reaidun dasa.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 06.06.14 dii. 11.35.

Ášši/Sak PFL 003/14

Ášši/Sak DC 016/14

Sámedikki čoaččkinortnet - ođasmahttin

Arkiivaáššennr.
14/780

Meannudeamit

Politihkalaš dássi	Beaivi	Áššennr.
Dievasčoaččkinjođihangoddi	05.05.14	DCJ 012/14
Plána- ja finánsalávdegoddi	20. – 23.05.14	PFL 003/14
Sámedikki dievasčoaččkin	03. – 06.06.14	DC 016/14

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 05.06.14 dii. 09.00.

I Mildosat

Nr.	Beaivi	Geas/Geasa	Namahus
1			Ášši 016/14
2	09.04.14	Fremskrittspartiet	Innspill fra FrP til endringer i Sametingets forretningsorden
3	21.04.14	Nordkalottfolket	Innspill fra Nordkalottfolket
4	11.04.14	Arbeiderpartiet	Forretningsorden forslag fra Aps sametingsgruppe
5			Sametingets forretningsorden – revidert 6. mars 2014

II Evttohusat ja mearkkašumit

Dievasčoaččkinjođihangotti mearrádusárvalus:

Sámediggi mearrida čuoovvovaš rievdadusaid Sámedikki čoaččkinortnegis. Rievdadusat gustojit dan rájes go leat mearriduvvon.

§ 7 Dievasčoaččkinjođihangoddi

1. Vuosttaš teakstaoassi mii čuodjá ná:

Sámediggi vállje áirasiid gaskkas dievasčoaččkinjođihangotti. Dievasčoaččkinjođihangottis leat jođiheaddji, nubbin jođiheaddji ja golbma lahtu.

rievdaduvvo dánin:

Sámediggi vállje áirasiid gaskkas dievasčoaččkinjođihangotti. Dievasčoaččkinjođihangottis leat jođiheaddji, nubbin jođiheaddji ja golbma lahtu. Válgá dáhpáhuvvá gorrelohkeoprinsihpa mielde. .

2. Nubbi teakstaoassi mii čuodjá ná sihkkjuvvo:

Opposišuvnnas galget leat unnimusat guokte áirasa dievasčoaččkinjođihangottis, ja nubbi dán guoktás galgá leat juogo jođiheaddji dahje nubbin jođiheaddji.

3. Goalmmát teakstaoassi mii čuodjá ná:

Dievasčoahkkinjodiheddji válljemis gáibiduvvo dábálaš eanetlohku, mii máksá eanet go bealli jienastagain. Jus ii oktage evttohas vuosttas válljemis oáččo dákkár eanetlogu, jienastuvvo odđasis dan guovtti evttohasa gaskka geat leaba ožžon eanemus jienaid. Goabbá dalle oážžu eanemus jienaid lea válljejuvvo.

šaddá odđa nubbin teakstaoassin ja rievdaduvvo dánin:

Dievasčoahkkijn vállje dievasčoahkkinjodihangotti miellahtuid gaskkas dievasčoahkkinjodiheddji ja nubbin jodiheddji.

§ 11 Sámediggeráđi barggut

1. Lasáhus odđa h) čuokkis mii čuodjá ná:

Ságaškuššanáššit iešguđet áššesurggiin. Ságaškuššanášši ovddiduvvo njuolga dievasčoahkkimii.

2. Otná h) čuokkis šaddá odđa i) čuokkis.

§ 13 Fágálávdegottiid bargu

Vuosttaš teakstaoassi mii čuodjá ná:

Fágálávdegottit ovddidit evttohusaid dievasčoahkkimii dakkár áššiin maid dievasčoahkkinjodihangoddi sádde lávdegottiide. Lávdegottit válljejit buot áššiin áššejodiheddji, dahje jus lea gáibiduvvon, eanet áššejodiheddjiid geat čilgejit lávdegotti árvalusa dievasčoahkkimii.

rievdaduvvo dánin:

Fágálávdegottit ovddidit evttohusaid dievasčoahkkimii dakkár áššiin maid dievasčoahkkinjodihangoddi sádde lávdegottiide. Lávdegottit válljejit buot áššiin áššejodiheddji.

§ 15 Bearráigeahččanlávdegotti barggut

Nubbin mañimuš teakstaoassi mii čuodjá ná:

Lávdegoddi sáhtta ovddidit árvalusa Sámedikki dievasčoahkkimii áššiin maid meannuda.

rievdaduvvo dánin:

Lávdegoddi sáhtta ovddidit árvalusa Sámedikki dievasčoahkkimii áššiin maid meannuda.

Lávdegotti guokte miellahtu unnitlohku sáhttiba gáibidit abte lávdegoddi váldá dihto ášši meannudeapmái.

§ 21 Gažaldagat sámediggeráđđái

2. ja 3. teakstaoasit mat čudjet ná:

Áirasat sáhttet divvut oanehis, áigeguovdilis gažaldagaid, ja sárdnunáigi lea eanemusat guokte minuhta. Sámediggeráđđi oážžu golbma minuhta rádjái vástidit gažaldaga. Árras oážžu divvut ovttá čuovvolangažaldaga, ja sárdnunáigi lea eanemusat okta minuhta. Sámediggeráđđi oážžu guokte minuhta rádjái vástidit gažaldaga.

Čoahkkinjodiheddji sáhtta addit eará áirasiidda sáhkavuoru oktii dan áššái mas lea sáhka gažaldagas, ja sárdnunáigi lea eanemusat okta minuhta.

biddjojuvvojit oktii oktan teakstaoassin – 2. teakstaoassi – mii rievdaduvvo dánin:

Airasat sábtet divvut oanehis, áigeguovdilis gažaldagaid, ja sárdnunáigi lea eanemusat guokte minubta. Sámediggeráddi oažžu golbma minubta rádjái vástidit gažaldaga. Čoahkkeinjođiheaddji sábtta addit eará áirasiidda sábkavuoru oktii dan áššái mas lea sáhka gažaldagas, ja sárdnunáigi lea eanemusat okta minubta. Áirras oažžu divvut ovtta čuovvolangažaldaga, ja sárdnunáigi lea eanemusat okta minubta. Sámediggeráddi oažžu guokte minubta rádjái vástidit gažaldaga.

§ 26 Jienasteamit virgáibidjamiid oktavuodas

Paragrafa sihkkoujvvo dan dihte go ii leat šat dievasčoahkkín, muhto dievasčoahkkima välljen lávdegoddi mii virgáda Sámedikki direktivrra.

§ 27- § 34

Dan dihte go § 26 sihkkoujvvo rievdaduvvojit §§ 27-34 ja šaddet §§ 26-33.

Plána- ja finánsalávdegoddi árvalus

Álggahus

Plána- ja finánsalávdegoddi lea dievasčoahkkima mearrádusa vuodul njukčamánu 2014 meannudan Sámedikki čoahkkínortnega.

Evttohusat

Evttohus Nordkalottfolket miellabtus Toril Bakken Kåven ja Ovddádusbellodaga miellabtus Aud Marthinsen

Evttohus 1

§ 6: Sámedikki bissovaš orgánat

Odda mañimus teakstaoassi:

Sámedikkei vuollásaš orgánaid čoahkkeádusa oktavuodas galgá gorrelbkooprinsihppa biddjojuvot vuoddun. Buot váldoorgána lávdegottit ja ráđit galget dávistit sámedikkei dievasčoahkkima čoahkkeádussii.

§ 7: Dievasčoahkkínjođihangoddi

...rievdaduvvo čuodjat ná: ... Mañimus cealkka sihkkoujvvo: *Válga dáhpáhuvá gorrelbkooprinsihppa mielde.*

§ 9: Válgalávdegoddi

Mañimus cealkka sihkkoujvvo:

Válga dáhpáhuvá gorrelbkooválgan.

Evttohus Norgga sámiid riikkasearvnis (NSR) Kirsti Gunsám, Anita P. Ravna, Laila Njstad, Piera Heika Muotka ja Beaska Niillas, Bargiidbellodaga (Bb) lahtuin Vibeke Larsen, Knut Store ja Ronny Wilhelmsen, Árja lahtus Laila Susanne Vars, Olgešbellodaga (O) lahtus Ellen Kristine Saba, Áarjel-Saemiej Giel lahtus Jovna Z. Dunfjell ja Nordkalottfolket lahtus Toril Bakken Kåven:

Evttohus 2

§ 14: Bearráigeahččanlávdegoddi

Odda nubbi cealkka: *Bearráigeahččanlávdegoddi galgá välljejuvot opposišuvnna áirasiid gaskkas.*

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkašumit dahje evttohusat ja rávve Sámedikki mearridit čuovvovačča:

Sámediggi doarju muđui dievasčoahkkinjođihangotti árvalusevttohusa.

III Jienasteapmi

39 áirasis ledje 34 čoahkis. Jienasteapmi dahkkojuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

Evttohus 1 hilgojuvvui 29 jienain 5 jiena vuostá.

Evttohus 2 mearriduvvui ovttajienalaččat.

Plána- ja finánsalávdegotti ráva mearriduvvui ovttajienalaččat.

IV Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

V Sáhkvuorolistu ja replihkat

	Sáhkvuorru	Replihkka
1	Jovna Zakarias Dunfjell, áššejođiheaddji	
2	Kjetil Romsdal	Inger Elin Utsi
3	Piera Heaika Muotka	
4	Knut Inge Store	
5	Inger Elin Utsi	Marie Therese Nordsletta Aslaksen
	Inger Elin Utsi	
6	Per Andersen Bæhr	
7	Jovna Zakarias Dunfjell	

VI Sámedikki mearrádus

Sámediggi mearrida čuovvovaš rievdadusaid Sámedikki čoahkkinortnegis. Rievdadusat gustojit dan rájes go leat mearriduvvon.

§ 7 Dievasčoahkkinjođihangoddi

Vuosttaš teakstaoassi mii čuodjá ná:

Sámediggi vällje áirasiid gaskkas dievasčoahkkinjođihangotti. Dievasčoahkkinjođihangottis leat jođiheaddji, nubbin jođiheaddji ja golbma lahtu.

rievdaduvvo dánin:

Sámediggi vällje áirasiid gaskkas dievasčoahkkinjođihangotti. Dievasčoahkkinjođihangottis leat jođiheaddji, nubbin jođiheaddji ja golbma lahtu. Válga dáhpáhuvvá gorrelohkoprinsihpa mielde. .

Nubbi teakstaoassi mii čuodjá ná sihkkojuvvo:

Opposišuvnnas galget leat unnimusat guokte áirasa dievasčoahkkinjođihangottis, ja nubbi dán guoktás galgá leat juogo jođiheaddji dahje nubbin jođiheaddji.

Goalmmát teakstaoassi mii čuodjá ná:

Dievasčoahkkinjođiheaddji välljemis gáibiduvvo dábálaš eanetlohku, mii máksá eanet go bealli jienastagain. Jus ii oktage evttohas vuosttas välljemis oáččo dákkár eanetlogu, jienastuvvo odđasis dan guovtti evttohasa gaskka geat leaba ožžon eanemus jienaid. Goabbá dalle oážžu eanemus jienaid lea välljejuvvo.

šaddá odđa nubbin teakstaoassin ja rievdaduvvo dánin:

Dievasčoahkkin vällje dievasčoahkkinjođihangotti miellahtuid gaskkas dievasčoahkkinjođiheaddji ja nubbin jođiheaddji.

§ 11 Sámediggeráđi barggut

Lasáhus ođđa h) čuokkis mii čuodjá ná:

Ságaškuššanáššit iešguđet áššesurggiin. Ságaškuššanášši ovddiduvvo njuolga dievasčoahkkimii. Otná h) čuokkis šaddá ođđa i) čuokkis.

§ 13 Fágálávdegottiid bargu

Vuosttaš teakstaoassi mii čuodjá ná:

Fágálávdegottit ovddidit evttohusaid dievasčoahkkimii dakkár áššiin maid dievasčoahkkinjodihangoddi sádde lávdegottiide. Lávdegottit välljejit buot áššiin áššejodiheaddji, dahje jus lea gáibiduvvon, eanet áššejodiheaddjiid geat čilgejit lávdegotti árvalusa dievasčoahkkimii. rievdaduvvo dánin:

Fágálávdegottit ovddidit evttohusaid dievasčoahkkimii dakkár áššiin maid dievasčoahkkinjodihangoddi sádde lávdegottiide. Lávdegottit välljejit buot áššiin áššejodiheaddji.

§ 14: Bearráigeahččanlávdegoddi

Ođđa nubbi cealkka: *Bearráigeahččanlávdegotti eanetlohku galgá välljejuvvot opposišuvnna áirasiid gaskkas.*

§ 15 Bearráigeahččanlávdegotti barggut

Nubbin maŋimuš teakstaoassi mii čuodjá ná:

Lávdegoddi sáhtta ovddidit árvalusa Sámedikki dievasčoahkkimii áššiin maid meannuda. rievdaduvvo dánin:

Lávdegoddi sáhtta ovddidit árvalusa Sámedikki dievasčoahkkimii áššiin maid meannuda. Lávdegotti guokte miellahtu unnitlohku sáhttiba gáibidit ahte lávdegoddi váldá dihto ášši meannudeapmái.

§ 21 Gažaldagat sámediggeráđđái

2. ja 3. teakstaoasit mat čudjet ná:

Áirasat sáhttet divvut oanehis, áigeuovdilis gažaldagaid, ja sárdnunáigi lea eanemusat guokte minuhta. Sámediggeráđđi oažžu golbma minuhta rádjái vástidit gažaldaga. Árras oažžu divvut ovttá čuovvolangažaldaga, ja sárdnunáigi lea eanemusat okta minuhta. Sámediggeráđđi oažžu guokte minuhta rádjái vástidit gažaldaga.

Čoahkkinjodiheaddji sáhtta addit eará áirasiidda sáhkavuoru oktii dan áššái mas lea sáhka gažaldagas, ja sárdnunáigi lea eanemusat okta minuhta.

biddjojuvvot oktii oktan teakstaoassin – 2. teakstaoassi – mii rievdaduvvo dánin:

Áirasat sáhttet divvut oanehis, áigeuovdilis gažaldagaid, ja sárdnunáigi lea eanemusat guokte minuhta. Sámediggeráđđi oažžu golbma minuhta rádjái vástidit gažaldaga.

Čoahkkinjodiheaddji sáhtta addit eará áirasiidda sáhkavuoru oktii dan áššái mas lea sáhka gažaldagas, ja sárdnunáigi lea eanemusat okta minuhta.

Árras oažžu divvut ovttá čuovvolangažaldaga, ja sárdnunáigi lea eanemusat okta minuhta.

Sámediggeráđđi oažžu guokte minuhta rádjái vástidit gažaldaga.

§ 26 Jienasteamit virgáibidjamiid oktavuodas

Paragrafa sihkkojuvvo dan dihte go ii leat šat dievasčoahkkín, muhto dievasčoahkkima välljen lávdegoddi mii virgáda Sámedikki direktivrra.

§ 27- § 34

Dan dihte go § 26 sihkkojuvvo rievdaduvvojit §§ 27-34 ja šaddet §§ 26-33.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 05.06.14 dii. 09.25.

Ášši/Sak PFL	004/14
Ášši/Sak DC	017/14

Sámedikki 2014 reviderejuvvon bušeahtta

Arkiivaáššennr.
14/2367

Meannudeamit

Politihkalaš dássi	Beaivi	Áššennr.
Sámediggeráđdi	02.05.14	SR 057/14
Plána- ja finánsalávdegoddi	20. – 23.05.14	PFL 004/14
Sámedikki dievasčoahkkin	03. – 06.06.14	DC 017/14

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 05.06.14 dii. 09.25.

I Mildosat

Nr.	Beaivi	Geas/Geasa	Namahus
1			Sámedikki 2013 rehketdoallu

II Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Sámedikki doaibma lea meroštallojuvvon netto bušeahttadoaibman, danne bisuha ja juohká Sámediggi iežas bušeahta badjelbáhcaga. Vejolaš vuolláibáza válđojuvvon sisa maŋit jagi bušeahtas Sámediggi láve jahkásaččat revideret bušeahtas dievasčoahkkimis geassemánus, jahkediédáhusa mearrádusa vuodul njukčamánus mas lea mielde maiddái jahkerehketdoallu.

Sámediggi sáhtta hálldašit poastta 50 ruđaid maid lea ožžon departemeanttain friddja. Dát ii guoskka merkejuvvon ruđaide mat bohtet eará departemeantapoasttain, nugo poasttain 22 ja 72. Lassijuolludusat válđojuvvojit dattetge mielde reviderejuvvon bušeahtas.

Sámedikki 2013 rehketdoallu čájeha rehketdoalu dáfus 11 377 545 ruvnno vuolláibáhcaga, ja ovttas iežaskapitalain (badjelbáza mii ii leat geavahuvvon) 2012 rájes, 4 407 772 ruvnno, lea iežaskapitala juovlamánu 31.b. 2013 6 969 773 ruvnno (vuolláibáza iežas ruđas). Dát ferte gokčojuvvot 2014 reviderejuvvon bušeahtas.

2013 Rehketdoallu čájeha ahte stuorimus vuolláibáhcaga leat politihkalaš dási doaibmagolut, Áltá 2013 ja ohcanvuđot doarjagat kultuvrii, máhttu, ealáhusaide ja regionálaovddideapmái mat leat buktán. Čujuhuvvo muđui Sámedikki jahkerehketdollui ja Sámedikki 2013 jahkediédáhussii áššis 005/14.

Ođđasis juohkin 2014 bušeahtas oidno tabeallain vuolábealde ja válldahusas juohke poastta birra.

Sámediggi lea vuoruhan vuolidit stuorimus ohcanvuđot doarjjaortnegiid ja ortnegiin main lea leamaš eanemus badjelmeare geavaheapmi jagis 2013. Lea maid vuoruhuvvon unnidit iežas proševttaid mat eai leat vel boahtán johtui, ja ovdánahttindoarjja suohkaniidda sámeagiela hálddašanguovllus lea vuoliduvvon.

Njuolggodoarjja ii leat vuoliduvvon. Sámediggi lea sádden juolludanreivve buot njuolggodoarjaga vuostáiváldiide ja lea geatnegahtton doalahit dáid doarjagiid 2014:s. Poasttain mat gusket sohppojuvvon ovttasbargošiehtadusaide ii ge leat vuoliduvvon, ii ge Sámeálbmot foandda reanttuin.

Sámedikki ollislaš sisaboahu ja golut

	Bušeahhta 2014	Odđasisjuog. bušeahhta	Rev.buš-14
Doaibmaboađut			
Departemeantaid juolludusat	412 499 000	0	412 499 000
Juolludus Sámeálbmotfoanda	5 000 000	0	5 000 000
Sámeálbmot foandda reanttuid álggaheapmi	2 800 000	0	2 800 000
Doaibmaboađuid submi	420 299 000	0	420 299 000
Váikkuhangaskaomit			
Giella	80 965 000	-2 216 000	78 749 000
Kultuvra	102 568 000	-1 564 000	101 004 000
Girjerádjju	8 711 000	0	8 711 000
Máhtolašvuohta	39 653 000	-990 000	38 663 000
Dearvvašvuohta ja sosiála	3 531 000	0	3 531 000
Areálat ja biras	2 000 000	0	2 000 000
Kultursuodjalus	2 900 000	0	2 900 000
Ealáhus	37 684 000	-3 061 000	34 623 000
Regionalá ovddideapmi	2 500 000	0	2 500 000
Sámi ovttasbargu ja riikkaidgaskasaš bargu	1 796 000	0	1 796 000
Eará doaibmabijut	3 552 000	500 000	4 052 000
Váikkuhangaskaomiid submi	285 860 000	-7 331 000	278 529 000
Doaibmaboađuid - váikkuhangaskaomiid submi	134 439 000	7 331 000	141 770 000
Doaibmagolut			
Politiikalaš dási doaibma	31 067 000	361 227	31 428 227
Hálddahusa doaibma	103 372 000	0	103 372 000
Doaibmagoluid submi	134 439 000	361 227	134 800 227
JAHKEBOAĐUS	0	6 969 773	6 969 773

Vuolláibáhca juohkin

Tabellat vuolábealde čujuhit movt vuolláibáza 6 969 773 ru juogaduvvo.

Giella

Čoahkketabealla giella

Čilgehus	Bušeahhta -14	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
Ovddasvástádus sámeielas ja dan rámmaeavttut	1 000 000	0	1 000 000
Giellageavaheaddjit	8 000 000	0	8 000 000
Sámeigiela geavaheapmi	71 965 000	-2 216 000	69 749 000
Submi	80 965 000	-2 216 000	78 749 000

Čoahkketabealla - sámeigiela geavaheapmi

Akt.	Čilgehus	Bušeahhta -14	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
12500	Sámi giellakampánja	1 400 000	0	1 400 000
10000-10054	Guovttegielatvuodadoarjagat	48 429 000	-2 000 000	46 429 000
60500	Čállin- ja lohkanveahkki vuorasiidda	450 000	0	450 000
10100-10113	Sámi giellaguovddážat	14 076 000	0	14 076 000
11000-11020	Giellaprošeavttat	7 610 000	-216 000	7 394 000
Submi		71 965 000	-2 216 000	69 749 000

Čoahkketabealla - sámeigiela geavaheapmi - guovttegielatvuodadoarjagat giellaide

Akt.	Čilgehus	Bušeahhta -14	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
10000	Guovdageainnu suohkan	6 459 000	0	6 459 000
10001	Kárášjoga giella	6 113 000	0	6 113 000
10002	Deanu giella	3 785 000	0	3 785 000
10003	Porsáŋgu giella	3 534 000	0	3 534 000
10004	Unjárgga giella	2 509 000	0	2 509 000
10005	Gáivuona suohkan	2 559 000	0	2 559 000
10006	Divttasvuona suohkan	2 422 000	0	2 422 000
10007	Snoase suohkan	1 798 000	0	1 798 000
10008	Loabága suohkan	1 717 000	0	1 717 000
10009	Raavrhviŋke tjielte	1 601 000	0	1 601 000
10010	Ovddidandoarjagat	10 832 000	-2 000 000	8 832 000
Submi		43 329 000	-2 000 000	41 329 000

2 000 000 ruvno ovdánahttindoarjagis suohkaniidda sámeigiela hálddašanguovllus sirdojuvvo eará doaimmaide Sámedikki bušehtas.

Sivvan dása lea go suohkanat Divttasvuotna ja Porsáŋgu leat bidjan ovddit jagiid guovttegielatruđaid mat eai leat geavahuvvon, fondii. Dan sivas leat ruđat sirdojuvvon geavaheapmái 2014:s. Sámediggeráđđi sáhtta geassit ruovttoluotta doarjagiid jus dat eai leat geavahuvvon juolludeami

ulbmila mielde. Dát lea guovttegielatdoarjaga njuolggadusaid mielde suohkaniidda ja fylkkasuohkaniidda.

Kultuvra

Čoahkketabealla - kultuvra

Čilgehus	Bušeahhta -14	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	21 408 000	-1 273 000	20 135 000
Sámi kulturásahusat arenan sámi kultuvrra gaskusteapmái ja vásiheapmái	74 968 000	-291 000	74 677 000
Sámi falášállan	2 427 000	0	2 427 000
Sámi mediafálaldat	3 765 000	0	3 765 000
Submi	102 568 000	-1 564 000	101 004 000

Čoahkketabealla - buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

Akt.	Čilgehus	Bušeahhta -14	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
19000-19060	Sámi dáiddáršiehtadus	6 870 000	0	6 870 000
56100	Sámi kultur- ja nuoraidorganisašuvnnat	400 000	0	400 000
17010	Musihkka ja girjjálašvuohta	9 038 000	-700 000	8 338 000
17050	Girječállin	500 000	0	500 000
17100	Kulturdoaimmat	4 600 000	-573 000	4 027 000
Submi		21 408 000	-1 273 000	20 135 000

Čoahkketabealla - sámi kulturásahusat sámi kulturarenan

Akt.	Čilgehus	Bušeahhta -14	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
15100-15106	Sámi festiválat	4 585 000	0	4 585 000
15300-15302	Sámi teahter	21 428 000	0	21 428 000
15500-15506	Sámi museat	27 752 000	0	27 752 000
15000-15017	Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanáhusat	14 914 000	0	14 914 000
17300	Dáidda- ja kulturgaskkustanarenat	3 139 000	-291 000	2 848 000
17040	Sámi lágádusat	2 750 000	0	2 750 000
60200	Prográmma ásašuvddideami várás	400 000	0	400 000
Submi		74 968 000	-291 000	74 677 000

Máhttu

Čoahkketabealla - máhttu

Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
Mánáidgárdi	11 405 000	0	-360 000	11 045 000
Vuođđooahpahus	24 248 000	0	-630 000	23 618 000
Alitohappu ja duktan	4 000 000	0	0	4 000 000
Submi	39 653 000	0	-990 000	38 663 000

Čoahkketabealla - mánáidgárdi

Akt.	Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
21200	Sámi mánáidgárdefálaldat	11 405 000	0	-360 000	11 045 000
Submi		11 405 000	0	-360 000	11 045 000

Čoahkketabealla - vuođđooahpahus

Akt.	Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
22000	Sámi oahpponeavvoportála – Ovttas- Aktan- Aktesne	1 000 000	0	0	1 000 000
21000	Oahpporesurssaid ráhkadeapmi	17 625 000	0	-630 000	16 995 000
21030	Oahpponeavvuid jorgaleapmi ja heiveheapmi	3 323 000	0	0	3 323 000
20200	Máttasámi terminologija- ja oahpponeavvoovddideapmi	1 000 000	0	0	1 000 000
21130	Árbediehtu ja meahcásteapmi vuođđoskuvllas	1 000 000	0	0	1 000 000
22400	Sámi oahpaheadjijierpmáda	300 000	0	0	300 000
Submi		24 248 000	0	-630 000	23 618 000

Ealáhusat

Čoahkketabealla - ealáhus

Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
Vuođđoealáhusaid rámmaeavttut	8 100 000	0	-1 288 000	6 812 000
Geasuheadjji báikegottit	7 000 000	0	-1 101 000	5 899 000
Kulturealáhusat	17 584 000	0	-300 000	17 284 000
Árvoháhkkan ja ođđaásaheamit	5 000 000	0	-372 000	4 628 000
Submi	37 684 000	0	-3 061 000	34 623 000

Čoahkketabealla - vuođđoealáhusaid rámmaeavttut

Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14	
40000	Doarjja vuođđoealáhusaide	8 100 000	0	-1 288 000	6 812 000
Submi	8 100 000	0	-1 288 000	6 812 000	

Čoahkketabealla - geasuheaddji báikegottit

Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
40510 Ealáhuseallin ja fitnodatovddideapmi	7 000 000	0	-1 101 000	5 899 000
Submi	7 000 000	0	-1 101 000	5 899 000

Čoahkketabealla - kulturealáhusat

Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
41020 Duodjeealáhusa ovddideapmi ja rekrutteren dasa	2 578 000	0	0	2 578 000
41030 Duodjeinstituhtta	2 856 000	0	0	2 856 000
41000 Gánnáhahti kulturealáhusaid ovddideapmi	1 400 000	0	-300 000	1 100 000
41001 Gealbovuđot kulturealáhusa ovddideapmi	1 350 000	0	0	1 350 000
40510 Duoji ealáhusšiehtadus	9 400 000	0	0	9 400 000
Submi	17 584 000	0	-300 000	17 284 000

Čoahkketabealla - árvohákan ja ođđaásaheamit

Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
41010 Árvohákan ja ođđaásaheamit	4 000 000	0	-372 000	3 628 000
42020 Gelbbolašvuoda buorideapmi ja čuovvodeapmi	1 000 000	0	0	1 000 000
Submi	5 000 000	0	-372 000	4 628 000

Eará doaibmabijut

Čoahkketabealla - eará doaibmabijut

Akt.	Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
80000	Sámedikki konferánssat	1 000 000	0	500 000	1 500 000
80100	Sámiide guoski statistihkka Norggas	375 000	0	0	375 000
85004	Báلكkašumiid ja stipeandaid juohkin	125 000	0	0	125 000
86000	Čielggadeamit ja árvvoštallamat	1 052 000	0	0	1 052 000
86500	Sámedikki 25 jagi ávvudeapmi	1 000 000	0	0	1 000 000
Submi		3 552 000	0	500 000	4 052 000

2014 bušeahhta várrejuvvui 1 000 000 ruvno konferánssaide maid Sámediggi lágida. Sámediggi lea juo čadahan mánga konferánssa 2014:s. Olggosgolut čadahuvvon ja plánejuvvon konferánssaide leat eanet go bušterejuvvon. Danin lea dárbu lasihit dán postii ruđa.

Dássažii 2014:s leat boraspireseminára, evaluerenseminára sámediggeválggain 2013:s ja pedagogalaš fágabeaivvit čadahuvvon.

Čuovvovaš konferánssat galget čadahuvvot maŋŋil 2014:s:

- Dáiddárkonferánssa
- Kulturmuittokonferánssa
- Mánáidgárdeseminára
- Sámedikki čalmmusteapmi Vuodđolága 200- jagi ávvudeami čalmmusteapmi

- Sámedikki 25- jagi ávvudeapmi
- Sámi girjjálašvuodabeaivvit
- Álggahankonferánsa alit oahpus
- Seminára oahppoplánaid ođasmahttima birra duojs ja boazodoallofágas

2014 reviderejuvvon bušeahtas várrejuvvo 500 000 ruvnno konferánssaide maid Sámediggi lágida.

Doaibmagolut politihkalaš dásis

Čoahkktabealla - politihkalaš dási doaibmagolut

Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
Politiikalaš dási doaibmagolut	22 991 000	0	361 227	23 352 227
Váikkuhangaskaoamit dievasčoahkkinjodihangotti geavahussii	8 076 000	0	0	8 076 000
Submi	31 067 000	0	361 227	31 428 227

Politiikalaš dási doaibmagolut

Akt. 01	Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
1010	Sámedikki dievasčoahkkin	9 136 000	0	361 227	9 497 227
1110	Sámedikki dievasčoahkkinjodihangoddi	2 150 000	0	0	2 150 000
1120	Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	900 000	0	0	900 000
1310	Sámi parlamentáralaš ráđđi	900 000	0	0	900 000
1510	Sámediggeráđđi	9 000 000	0	0	9 000 000
1910	Sámedikki nuoraidpolitiikalaš lávdegoddi (SNPL)	350 000	0	0	350 000
1920	Sámedikki vuorrasiidráđđi	400 000	0	0	400 000
1930	Sámedikki váiddalávdegoddi	155 000	0	0	155 000
Submi		22 991 000	0	361 227	23 352 227

2014 bušeahtas várrejuvvui 9 136 000 ruvnno Sámedikki dievasčoahkkimii. Sámedikki 2013 rehketdoalu badjelmeare geavaheami mielde lea dárbu lasihit dán postii ruđa. Várrejuvvo danin 361 227 ruvnno reviderejuvvon bušeahtas Sámedikki dievasčoahkkimii.

Plána- ja finánsalávdegoddi árvalus

Álggahus

Sámedikki doaibma lea meroštallojuvvon netto bušeahtadoaibman, danne bisuha ja juohká Sámediggi iežas bušeahta badjelbáhca. Vejolaš vuolláibáza válđojuvvo sisa maŋit jagi bušeahtas. Sámedikki 2013 rehketdoallu čájeha rehketdoalu dáfus 11 377 545 ruvnno vuolláibáhca, ja ovttas iežaskapitalain (badjelbáza mii ii leat geavahuvvon) 2012 rájes, 4 407 772 ruvnno., lea ieškapitála 31.12.2013 muttus 6 969 773 ruvnno (vuolláibáza iežasruđas). Dát ferte gokčojuvvot 2014 reviderejuvvon bušeahtas, ja dán ášši lea Plána- ja finánsalávdegoddi meannudan.

Evttohusat

NSR, Bargiidbellodaga, Nordkalottfolket, Árja, Olgeš ja Áarjel - Saemiej Giel evttohus

Evttohus 1

Lohko muddemat bušeahtas

Tabella 4.2. Sámi almmolaš čielggadusat vuoliduvvo 1 000 000 ruvnnuin ja sihkkujuvvo

Tabealla 16	Hálddahusdási doaibmagolut vuoliduvvo 1 000 000 ruvnnuin. Postii báhcá 102 372 000 ru
Tabell 14.2	Sámedikki konferánssat vuoliduvvo 500 000 ruvnnuin ja dasa báhcá 1 000 000 ru
Akt 1510	Sámediggeráđđi vuoliduvvo 500.000 ruvnnuin ja dasa báhcá 8 500 000 ru
Akt 1010	Sámedikki dievasčoahkkin vuoliduvvo 361 227 ruvnnuin ja dasa báhcá 9 136 000 ru
Akt 11000-11020	Giellaproševttat lasihuvvo 216 000 ruvnnuin ja dasa gártá 7.610.000 ru
Akt 21000	Oahpporesurssaid ráhkadeapmi lasihuvvo 630 000 ruvnnuin ja dasa gártá 17.625.000
Akt 41010	Árvoháhkkan ja ođđaásaheamit lasihuvvo 372 000 ruvnnuin ja dasa gártá 4 000 000 ru
Akt 17010	Musihkka ja girjjálašvuohta lasihuvvo 700 000 ruvnnuin ja dasa gártá 9 038 000 ru
Akt 17100	Kulturdoaimabijut lasihuvvo 573 000 ruvnnuin ja dasa gártá 4 600 000 ru
Akt 40000	Doarjja vuoddoealáhusaide lasihuvvo 400 000 ruvnnuin ja submin gártá 7 212 000 ru
Akt 40510	Ealáhuseallin ja fitnodatovddideapmi lasihuvvo 470 227 ruvnnuin ja submin gártá 7 470 227 ru

Teakstaevttohus bušehtii:

Kap 15.1 Politihkalaš dási doaibmagolut

Teaksta vuollekapihttalii **Sámedikki dievasčoahkkin** lasihuvvo:

Lávdegodde- ja dievasčoahkkinvahkku skábmamánus ja juovlamánus 2014 čohkkejuvvo oktan vahkkun.

Ruđat lávdegoddemátkkiide ja fágálávdegottiid oassálastimii semináraide ja konferánssaide bissehuvvojit olggos dán jagi.

Evttohus 2

Teakstaevttohus bušehtii:

Giella

Čujuhit kapihttalii 4.2.2

Ođđa teaksta čoahkкетabellii - giella

Lávdegotti ásaheapmi, mii galgá čielggadit ja ovddidit evttohusa mo buoridit sámegeiela láhkadahkosa, gozihan- ja dárkkistandoaimmaid, resursadili ja gelbbolašvuođadili, maŋiduvvo. Sámediggi álggaha gulahallama dálá áittardeaddjiortnegiiguin, dás maiddái Siviilááittardeaddji, Nationála ásaheapmi olmmošvuoigatvuođaid várás, Dásseárvo- ja vealahusáittardeaddjiin, Mánáidáittardeaddjiin, Buhcciidáittardeaddjiortnegiiguin ja eará guoskevaš almmolaš áittardanortnegiiguin dainna ulbmiliin ahte geahčadit mo dáid áittardeaddjiid gelbbolašvuođa sámi gielas ja kultuvrras sáhtá nannet.

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkkašumit dahje evttohusat ja rávve Sámedikki mearridit čuovvovačča:

Sámediggi doarju muđui sámediggeráđi árvalusevttohusa.

Mearkkašumit, Bargiidbellodat, áirras Vibeke Larsen bokte

Sisaoastinortnet Savio-dáidagii

Dáiddár John Andreas Savio lei vuosttaš sápmelaš geas lei iežas čájáhus Nasjonalgalleias ja mis lea dáiddamusea mii gaskkusta Savio- dáidaga. Stuora oassi Savio- dáidagis lea maid priváhta olbmui, maidái olggobealde Sámi. Danin ferte Bargiidbellodaga mielas árvoštallojuvvot galgá go Savio- museii áshuvvot sierra sisaoastinortnet Savio- dáidaga várás, nu ahte eanet Savio- dáidagis gullá almmolaš Sápmái.

Evttohus 3, áirras Isak Mathis O. Hætta, Dáloniid Listu

Álggahit čielggademiid ja ovddidit evttohusaid buoridan dihtii lágaid meahccegeavaheami ja meahccealáhusaid ektui amas kultuvra, giella ja eallinvuohki jávkat.

Guoská erenoamážit: láhka mohtorjohtalusa birra mehciin, luonddušláddivuođaláhkii ja plána- ja huksenláhkii.

Leat erenoamážit dát golbma lága mat leat áittan sámi ávkkástallamii meahcceresurssaiguin.

III Jienasteapmi

39 áirasis ledje 36 čoahkis. Jienasteapmi dahkkojuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

Dáloniid listu evttohus mearriduvvui 26 jienain 10 jiena vuostá.

Evttohus 1 mearriduvvui ovttajienalaččat.

Evttohus 2 mearriduvvui ovttajienalaččat.

Plána- ja finánsalávdegotti ráva mearriduvvui ovttajienalaččat.

IV Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

V Sáhkvuorolistu ja replihkat

	Sáhkvuorru	Replihkka
1	Laila Nystad, áššejođiheaddji	Mariann Wollmann Magga
		Ellen Kristina Saba
	Laila Nystad	
2	Vibeke Larsen	Kirsti Guvsám
		Inger Elin Utsi
		Piera Heaika Muotka
	Vibeke Larsen	
3	Ann-Mari Thomassen	Vibeke Larsen
		Mariann Wollmann Magga
		Marit Kirsten Anti Gaup
	Ann-Mari Thomassen	
4	Isak Mathis O. Hætta	Kjetil Romsdal
		Marit Kirsten Anti Gaup
		Per Andersen Bæhr
	Isak Mathis O. Hætta	
5	Ronny Wilhelmsen	Piera Heaika Muotka
		Kirsti Guvsám
		Inger Elin Utsi
	Ronny Wilhelmsen	
6	Kirsti Guvsám	Mariann Wollmann Magga
		Johan Vasara
		Vibeke Larsen

	Kirsti Guvsám	
7	Mariann Wollmann Magga	Kirsti Guvsám
		Inger Elin Utsi
		Ellen Kristina Saba
	Mariann Wollmann Magga	
8	Láilá Susanne Vars	Piera Heaika Muotka
		Christina Henriksen
		Kirsti Guvsám
	Láilá Susanne Vars	
9	Per Andersen Bæhr	Inger Elin Utsi
		Piera Heaika Muotka
		Kirsti Guvsám
10	Lars Filip Paulsen	Kirsti Guvsám
		Inger Elin Utsi
		Beaska Niillas
	Lars Filip Paulsen	
11	Ellen Kristina Saba	Mariann Wollmann Magga
		Inger Elin Utsi
		Isak Mathis O. Hætta
	Ellen Kristina Saba	
12	Laila Nystad	
13	Jovna Zakarias Dunfjell	
14	Marie Therese Nordsletta Aslaksen	
15	Anita Persdatter Ravna	
16	Hartvik Hansen	
17	Láilá Susanne Vars	
18	Vibeke Larsen	
19	Piera Heaika Muotka	
20	Ann-Mari Thomassen	
21	Christina Henriksen	
	Laila Nystad	

VI Sámedikki mearrádus

Sámedikki doaibma lea meroštallojuvvo netto bušeahhtadoaibman, danne bisuha ja juohká Sámediggi iežas bušeahta badjelbáhca. Vejolaš vuolláibáza válđojuvvo sisa maŋit jagi bušeahtas Sámediggi láve jahkásaččat revideret bušeahtas dievasčoahkkimis geassemánus, jahkediedáhusa mearrádusa vuodul njukčamánu mas lea mielde maiddái jahkerehketdoallu.

Sámediggi sáhtta hálddašit poastta 50 ruđaid maid lea ožžon departemeanttain friddja. Dát ii guoskka merkejuvvo ruđaide mat bohtet eará departemeantapoasttain, nugo poasttain 22 ja 72.

Lassijuolludusat válđojuvvojit dattetge mielde reviderejuvvo bušeahtas.

Sámedikki 2013 rehketdoallu čájeha rehketdoalu dáfus 11 377 545 ruvno vuolláibáhca, ja ovttas iežaskapitalain (badjelbáza mii ii leat geavahuvvo) 2012 rájes, 4 407 772 ruvno, lea iežaskapitala juovlamánu 31.b. 2013 6 969 773 ruvno (vuolláibáza iežas ruđas). Dát ferte gokčojuvvot 2014 reviderejuvvo bušeahtas.

2013 Rehketdoallu čájeha ahte stuorimus vuolláibáhca leat politihkalaš dási doaibmagolut, Áltá 2013 ja ohcanvuđot doarjagat kultuvrii, máhttui, ealáhusaide ja regionálaovddideapmái mat leat

buktán. Čujuhuvvo muđui Sámedikki jahkerektdollui ja Sámedikki 2013 jahkedieđáhussii áššis 005/14.

Ođđasis juohkin 2014 bušehtas oidno tabeallain vuolábealde ja válldahasas juohke poastta birra.

Sámediggi lea vuoruhan vuolidit stuorimus ohcanvuđot doarjjaortnegiid ja ortnegiin main lea leamaš eanemus badjelmeare geavaheapmi jagis 2013. Lea maid vuoruhuvvon unnidit iežas prošeavttaid mat eai leat vel boahtán johtui, ja ovdánahttindoarjja suohkaniidda sámegeiela hálddašanguovllus lea vuoliduvvon.

Njuolggodoarjja ii leat vuoliduvvon. Sámediggi lea sádden juolludanreivve buot njuolggodoarjaga vuostáiváldiide ja lea geatnegahtton doalahit dáid doarjagiid 2014:s. Poasttain mat gusket sohppojuvvon ovttasbargošiehtadusaide ii ge leat vuoliduvvon, ii ge Sámeálbmot foandda reanttuin.

Sámedikki ollislaš sisaboahtu ja golut

Sámedikki boađut ja golut buohkanassii

	Bušehtta 2014	Ođđasisjuog. bušehtta	Rev.buš-14
Doaibmaboađut			
Departemeanttaid juolludusat	412 499 000	0	412 499 000
Juolludus Sámeálbmotfoanda	5 000 000	0	5 000 000
Sámeálbmot foandda reanttuid álggaheapmi	2 800 000	0	2 800 000
Doaibmaboađuid submi	420 299 000	0	420 299 000
Váikkuhangaskaomit			
Giella	80 965 000	-3 000 000	77 965 000
Kultuvra	102 568 000	-291 000	102 277 000
Girjerádjju	8 711 000	0	8 711 000
Máhtolašvuohta	39 653 000	-360 000	39 293 000
Dearvvašvuohta ja sosiála	3 531 000	0	3 531 000
Areálat ja biras	2 000 000	0	2 000 000
Kultursuodjalus	2 900 000	0	2 900 000
Ealáhus	37 684 000	-1 818 773	35 865 227
Regionalá ovddideapmi	2 500 000	0	2 500 000
Sámi ovttasbargu ja riikkaidgaskasaš bargu	1 796 000	0	1 796 000
Eará doaibmabijut	3 552 000	0	3 552 000
Váikkuhangaskaomiid submi	285 860 000	-5 469 773	280 390 227
Doaibmaboađuid - váikkuhangaskaomiid submi	134 439 000	5 469 773	139 908 773
Doaibmagolut			
Politiikalaš dási doaibma	31 067 000	-500 000	30 567 000
Hálldahusa doaibma	103 372 000	-1 000 000	102 372 000
Doaibmagoluid submi	134 439 000	-1 500 000	132 939 000
JAHKEBOAÐUS	0	6 969 773	6 969 773

Vuolláibáhca juohkin

Tabellat vuolábealde čujuhit movt vuolláibáza 6 969 773 ru juogaduvvo.

Giella

Čoahkketabealla giella

Čilgehus	Bušeahhta -14	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
Ovddasvástádus sámegealas ja dan rámmaeavttut	1 000 000	-1 000 000	0
Giellageavaheaddjit	8 000 000	0	8 000 000
Sámegeala geavaheapmi	71 965 000	-2 000 000	69 965 000
Submi	80 965 000	-3 000 000	77 965 000

Čoahkketabealla - ovddasvástádus sámegealas ja dan rámmaeavttut

Akt.	Čilgehus	Bušeahhta -14	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
	Sámi almmolaš čielggadusat	1 000 000	-1 000 000	0
Submi		1 000 000	-1 000 000	0

Lávdegotti ásaheapmi, mii galgá čielggadit ja ovddidit evttohusa mo buoridit sámegeala láhkadahkosa, gozihan- ja dárkkistandoaimmaid, resursadili ja gelbbolašvuodadili, mañiduvvo. Sámediggi álggaha gulahallama dálá áittardeaddjortnegiiguin, dás maiddái Siviilaáittardeaddji, Nationála ásaheain olmmošvuogitvuodaid várás, Dásseárvo- ja vealahusáittardeaddjiin, Mánáidáittardeaddjiin, Buhcciidáittardeaddjortnegiiguin ja eará guoskevaš almmolaš áittardanortnegiiguin dainna ulbmiliin ahte geahčadit mo dáid áittardeaddjiid gelbbolašvuoda sámi gielas ja kultuvrras sáhttá nannet.

Čoahkketabealla - sámegeala geavaheapmi

Akt.	Čilgehus	Bušeahhta -14	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
12500	Sámi giellakampánja	1 400 000	0	1 400 000
10000- 10054	Guovttegielatvuodadoarjagat	48 429 000	-2 000 000	46 429 000
60500	Čállin- ja lohkanveahkki vuorrasiidda	450 000	0	450 000
10100- 10113	Sámi giellaguovddážat	14 076 000	0	14 076 000
11000- 11020	Giellaprošeavttat	7 610 000	0	7 610 000
Submi		71 965 000	-2 000 000	69 965 000

Čoahkketabealla - sámegeiela geavaheapmi - guovttegielatvuodadoarjagat gielddaide

Akt.	Čilgehus	Bušeahhta -14	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
10000	Guovdageainnu suohkan	6 459 000	0	6 459 000
10001	Kárášjoga gielda	6 113 000	0	6 113 000
10002	Deanu gielda	3 785 000	0	3 785 000
10003	Porsárggu gielda	3 534 000	0	3 534 000
10004	Unjárgga gielda	2 509 000	0	2 509 000
10005	Gáivuona suohkan	2 559 000	0	2 559 000
10006	Divttasvuona suohkan	2 422 000	0	2 422 000
10007	Snoase suohkan	1 798 000	0	1 798 000
10008	Loabága suohkan	1 717 000	0	1 717 000
10009	Raavrhvijnke tjielte	1 601 000	0	1 601 000
10010	Ovddidandoarjagat	10 832 000	-2 000 000	8 832 000
Submi		43 329 000	-2 000 000	41 329 000

2 000 000 ruvnno ovdánahttindoarjagis suohkaniidda sámegeiela hálddašanguovllus sirdojuvvo eará doaimmaide Sámedikki bušehtas.

Sivvan dása lea go suohkanat Divttasvuotna ja Porsárggu leat bidjan ovddit jagiid guovttegielatruđaid mat eai leat geavahuvvon, fondii. Dan sivas leat ruđat sirdojuvvon geavaheapmái 2014:s.

Sámediggeráđđi sáhtta geassit ruovttoluotta doarjagiid jus dat eai leat geavahuvvon juolludeami ulbmila mielde. Dát lea guovttegielatdoarjaga njuolggadusaid mielde suohkaniidda ja fylkkasuohkaniidda.

Kultuvra

Čoahkketabealla - kultuvra

Čilgehus	Bušeahhta -14	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	21 408 000	0	21 408 000
Sámi kulturásahusat arenan sámi kultuvrra gaskusteapmái ja vásiheapmái	74 968 000	-291 000	74 677 000
Sámi falášállan	2 427 000	0	2 427 000
Sámi mediafálaldat	3 765 000	0	3 765 000
Submi	102 568 000	-291 000	102 277 000

Čoahkketabealla - sámi kulturásahusat sámi kulturarenan

Akt.	Čilgehus	Bušeahhta -14	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
15100- 15106	Sámi festiválat	4 585 000	0	4 585 000
15300- 15302	Sámi teahter	21 428 000	0	21 428 000
15500- 15506	Sámi museat	27 752 000	0	27 752 000
15000- 15017	Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanasahusat	14 914 000	0	14 914 000
17300	Dáidda- ja kulturgaskkustanarenat	3 139 000	-291 000	2 848 000
17040	Sámi lágádusat	2 750 000	0	2 750 000
60200	Prográmma ásahusovddideami várás	400 000	0	400 000
Submi		74 968 000	-291 000	74 677 000

Máhttu

Čoahkketabealla - máhttu

Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
Mánáidgárdi	11 405 000	0	-360 000	11 045 000
Vuodđoahpahus	24 248 000	0	0	24 248 000
Alitohppu ja duktan	4 000 000	0	0	4 000 000
Submi	39 653 000	0	-360 000	39 293 000

Čoahkketabealla - mánáidgárdi

Akt.	Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
21200	Sámi mánáidgárdefálaldat	11 405 000	0	-360 000	11 045 000
Submi		11 405 000	0	-360 000	11 045 000

Ealáhusat

Čoahkketabealla - ealáhus

Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
Vuodđoealáhusaid rámmaeavttut	8 100 000	0	-888 000	7 212 000
Geasuheaddji báikegottit	7 000 000	0	-630 773	6 369 227
Kulturealáhusat	17 584 000	0	-300 000	17 284 000
Árvoháhan ja ođđaásaheamit	5 000 000	0	0	5 000 000
Submi	37 684 000	0	-1 818 773	35 865 227

Čoahkketabealla - vuodđoeláhusaid rámmaeavttut

Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
40000 Doarjja vuodđoeláhusaide	8 100 000	0	-888 000	7 212 000
Submi	8 100 000	0	-888 000	7 212 000

Čoahkketabealla - geasuheaddji báikegottit

Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
40510 Ealáhuseallin ja fitnodatovddideapmi	7 000 000	0	-630 773	6 369 227
Submi	7 000 000	0	-630 773	6 369 227

Čoahkketabealla - kulturealáhusat

Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
41020 Duodjeealáhusa ovddideapmi ja rekrutteren dasa	2 578 000	0	0	2 578 000
41030 Duodjeinstituhtta	2 856 000	0	0	2 856 000
41000 Gánnáhahti kulturealáhusaid ovddideapmi	1 400 000	0	-300 000	1 100 000
41001 Gealbovuđot kulturealáhusa ovddideapmi	1 350 000	0	0	1 350 000
40510 Duoji ealáhusšiehtadus	9 400 000	0	0	9 400 000
Submi	17 584 000	0	-300 000	17 284 000

Eará doaibmabijut

Čoahkketabealla - eará doaibmabijut

Akt.	Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
80000	Sámedikki konferánssat	1 000 000	0	0	1 000 000
80100	Sámiide guoski statistihkka Norggas	375 000	0	0	375 000
85004	Báلكkašumiid ja stipeanddaid juohkin	125 000	0	0	125 000
86000	Čielggadeamit ja árvvoštallamat	1 052 000	0	0	1 052 000
86500	Sámedikki 25 jagi ávvudeapmi	1 000 000	0	0	1 000 000
Submi		3 552 000	0	0	3 552 000

Álggahit čielggademiid ja ovddidit evttohusaid buoridan dihtii lágaid meahccegeavaheami ja meahccealáhusaid ektui amas kultuvra, giella ja eallinvuohki jávkat.

Guoská erenoamážit: láhka mohtorjohtalusa birra mehciin, luonddušládđjivuodáláhkii ja plána- ja huksenláhki.

Leat erenoamážit dát golbma lága mat leat áittan sámi ávkkástallamii meahcceresurssaiguin.

2014 bušeahhta várrejuvvui 1 000 000 ruvnno konferánssaide maid Sámediggi lágida. Sámediggi lea juo čadahán mánga konferánssa 2014:s. Olggosgolot čadahuvvon ja plánejuvvon konferánssaide leat eanet go bušeterjuvvon. Danin lea dárbu lasihit dán postii ruđa.

Dássázii 2014:s leat boraspireseminára, evaluerenseminára sámediggeválggain 2013:s ja pedagogalaš fágabeaivvit čadahuvvon.

Čuovvovaš konferánssat galget čadahuvvot maŋŋil 2014:s:

- Dáiddárkonferánssa
- Kulturmuítokkonferánssa
- Mánáidgárdeseminára
- Sámedikki čálmusteapmi Vuodđolága 200- jagi ávvudeami čálmusteapmi
- Sámedikki 25- jagi ávvudeapmi
- Sámi girjjálašvuodabeaivvit
- Álggahankonferánssa alit oahpus
- Seminára oahppoplánaid ođasmahttima birra duojs ja boazodoallofágas

Doaibmagolut politihkalaš dásis

Čoahketabealla - politihkalaš dási doaibmagolut

Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
Politihkalaš dási doaibmagolut	22 991 000	0	-500 000	22 491 000
Váikkuhangaskaoamit dievasčoahkkinjodihangotti geavahussii	8 076 000	0	0	8 076 000
Submi	31 067 000	0	-500 000	30 567 000

Politihkalaš dási doaibmagolut

Akt. 01	Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
1010	Sámedikki dievasčoahkkín	9 136 000	0	0	9 136 000
1110	Sámedikki dievasčoahkkinjodihangoddi	2 150 000	0	0	2 150 000
1120	Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	900 000	0	0	900 000
1310	Sámi parlamentáralaš ráđđi	900 000	0	0	900 000
1510	Sámediggeráđđi	9 000 000	0	-500 000	8 500 000
1910	Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SNPL)	350 000	0	0	350 000
1920	Sámedikki vuorrasidráđđi	400 000	0	0	400 000
1930	Sámedikki váiddalávdegoddi	155 000	0	0	155 000
Submi		22 991 000	0	-500 000	22 491 000

Lávdegodde- ja dievasčoahkkinvahkku skábmamánuš ja juovlamánuš 2014 čohkkejuvvo oktan vahkkun.

Ruđat lávdegoddemátkkiide ja fágálávdegottiid oassálastimii semináraide ja konferánssaide bissehuvvojit olggoš dán jagi.

Hálddahusdási doaibmagolut

Akt. 01	Čilgehus	Bušeahhta -14	Liigejuollud.	Ođđasisj. buš	Rev.buš-14
90000	Hálddahusdási doaibmagolut	103 372 000	0	-1 000 000	102 372 000
Submi		103 372 000	0	-1 000 000	102 372 000

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 05.06.14 dii. 14.20.

Ášši/Sak DC 018/14

Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi – doaibmadieđáhus 2013

Arkiivaáššennr.
14/128

Meannudeamit

Politiikkaš dássi	Beaivi	Áššennr.
Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	27.03.14	
Sámedikki dievasčoahkkin	03. – 06.06.14	DC

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 05.06.14 dii. 14.30.

I Mildosat

Nr.	Beaivi	Geas/Geasa	Namahus

II Evttohusat ja mearkkašumit

Bearráigeahččanlávdegotti evttohus:

Sámediggi lea guorahallan bearráigeahččanlávdegotti doaibmadieđáhus 2013. Doaibmadieđáhus čuovvu čoahkkingirjji.

Jahkediđáhus 2013

1. ÁLGGAHUS

Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi oaččui odđa nama dievasčoahkkináššis 09/10. Odđa namma lea “Sametingets kontrollutvalg”. Gustovaš njuolggadusain geavahuvvo ain namahus “Sametingets kontrollkomité”.

Bearráigeahččanlávdegotti ovddasvástáduš- ja bargosuorggi sierra njuolggadusaid § 2 mielde galgá bearráigeahččanlávdegoddi «... fágalaš vuoduin doaimmabit parlamentáralaš bearráigeahču ja stivrenberráigeahču iskamiin ja čielggademiin áššebeliid, árvoštallat daid ásavuvvon eavttuid ja ortnegiid ektui, ja čujubit vejolaš boastuvuodaid ja váilevašvuodaid.

Bearráigeahččanlávdegottis dahje sis geasa Bearráigeahččanlávdegoddi lea fápmudan válddi, lea dievaslaš vuoigatvuotta beassat oaidnit Sámedikki dokumeantaid, raportaid ja sullasaččaid.

Bearráigeahččanlávdegotti barggut leat mearriduvvon Sámedikki čoahkkinortnegis § 15. Lávdegotti barggut leat:

- doaimmabit parlamentáralaš bearráigeahču doaimmas mii ruhtaduvvo Sámedikki bušehtas, ja*

- b) bearráigeahččat Sámedikki jahkerehketdoalu, ja vejolaš mearkkašumiid maid Riikerevišuvdna lea buktán dáidda.

Lávdegoddi oažžu iskeadit Sámedikki bálddahuša go atná dan dárbbalaššan Sámedikki bearráigeahču dibte. Ovdal go lávdegoddi ieš dábká dákkár iskeademiid, de galgá diedđibit sámediggeráddái, dahje dievasčoahkkeinjodihangoddái, mii lea geatnegas buktit diedđuid mat jerrojuvvojit.

Lávdegoddi sáhtá ovddidit árvalusa Sámedikki dievasčoahkkeimii áššin maid meannuda.

Dievasčoahkkein sáhtá mearridit sierra njuolggadusaid bearráigeahččanlávdegotti ovddasvástádus- ja bargosuorgái.

Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi galgá, Bearráigeahččanlávdegotti ovddasvástádus- ja bargosuorggi sierra njuolggadusaid § 5 mielde, ovddidit jahkediđáhusa. Jahkediđáhusas galget boahit ovdan dat maid bearráigeahččanlávdegoddi lea bargan ovddit jagi.

2. BEARRÁIGEAHČČANLÁVDEGOTTI LAHTUT

Sámediggi válljii 14.10.09 áššis 34/09 čuovvovaččaid lahttun bearráigeahččanlávdegoddái áigodahkii 2009 - 2013:

1. Randi A. Skum, jodiheadđji
2. Åge Nordkild, nubbinjodiheadđji
3. Silje Karine Muotka, lahttu
4. Jørn Are Gaski, lahttu
5. Mariann W. Magga, lahttu

Dasto válljii Sámediggi 15.10.2013 áššis 037/13 čuovvovaččaid lahttun bearráigeahččanlávdegoddái áigodahkii 2013 - 2017:

1. John Kappfjell, jodiheadđji
2. Marie Therese N. Aslaksen, nubbinjodiheadđji
3. Tor Gunnar Nystad, lahttu
4. Inger Elin Utsi, lahttu
5. Arthur Tørfoss, lahttu

Siskkáldas čoahkkimat:

Bearráigeahččanlávdegoddi čađahii čuovvovaš siskkáldas čoahkkimiid doaibmaáigodagas:

- Oslos 25.01.13
- Oslos 06.05.13
- Romssas 22.08.13
- Kárášjogas 17.10.13

3. BEARRÁIGEAHČČANLÁVDEGOTTI DOAIBMA

Áššemeannudanbálvalusaid rámmašiehtadus

Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi lea dahkan rámmašiehtadusa áššemeannudanbálvalusaid birra advokáhtafitnodagain ALT advokatfirma AS. ALT advokatfirma AS galgá fállat bealátkehtes áššemeannudanbálvalusaid Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddái. Soahpamušáigodat gusto golbma jagi (2012 - 2015), maid lea vejolaš guhkidit ovttain jagiin.

Bearráigeahččanlávdegoddi lea meannudan čuovvovaš áššiid 2013:s

Ášši 03/13 Referáhtat

Bearráigeahččanlávdegoddi meannudii Sámi Duodji Oarje-Finnmárkku guovllu váidaga. Sámi Duodji Oarje-Finnmárkku guovllus váiddii ahte Sámi Duoji Riikaorganisašuvdna ii čuovu njuolggadusaid barggustis siskkáldasat organisašuvnnas.

Bearráigeahččanlávdegoddi hilggui váidaga ja čujuhii Sámedikki čoahkkinortnegii § 15, mas bohtá ovdan ahte bearráigeahččanlávdegoddi galgá čadahit Sámedikki parlamentáralaš bearráigeahču ja bearráigeahččat dan jahkerekketdoalu.

Ášši 04/13 Bearráigeahččanlávdegotti ođasmahttojuvnon njuolggadusat

Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi oinnii ahte lea dárbu ođasmahttit njuolggadusaidis. Rievdaduvvon njuolggadusat ovddiduvvojedje Sámedikki plána- ja finánsalávdegotti meannudeapmái, áššis 06/13 ja dat ovddiduvvojedje dievasčoahkkimii ja dohkkehuvvojedje áššis 26/13 – *Sierra njuolggadusat bearráigeahččanlávdegotti ovddasvástáduš- ja bargosuorgái.*

Álgonjuolggadusaid ektui, leat dáláš njuolggadusain divvojuvvon sieiva fáktameattáhusat. Mielde leat biddjojuvvon ođđa paragrafat surggiide mat gusket dasa movt iskkadeamit ja gulaskuddamat galget čadahuvvot. Dasto ođđa paragrafat mat válddahit bearráigeahččanlávdegotti bargovuogi ja movt guoskevaččaid vuoigatvuođat galget gozihuvvot.

Bearráigeahččanlávdegotti njuolggadusaide lea maiddá ráhkaduvvon bagadus.

Ášši 05/13 Sámedikki jagi 2011 rehketoalu revideren

Vuodđun Sámedikki 2011 rehketoalu meannudeapmái Bearráigeahččanlávdegottis ledje “*Riikarevišuvnna mearkkašumiid Sámedikki doarjjasuorgái jagis 2011*” maid ALT advokatfirma AS lei dahkan. Bearráigeahččanlávdegoddi konkluderi, raportta vuodul, ahte dárbbasuovvojedje eanet dieđut ášši čuvgemii.

Hálddahus dievasmahtii vástádusa čuoggáide mat guske doarjjahálldašeapmái, árvvus atnima prinsihpaide ja ossosiid oastimii Davvi Albmot OS guovddázis ja rutiinnaide movt meannudit mátkerehkegiiguin.

Ášši meannuduvvui loahpalaččat áššis 11/13. Bearráigeahččanlávdegoddi konkluderi ahte hálddahus lea vástidan gažaldagaide mat ovddiduvvojedje ášši vuosttaš gearddi meannudeami oktavuodas.

Ášši 12/13 Sámedikki čoahkkingirjjiid geahčadeapmi

Bearráigeahččanlávdegoddi mearridii 2012:s geahčadit Sámedikki čoahkkingirjjiid ja bargu álggahuvvui maiddá jagi mielde.

Čoahkkingirjjiid geahčadeapmi jotkojuvvoi 2013:s. ALT advokatfirma AS ovddidii notáhta mii válddahii čoahkkingirjjiid stáhtusa 2012:s. Raportta konklusuvdna lei čuovvovaš:

- Berrejit ráhkaduvvot rutiinnat maid bokte láchčit dan ahte bearráigeahččanlávdegoddi geahčada Sámediggeráđi čoahkkingirjjiid
- Sámediggeráđi čoahkkingirjjiid berrejit gárvvistuvvot oanehis áiggi maŋŋá go čoahkkin lea loahpahuvvon, ja čoahkkingirjjiid berrejit leat fidnemis.
- Berre fuolahit ahte ášši mii lea áššelisttas čalmmustuvvo lávga nummarráiddus

Notáhta ovddiduvvui sámediggeráđđái ja sis lei vejolašvuohta buktit mearkkašumiid notáhta čuoggáide.

Bearráigeahččanlávdegoddi válddi vuhtii ovddiduvvon mearkkašumiid.

Ášši 19/13 Bearráigeahččanlávdegotti áššiid stáhtus suoidnemánu 2013 nammii.

Dat bearráigeahččanlávdegoddi mii heittii, hábmii notáhta barggu stáhtusa birra válgááigodagas 2009 - 2013. Notáhtas bohte ovdan hástalusat maiguin ođđa bearráigeahččanlávdegoddi sáhtta bargat.

Notáhta ovddiduvvui ođđa bearráigeahččanlávdegoddái mii válljejuvvui áigodahkii 2013 - 2017 čoahkkimis golggotmánus 2013.

Ášši 20/13 Riskaárvoštallan – Sámedikki riskasurggiid identifiseren

Bearráigeahččanlávdegoddi diŋgui barggu Sámedikki riskasurggiid árvoštallama birra. Diŋgojumis lei áigeuovdilis dokumeanttaid kárten ja viežžan.

Bearráigeahččanlávdegotti bušeahttadili geažil čakcat 2013 maŋiduvvui diŋgojummi jahkái 2014.

Ášši 21/13 Sámedikki doarjjahálddašeapmi –hálddašandárkkisteami ovdaanalysa

Bearráigeahččanlávdegoddái čájehuvvui Sámedikki doarjjahálddašeami hálddašandárkkisteami ovdaanalysa.

Bearráigeahččanlávdegoddi vállji vuordit diŋgojumi bidjamis viidáseappot bargui hálddašandárkkistemii.

Ášši 23/13 Bearráigeahččanlávdegotti bargguid stáhtus

Čoahkkinn dollojuvvui diehtujuohkinčoahkkimin ođđa bearráigeahččanlávdegotti ja hálldahusa gaska. Bearráigeahččanlávdegoddái čilgejuvvui bargguid stáhtusa birra, dieđuid birra dan ovddit bearráigeahččanlávdegottis. Hálldahus čilgi bušeahttastáhtusa birra ja ahte juolluduvvon ruđat jahkái 2013 ledje geavahuvvon.

4. ISKKADEAMIT MAT ČAĐAHUVVOJIT BOAHTTEVAŠ JAGIIN

Maiddái ođđa bearráigeahččanlávdegoddi eaktudii ahte ekonomalaš rámmat lasihuvvojit mealgat vai lávdegoddi áiggi mielde sáhtta čađahit daid doaimmaid mat leat eaktuduvvon ahte bearráigeahččanlávdegoddi galgá čađahit ovddasvástáduš- ja bargosurggiid ektui.

Bearráigeahččanlávdegoddi lea álgán bargat riskaanalysain Sámedikki riskasurggiid ektui. Vurdojuvvo ahte dán barggu boađus gárvvásmuvvá jagis 2014. Mii guoská bargui Sámedikki doarjjahálddašeami hálddašanođastusain, de áigu bearráigeahččanlávdegoddi maŋŋil mearridit goas bargu álggahuvvo.

5. HÁSTALUSAT

Bearráigeahččanlávdegotti bargodilli lea buorránan maiddái dán áigodagas áššemeannudanbálvalusaid rámmašiehtadusa bokte advokáhtafitnodagain ALT. Dat go namuhuvvon šiehtadus lea sajis, buorida ođđa bearráigeahččanlávdegotti bargodilli mealgat ja dat sáhtta fokuseret bargguid nugo dat leat válddahuvvon bearráigeahččanlávdegotti ovddasvástáduš- ja bargosuorggi sierra njuolggadusain § 5.

Ekonomalaš rámmat fertejit boahit dan dássái ahte lea vejolaš čađahit revišuvdnadoaimmaid dohkálaš vuogi mielde.

Bearráigeahččanlávdegoddi oaidná ahte lea dárbu buoridit lahtuid máhtu bearráigeahččanbarggu birra. Dat mearkkaša dan ahte sii fertejit searvat kurssaide ja konferánssaide.

Bearráigeahččanlávdegoddi deattuha ahte Sámediggi lea ovddideamen parlamentáralaš málle mii maiddái resurssaid dáfus ferte dávistit Sámedikki bearráigeahččandoibmii.

III Jienasteapmi

39 áirasis ledje 34 čoahkis. Dán áššis ii jienastuvvon.

IV Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

V Sáhkvuorrolistu ja replihkat

	Sáhkvuorru	Replihkka
1	John Kappfjell, áššejođiheaddji	Jørn Are Gaski
2	Mariann Wollmann Magga	
3	Kirsti Guvsám	
4	Beaska Niillas	
5	Jørn Are Gaski	Inger Elin Utsi
		Marie Therese Nordsletta Aslaksen
		Piera Heaika Muotka
	Jørn Are Gaski	
6	Tor Gunnar Nystad	Jørn Are Gaski
		Hartvik Hansen
7	Inger Elin Utsi	Jørn Are Gaski
	Inger Elin Utsi	
8	Arthur Johan Tørfoss	Inger Elin Utsi
		Tor Gunnar Nystad
9	Jørn Are Gaski	
	John Kappfjell	

VI Sámedikki mearrádus

Sámediggi lea guorahallan bearráigeahččanlávdegotti doaibmadiedáhus 2013. Doaibmadiedáhus čuovvu čoahkkingirjji.

Jahkediédáhus 2013

1. ÁLGGAHUS

Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi oáčču odđa nama dievasčoahkkináššis 09/10. Odđa namma lea “Sametingets kontrollutvalg”. Gustovaš njuolggadusain geavahuvvo ain namahus “Sametingets kontrollkomité”.

Bearráigeahččanlávdegotti ovddasvástáduš- ja bargosuorggi sierra njuolggadusaid § 2 mielde galgá bearráigeahččanlávdegoddi «... fágalaš vuoduin doaimmahit parlamentáralaš bearráigeahču ja stivrenberráigeahču iskamiin ja čielggademiin áššebeliid, árvoštallat daid ásahuvvon eavttuid ja ortnegiid ektui, ja čujuhit vejolaš boasttuvuođaid ja váilevašvuodaid.

Bearráigeahččanlávdegottis dahje sis geasa Bearráigeahččanlávdegoddi lea fápmudan válldi, lea dievaslaš vuogatvuolta beassat oaidnit Sámedikki dokumeantaid, raporttaid ja sullasaččaid.

Bearráigeahččanlávdegotti barggut leat mearriduvvon Sámedikki čoahkkinortnegis § 15. Lávdegotti barggut leat:

- doaimmahit parlamentáralaš bearráigeahču doaimmas mii ruhtaduvvo Sámedikki bušehtas, ja
- berráigeahččat Sámedikki jahkerekhetdoalu, ja vejolaš mearkašumiid maid Riikkarevišuvdna lea buktán dáidda.

Lávdegoddi oážžu iskkadit Sámedikki hálldahusa go atná dan dárbbaslašžan Sámedikki bearráigeahču dihte. Ovdal go lávdegoddi ieš dahká dákkár iskkademiid, de galgá dieđihit sámediggeráđđái, dahje dievasčoahkkinjođihangodđái, mii lea geatnegas buktit dieđuid mat jerrojuvvojit.

Lávdegoddi sáhtá ovddidit árvalusa Sámedikki dievasčoahkkináššis maid meannuda.

Dievasčoahkkinn sáhtta mearridit sierra njuolggadusaid bearráigeahččanolávddegotti ovddasvástádus- ja bargosuorgái.

Sámedikki bearráigeahččanolávddegoddi galgá, Bearráigeahččanolávddegotti ovddasvástádus- ja bargosuorggi sierra njuolggadusaid § 5 mielde, ovddidit jahkediedáhusa. Jahkediedáhusas galget boahit ovdan dat maid bearráigeahččanolávddegoddi lea bargan ovddit jagi.

2. BEARRÁIGEHAHČČANLÁVDEGOTTI LAHTUT

Sámediggi válljii 14.10.09 áššis 34/09 čuovvovaččaid lahttun bearráigeahččanolávddegoddaí áigodahkii 2009 - 2013:

Randi A. Skum, jođiheaddji
Áge Nordkild, nubbinjođiheaddji
Silje Karine Muotka, lahttu
Jørn Are Gaski, lahttu
Mariann W. Magga, lahttu

Dasto válljii Sámediggi 15.10.2013 áššis 037/13 čuovvovaččaid lahttun bearráigeahččanolávddegoddaí áigodahkii 2013 - 2017:

John Kappfjell, jođiheaddji
Marie Therese N. Aslaksen, nubbinjođiheaddji
Tor Gunnar Nystad, lahttu
Inger Elin Utsi, lahttu
Arthur Tørfoss, lahttu

Siskkáldas čoahkkimat:

Bearráigeahččanolávddegoddi čadahii čuovvovaš siskkáldas čoahkkimiid doaibmaáigodagas:

Oslos	25.01.13
Oslos	06.05.13
Romssas	22.08.13
Karášjogas	17.10.13

3. BEARRÁIGEHAHČČANLÁVDEGOTTI DOAIBMA

Áššemeannudanbálvalusaid rámmašiehtadus

Sámedikki bearráigeahččanolávddegoddi lea dahkan rámmašiehtadusa áššemeannudanbálvalusaid birra advokáhtafitnodagain ALT advokatfirma AS. ALT advokatfirma AS galgá fállat bealátkeahkes áššemeannudanbálvalusaid Sámedikki bearráigeahččanolávddegoddaí. Soahpamušáigodat gusto golbma jagi (2012 - 2015), maid lea vejolaš guhkidit ovttain jagiin.

Bearráigeahččanolávddegoddi lea meannudan čuovvovaš áššiid 2013:s

Ášši 03/13 Referáhtat

Bearráigeahččanolávddegoddi meannudii Sámi Duodji Oarje-Finnmárkku guovllu váidaga. Sámi Duodji Oarje-Finnmárkku guovllus váiddii ahte Sámi Duoji Riikaorganisašuvdna ii čuovu njuolggadusaid barggustis siskkáldasat organisašuvnnas.

Bearráigeahččanolávddegoddi hilggui váidaga ja čujuhii Sámedikki čoahkkinnortnegii § 15, mas boahat ovdan ahte bearráigeahččanolávddegoddi galgá čadahit Sámedikki parlamentáralaš bearráigeahču ja bearráigeahččat dan jahkerhketdoalu.

Ášši 04/13 Bearráigeahččanolávddegotti ođasmahttojuvvon njuolggadusat

Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi oinnii ahte lea dárbu ođasmahttit njuolggadusaidis. Rievdaduvvon njuolggadusat ovddiduvvojedje Sámedikki plána- ja finánsalávdegotti meannudeapmái, áššis 06/13 ja dat ovddiduvvojedje dievasčoahkkimii ja dohkkehuvvojedje áššis 26/13 – Sierra njuolggadusat bearráigeahččanlávdegotti ovddasvástádus- ja bargosuorgái.

Álgonjuolggadusaid ektui, leat dáláš njuolggadusain divvojuvvon sieiva fáktameattáhusat. Mielde leat biddjojuvvon ođđa paragrafat surggiide mat gusket dasa movt iskkadeamit ja gulaskuddamat galget čadáhuvvot. Dasto ođđa paragrafat mat válddahit bearráigeahččanlávdegotti bargovuogi ja movt guoskevaččaid vuoigatvuodát galget gozihuvvot.

Bearráigeahččanlávdegotti njuolggadusaide lea maiddá ráhkaduvvon bagadus.

Ášši 05/13 Sámedikki jagi 2011 rehketoalu revideren

Vuodđun Sámedikki 2011 rehketoalu meannudeapmái Bearráigeahččanlávdegottis ledje “Riikarevišuvnna mearkkašumit Sámedikki doarjjasuorgái jagis 2011” maid ALT advokatfirma AS lei dahkan. Bearráigeahččanlávdegoddi konkluderii, raportta vuodul, ahte dárbbasuuvvojedje eanet dieđut ášši čuvgemii.

Hálddahus dievasmahtii vástádusa čuoggáide mat guske doarjjahálldašcapmái, árvvus atnima prinsihpaide ja ossosiid oastimii Davvi Albmot OS guovddázis ja rutiinnaide movt meannudit mátkerehkegiuin.

Ášši meannuduvvui loahpalaččat áššis 11/13. Bearráigeahččanlávdegoddi konkluderii ahte hálddahus lea vástidan gažaldagaide mat ovddiduvvojedje ášši vuosttaš gearddi meannudeami oktavuodas.

Ášši 12/13 Sámedikki čoahkkingirjiid geahčadeapmi

Bearráigeahččanlávdegoddi mearridii 2012:s geahčadit Sámedikki čoahkkingirjiid ja bargu álggahuvvui maiddá jagi mielde.

Čoahkkingirjiid geahčadeapmi jotkojuvuvui 2013:s. ALT advokatfirma AS ovddidii notáhta mii válddahii čoahkkingirjiid stáhtusa 2012:s. Raportta konklusuvdna lei čuovvovaš: Berrejit ráhkaduvvot rutiinnat maid bokte láchit dan ahte bearráigeahččanlávdegoddi geahčada Sámediggeráđi čoahkkingirjiid Sámediggeráđi čoahkkingirjiid berrejit gárvvistuvvot oanehis áiggi maŋŋá go čoahkkin lea loahpahuuvvon, ja čoahkkingirjiid berrejit leat fidnemis. Berre fuolahit ahte ášši mii lea áššelisttas čalmmustuvvo lávga nummarráiddus

Notáhta ovddiduvvui sámediggeráđđái ja sis lei vejolašvuohta buktit mearkkašumiid notáhta čuoggáide.

Bearráigeahččanlávdegoddi válddi vuhtii ovddiduvvon mearkkašumiid.

Ášši 19/13 Bearráigeahččanlávdegotti áššiid stáhtus suoidnemánu 2013 nammii.

Dat bearráigeahččanlávdegoddi mii heittii, hábmii notáhta barggu stáhtusa birra válgaáigodagas 2009 - 2013. Notáhtas bohte ovdan hástalusat maiguin ođđa bearráigeahččanlávdegoddi sáhtta bargat.

Notáhta ovddiduvvui ođđa bearráigeahččanlávdegoddái mii välljejuvuvui áigodahkii 2013 - 2017 čoahkkimis golgotmánus 2013.

Ášši 20/13 Riskaárvoštallan – Sámedikki riskasurggiid identifiseren

Bearráigeahččanlávdegoddi diŋgui barggu Sámedikki riskasurggiid árvoštallama birra. Diŋgojumis lei áigeuovdilis dokumeantaid kárten ja viežžan.

Bearráigeahččanlávdegotti bušeahtadili geažil čakčat 2013 maŋiduvvui diŋgojupmi jahkái 2014.

Ášši 21/13 Sámedikki doarjjahálddašeapmi –hálddašandárkkisteami ovdaanalysa

Bearráigeahččanlávdegoddái čájehuvvui Sámedikki doarjjahálddašeami hálddašandárkkisteami ovdaanalysa.

Bearráigeahččanlávdegoddi vállji vuordit dingojumi bidjamis viidáseappot bargui hálddašandárkkistemiiin.

Ášši 23/13 Bearráigeahččanlávdegotti bargguid stáhtus

Čoahkkin dollojuvvui diehtujuohkinčoahkkimin ođđa bearráigeahččanlávdegotti ja hálddahusa gaskka. Bearráigeahččanlávdegoddái čilgejuvvui bargguid stáhtusa birra, dieđuid birra dan ovddit bearráigeahččanlávdegottis. Hálddahus čilgi bušeahttastáhtusa birra ja ahte juolluduvvon ruđat jahkái 2013 ledje geavahuvvon.

4. ISKKADEAMIT MAT ČAĐAHUVVOJIT BOAHTTEVAŠ JAGIIN

Maiddá ođđa bearráigeahččanlávdegoddi eaktudii ahte ekonomalaš rámmat lasihuvvojit mealgat vai lávdegoddi áiggi mielde sáhtta čađahit daid doaimmaid mat leat eaktuduvvon ahte bearráigeahččanlávdegoddi galgá čađahit ovddasvástáduš- ja bargosuorggiid ektui.

Bearráigeahččanlávdegoddi lea álgán bargat riskaanalysain Sámedikki riskasuorggiid ektui. Vurdojuvvo ahte dán barggu boađus gárvvásmuvvá jagis 2014. Mii guoská bargui Sámedikki doarjjahálddašeami hálddašanođastusain, de áigu bearráigeahččanlávdegoddi maŋŋil mearridit goas bargu álggahuvvo.

5. HÁSTALUSAT

Bearráigeahččanlávdegotti bargodilli lea buorránan maiddá dán áigodagas áššemeannudanbálvalusaid rámmašiehtadusa bokte advokáhtafitnodagain ALT. Dat go namuhuvvon šiehtadus lea sajis, buorida ođđa bearráigeahččanlávdegotti bargodili mealgat ja dat sáhtta fokuseret bargguid nugo dat leat válddahuvvon bearráigeahččanlávdegotti ovddasvástáduš- ja bargosuorggi sierra njuolggadusain § 5.

Ekonomalaš rámmat fertejit boahit dan dássái ahte lea vejolaš čađahit revisuvdnadoaimmaid dohkálaš vuogi mielde.

Bearráigeahččanlávdegoddi oaidná ahte lea dárbu buoridit lahtuid máhtu bearráigeahččanbarggu birra. Dat mearkkaša dan ahte sii fertejit searvat kurssaide ja konferánssaide.

Bearráigeahččanlávdegoddi deattuha ahte Sámediggi lea ovddideamen parlamentáralaš málle mii maiddá resurssaid dáfus ferte dávistit Sámedikki bearráigeahččandoibmii.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvvui 05.06.14 dii. 15.15.

Ášši/Sak EKL	
Ášši/Sak DC	019/14

Finnmárkkulága čuovvoleapmi

Arkiivaáššennr.
14/210

Meannudeamit

Politihkalaš dássi	Beaivi	Áššennr.
Sámediggeráđđi	02.05.14	SR 058/14
Ealáhus- ja kulturlávdegoddi	20. – 22.05.14	EKL
Sámedikki dievasčoahkkin	03. – 06.06.14	DC 020/14

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 05.06.14 dii. 15.15.

I Mildosat

Nr.	Beaivi	Geas/Geasa	Namahus
1			Ášši/Sak SR 058/14
2		Sametinget	Sak 19/05 Utkast til innstilling fra Stortingets justiskomite til finnmarksloven
3		Sametinget	Sak 56/05 Oppnevning av Finnmarkseiendommens styre og kontrollkomiteen. Lokalisering av Finnmarkseiendommen, Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark
4		Sametinget	Sak 23/06 Sametingets retningslinjer for endret bruk av utmark i Finnmark fylke
5		Sametinget	Sak 23/07 Sametinget retningslinjer etter finnmarksloven § 4
6		Sametinget	Sak 08/09 NOU 2007: 13 Den nye sameretten - Sametingets grunnlag og premisser
7		Sametinget	Sak 23/10 Sametingets planveileder for sikring av naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv for planlegging etter plan- og bygningslovens plandel
8		Sametinget	Sak SP 45/10 Utforming av Finnmarkseiendommens strategiske plan
9		Sametingsrådet	Sak SR 154/10 Utforming av Finnmarkseiendommens strategiske plan
10		Sametinget	Sak SP 39/12 Finnmarkseiendommen - Eierstrategier og overskuddsanvendelse
11	20.06.12	Finnmark fylkeskommune	FeFo - eierstrategier og overskuddsanvendelse - orientering om fylkestingsvedtak
12	2012	FFK/FeFo/Sametinget	Notat - Alternativer for overskuddsanvendelse fro FeFo
13	21.03.05	Stortingets justiskomite	Notat
14	2005	Sametinget	Arbeidsdokument 7: Forvaltning og utmarkstilsyn

II Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Sámediggi čujuha dasa ahte ovcci jagi leat vássán dan rájes go Stuorradiggi stuorra eanetloguin dohkkehii finnmárkkulága Sámedikki ovttajenalaš miedihemiin. Viidáseappot čujuhuvvo dasa ahte Finnmárkkuoopmodaga doaibma 2006 rájes ja Finnmárkkukomišuvnna bargu 2008 rájes lea addán vásáhusaid lága geavaheami ektui. Dát doarju dan ahte Sámediggi ferte čađahit ollislaš guorahallama ja ovdanbuktit buot vuoruhemiid finnmárkkulága čuovvoleapmái, ja dovddahit čielga vuodu čuovvoleapmái ja doarjaga nammaduvvon lahtuid bargui dain orgánain mat leat ásahuvvon finnmárkkulága olis.

Oppalaččat

1. Sámediggi čujuha dasa ahte Stuorradiggi lea bidjan vuodđun ahte finnmárkkulága váldoulbmil lea sihkkarastit sámi kultuvrra luondduvuodđosa. Dat lea deattuhuvvon dakko bokte ahte lága ulbmilmearrádusas boahťa ovdan ahte Finnmárkku eatnamat ja luondduresurssat galget hálddašuvvon erenoamážit vuodđun sámi kultuvrii, eanadollui, meahcegeavaheapmái, ealahusdoaimmaheapmái ja servodateallimii. Sámediggi muittuha ahte dát váldoulbmil galgá boahit oidnosii ja árjjalaččat fuolahuvvot lága iešguđet mearrádusaid čuovvoleamis.
2. Sámediggi čujuha iežas mearrádussii Áššis 56/05 dan birra ahte ásahit Finnmárkkuoopmodaga Porsáŋgui. Gávnnavuvvo ahte Finnmárkkuoopmodat lea ásahan iežas váldokantuvrra Levdnjii. Sámediggi mihtte dattetge ahte eanaš oassi Finnmárkkuoopmodaga bargiin lea bargosadi eará sajiin go Leavnnjas. Sámediggi bivdá Finnmárkkuoopmodaga bearráigeahččat ahte Finnmárkkuoopmodaga váldogelbbolašvuohta ja váldooassi bargiin leat váldokantuvrras Leavnnjas.
3. Sámediggi čujuha iežas mearrádussii Áššis SP 19/12 Prop 70 L (2011-2012) Riddoguoástuslávdegotti birra ja nanne ain ahte sápmelaččain leat ásahuvvon vuoigatvuođat guolásteapmái ja eará mariidna resurssaide riddolagaš sámi guovlluin. Sámediggi doalaha dan ahte sápmelaččat ja earát geat ássat rittuin, lea vuoigatvuohta guolásteapmái dološ áiggi rájes geavaheami ja báikkalaš boares vieru vuodul. Albmotrievtti njuolggadusat álgoálbmogiid ja minoritehtaid birra addet dasa lassin vuoigatvuođa guolásteapmái iešalldes. Deattuhuvvo ahte daid láchkarievdadusaid mat čuvvot Prop 70 L (2011-2012) ii sáhte áddet dan láchkai ahte dat rievdadit oamastuvvon vuoigatvuođaid guolásteapmái. Danne áigu Sámediggi bargat dan ala lága bokte dohkkehuvvo sámi guovlluid vuotna- ja riddoálbmoga vuoigatvuohta guolásteapmái.

Finnmárkkuoopmodat

4. Sámediggi čujuha dasa ahte Finnmárkkuoopmodaga stivra galgá dahkat mearrádusa rievdaduvvon meahcegeavaheami ektui gitta opmodaga luobaheami ektui finnmárkkulága § 10 vuodul, geahča §§ 4 ja 5. Sámediggi bivdá ahte dakkár mearrádusat dahkkojuvvojit ja almmuhuvvojit, das gos maiddá almmuhuvvojit fágalaš árvoštallamat Sámedikki njuolggadusaid vuodul rievdaduvvon meahcegeavaheami birra mat leat vuodđun mearrádusaide. Dain áššiin main Finnmárkkuoopmodat vásiha eahpesihkarvuođa dan ektui mii adnojuvvo leat rievdaduvvon meahcegeavaheapmi, áigu Sámediggi leat mielde čielggadeamen dan. Vejolaš váldi hálddahussii ahte dahkat mearrádusa rievdaduvvon meahcegeavaheami ektui ja gitta opmodaga luobaheami ektui, sáhtta Sámedikki mielas dušše čatnat uhcit áššiide main ii leat prinsihpalaš mearkkašupmi dahje eaktudeaddji váikkuhus.
5. Dan ektui ahte fuolahit diedđihan- ja gulaskuddanvuoigatvuođa, hálddašanlága § 16 vuodul, geahča finnmárkkulága § 18, mearrádusaid ektui rievdaduvvon meahcegeavaheami ja gitta opmodaga luobaheami birra, bivdá Sámediggi vuodđun ahte Finnmárkkuoopmodat vuosttažettiin sáhtta dán oktiordnet daid gulaskuddamiiguin maid plána- ja konsešuvdnaiseválddit dahket.
6. Sámediggi bivdá vuodđun ahte Finnmárkkuoopmodaga doaimma ekonomalaš badjebáza máksojuvvo finnmárkkulága § 15 vuodul. Sámediggi bivdá sámediggeráđi evttohit foandda

ulbmila, geavaheami ja organiserema ja Finnmárkkuopmodaga badjebázamáksima ja vejolaš eará ortnegiid mo geavahit ávkeárvvu.

7. Sámediggi eaktuda ahte Finnmárkkuopmodaga ulbmil ii leat dat oazžut badjebáhcaga mii lea nu stuoris go vejolaš, muhto čadahit hálldašeami finnmárkkulága mearrádusaid vuodul. Finnmárkkuopmodaga badjebáza ii galgga oaivenjuolggadusa mielde investerejuvvot ovddidanprošeavttaid gávpedoaimmaide meahccegeavaheami ja gitta opmodagaid luobaheami vuodul. Sámediggi čujuha dasa ahte dakkár doaimma sáhttá rihkkut finnmárkkulága mearrádusa ahte ii lihkat oamastuvvon oktasaš ja oktagaslaš vuoigatvuodaid (geahča § 5), ja njuolgga beroštusriidu mearrádusa ektui rievdaduvvon meahccegeavaheami mearrádusa birra oktan árvvoštallamiiguin Sámedikki njuolggadusaid vuodul (gč. § 10, gč. § 4). Finnmárkkuopmodaga oasi sihkkarastin árvobadjáneami oktavuodas gávpe- ja opmodatovddidanprošeavttaid bokte berre oaivenjuolggadusa mielde dáhpáhuvvat dakkár vugiid mielde ii sáhte bidjat Finnmárkkuopmodaga njuolga beroštusriidui hálldašandoaimmaiguin lága vuodul, ja vuostálaga oamastuvvon oktasaš ja oktagaslaš vuoigatvuodaiiguin. Go Finnmárkkuopmodat árvvoštallá dárbbu spiehkastit dán oaivenjuolggadusas, de bivdojuvvo ahte dat váldojuvvo ovdan Sámedikkiin digaštallamii. Sámediggi bivdá Finnmárkkuopmodaga árvvoštallat molssaeavttuid iežas eaiggátvuhtii Finmark Kraft as:s.

8. Sámediggi oaidná ahte Finnmárkkuopmodat sáhttá čadahit gávpedoaimma ja searvat dasa ođasmuvvi resurssaid vuodul, go dat a) ii mielddisbuvtte rievdaduvvon meahccegeavaheami ja opmodagaid luobaheami, b) ii hehte árbevirolaš ealáhusdoaimmaheami ásaheami, ja c) váikkuha dasa ahte hálldašit resurssaid ekologalaččat ceavzilis vugiin.

Ođasmuvvi resurssat

9. Sámediggi deattuha ahte Finnmárkkuopmodat galgá hálldašit ođasmuvvi resurssaid dan áddejumi vuodul ahte báikkálaš olbmui lea iehčanas riektivuodus dološ áiggi rájes geavaheami ja boares vieru vuodul vuoigatvuohta bivdui, meahcásteapmái, guolásteapmái, muorračuohppamii ja eará ávkašuvvamii meahcceresurssaiguin. Danne ferte ođasmuvvi resurssaid muddet ja hálldašit dainna lágiin ahte báikkálaš olbmuid geavahanvuoigatvuohta jotkojuvvo eai ge earát galgga sáhttit gáržžidit dán vuoigatvuođa.
10. Sámediggi deattuha ahte earáid vejolašvuođa geavahit ođasmuvvi resurssaid galgá sáhttit muddet garraseappot ja eará vugiiguin go báikkálaš olbmuid geavaheami. Dát čuovvu sihke finnmárkkulága paragrafain 5, 21 ja 27, ja ILO 169 artihkkalis nr. 14, geahča finnmárkkulága § 3. Erenoamážit go báikkálaš olbmot jearahit muddemiid sihkkarastin dihtii sin luondduresursageavaheami joatkima iežaset geavahanguovlluin, de dan ferte geahččalit vuhtiiváldit. Dan sáhttá dahkat mángga láhkai, maddái erenoamáš muddemiid bokte mearriduvvon gáržžidusguovlluin. Danne oaidná Sámediggi ahte Finnmárkkuopmodat, ovttas báikkálaš olbmuiiguin, árvvoštallá konkrehta báikkálaš geavaheami (gč. § 5 ja 21) ja resursadili (gč. § 27) fuolahan dihtii ahte báikkálaš olbmuid geavaheapmi, hálldašeapmi ja dienas ain jotkojuvvo. Sámediggi oaivvilda ahte dát lahkoneapmi maid ferte leat vuodđun go ohccojuvvo erenoamáš vuoigatvuohta báikkálaš ávkašuvvamii (gč. § 24) ja oazžut vuoigatvuođa báikkálaš bivdin- ja guolástanhálldašeapmái (gč. § 26).

Deatnu ja Njávđán

11. Sámediggi gávnnaha ahte guolásteapmi Deanus ja dan oalgejogain lea báikkálaš olbmuid vuoigatvuohta vuodđuduvvon earenoamáš boares áiggi geavaheami ja boares vieru riektediliide. Sámediggi čujuha dasa ahte Deanučázadaga guollehálldašeapmi lea báikkálaččat vuoigatvuodavuođot hálldašanorgána, mii áiggis áigái ferte leat iešguđet vuoigatvuodajoavkkuid vuoigatvuodalaččaid eanetlogu ovddastus. Sámediggi vuordá ahte báikkálaš stággooaggunvuoigatvuođa Deanučázadagas nannejuvvo lága bokte. Sámediggi oaidná erenoamáš positiivan go Dálkkádat- ja birasdepartemeanta iežas lálkaevttohusas ođđa deanuláhkkan, váldá mielde mearrádusa mii lea seammalágan go finnmárkkulága mearrádus mii čatnasa ILO 169:ii.

Sámediggi bidjá vuodđun ahte mudden láhkaásahusas earáid guolástanvuoigatvuoda birra ii dahkkojuvvo dainna lágiin ahte báikkálaš olbmuid geavaheapmi gáržžiduvvo.

12. Sámediggi čujuha dasa ahte Sámediggi iežas miedáhusmearrádusas finnmárkkuláhkii Áššis 19/05 nannii ahte sámi vuoigatvuodaid sihkkarastin nuortasámi guovlluin lea okta dain lávkkiin mii feret čuovvut viidáset riektebarggu Finnmárkkus. Finnmárkkulágas lea nannejuvvon ahte báikkálaš olbmuid Njávdamis lea sierra guolástanvuoigatvuoha dološ áiggi rájes geavaheami ja báikkálaš vieruiduvvama vuodul, ja ahte láhkaásahusa bokte galget addojuvvot lagat njuolggadusat guolásteami báikkálaš vuoigatvuodavuohtat hálldašeami ja čadaheami birra. Sámediggi deattuha man deatalaš dat lea ahte dát bargu čuovvoluvvo farggamusat, ja ahte dat dáhpáhuvvá nu ahte dat erenoamážit sihkkarastá nuortasámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima.

Kárten ja dohkkeheapmi

13. Sámediggi gávnnahe stuorra fuolastusain ahte Duopmostuollohálddahuš lea juohkán vuollel beali dain juolludusain stáhtabušehtas áigodagas 2007-2013 dálá vuoigatvuodaid kártemii ja dohkkeheapmái Finnmárkkus. Dasa ii sáhte leat sivvan dat go Finnmárkku Meahceduopmostuollu mii ásahuvvui 2014:s, maiddá galgá ruhtaduvvot dán juolludeamis. Kárten- ja dohkkehanbarggu juolludemiiid váilevaš čuovvoleapmi Duopmostuollohálddahuš bealis hehte Finnmárkkukomišuvnna barggu ovdáneame ja sáhtta dagahit ahte Norga ii sáhte fuolahit ILO 169 artihkkala 14 geatnegasvuodaid. Sámediggi gáibida ahte 2015 stáhtabušehtas várrejuvvojit ruđat Finnmárkkukomišuvdnii sierra poasttas.
14. Sámediggi gávnnahe ahte finnmárkkulága § 5 lea rievttálaš geatnegasvuohta dohkkehit daid oktasá ja oktagaslaš vuoigatvuodaid maid sápmelaččat leat rábidan Finnmárkku eatnamiid guhkes áiggi geavaheami vuodul.
15. Sámediggi bidjá vuodđun ahte Finnmárkkukomišuvnna kártenmandáhta ferte geahččat finnmárkkulága § 3 olis, vai § 5 doahpapis 'eará vuodđosa' ja § 29 doahpapis 'riikkagottálaš rievtti' leat čielga geatnegasvuohta geavahit ILO 169 artihkkala 14, ja sámi boares vieruid ja riekteáddejumiid iehčanas riektegáldun.
16. Sámediggi čujuha dasa ahte Finnmárkkukomišuvdna dain surggiin maid sii lea čielggadan, lea gávnnahe ahte báikkálaš olbmuid vuoigatvuodát lea mealgat boarráset go stáhta čuoččuhus ahte dat eaiggáduššá Finnmárkku eatnamiid. Stáhta ovddeš hálldašeami dan vuodul go dat čuoččuha eaiggáduššanvuoigatvuoda Finnmárkkus, lea mealgadii dáhpáhuvvan dainna lágiin ahte dat lea leamaš vuostálagaid báikkálaš oainnuiguin, ja geavahuvvon stáhta politihka váikkuhangaskaoapmin mas ulbmil lei dáruiduhttit sámi kultuvrra. Dán leat stáhta eiseválddit maŋŋá ieža bidjan vuodđun ahte dat lea loavkidan ja vealahan sápmelaččaid. Dakkár politihka ja hálldašeami ii sáhte atnit riekteduddjomin ja vuodđudeaddjin stáhta eaiggáduššanháliidussii Finnmárkku eatnamiid ektui, nu ahte geavadis leat sápmelaččat geat galget duođaštít iežaset vuoigatvuodaid. Norga lea maŋimus logijagiid váldán badjelasas daid álbmotrievttálaš geatnegasvuodaid mat galget suodjalit sápmelaččaid álbmogin ja álgoálbmogin eiseválddiid rihkkumiin. Danne deattuha Sámediggi ahte ovddeš stáhta hálldašeami ferte dulkot álbmotrievtti rihkkun- ja vealahansuodjalusa vuodul go vuollásaš vuoigatvuodát galget kártejuvvojit ja dohkkehuvvot. Sámediggi deattuha ahte dát leat dakkár dilis mat fertejit leat mielde go opmodatrievttálaš árvvoštallamat dahkkojuvvojit finnmárkkulága § 5 vuodul.
17. Sámediggi čujuha dasa ahte Stuorradikki justisálavdegoddi evttohusas Innst. O. nr. 80 (2004-2005) 'Finnmarksloven' lea dovddahan ahte Finnmárkkuopmodaga eaiggátvuohta muhtumassii lei oaivilduvvon leat gaskaboddasaš lágan, geahča justisálavdegotti mearkkašumi 29. Paragrafii ahte dat eatnamiid mat leat Finnmárkkuopmodaga namas, duohtavuodas eaiggáduššet earát (sáhttet earát eaiggáduššet). Dát jurdda heive dan posišuvdnii mii Sámedikkis lei Finnmárkolága konsultašuvnnaid oktavuodas.

18. Sámediggi čujuha dasa ahte Stuorradiggi lea bidjan vuodđun ahte sápmelaččain ja sámi báikegottiin lea oktasaš eaiggáduššanvuoigatvuohta guovlluide Finnmárkkus, ja áinnas siskkit osiin Finnmárkkus (geahča finnmárkkulága §§ 5, 9 ja 10 ja justisálávdegotti 21.03.05 notáhta). Sámediggi oaivvilda ahte dán áddejumi doarju riekteovdáneapmi sihke alimusrievtti geavada bokte ja dan bokte mo áddejumi lea ovdánan daid álbmotrievttálaš geatnegasvuođaid ektui mat Norggas leat sápmelaččaid ektui álbmogin ja álgoálbmogin. Sámediggi oaidná ahte dasa ferte biddjojuvvot mearkkašupmi Finnmárkkukomišuvnna árvvoštallamiin dan barggus ahte identifiseret vuoigatvuođaid Finnmárkkus.

Eana- ja resursavuoigatvuođat olggobealde Finnmárkku

19. Sámediggi gávnaha ahte leat vássán 6 jagi dan rájes go Sámi vuoigatvuođalávdegoddi geigii iežas evttohusa eana- ja resursavuoigatvuođaid birra olggobealde Finnmárkku almmá dan haga ahte konsultašuvnnat láhkabarggu čuovvoleami birra lea ovdánan dađe eanet. Sámediggi dovddaha fuolastuvvama váilevaš ovdáneami geažil ja oaidná vahágin go sápmelaččaid oktasaš ja ovttaskas eana- ja resursavuoigatvuođat dohkkeheapmi olggobealde Finnmárkku ii leat vel čielggaduvvon, seammás go sisabahkemat sturrot sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima areála- ja resursavuodđosi.
20. Sámediggi deattuha ahte finnmárkkulága mearrideapmi nannii deatalaš rievttálaš ja politihkalaš prinsihpaid sápmelaččaid ja earáid oktasaš ja oktagaslaš eana- ja resursavuoigatvuođaid dohkkeheapmái, sihkkarastimii, stivremii ja kártemii. Stáhta eiseválddiid ja Sámedikki konsultašuvdnaprošedýraid mearrideapmi gonagaslaš resolušuvnna bokte 2005:s mearkkašii seammalágan prinsihpalaš čielggadeami. Sámediggi deattuha ahte dát mearriduvvon prinsihpat ovttas vásáhusaiguin finnmárkkulágain doarju dan ahte ráđđehus hoahpuha Sámi vuoigatvuođalávdegotti jagi 2007 čielggadeami čuovvoleami.

Ealáhus- ja kulturlávdegoddi árvalus

Álgu

Sámediggi čujuha dasa ahte leat gollan 9 jagi dan rájes go Finnmárkoláhka mearriduvvui viiddis eanetloguin Stuoradikkis ja Sámedikki ovttajenalaš miehtamiin. Viidáset čujuhit dasa ahte Finnmárkkuoopmodaga doaimmaheapmi 2006 rájes ja Finnmárkkukommišuvnna bargu 2008 rájes leat addán vásáhusaid das movt láhka lea geavahuvvon. Sámediggi lea dáiguin geahčadan ollislaččat lága sisdoalu ja dan doaimmaheami.

Lávdegoddi buktá dás čuovvovaš árvalusa áššái:

Evttohusat

1. evttohus

Evttohus Bargiidbellodagas (Bb) Mariann Wollmann Magga, Marit Kirsten A. Gaup, Per Mathis Oskal, Norgga sámiid riikasearvvis (NSR) lahttu Mathis Nilsen Eira, Tor Gunnar Nystad ja Nora Marie Bransfell, Norgga sámiid riikasearvvis/ Sámeálbmot bellodagas (NSR/SáB) lahttu Christina Henriksen, Árja lahttu Inger Eline Eriksen, Nordkalottfolket lahttu Kjetil Romsdal, Jobttisápmelaččaid listtu lahttu Per Andersen Båhr, Sámit lulde lahttu Marie Therese Aslaksen ja Dáloniid listtu lahttu Isak Mathis O. Hætta:

Lasáhus álgui

Finnmárkkuoopmodat lea stuorimus eanaeaiggát Finnmárkkus, ja das lea stuora servodatovddasvástádus. Ollugin lea stuora beroštupmi ođasmahtti resurssaide, seammás go resurssat mat eai leat ođasmahtti, šaddet deháleappot ja deháleappot. Danin lea dehálaš gávdnat balánssa dan gaskkas ahte ii geavat buot árbesilbba mii galggašii mannat boahhteáiggi buolvvaide, ja dan ahte sáhtášii váikkuhit ovddideapmái ja lassáneapmái. FeFo lea dál mannan čađa álggahan- ja ovdánahtindási, ja lea juksen nanu organisašuvnna mángga suorggis. Seammás lea dehálaš

boahtteáigái čájehit Finnmárkku álbmogii ahte háliida hukset oadjebas hálddašeami min oktasaš resurssain.

Lasáhus 2. čuoggái

Sámedikki mielas lea dehálaš Finnmárkku álbmogii sáhttit váldit oktavuoda FeFo. Lea dehálaš ahte lea oidnosis eanemus lági mielde suohkaniin, ahte FeFo gávdno. Doaimmaheapmi ferte maid leat beaktit ja organiserejuvvot dainna lágiin ahte lea dohkálaš doaimmaid ektui maid galgá doaimmahit, ja dan prinsihppa ahte leat báikkis báikegottiin olggobealde guovddáš hálldahusbáikki lea dehálaš.

3. čuoggá manimus cealkka rievdaduvvo:

Sámediggi áigu danin bargat dan nala ahte ollislaš dohkkeheapmi guolásteami rievttis riddo- ja vuotnaguovllu álbmogis sámi guovlluin, nannejuvvo lága bokte.

Ođđa teaksta oassi 3. čuoggás

Mearraluosabivdu lea dehálaš oassi sámi ealáhusain ja lea giella- ja kulturguoddi. Go Finnmárkokommišuvdna galgá meannudit vuoigatvuodagáibádusaid, de ferte váldit vuhtii gáibádusaide beassat ávkástallat boares mearraluosabivdobáikkiin guoskevaš guovlluin. Dát ferte veardádallojuvvot ovdal go addo lohpi ásahit guollebiebmanrusttegiid.

Ođđa teaksta oassi manjil 3. čuoggá

Sámediggi oaidná ahte sáhtta leat dárbu bidjat johtui guorahallama mas dilitt čielggaduvvojit gaskal Finnmárkolága, ja dasa guoski njuolggadusaid ja lálkaásahusaid, ja Luonddusuodjalanlága. Lea erenoamáš dehálaš geahččat movt dát gaskavuolta sáhtta čuoheat FeFo bargui.

Rievdadusárvalus 4. čuoggái, teaksta boahdá nuppi ja goalmmát cealkaga sadjái

Lea dehálaš ahte "meahci rievdaduvvon geavaheapmi" njuolggadusat álget doaibmat aktiivvalaččat, nu ahte Sámediggi oazžu vuodu vai sáhtta evalueret ja ođasmahttit daid vásihusaid vuodul. FeFo berre bidjat johtui doaimma gos ráhkadit bagadusa Njuolggadusaide, nu ahte čielgasit boahdá ovdan maid dajahusat mearkkašit. Sámediggi vuordá viiddis proseassa dán oktavuodas. Viidáseappot ferte sihkkarastit ahte áššemeannudanrutiinnat rievdaduvvot, nu ahte juohke áššis sáhtta dahkkot konkrehta árvoštalan njuolggadusaid guovddáš čuoggáin, ja ahte dát boahdá ovdan mearrádusas.

Rievdadit olles 6. čuoggá

Sámediggi lea posiitiiva olggosmáksimii badjelbáhcagis jus dakkár lea, nu go lea namuhuvvon Finnmárkolágas. Goitge berrejit sihkkarastojuvvot ruđat álbmotávkkálaš doaimmaide ovdal go dákkár badjelbázajuohkin mearriduvvo. Eaktun lea maid ahte Sámediggeráđđi buktá ovdan evttohusaid čovdosiidna movt Sámedikki oassi badjelbáhcagis galgá hálddašuvvot. Sámediggi bivdá Sámediggeráđi boahtit ruovttoluotta áššiin dievasčoahkkimii dan birra movt badjelbáza galgá hálddašuvvot. Ferte sihkkarastojuvvot ahte ruđat bissot Finnmárkkus.

Sisabođu go vuovdá eatnamiid dahje eará riggodagaid, ferte veardádallat bidjat fondii dahje eará ládje sihkkarastit, gitta vuoigatvuodát leat čielggaduvvon Finnmárkokommišuvvna meannudeamis riektigáibádusaid bokte. Ferte maid veardádallat man stuora oassi dákkár dietnasiin galgá máksojuvvot ruovttoluotta sidjiide geain leat vuoigatvuodát.

Rievdadus 7. čuoggái eret 2 manimus cealkaga ráđi evttohusasi

FeFo mihttomearri lea doaimmahit hálddašeami Finnmárkolága mearrádusaid mielde. Ferte leat ovtadássásašvuolta gaskal FeFo goluin iešguđet lágan gálvvuide ja bálvalusaide ja dan hattis maid geavaheaddjit galget máksit. Eanahálddašeaddjin ferte FeFo fuolahit ahte eatnamat álbmotávkkálaš doaimmaide nu go skuvllaide, buohcciviesuide ja eará (gávppaškeahes doaimmaide) leat dan dásis ahte leat olahtti. Lea FeFo duohken hábmet eavttuid dákkár eanajuohkima oktavuodas. Sámediggi ii hálit ahte FeFo eaggáda gávpelágadusaid dahje ruhtada proševttaid maid vuolggasadjji lea resurssat ja geavaheapmi, mii mielddisbuktá rievdaduvvon geavaheami meahcis ja eanaluohpamis. Dákkár

gávppašeapmi sáhtta vuosttaldit áiggiid čađa háhkkojuvvon kollektiivvalaš vuoigatvuodaid ja oktagaslaš vuoigatvuodaid. Go Finnmárkkuopmodat árvvoštallá dárbbu (.....)

Ođđa teakstaosit 9. čuoggá vuollai

Ferte veardádallat sáhttet go bivdu ja guolásteapmi sirrejuvvot eret FeFo doaimmain ja dahkat daid gávppaškeahces ovttadahkan, mas dienas bivdo- ja guolástankoarttain manná ruovttoluotta fuođđo- ja guolledikšumii Finnmárkkus. Dás sáhtta stáhtaalmenneha modealla geavahit, gos adno dákkár prinsihppa. Bivdu ja guolásteapmi dain guovlluin ii boađe EEO- mearrádusaid vuollai. Dan bokte livččii álkit suddjet geavaheami mii lea oaivvilduvvon leat suddjejuvvon lágas. Viidáset barggus ferte Finnmárkkuopmodat maiddái bidjat eanet deattu prinsihpaide mat mearriduvvo dalle go EEO-šiehtadus dahkkui gaskal Norgga ja EO. Ot.prp. nr. 53 (2002–2003) lea geardduhuvvon oktavuotta gaskal EO ja sámiiid vuoigatvuodá árbevirolaš geavaheami ja lea maid geardduhuvvon St.prop 2007:13 ”Ođđa sámeriekti (Den nye sameretten)”, dás maid deattuhuvvo ahte EEO-šiehtadus ii galgga leat hehttehussan sámi kultuvrii. Sámediggi bivdá ahte FeFo váldá fas ruovttoluotta 5-kilomehter-ráji njuolggadusa jávrebivddu birra, dahje ráddjejuvvon guovlluid resursavuodu vuodul juohke jávrris.

Sámediggi lea vuohtán ollu unnit árbevirolaš mearraluossabivddu, sihke das mii guoská galle sajjs bivdet ja man ollu leat guolásteaddjit. FeFo ferte dahkat juoidá suodjalandihtii registrerejuvvon luossabáikkiid iežas eatnamis, ja eanemus lági mielde olbmot galget sáhttit lasihit bivdosajiid. Ferte maid addot vejolašvuotta olggobealde suohkana olbmuid oážžut luossabáikki jus leat liiggás luossabáikkid.

Sámedikki mielas berre hábmejuvvot rekruterenortnet mearraluossabivddus luossasajiid bokte mat leat várrejuvvon nuoraide sierra njuolggadusaid mielde juolludemiid várás.

2. evttohus

Evttohus Bargjiddellodagas (Bb), Norgga sámiiid riikasearvis (NSR), Norgga sámiiid riikasearvis/ Sámeálbmot bellodagas (NSR/ SáB), Árjas, Sámit lulde, Jobhtisápmelaččaid listtus, Dáloniid listtu ja Nordkalottfolket:

Lasáhus 8. čuoggái (lasáhus lea čállon finjubustávaiguin)

Sámediggi vuohtta ahte Finnmárkkuopmodat sáhtta ovddastit ja searvat gávpedoaimmaide ođasmahtti resurssain, dalle go a) ii leat Finnmárkolága njuolggadusaid vuostá sámi kultuvrra luondduvuodu sibbekarastima ektui, b) ii mielddisbuvtte eará ládje geavaheami meahcis..

Lassi 13. čuoggá manimus cealkagii (lasáhus lea čállon finjubustávaiguin)

Sámediggi gáibida ahte 2015 stáhtabušeahtras várrejuvvojit ruđat Finnmárkokommišuvdnii sierra poasttas nu ahte Finnmárkokommišuvdna sáhtta ollašuttit barggu Finnmárkolága áigumuša mielde. Sámediggi eaktuda ahte Sámedikkiin konsulterejuvvo dán bušehtta-poastta mearrideami birra.

Lasáhus 16.čuoggái ođđa 2.cealkka :

Libbekeá lea Finnmárkokommišuvdna čelggaduvvon surggiin meastta álo konkluderen ahte Finnmárkeuopmodat eaiggáda buot eatnamiid ja ahte maiddái ii leat ágga dohkekehít sierra dahje oktaslaš geavahanvuoigatvuodaid eará hámis go dat mat juo dohkekehuvvojit Finnmárkolága 22. Ja 23 §§. Finnmárkokommišuvdna ákkastallá iežas konklusuvnmaid dainna go stáhtas leat leamaš nu aktiivvalaš ja viiddis disposiuvnmat ahte dat libccu eaiggát- ja geavahanvuoigatvuodaid báikkálaš olbmui. Sámediggi geahččá kritibkalaččat go váilot oktagaslaš ja kollektiivvalaš vuoigatvuodát. Dan oktavuodas lea Sámedikki mielas dárbbaslaš újubit dasa ahte stáhta ovdeš disposiuvnmat maid eanarvuoigatvuotta doaimmaheaddjin Finnmárkkus, eanas muddui ii leat čuvvon (...)

Lasáhus 16. čuoggái mii lasihuvvo loahpas manimus cealkagii:

Ja Finnmárkokommišuvnna barggus.

Lasáhus 18. čuoggái ođđa maŋimus cealkkan:

Sámedikki mielas ii leat dat dahkkon Finnmárkokommišuvnna bealis dán rádjái.

3. evttohus

Evttohus Bargiidbellodagas (Bb), Árjas, Dáloniid listtus, Sámit lulde, Johttisápmelaččaid listtus ja Nordkalottfolket:

Lasáhus 9. čuoggái (Ođasmahtti resurssat)

Maŋimus jagiid leat leamaš unnán rievssahat Finnmárkkus, ja FeFo lea gáržžidan buohkaid ektui dássásaččat. Go lea unnán resursa, de galgá álggos gáržžidit guossebivdiin. Sámedikki mielas ii leat FeFo váldán vuhtii Finnmárkolága ja báikkálaš olbmuid meahcceávkástallama.

4. evttohus

Evttohus Bargiidbellodagas (Bb), Sámit lulde ja Árjas :

Lasáhus 2. čuoggái Báikádeapmi

FeFo ferte ođđasit veardidit iežas doaimmaheami ja leahkima, ja rahpat ođđasit kantuvrraid mat leat heaittihuvvon.

Ođđa teakstaossi 9. čuoggái

Viidáseappot berre árbevirolaš sámi geavaheapmi gođiin, ja daid huksenmálliin váldot vára. Sadjeláigoheapmi berre veardádallojuvvot boarrásit gođiin mat leat dahkkon boares málle mielde, muhto Sámedikki mielas ii leat dat vuogas, danin go jus bidjá sadjeláigohandivada, de lea dat dábálaš olbmo ipmárdusa vuostá eaiggátdilis, ja árbevierru rabas gođiiguin sáhttá jávkat.

Sámediggi ferte maid ieš vuoruhit rekruterendoarjagiid ja -prográmmaid.

5. evttohus

Evttohus Árjas, Dáloniid listtus, Sámit lulde, Johttisápmelaččaid listtus ja Nordkalottfolket lahthu:

Lasáhus 9. čuoggái Ođasmahtti resurssat

Sámedikki mielas lei garra boasttudahku FeFo stivrras go láigohedje bivdolobi Anárjoga álbmotmeahci ealgabivdui muhtin fitnodahkii olggobealde suohkana, ja dan bokte eai váldán vuhtii báikkálaš olbmuid beroštumiid danin go báikkálaš bivdit šadde olggobeallái ja suohkanat fuođđoeiseváldin eai váldojuvvon vuhtii. Dát ii soaba Finnmárkkulágain.

Sámedikki mielas galgá murren leat nuvttá Finnmárkku álbmogii.

6. evttohus

Evttohus Árjas, Dáloniid listtus, Sámit lulde ja Nordkalottfolket:

Lasáhus 9. čuoggái Ođasmahtti resurssat

Sámediggi i oainne ahte barttaid/ gođiid huksen guovlluin maid báikkálaš olbmot leat geavahan, lea eará lágan geavaheapmi meahcis, go ii sáhte vuordit ahte álbmot mii ávkástallá meahcebuktagiin, galgá orrut lávus dahje tealttás. Viidáset oaivvilda Sámediggi ahte go váldá atnui ođđa veahkkeneavvuid meahcceávkástallama oktavuodas, de dat maid ii leat eará ládje geavaheapmi meahcis.

Eanadoallu lea boares ealáhus sámi guovlluin ja Sámedikki oainnu mielde ii leat lassieanan boanddaide eará ládje geavaheapmi. Mis leat ovdamearkkat go boanda ii leat ožžon lassieatnama, go FeFo

ákkastallá dán eará ládje geavaheapmin eatnamiin. Dát lea boasttugeavaheapmi sámedikki njuolggadusaid mielde.

7. evttohus

Evttohus Árjas, Sámit lulde ja Dáloniid listtus:

Bajilčállagis "Ođasmahtti resurssat" ođđa 11. čuokkis. Dálá 11. čuokkis šaddá dasto 12. čuokkisin jna.

Sámediggi oaidná dárbbu ahte Finnmárkkekuopmodat eanet geahččala hábkeat ovdánahttindoaiimbabijuid mat erenoamážit leat oaiivilduvvon sámi báikegottiide ja gilážiidda mat leat dahje sáhttet leat áitojuvvon eretfárremiin. Sámediggi eaktuda ahte Finnmárkkekuopmodat buktá ovdan strategijaid mat sáhttet váikkubit dasa ahte dákkár báikegottiin ja gilážiin ain bissot olbmot. Ovdamearka dihti sáhtta Finnmárkkekuopmodat go lea eanaeaiggát beivebit báikkálaš hálddašepmái ođasmahtti resurssain ja doarjut báikkálaš árbevirolaš gánnáhabtti ávkkástallama luonduresurssain. Dát lea Finnmárkelága ulbmila mielde ja lea dehálaš jus galgá sibekearastit ahte máhttu sámi árbevirolaš meahcásteapmi ja -ávkkástallan seailu ja viidásefievrriduvvo.

8.evttohus

Evttohus Dáloniid listtus ja Árjas:

Lasáhus 6. čuoggái

Maŋŋil go FeFo áhahuvvui, de leat hattit gorgŋon Finnmárkku álbmogii hui ollu, seammás go FeFos lea logiid miljovnnaid badjelbáza, olbmuid dihte geat orrot Finnmárkkus. Lea váidalahtti go FeFo stivra lea lokten hattiid nu bajás báikkálaš álbmogii, Sámediggi bivdá FeFo njeaidit haddedási. Dál lea haddi nu badjin ahte nuoraide lea váttis ásaiduvvat, oastit eatnama dahje láigohit FeFos. Sámediggi bivdá ahte FeFo njeaidá buot hattiid Finnmárkku álbmogii.

Meahcástankultuvra lea leamaš ja lea ain dehálaš báikegottiide Finnmárkkus, ja de erenoamážit meahcceresurssaid ávkkástallan. Danin ii galgga FeFo váldit mávssu Finnmárkku olbmui geat ávkkástallet meahcis.

Ii oktage barta mii geavahuvvo vuoddoealáhusaide ja meahcásteapmái Finnmárkkus galgga máksit divadiid.

FeFo lea dat mii hálddaša Finnmárkku eatnamiid, ja dan sivas berre FeFo leat dat mii heiveha doaimmaide mat ávkkástallet ja geavahit ođasmahtti resurssaid.

Lea buorre go FeFo áŋgiruššá stuorit ealáhusdoaimmaid ásaheapmái Finnmárkkus, diehttelasat rámmaid siskkoaldea maid Finnmárkoláhka addá. Sámediggi oaidná dárbbu dasa ahte stuorit ealáhusaktevrrat áhahuvvojit Finnmárkui, ođđa bargisajiid dihte.

9.evttohus

Ovddádusbellodaga lahttu Bengt Rune Strifeldt ovddiidii čuovvovaš evttohusa:

Boahťá sámediggeráđi evttohusa sadjái

Sámediggi áigu bivdit Stuoradikki heaittihit Finnmárkolága, heaittihit FeFo ja addit eatnamiid guoskevaš suohkaniidda. Sámediggi čujuha diedihuvvon suohkanreforbmi, ja oaiivilda ahte stuorit ja nannosit suohkaniin lea lagat oktavuoha geavaheddjiide go FeFos lea, ja dain lea stuorit demokrátalaš dohkkejupmi ja eanet gelbbolašvuoha hálddašit almmolaš eatnamiid Finnmárkkus buorrin Finnmárkku álbmogii. Sorjavaš makkár etnistehta olbmui lea.

10. evttohus

Evttohus Nordkalottfolket listtus:

Boahdá sámediggeráđi evttohusa sadjái

Sámediggi áigu čujuhit áhte ovttá áššis čuoovvilit Finnmárkolága, livččii galgan leat mihá viidát vuolggasadji, mas proseassa lea vuodđuduvvon buot álbmotválljejuvvon orgánain Finnmárkkus. Mii doaivut ahte ovttabeallásaš álgga Sámedikkis dán áššis, ipmirduvvo ahte lea dáhttu čavget lága, maid álbmot Finnmárkkus, geat eai leat sápmelaččat, šaddet gillát.

Sámediggi berre dasa lassin meannudit ja oazžut áigái, iežas njuolggadusaid dahje eaiggátstrategiija iežas barggus FeFos. Dáppe sáhtášii maid ovdanbuktit iežas oainnuid dasa movt stivralahtut galget fuolahit iežaset rolla FeFo stivrras.

Finnmárkkuopmodat lea stuorimus eanaeaiggát Finnmárkkus, ja das lea stuora servodatovddasvástáduš. Ollugin lea stuora beroštupmi ođasmahtti resurssaide, seammás og resurssat mat eai leat ođasmahtti, šaddet deháleappot ja deháleappot. Danin lea dehálaš gávdnat balánssa dan gaskkas ahte ii geavat buot árbesilbba mii galggašii mannat boahhteáiggi buolvvaide, ja dan ahte sáhtášii váikkuhit ovddideapmái ja lassáneapmái. FeFo lea dál mannan čáda álggahan- ja ovdánahtindási, ja lea juksen nanu organisašuvnna mángga suorggis. Seammás lea dehálaš boahhteáigái čájehit Finnmárkku álbmogii ahte háliida hukset oadjebas hálddašeami min oktasaš resurssain. FeFo galgá hálddašuvvot buorin buohkaide Finnmárkkus, Dát mielddisbukta ahte sihke sámi, kvena ja dáža kultuvra galget sáhttit seailut.

Eaiggátstrategiijaid prinsihpat sáhttet leat:

FeFos galgá leat dearvvašlaš ja mearálaš ekonomiiija. Ásahas ii dárbbas leat iežas doaimma ulbmilin ahte háhkat eanemus lági mielde badjelbáhčaga. FeFo galgá ovddemus bargat min oktasaš resurssaid hálddašeamiin.

FeFo dohkkeha ja doahttala báikegottiid áiggiid čáda háhkkojuvvon rievtti geavahit luonddu ja meahci.

FeFo váldá ruovttoluotta 5-kilomehter ráji jávrebivdui, dahje ásaha ráddjejuvvon guovlluid resurssavuodđul juohke jávrris.

FeFo galgá láchčit dili nu ahte luondu ain lea dehálaš oassi eallimis Finnmárkulaččain, ja dán bokte sáhttit hábmet vuoddu gánnáhahtti bargosajiide báikegottiin.

FeFo galgá organiserejuvvo nu ahte eanas bargit ja doaimmat leat čadnojuvvon váldokantuvrii. Láigohattit eatnamiin ja eará divadat galget leat nu vuollin go vejolaš, erenoamážit priváhta olbmuide ja vuodđoealáhusaide. Eanahattit galget eanemus lági mielde leat ovttaláganat miehtá fylkka.

Sámediggi lea hábmen njuolggadusaid meahccegeavaheami eará ládje geavaheapmái. Dát leat oaivvilduvvon reaidun FeFoi stuorit sisabahkkemiid oktavuodas sámi guovlluin. Njuolggadusat sáhttet ipmirduvvot nu ahte galget vuhtiiváldit boazosámi beroštumiid ovdalii eará sámi ealáhusaid ja beroštumiid. Dát mielddisbukta dássedeattokeahtesvuoda, ja sáhtta ipmirduvvot ahte boazodoalus leat nannosit vuoigatvuodát go buohkain earáin Finnmárkkus. Dasa lasiin ii daddjo njuolggadusain mihkke dan birra movt áššiid galgá meannudit go lea gižžu iešguđet lágan sámi beroštumiin. Nu go njuolggadusat leat hábmejuvvon dál, de sáhttet ipmirduvvot dego boazodoalus lea eanet árvu go buot eará ealáhusain ja servodateallimiin. Dát ii leat vuogas, go buot beroštumit galget vuhtiiváldojuvvo dássálaga ja meannuduvvot ovttá ládje. Sámediggi bivdá danin ahte njuolggadusat eará ládje geavaheami birra váldojuvvojit meannudeapmái.

11. evttohus

Evttohus Dáloniid listtus:

Lasáhus 9. čuoggái (ođasmahtti resurssat)

Finnmárkkuopmodat berre atnit fuola báikkálaš diliin guolleresurssaid hálddašeamis, Dáppe Finnmarkkus leat ollu báikkit main bivdu lea regulerejuvvon, resursaváilivuoda dihti. Dákkár guovlluin berre FeFo gulahallat báikki bivdoeiseválddiiguin ákka birra, ja vejolaččat caggat olgoriikkalaččaid bivdit iehčanassii.

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkkašumit dahje evttohusat ja rávve Sámedikki mearridit čuovvovaččat: Muđui doarju Sámediggi Sámediggeráđi árvalusa.

Mearkkašupmi, Johttisámiid listtu, Per A. Bær, Bargiidbellodat, Vibeke Larsen, NSR/SÁB, Kirsti Guvsám ja ÁaSG, Ellinor Marita Jåma

Eará ládje geavaheapmi meahcis

Ovdal go eará ládje geavaheapmi meahcis váldojuvvo čielggadeapmái Finnmarkkulága 10. § mielde, de galgá vuos oažžut ovdagihtii dohkkeheami vuoigatvuodaeiggiid.

Mii čujuhit Finnmarkkulága 3. § álbmotrievtti ektui. Riikkaidgaskasaš rievtti mielde galgá oažžut ovdagihtiidiedihuvvon miehtama guoskevaš vuoigatvuodaeiggiid. Dát lea mielde sihkkarastime beaktilis suodjaleami sámiid vuoigatvuodain eiggáduššamii ja hálddašeapmái.

Čujuhit ILO 169 14. artihkkalii ja Álgoálbmotjulggastusa 10. artihkkalii.

Mearkkašupmi, Bargiidbellodat, Mariann Wollmann Magga bokte

FeFo hálddašeaddjin

Mii leat duhtavaččat go evttohuvvo ášši Finnmarkkuopmodaga birra eanahálddašeaddjin, mii galgá veahkehit doarjut ja čielggadit Sámedikki oainnu Sámedikki áirasiid várás FeFo:s.

Mii gávnnaht ahte ášši namahus lea boktán eahpádusa ja eahpečielgasa das mas áššis duodas lea sáhka. Finnmarkkulága sisdoalu ja FeFo geavada čuovvoleapmi lea dattetge deatalaš Finnmarkku álbmogii.

Livččii ulbmillaš nannet váldokantuvrra veaháš, seammás go boadášii ávkin FeFo:i ahte das livččii doaimma iešguđet kantuvrrain. Daid kánturbáikkiid ođđasis ásaheapmi mat leat heaittihuvvon Unjárggas ja Kárášjogas, ii leat vuostálagaid váldokantuvrra nannemiin.

Viidáseappot lea mearraluossabivddu nannen, rekrutterendoaimbajuid bokte sihke Sámedikki ja FeFo bealis, dárbblaš dasa ahte sihkkarastit ealáhusa boahtteáiggi. Nuorat geat leat álgaheamen ealáhusa, berrejit oažžut sierra bivdosajiid.

Gođiid árbevirolaš sámi geavaheapmi berre fuolahuvvot, dás maiddái huksenvierut. Čuoggálaigu oktan gullelaš láigomávssuin, sáhtá rihkkut dábálaš oainnu eiggátdili ektui, ja Sámediggi ballá ahte árbevierru rabas gođiiguin sáhtá jávkat. Eaktun lea ahte vuoigatvuodadilit leat čielggaduvvon Finnmarkkukommišuvnna bokte ovdalgo dakkár čuoggálaigu fálojuvvo.

Kárten ja dohkkehus

Sámedikkis lea erenoamáš ovddasvástádus čuovvolit ahte árbevirolaš ealáhusaid vuoigatvuodát gáhttejuvvojit Finnmarkkukommišuvnna bokte, Finnmarkkulága čuovvoleapmin. Ain lea eahpádus muhtun osiin Finnmarkku álbmogis das mo galget gáibádusat diedihuvvot ja čuovvoluvvot go Finnmarkkukommišuvdna rahpá guovlluid iskkadan dihtii vuoigatvuodaid.

Čujuhuvvo erenoamážit dan rievdadussii mii dáhpáhuvai Finnmarkkulágas 2012:s, go Finnmarkkukommišuvdna oaččui mandáhtan meannudit vuoigatvuodagáibádusaide boares/árbevirolaš bivdosajiide mearas. Sámediggái lea deatalaš ahte dakkár vuoigatvuodáčielggadeapmi dáhpáhuvvá, ja áigu árvoštallat ásaht veahkkeortnegiid sin várás geat háliidit gáibit dakkár čielggadusaid.

Golut mat gártet dan oktavuodas ahte čuoččáldahttit ášši Meahcceduopmostuolu ovdii, sáhttet adnojuvvot hehttehussan dasa ahte váidit vejolaš váilevaš vuoigatvuodaduodasteami Finnmarkkukommišuvnna bealis. Sámediggeráđđi bivdojuvvo bargat viidáseappot dainna ahte gávdnat čovdosiid mo ruhtadit ja doarjut gáibádusaid mat galget ovddiduvvot Meahcceduopmostullui, gos gáibádusat sáhttet adnojuvvot mearrideaddjin ealáhusdoaimmaheapmái ja nu ássamii. Iešguđet guovlluidda beroštusovddasteddjiin lea hui stuorra bargohivodat ja Sámediggi ferte veahkehit dahje fuolahit ahte sii ožžot veahki čađahit bargguset. Vuodđudus Protect Sapmi sáhtta ovddiduvvot šaddat buorre reaidun dasa dainna eavttuin ahte vuodđudusas gávdno gelbbolašvuolta mearrasámi vuoigatvuodaid birra.

Resurssat

Muhtun guovlluin gos bivdojuvvo ja oggojuvvo garrasit, leat báikkálaš olbmot dovddahan ahte resurssat leat uhcon garrasit. Dáin guovlluin berre kártet resursadili, vai sáhtta álggahit doaibmajuid gáhtten dihtii báikkálaš olbmuid árbevirolaš vuoigatvuodaid, ja ahte gáržžidemiid berre vuos čađahit earáid várás go báikkálaš olbmuid.

Mearkkašupmi, Árja, Inger Eline Eriksen, Dáloniidlistu, Isak Mathis O. Hætta, ÁaSG, Ellinor Marita Jáma ja Nordkalottfolket, Kjetil Romsdal, Sámit Iulde, Marie Therese N. Aslaksen ja Olgešbellodat, Ellen Kristina Saba

Finnmarkku álbmogis váilevaš luohttámuš Finnmarkkuláhkii ja Finnmarkkuopmodahkii

Árja lea fuolastuvvan go orru leamen nu ahte Finnmarkku álbmogis lea uhccán luohttámuš Finnmarkkuláhkii ja daidda orgánaide mat leat ásaheavvon Finnmarkkulága olis, das erenoamážit Finnmarkkuopmodahkii. Čujuhuvvo Norut raportii 2014:4 "Finnmarkseiendommen under lupen" mas njealje jagi das ovdal čujuhedje dasa ahte Finnmarkkuopmodat rahčá jáhkehahttivuodain olbmuid gaskkas oppalaččat. Orru leamen nu ahte ain lea dát váttisvuolta. Finnmarkku eatnamiid hálddašeaddjái lea deatalaš ahte Finnmarkku ássiin lea luohttámuš dan bargui maid Finnmarkkuopmodat lea biddjojuvvon dahkat.

Vai juvssašii dan stuorát legitimatehta ja luohttámuša Finnmarkkuopmodaga doibmii, lea rabasvuolta, diehtujuohkin ja gulahallan áibbas deatalaččat. De vuos ferte álbmot oazžut eanet máhtu Finnmarkkuopmodaga rolla birra, muhto maiddái oazžut eanet dieđuid dan birra maid Finnmarkkuopmodat bargá ja galgá bargat. Dasto ferte álbmot oazžut vejolašvuoda váikkuhit ja konsulterejuvvot ovdalgo deatalaš mearrádušat dahkkojuvvojit. Dasa lassín fertejit mearrádušat dieđihuvvot almmolaččat maŋŋágo dat leat dahkkojuvvon. Ollašuhhtin dihtii dán, de lea deatalaš ahte ásaheavvon ovttasbargu gaskal Finnmarkkuopmodaga, gielddaid, Fylkkadikki ja Sámedikki politihkalaš ja hálddahušlaš dásis.

Mearkkašupmi, Árja, Hartvig Hansen, Dáloniidlistu Isak Mathis O. Hætta, ÁaSG Ellinor Marita Jáma, Nordkalottfolket Kjetil Romsdal ja Bargiidbellodat Vibeke Larsen

Nu gohčoduvvon Oktasaščoahkkain sis geain lea bivdolohpi lea ožžon rievtti válljet Deanučázadaga guolástanhálddahussii eanas áirasiid. Sámedikki mielas ii leat vuoiggalaš ahte dát seamma olbmot geain lea bivdolohpi, eai sáhte erenoamáš oktasaščoahkkimis molsut áirasiid, maid sii ieža leat válljen, dainna ákkain ahte lea eahpeluohttámuš sidjiide. Jus eanetlohku sis geain lea bivdolohpi, čužžot dákkár ákkastallama duohken, de ferte lánkaásahus addit lobi lonuhit eanet go ovta dahje guokte oktagaslaš áirasiid.

Evttohus 12, áirras Mariann Wollmann Magga bokte, Bargiidbellodat

Lasáhus 2. čuoggái

Livččii ulbmillaš nannet váldokantuvrra veaháš, seammás go boadašii ávkin FeFo:i ahte das livččii doaibma iešguđet kantuvrrain. Daid kánturbáikkiid ođđasis ásaheapmi mat leat heaittihuvvon Unjárggas ja Kárášjogas, ii leat vuostálagaid váldokantuvrra nannemiin.

Ođđa teakstaoasit 9. čuoggái

Gođiid árbevirolaš sámi geavaheapmi berre fuolahuvvot, dás maiddá huksenvierut. Čuoggáláigu oktan gullelaš láigomávssuin, sáhtá rihkkut dábálaš oainnu eaiggátdili ektui, ja Sámediggi ballá ahte árbevieru rabas gođiiguin sáhtá jávkat. Eaktun lea ahte vuoigatvuodadilit leat čielggaduvvon Finnmárkkukommišuvnna bokte ovdalgo dakkár čuoggáláigu fálojuvvo.

Viidáseappot lea mearraluossabivddu nannen, rekrutterendoaibmajuid bokte sihke Sámedikki ja FeFo bealis, dárbbalaš dasa ahte sihkkarastit ealáhusa boahtteáiggi. Nuorat geat leat álgaheamen ealáhusa, berrejit oázžut sierra bivdosajiid.

Evttohus 13, áirras Inger Eline Eriksen, Árja

Lassiárvalus ráđi evttohussii. Ođđa lassičuokkis “Ođasmahtti resurssat” čuoggái

Sámediggi čujuha Finnmárkkuoopmodaga plánejuvvon revideremii njuolggadusain mat gusket lihttoláigoheapmái anadroma čázadagain Finnmárkkus, ja Finnmárkkuoopmodaga geahčadeami dálá siehtadusain lihttoláigoheami olis. Báikkálaš hálddašepmi luossajogain lea buorre ovdamearka das movt báikkálaš vuoigatvuodaeiggádat leat ožžon vejolašvuoda leat oassin premissaaddiin duohta geavaheamis ja hálddašeamis meahcis. Rievdadus lihttoláigohanortnegis sáhtá mielddisbuktit ahte báikkálaš hálddašepmi gáržžiduvvo mearkkašahhti olu, ja vuoigatvuodaeiggádiid geavaheapmi ferte rievdaduvvot. Sámedikki mielas danin ferte revišuvdna lihttoláigohanortnegis mañiduvvot gitta Finnmárkkukommišuvnna čielggadanbargu áigejuovdilis guovlluin lea válbmejuvvon. Vaikko movt de livččii, de ferte Finnmárkkuoopmodaga lihttoláigoheapmi anadroma čázadagain dáhpáhuvvat virolašvuodot geavaheami mielde ja hálddašeami mielde ja dan árbevieru mielde mii báikkálaččat lea doaibman.

III Jienasteapmi

39 áirasis ledje 36 čoahkis. Jienasteapmi dahkkojuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

Evttohus 9 hilgojuvvui 33 jienain 3 jiena vuostá.
Evttohus 10 hilgojuvvui 33 jienain 3 jiena vuostá.
Evttohus 12, 1. Oassi, mearriduvvui 20 jienain 16 jiena vuostá.
Evttohus 12, 2. Oassi, mearriduvvui 19 jienain 17 jiena vuostá.
Evttohus 12, 3. Oassi, hilgojuvvui 25 jienain 11 jiena vuostá.
Evttohus 12, 4. Oassi, mearriduvvui 32 jienain 4 jiena vuostá.
Evttohus 13 hilgojuvvui 23 jienain 13 jiena vuostá.
Evttohus 7 hilgojuvvui 28 jienain 8 jiena vuostá.
Evttohus 5 hilgojuvvui 27 jienain 9 jiena vuostá.
Evttohus 6 hilgojuvvui 26 jienain 10 jiena vuostá.
Evttohus 8 hilgojuvvui 29 jienain 7 jiena vuostá.
Evttohus 11 hilgojuvvui 31 jienain 5 jiena vuostá.
Evttohus 3 mearriduvvui 20 jienain 16 jiena vuostá.
Evttohus 2 mearriduvvui 32 jienain 4 jiena vuostá.
Evttohus 1 mearriduvvui 31 jienain 5 jiena vuostá.
Evttohus 4 gessojuvvui.

Ealáhus - ja kulturlávdegotti ráva mearriduvvui 31 jienain 5 jiena vuostá.

IV Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

V Sáhkvuorrolistu ja replihkat

	Sáhkvuorru	Replihkka
1	Tor Gunnar Nystad, áššejoðiheadji	Mariann Wollmann Magga
	Tor Gunnar Nystad	
2	Arthur Johan Tørfoss	Inger Elin Utsi
		Mariann Wollmann Magga
		Piera Heaika Muotka
3	Silje Karine Muotka	
4	Mariann Wollmann Magga	Ellen Kristina Saba
		Hartvik Hansen
		Christina Henriksen
	Mariann Wollmann Magga	
5	Inger Eline Eriksen	Ellen Kristina Saba
		Ronny Wilhelmsen
		Marie Therese Nordsletta Aslaksen
	Inger Eline Eriksen	
6	Isak Mathis O. Hætta	Christina Henriksen
		Inger Elin Utsi
		Johan Vasara
	Isak Mathis O. Hætta	
7	Per Mathis Oskal	Inger Elin Utsi
	Per Mathis Oskal	
8	Nora Marie Bransfjell	
9	Per Andersen Bæhr	Mariann Wollmann Magga
		Inger Eline Eriksen
	Per Andersen Bæhr	
10	Kirsti Guvsám	
11	Kjetil Romsdal	Inger Elin Utsi
		Vibeke Larsen
		Inger Eline Eriksen
	Kjetil Romsdal	
12	Beaska Niillas	
13	Christina Henriksen	
14	Ronny Wilhelmsen	
15	Hartvik Hansen	
16	Mariann Wollmann Magga	
17	Inger Elin Utsi	
18	Christina Henriksen	
19	Ellen Kristina Saba	
20	Ellinor Marita Jåma	
21	Kirsti Guvsám	
22	Mariann Wollmann Magga	
23	Láilá Susanne Vars, čoahkkinortnegii	
24	Isak Mathis O. Hætta,	

	čoahkkinnortnegii	
25	Marie Therese Nordsletta Aslaksen, čoahkkinnortnegii	
26	Tor Gunnar Nystad	
27	Isak Mathis O. Hætta, čoahkkinnortnegii	
28	Marie Therese Nordsletta Aslaksen, čoahkkinnortnegii	
29	Inger Eline Eriksen, čoahkkinnortnegii	
30	Aud Marthinsen, čoahkkinnortnegii	
31	Jørn Are Gaski, čoahkkinnortnegii	
32	Isak Mathis O. Hætta, čoahkkinnortnegii	
33	Marie Therese Nordsletta Aslaksen, čoahkkinnortnegii	
34	Mariann Wollmann Magga, čoahkkinnortnegii	

VI Sámedikki mearrádus

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Sámediggi čujuha dasa ahte ovcci jagi leat vássán dan rájes go Stuorradiggi stuorra eanetloguin dohkkehii finnmárkkulága Sámedikki ovttajenalaš miedihemiin. Viidáseappot čujuhuvvo dasa ahte Finnmárkkuoopmodaga doaibma 2006 rájes ja Finnmárkkukomišuvnna bargu 2008 rájes lea addán vásáhusaid lága geavaheami ektui. Dát doarju dan ahte Sámediggi ferte čađahit ollislaš guorahallama ja ovdanbuktit buot vuoruhemiid finnmárkkulága čuovvoleapmái, ja dovddahit čielga vuoddu čuovvoleapmái ja doarjaga nammaduvvon lahtuid bargui dain orgánain mat leat ásahuvvon finnmárkkulága olis.

Finnmárkkuoopmodat lea suorimus eanaeaiggát Finnmárkkus, ja das lea stuora servodatovddasvástádus. Ollugin lea stuora beroštupmi ođasmahtti resurssaide, seammás go resurssat mat eai leat ođasmahtti, šaddet deháleappot ja deháleappot. Danin lea dehálaš gávdnat balánssa dan gaskkas ahte ii geavat buot árbesilbba mii galggašii mannat boahtteáiggi buolvvaide, ja dan ahte sáhtášii váikkuhit ovddideapmái ja lassáneapmái. FeFo lea dál mannan čađa álggahan- ja ovdánahtindási, ja lea juksen nanu organisašuvnna mánnga suorggis. Seammás lea dehálaš boahtteáigái čájehit Finnmárkku álbmogii ahte háliida hukset oadjebas hálddašeami min oktasaš resurssain.

Oppalaččat

1. Sámediggi čujuha dasa ahte Stuorradiggi lea bidjan vuodđun ahte finnmárkkulága váldoulbmil lea sihkkarastit sámi kultuvrra luonddovuđđosa. Dat lea deattuhuvvon dakko bokte ahte lága ulbmilmearrádusas boahotá ovdan ahte Finnmárkku eatnamat ja luondduresurssat galget hálddašuvvon erenoamážit vuodđun sámi kultuvrii, eanadollui, meahcegeavaheapmái, ealáhusdoaimmaheapmái ja servodateallimii. Sámediggi muittuha ahte dát váldoulbmil galgá boahit oidnosii ja árjjalaččat fuolahuvvot lága iešguđet mearrádusaid čuovvoleamis.
2. Sámediggi čujuha iežas mearrádussii Áššis 56/05 dan birra ahte ásahit Finnmárkkuoopmodaga Porsáŋgui. Gávnnahuvvo ahte Finnmárkkuoopmodat lea ásahan

iežas váldokantuvrra Levdnjii. Sámediggi mihte dattetge ahte eanaš oassi Finnmarkkuopmodaga bargiin lea bargosadji eará sajiin go Leavnnjas. Sámediggi bivdá Finnmarkkuopmodaga bearráigeahččat ahte Finnmarkkuopmodaga váldogelbbolašvuohta ja váldooassi bargiin leat váldokantuvrras Leavnnjas. Sámedikki mielas lea dehálaš Finnmarkku álbmogii sáhttit váldit oktavuoda FeFo:in. Lea dehálaš ahte lea oidnosis eanemus lági mielde suohkaniin, ahte FeFo gávdno. Doaimmaheapmi ferte maid leat beaktit ja organiserejuvvot dainna lágiin ahte lea dohkálaš doaimmaid ektui maid galgá doaimmahit, ja dan prinsihppa ahte leat báikkis báikegottiin olggobealde guovddáš hálddabusbáikki lea dehálaš. Livččii ulbmillaš nannet váldokantuvrra veaháš, seammás go boadášii ávkin FeFo:i ahte das livččii doaimma iešguđet kantuvrrain. Daid kánturbáikkiid ođđasis ásaheapmi mat leat heaittihuvvon Unjárggas ja Kárásjogas, ii leat vuostálagaid váldokantuvrra nannemiin.

3. Sámediggi čujuha iežas mearrádussii Áššis SP 19/12 Prop 70 L (2011-2012) Riddoguoástuslávdegotti birra ja nanne ain ahte sápmelaččain leat ásaheavvon vuoigatvuođat guolásteapmái ja eará mariidna resurssaide riddolagaš sámi guovlluin. Sámediggi doalaha dan ahte sápmelaččat ja earát geat ássat rittuin, lea vuoigatvuohta guolásteapmái dološ áiggi rájes geavaheami ja báikkálaš boares vieru vuođul. Álbmotrievtti njuolggadusat álgoálbmogiid ja minoritehtaid birra addet dasa lassin vuoigatvuođa guolásteapmái iešalddes. Deattuhuvvo ahte daid láhkarievvdadusaid mat čuvvot Prop 70 L (2011-2012) ii sáhte áddet dan láhkai ahte dat rievdadit oamastuvvon vuoigatvuođaid guolásteapmái. Sámediggi áigu danin bargat dan nala ahte ollislaš dohkkeheapmi guolásteami rievttis riddo- ja vuotnaguovllu álbmogis sámi guovlluin, nannejuvvo lága bokte.

Mearraluosabivdu lea dehálaš oassi sámi ealáhusain ja lea giella- ja kulturguoddi. Go Finnmarkkokommišuvdna galgá meannudit vuoigatvuođagáibádusaid, de ferte váldit vuhtii gáibádusaide beassat ávkkástallat boares mearraluosabivdobáikkiin guoskevaš guovlluin. Dát ferte veardádallojuvvot ovdal go addo lohpi ásaheavvon guollebiebmanrusttegiid. Sámediggi oaidná ahte sáhtta leat dárbu bidjat johtui guorahallama mas dillet čielggaduvvojit gaskal Finnmarkkolága, ja dasa guoski njuolggadusaid ja láhkaásahusaid, ja Luonddusuođjallanlága. Lea erenoamáš dehálaš geahččat movt dát gaskavuoha sáhtta čuoheat FeFo bargui.

Finnmarkkuopmodat

4. Sámediggi čujuha dasa ahte Finnmarkkuopmodaga stivra galgá dahkat mearrádusa rievdaduvvon meahcegeavaheami ektui gitta opmodaga luobaheami ektui finnmarkkulága § 10 vuođul, geahča §§ 4 ja 5. Lea dehálaš ahte "meahci rievdaduvvon geavaheapmi" njuolggadusat álgat doaimmat aktiivvalaččat, nu ahte Sámediggi oážžu vuođu vai sáhtta evalueret ja ođasmahttit daid vásihusaid vuođul. FeFo berre bidjat johtui doaimma gos ráhkadit bagadusa Njuolggadusaide, nu ahte čielgasit boahá ovdan maid dajahusat mearkkašit. Sámediggi vuordá viiddis proseassa dán oktavuodas. Viidáseappot ferte sihkkarastit ahte áššemeannudanrutiinnat rievdaduvvot, nu ahte juohke áššis sáhtta dahkkot konkrehta árvvoštalan njuolggadusaid guovddáš čuoggáin, ja ahte dát boahá ovdan mearrádusas.
Vejolaš váldi hálddahussii ahte dahkat mearrádusa rievdaduvvon meahcegeavaheami ektui ja gitta opmodaga luobaheami ektui, sáhtta Sámedikki mielas dušše čatnat uhcit áššiide main ii leat prinsihpalaš mearkkašupmi dahje eaktudeaddji váikkuhus.
5. Dan ektui ahte fuolahit dieđihan- ja gulaskuddanvuoigatvuođa, hálddašanlága § 16 vuođul, geahča finnmarkkulága § 18, mearrádusaid ektui rievdaduvvon meahcegeavaheami ja gitta opmodaga luobaheami birra, bidjá Sámediggi vuodđun ahte

Finnmárkkuoimodat vuosŧažettiin sáhtŧá dán oktiordnet daid gulaskuddamiiguin maid plána- ja konsešuvdnaeiseválddit dahket.

6. Sámediggi lea posiŧiiva olggosmáksimii badjelbáhcais jus dakkár lea, nu go lea namuhuvvon Finnmarkkolágas. Goitge berrejit sihkkarastojuvvot ruđat álbmotávkkálaš doaimmaide ovdal go dákkár badjelbázajuohkin mearriduvvo. Eaktun lea maid ahte Sámediggeráđđi buktá ovdan evttohusaid čovdosiidda movt Sámedikki oassi badjelbáhcais galgá hálddašuvvot. Sámediggi bivdá Sámediggeráđi boahŧit ruovttoluotta áššiin dievasčoahkkimii dan birra movt badjelbáza galgá hálddašuvvot. Ferte sihkkarastojuvvot ahte ruđat bissot Finnmarkkus. Sisaboáđu go vuovdá eatnamiid dahje eará riggodagaid, ferte veardádallat bidjat fondii dahje eará ládje sihkkarastit, gitta vuoigatvuođat leat čielggaduvvon Finnmarkkommišuvnna meannudeamis riektegáibádusaid bokte. Ferte maid veardádallat man stuora oassi dákkár dietnasiin galgá máksojuvvo ruovttoluotta sidjiide geain leat vuoigatvuođat.
7. FeFo mihttomearri lea doaimmahit hálddašeami Finnmarkkolága mearrádusaid mielde. Ferte leat ovttadássašvuohta gaskal FeFo goluin iešguđet lágan gálvvuide ja bálvalusaide ja dan hattis maid geavaheaddjit galget máksit. Eanahálddašeaddjin ferte FeFo fuolahit ahte eatnamat álbmotávkkálaš doaimmaide nu go skuvllaide, buohcciviesuide ja eará (gávppaškeahŧes doaimmaide) leat dan dásis ahte leat olahahtti. Lea FeFo duohken hábmet eavttuid dákkár eanajuohkima oktavuodas. Sámediggi ii hálit ahte FeFo eaiggáda gávpelágádusaid dahje ruhtada proševttaid maid vuolggasadji lea resurssat ja geavaheapmi, mii mielddisbuktá rievdaduvvon geavaheami meahcis ja canaluohpamis. Dákkár gávppašeapmi sáhtŧá vuosŧtaldit áiggiid čađa háhkkuojuvvon kollektiivvaláš vuoigatvuođaid ja oktagaslaš vuoigatvuođaid. Go Finnmarkkuoimodat árvvošŧallá dárbbu spiehkastit dán oaivenjuolggadusas, de bivdojuvvo ahte dat válđojuvvo ovdan Sámedikkiin digašŧallamii. Sámediggi bivdá Finnmarkkuoimodaga árvvošŧallat molssaeavttuid iežas eaiggátvuhtii Finnmark Kraft as:s.
8. Sámediggi oaidná ahte Finnmarkkuoimodat sáhtŧá čađahit gávpedoaimma ja searvat dasa ođasmuvvi resurssaid vuodul, go dat a) ii leat Finnmarkkolága njuolggadusaid vuosŧá sámi kultuvrra luondduvuođu sihkkarastima ektui, b) ii mielddisbuvvte rievdaduvvon meahccegeavaheami ja opmodagaid luobaheami, c) ii hehte árbeviroláš ealáhusdoaimmaheami ásaheami, ja d) váikkuha dasa ahte hálddašit resurssaid ekologalaččat ceavzilis vugiin.

Ođasmuvvi resurssat

9. Sámediggi deattuha ahte Finnmarkkuoimodat galgá hálddašit ođasmuvvi resurssaid dan áddejumi vuodul ahte báikkálaš olbmui lea iečanas riektevuođus dološ áiggi rájes geavaheami ja boares vieru vuodul vuoigatvuohta bivdui, meahcásteapmái, guolásteapmái, muorračuohppamii ja eará ávkašuvvamii meahcceresurssaiguin. Danne ferte ođasmuvvi resurssaid muddet ja hálddašit dainna lágiin ahte báikkálaš olbmuid geavahanvuoigatvuohta jotkojuvvo eai ge earát galgga sáhtŧit gáržžidit dán vuoigatvuođa.

Ferte veardádallat sáhtŧet go bivdu ja guolásteapmi sirrejuvvo eret FeFo doaimmain ja dahkat daid gávppaškeahŧes ovttadahkan, mas dienas bivdo- ja guolástankoarttain manná ruovttoluotta fuođđo- ja guolledikšumii Finnmarkkus. Dás sáhtŧá stáhtaalmenneha modealla geavahit, gos adno dákkár prinsihppa. Bivdu ja guolásteapmi dain guovlluin ii boade EEO- mearrádusaid vuollai. Dan bokte livččii álkit suddjet geavaheami mii lea oaivilduvvon leat suddjejuvvon lágas. Viidáset barggus ferte Finnmarkkuoimodat maiddái bidjat eanet deattu prinsihpaide mat mearriduvvo dalle go EEO- šiehtadus dahkkui gaskal Norgga ja EO. Ot.prp. nr. 53 (2002–2003) lea geardduhuvvon oktavuohŧa gaskal EO ja sámiid vuoigatvuođa árbeviroláš geavaheami ja lea maid geardduhuvvon St.prop 2007:13 ”Ođđa sámeriekti (Den nye sameretten)”, dás maid deattuhuvvo ahte

EEO-šiehtadus ii galgga leat hehttehussan sámi kultuvrii. Sámediggi bivdá ahte FeFo váldá fas ruovttoluotta 5-kilomehter-ráji njuolggadusa jávrebivddu birra, dahje ráddjejuvvon guovlluid resursavuodo vuodul juohke jávrris.

Sámediggi lea vuohtán ollu unnit árbevirolaš mearraluossabivddu, sihke das mii guoská galle sajis bivdet ja man ollu leat guolásteaddjit. FeFo ferte dahkat juoidá suodjalandihtii registrerejuvvon luossabáikkiid iežas eatnamis, ja eanemus lági mielde olbmot galget sáhttit lasihit bivdosajiid. Ferte maid addot vejolašvuotta olggobealde suohkana olbmuid oažžut luossabáikki jus leat liiggás luossabáikkitt.

Sámedikki mielas berre hábmejuvvot rekruterenortnet mearraluossabivddus luossasajiid bokte mat leat várrejuvvon nuoraide sierra njuolggadusaid mielde juolludemiid várás.

Mañimus jagiid leat leamaš unnán rievssahat Finnmárkkus, ja FeFo lea gáržžidan buohkaid ektui dássasaččat. Go lea unnán resursa, de galgá álggos gáržžidit guossebivdiin. Sámedikki mielas ii leat FeFo váldán vuhtii Finnmárkolága ja báikkálaš olbmuid meahcceávkástallama.

Godiid árbevirolaš sámi geavaheapmi berre fuolahuvvot, dás maiddá huksenvierut. Čuoggáláigu oktan gullelaš láigomávssuin, sáhtta rihkkut dábálaš oainnu eaiggátdili ektui, ja Sámediggi ballá ahte árbevierru rabas godiiguin sáhtta jávkat.

Viidáseappot lea mearraluossabivddu nannen, rekrutterendoaimbajuid bokte sihke Sámedikki ja FeFo bealis, dárbblaš dasa ahte sihkkarastit ealáhusa boahhteáiggi. Nuorat geat leat álggaheamen ealáhusa, berrejit oažžut sierra bivdosajiid.

10. Sámediggi deattuha ahte earáid vejolašvuoda geavahit ođasmuvvi resurssaid galgá sáhttit muddet garraseappot ja eará vugiiguin go báikkálaš olbmuid geavaheami. Dát čuovvu sihke finnmárkkulága paragrafain 5, 21 ja 27, ja ILO 169 artihkkalis nr. 14, geahča finnmárkkulága § 3. Erenoamážit go báikkálaš olbmot jearahit muddemiid sihkkarastin dihtii sin luondduresursageavaheami joatkima iežaset geavahanguovlluin, de dan ferte geahččalit vuhtiiváldit. Dan sáhtta dahkat mángga láhkai, maiddá erenoamáš muddemiid bokte mearriduvvon gáržžidusguovlluin. Danne oaidná Sámediggi ahte Finnmárkkuopmodat, ovtta báikkálaš olbmuiguin, árvoštallá konkrehta báikkálaš geavaheami (gč. § 5 ja 21) ja resursadili (gč. § 27) fuolahan dihtii ahte báikkálaš olbmuid geavaheapmi, hálddašeapmi ja dienas ain jotkojuvvo. Sámediggi oaihvilda ahte dát lahkoneapmi maid ferte leat vuodđun go ohccojuvvo erenoamáš vuoigatvuotta báikkálaš ávkašuvvamii (gč. § 24) ja oažžut vuoigatvuoda báikkálaš bivdin- ja guolástanhálddašeapmái (gč. § 26).

Deatnu ja Njáván

11. Sámediggi gávnna ahte guolásteapmi Deanus ja dan oalgejogain lea báikkálaš olbmuid vuoigatvuotta vuodđuduvvon earenoamáš boares áiggi geavaheami ja boares vieru riektediliide. Sámediggi čujuha dasa ahte Deanučázadaga guollehálddašeapmi lea báikkálaččat vuoigatvuodavuodot hálddašanorgána, mii áiggiis áigái ferte leat iešguđet vuoigatvuodajoavkkuid vuoigatvuodalaččaid eanetlogu ovddastus. Sámediggi vuordá ahte báikkálaš stággooaggunvuoigatvuoda Deanučázadagas nannejuvvo lága bokte. Sámediggi oaidná erenoamáš positiivan go Dálkkádat- ja birasdepartemeanta iežas lálkaevttohusas ođđa deanuláhkkan, váldá mielde mearrádusa mii lea seammalágan go finnmárkkulága mearrádus mii čatnasa ILO 169:ii. Sámediggi bidjá vuodđun ahte mudden lálkaásahusas earáid guolástanvuoigatvuoda birra ii dahkkojuvvo dainna lágiin ahte báikkálaš olbmuid geavaheapmi gáržžiduvvo.

12. Sámediggi čujuha dasa ahte Sámediggi iežas mieđáhusmearrádusas finnmárkkuláhkii Áššis 19/05 nannii ahte sámi vuoigatvuođaid sihkkarastin nuortasámi guovlluin lea okta dain lávkkiin mii feret čuovvut viidáset riektebarggu Finnmárkkus. Finnmárkkulágas lea nannejuvvon ahte báikkálaš olbmui Njávdamis lea sierra guolástanvuoigatvuohta dolos áiggi rájes geavaheami ja báikkálaš vieruiduvvama vuodul, ja ahte lánkaásahusa bokte galget addojuvvot lagat njuolggadusat guolásteami báikkálaš vuoigatvuođavuđot hálddašeami ja čadaheami birra. Sámediggi deattuha man deatalaš dat lea ahte dát bargu čuovvolutvuo farggamusat, ja ahte dat dáhpáhuvvá nu ahte dat erenoamážit sihkkarastá nuortasámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima.

Kárten ja dohkkeheapmi

13. Sámediggi gávnnahe stuorra fuolastusain ahte Duopmostuollohálddahus lea juohkán vuollel beali dain juolludusain stáhtabušeahas áigodagas 2007-2013 dálá vuoigatvuođaid kártemii ja dohkkeheapmái Finnmárkkus. Dasa ii sáhte leat sivvan dat go Finnmárkku Meahceduopmostuollu mii ásahuvvui 2014:s, maiddá galgá ruhtaduvvot dán juolludeamis. Kárten- ja dohkkehanbarggu juolludemiiid váilevaš čuovvoleapmi Duopmostuollohálddahusa bealis hehte Finnmárkkukomišuvnna barggu ovdáneame ja sáhtá dagahit ahte Norga ii sáhte fuolahit ILO 169 artihkkala 14 geatnegasvuođaid. Sámediggi gáibida ahte 2015 stáhtabušeahas várrejuvvojit ruđat Finnmárkkukomišuvdnii sierra poasttas nu ahte Finnmárkkokomišuvdna sáhtá ollašuhttit barggu Finnmárkolága áigumuša mielde. Sámediggi eaktuda ahte Sámedikkiin konsulterevuo dán bušeahhtapoastta mearrideami birra.
14. Sámediggi gávnnahe ahte finnmárkkulága § 5 lea rievttálaš geatnegasvuohta dohkkehít daid oktasaš ja oktagaslaš vuoigatvuođaid maid sápmelaččat leat rábidan Finnmárkku eatnamiid guhkes áiggi geavaheami vuodul.
15. Sámediggi bidjá vuodđun ahte Finnmárkkukomišuvnna kártenmandáhta ferte geahččat finnmárkkulága § 3 olis, vai § 5 doahpágis ‘eará vuđđosa’ ja § 29 doahpágis ‘riikkagottálaš rievtti’ leat čielga geatnegasvuohta geavahit ILO 169 artihkkala 14, ja sámi boares vieruid ja riekteáddejumiid iehčanas riektegáldun.
16. Sámediggi čujuha dasa ahte Finnmárkkukomišuvdna dain surggiin maid sii lea čielggadan, lea gávnnahe ahte báikkálaš olbmuid vuoigatvuođat lea mealgat boarráset go stáhta čuoččuhus ahte dat eaiggáduššá Finnmárkku eatnamiid. Lihkká lea Finnmárkkokomišuvdna čielggaduvvon surggiin meastta álo konkluderen ahte Finnmárkkuopmodat eaiggáda buot eatnamiid ja ahte maiddá ii leat ágga dohkkehít sierra dahje oktasaš geavahanvuoigatvuođaid eará hámis go dat mat juo dohkkehuvvojit Finnmárkolága 22. Ja 23 §§. Finnmárkkokomišuvdna ákkastallá iežas konklusuvnnaid dainna go stáhtas leat leamaš nu aktiivvalaš ja viiddis disposišuvnnat ahte dat lihccu eaiggát- ja geavahanvuoigatvuođaid báikkálaš olbmui. Sámediggi geahččá kritihkalaččat go váilot oktagaslaš ja kollektiivvalaš vuoigatvuođat. Dan oktavuodas lea Sámedikki mielas dárbašlaš čujuhit dasa ahte stáhta ovddeš disposišuvnnat maid eanavuoigatvuohta doaimmaheaddjin Finnmárkkus, lea mealgadii dáhpáhuvván dainna lágiin ahte dat lea leamaš vuostálagaid báikkálaš oainnuiguin, ja geavahuvvon stáhta politihka váikkuhangaskaopmin mas ulbmil lei dáruiduhttit sámi kultuvrra. Dán leat stáhta eiseválddit maŋŋá ieža bidjan vuodđun ahte dat lea loavkidan ja vealahán sápmelaččaid. Dakkár politihka ja hálddašeami ii sáhte atnit riekteduddjomin ja vuodđudeaddjin stáhta eaiggáduššanháliidussii Finnmárkku eatnamiid ektui, nu ahte geavadis leat sápmelaččat geat galget duodaštit iežaset vuoigatvuođaid. Norga lea maŋimus logijagiid váldán badjelas daid álbmotrievttálaš geatnegasvuođaid mat galget suodjalit sápmelaččaid álbmogin ja álgoálbmogin eiseválddiid rihkkumiin. Danne deattuha Sámediggi ahte ovddeš stáhta hálddašemiid ferte dulkot álbmotrievtti rihkkun- ja vealahansuodjalusa vuodul go vuollasaš vuoigatvuođat galget kártejuvvot ja dohkkehuvvot. Sámediggi

deattuha ahte dát leat dakkár dilít mat fertejit leat mielde go opmodatrievttálaš árvvoštallamat dahkkojuvvojit finnmárkkulága § 5 vuodul ja Finnmárkkokommišuvnna barggus.

17. Sámediggi čujuha dasa ahte Stuorradikki justisálávdegoddi evttohusas Innst. O. nr. 80 (2004-2005) 'Finnmarksloven' lea dovddahan ahte Finnmárkkuopmodaga eaiggátvuohta muhtumassii lei oaivvilduvvon leat gaskaboddasaš lágan, geahča justisálávdegotti mearkkašumi 29. Paragrafii ahte dat eatnamiid mat leat Finnmárkkuopmodaga namas, duohtavuodas eaiggáduššet earát (sáhttet earát eaiggáduššet). Dát jurdda heive dan posišuvdnii mii Sámedikkis lei Finnmárkolága konsultašuvnnaid oktavuodas.
18. Sámediggi čujuha dasa ahte Stuorradiggi lea bidjan vuodđun ahte sápmelaččain ja sámi báikegottiin lea oktasaš eaiggáduššanvuoigatvuohta guovlluide Finnmárkkus, ja áinnas siskkit osiin Finnmárkkus (geahča finnmárkkulága §§ 5, 9 ja 10 ja justisálávdegotti 21.03.05 notáhta). Sámediggi oaivvilda ahte dán áddejumi doarju riekteovdáneapmi sihke alimusrievtti geavada bokte ja dan bokte mo áddejumi lea ovdánan daid álbmotrievttálaš geatnegasvuodaid ektui mat Norggas leat sápmelaččaid ektui álbmogin ja álgoálbmogin. Sámediggi oaidná ahte dasa ferte biddjojuvvot mearkkašupmi Finnmárkkukomišuvnna árvvoštallamiin dan barggus ahte identifiseret vuoigatvuodaid Finnmárkkus. Sámedikki mielas ii leat dát dahkkon Finnmárkkokommišuvnna bealis dán rádjái.

Eana- ja resursavuoigatvuodát olggobealde Finnmárkku

19. Sámediggi gávnnaha ahte leat vássán 6 jagi dan rájes go Sámi vuoigatvuodálávdegoddi geigii iežas evttohusa eana- ja resursavuoigatvuodaid birra olggobealde Finnmárkku almmá dan haga ahte konsultašuvnnat láhkabarggu čuovvoleami birra lea ovdánan dađe eanet. Sámediggi dovddaha fuolastuvvama váilevaš ovdáneami geažil ja oaidná vahágin go sápmelaččaid oktasaš ja ovttaskas eana- ja resursavuoigatvuodát dohkkeheapmi olggobealde Finnmárkku ii leat vel čielggaduvvon, seammás go sisabahkkemat sturrot sámi kultuvrra, ealahusdoaimmaheami ja servodateallima areála- ja resursavuodđosii.
20. Sámediggi deattuha ahte finnmárkkulága mearrideapmi nannii deatlaš rievttálaš ja politihkalaš prinsihpaid sápmelaččaid ja earáid oktasaš ja oktagaslaš eana- ja resursavuoigatvuodaid dohkkeheapmái, sihkkarastimii, stivremii ja kártemii. Stáhta eiseválddiid ja Sámedikki konsultašuvdnaprošedýraid mearrideapmi gonagaslaš resolušuvnna bokte 2005:s mearkkašii seammalágan prinsihpalaš čielggadeami. Sámediggi deattuha ahte dát mearriduvvon prinsihpat ovttas vásáhusaiguin finnmárkkulágain doarju dan ahte ráđdehus hoahpuha Sámi vuoigatvuodálávdegotti jagi 2007 čielggadeami čuovvoleami.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 05.06.14 dii. 18.50.

Ášši/Sak BFOL	002/14
Ášši/Sak DC	020/14

Oahpahusláhka ja priváhtaskuvláláhka – sámi ohppiid vuoigatvuođat

Arkiivaáššennr.
14/2617

Meannudeamit

Politiikalaš dássi	Beaivi	Áššennr.
Sámediggeráđdi	02.05.14	SR 054/14
Bajásšaddan-, fuolahus- ja kulturlávdegoddi	20. – 22.05.14	BFOL 002/14
Sámedikki dievasčoahkkin	03. – 06.06.14	DC 020/14

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 05.06.14 dii. 18.50.

I Mildosat

Nr.	Beaivi	Geas/Geasa	Namahus
1		Sámediggeráđdi	Ášši SR 054/14

II Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Dat sámi mánáid ja nuoraid vuoigatvuođat, mat bohtet ovdan vuodđoskuvlálágas ja riikkaidgaskasaš soahpamušain ja julggaštusain, eai boade doarvái bures ovdan gustovaš oahpahus- ja priváhtaskuvlálágas. Dán geažil gáibida Sámediggi ahte oahpahusláhka ja priváhtaskuvláláhka guorahalloyuvvojit ja ođasmahttojuvvojit ollislaččat, dainna ulbmiliin ahte sihkkarastit ja nannet sámi ohppiid vuoigatvuođa oahpahussii sámegeielas ja sámegeillii ja sámi kulturárvvuid vuodul.

Gustovaš oahpahuslágas ráddjejuvvo sámi ohppiid vuoigatvuohta oahpahussii sámegeielas ja sámegeillii vuodđoskuvladássái sidjiide geat ássat sámegeiela hálddašanguovllu siskkobealde dahje olggobealde. Ohppiin hálddašanguovllu olggobealde lea vuoigatvuohta oahpahussii sámegeillii vuodđoskuvladásis jus sii leat uhcimusat logi oahppi gielddas. Dát vuoigatvuohta bisuhuvvo nu guhká go uhcimusat guhtta oahppi lea vel joavkkus.

Oahpahusláhka addá joatkkaskuvlaohppiide vuoigatvuođa oahpahussii sámegeielas, muhto ii fal sámegeillii. Priváhtaskuvláláhka ii geatnegahte priváhta joatkkaskuvllaid addit oahpahusa sámegeielas ja sámegeillii, ii ge leat čielggas go guoská geatnegasvuhtii fállat oahpahusa sámi oahppoplánadahkosa vuodul. Sámediggi oaivvilda ahte vuoigatvuohta ollislaččat oahpahussii sámegeielas ja sámegeillii, ferte oažžut nannoset čatnaseami oahpahusláhki ja priváhtaskuvláláhki. Dán vuoigatvuođas eai galgga prinsihpalaččat leat ráddjehusat ja dat galgá čuovvut ohppiid beroškeahhtá das gos sii ássat.

Seamma láhkai galget sámi kulturárvvut oahpahusas fuolahuvvot oahpahus- ja priváhtaskuvlálágas.

Sámediggi oaidná dárbbaslažžan lasihit sámi oahpponeavvuid olles vuodđoskuvladássái, maiddáid daid sámi ohppiid várás geain leat sierra dárbbut. Sámedikki mielas lea deatalaš ahte sámi ohppiid vuoigatvuohta sámi oahpponeavvuide, boahká ovdan oahpahuslágas.

Sámediggi áigu čalmustahttit ohppiid geain leat sierra dárbbut, sii han gullet dan rašimus sámi ohppiidjovkui masa oahpahuslága mearrádušat gusket. Sihkkarastin dihtii dáidda ohppiide dohkálaš áššedovdi árvvoštallama ja dohkálaš heivehuvvon oahpaha lea deatalaš ahte almmolaš fágaeseválddiin lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta. Oahpahuslágas fertjeit biddjojjuvot čielga gáibádušat dan ektui.

Sámediggi gávnna ahte oahpahus sámegeiela ja sámegeilli organisterejuvvo iešguđet láhkai dađi mielde gos oahppit áššet riikkas. Deatalaš lea ahte bearráigeahččaneiseválddit lasihit fuomášumi dán oahpaha kvalitehtii. Sámediggái lea deatalaš ahte ollislaš kvalitehta oahpahas sámegeiela ja sámegeilli: oahpahasfálaldaga sisdoallu, organiseren ja struktuvra, oahpponeavvut, fysihkalaš dilálašvuođat, ja gelbbolašvuođarekrutteren, bearráigeahččojuvvo. Sámedikki rolla váikkuhit bearráigeahččandoaimmaid ferte boahtit čielgasit ovdan oahpahuslágas.

Dán vuodul bivdá Sámediggi ahte ráđdehus farggamusat ođasmahttigoahká oahpahus- ja priváhtaskuvlálága, ja ahte Sámediggi searvvahuvvo árrat prosessii formálalaš dialoga ja konsultašuvnnaid bokte.

Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegotti árvalus

Álgu

Bajásšaddan-, fuolahus ja oahppolávdegoddi lea meannudan sámediggeráđi mearrádušárvalusa oahpahuslága ja priváhtaskuvlálága -sámi ohppiid vuoigatvuođat áššis. Lávdegoddi árvala čuovvovaš mearrádušárvalusa.

Evttohusat

Norgga sámiid riikasearvi (NSR) lahuttu Viktor Inge Paulsen, Sandra Márjá West, Nanna Thomassen ja Inger Elin Kristina Utsi, Bargiidbellodaga lahuttu (Bb) Johan Vasara ja Jørn-Are Gaski, Áarjel-Saemiej Gielh lahuttu Tåamma Bransfjell, Árja lahuttu Torbjørng Leirbakken ja Hartvik Hansen ja Olgešbellodaga (H) lahuttu Aili Kirste Strømgeng evttohit:

Evttohus 1

Lasáhus vuosttaš oassái vuosttaš cealkaga maŋŋái:

Vuodđoláhka § 110a addá sámi mánáide rievtti seailuhit ja ovdánahttit gielaset ja kultuvrraset. Vuoigatvuođat oahppat sámegeiela, guoská davvi-, lulli-, ja julevsámegeilli.

Ođđa oassi maŋŋá vuosttaš oasi:

Lea dárbu rievdadit lága ja lánkaásahusa gozihan dihte sámi mánáid vuoigatvuođaid čuovvovaš surggiin, muhto ii ráddjejuvvon dáid osiide:

1. Vuoigatvuohta oahpahas sámegeilli ja sámegeiela sámi kultuvrra vuodul, geahčakeahhtá oahppi/váhnemiid duogaža
2. Vuoigatvuohta oahpponeavvuide mat leat heivehuvvon sámi oahppoplánii
3. Sámegeiel erenoamášoahpahas
4. Bearráigeahčču

Nubbi oassi ráđi árvalusas álgá vuosttaš čuoggáin dáinna lasáhusain:

Lea heittotvuohta lágas go sámi mánáid vuoigatvuohta oažžut oahpahusa iežas gillii boahdá das leatgo logi máná gielddas geat gáibidit oahpahusa sámegillii. Lea maiddá vátis oaidnit govttolazžan ja pedagogalaččat dohkálažžan ohppiide geat ožžot oahpahusa sámegillii, ahte sáhttet massit oahppofálaldaga jus muhtin oahppit heitet dahje gerget vuodđoskuvllas, ja dan geažil eai báze eambo go guhtta oahppi jovkui mas ožžot oahpahusa sámegillii. Dat lea vealaheapmi go vuoigatvuohta oažžut sámegillii oahpahusa lea čadnon muhtin guovlluide ja ohppiid lohku.

Oahpahuslágas § 6-2 vidát lađđasis lea čállon ná: " Olggobealde sámi guovlluid lea vuodđoskuvlla ahkásaš sápmelaččain riekti oažžut oahpahusa sámegielas (..) ". Seamma lágas § 2-5 čilgejuvvo doaba "sápmelaš": "Sápmelaš: olmmoš gii sáhtta čálihuvvot sámedikki jienastuslohku, geahča § 2-6 lágas geassemánu 12.b. 1987 nr.56 Sámedikki ja eará sámi vuoigatvuođaid birra (sámeláhka), ja sin mánát geat sáhtte čálihuvvot dasa." Sámegiella lea almmolaš giella Norggas ja sámediggi oaidná dan dárbbaslažžan ahte oahppit Norggas oččot vejolašvuođa válljet sámegiela fágain, beroškeahttá ohppiid ja váhnemiid persovnnalaš duogáza.

Lea dárbbaslaš rievdadit oahpahuslága nu ahte ohppiin vuodđoskuvllain olggobealde sámi hálddašanguovllu ja beroškeahttá ohppiid ja váhnemiid persovnnalaš duogázis maiddá lea vuoigatvuohta oažžut sámegiela oahpahušgiellan.

Oahpahuslágas § 6-2, guđát lađđasis čuočču ná: Oahppit mearridit ieža háliidit go oahpahusa sámegielas ja sámegilli 8. klássa rájes vuosttaš, nuppi ja vidát lađđasa mielde. Dát mearkaša ahte oahppit 8.luohká rájes sáhttet válljet eret sámegielfága, vaikko vel leage leamaš sámegiella fágan vuosttaš luohká rájes. Vuosttaš luohká rájes čihččet luohkkái lea váhnemiid duohken mearridit galgá go mánáin sámegiella skuvllas. Lea dušše suohkaniin gos leat mearridan ahte sámegiella galgá bakkolaš fágan (Guovdageainnus, Kárášjogas ja Unjárggas) maid oahppit eai sáhte válljet eret. Sámegiel- ja suomagielfágas lea nu vuollegis stáhtus ahte daid sáhtte válljet eret liikká go oahpis leamaš oahpahuš dáid fágain vuosttaš luohká rájes. Dát válljen mearráduš lea báheccán das rájes go sámegiella lei fálaldat nuoraidskuvllas, nuppi giela sajis. Ii leat buorre ahte oahppit geat leat dakkár agis ahte eai álohii smiehta nu guhkás ovddos, sáhttet válljet eret oahpahusa iežas gielas.

Lea dárbbaslaš rievdadit lágu nu ahte oahppit eai sáhte válljet eret sámegiela go álget nuoraidskuvlii. Ohppiiguin galgá liikká leat vejolašvuohta válljet sámegiela beroškeahttá leago sis leamaš dát fálaldat mánáidskuvllas.

3 ja 4 oassi ráđi árvalussii boahdá čuovvovaš lasáhus:

Lea govttolaš ahte buot ohppiin geain leamaš sámegiella vuodđoskuvllas, besset joatkit sámegielain ja váldit eksámena joatkkaskuvlla dásis. Láhka ferte gozihit dán rievtti.

Láhka berre rievdaduvvot nu ahte vuoigatvuohta oažžut sámegillii oahpahusa maiddá gusto ohppiid joatkkaskuvlaoahpahušas. Ii gávdno ii oktage joatkkaskuvla lulli- ja julevsámi guovllus geat leat geatnegahtton oahpahit Máhttolokten - sámegiela vuodul.

Sámegielfága ii leat namuhuvvon fágan mii galgá leat vuodđooahpahušas oahpahuslága § 2-3 mielde. Dát dahká sámegiela oaidnemeahtumiin. Seammá ferte gustot oahpahuslága § 3-4 Sisdoallu ja vearideapmi joatkkaskuvlla oahpahušas. Konkrehta váikkuhus go sámegiella ii namuhuvvo, lea ahte priváhtaskuvllat eai leat geatnegahtton fállat sámegiel oahpahušas. Odne leat ollu sámegiel oahppit geat vásihit ahte sis ii leat vuoigatvuohta beassat oahppat sámegiela go vázzet priváhta skuvllain. Lea dárbbaslaš rievdadit lágaid ja láhkaásahušaid nu ahte sámi ohppiid vuoigatvuođat sámegielas gozihuvvojit. Priváhtaskuvlalahka galgá addit unnimus seammá vuoigatvuođaid maid oahpahušalahka addá sámi ohppiide. Dát galggašii maiddá biddjot priváhtaskuvlalahkii.

Sámegiela gáiddusoahpahas geavahuvvo ollu oahpahasvuohkin sámi ohppiide geat orrot olggobealde sámi hálddašanguovllu. Dát lea ge okta molssaeaktu skuvlaeaigggádiidda mo olahit ohppiid vuoigatvuoda oažžut sámegiela oahpahusa. Gáiddusoahpahussii lea ávkin jus oahppit besset fitnat oahppin sámi skuvllain ja giellabirrasis, muhto eai buot oahppit geain lea sámegieloahpahas oažžu dákkár fáaldaga. Dát lea stuora váikkuhus oahpahusa kvalitehtii, ja dan seammás maid fállat ohppiide hospiterema lassin dábaláš oahpahussii.

Vidát oassi ráđi árvalus álggaha nu go lea 2 čuoggás ja joatká dán lágkai:

Oahpahaslágas § 9-4, vuosttaš láđđasis, čuočču ná: Eará fágain go dárogielas sáhtá dušše atnit oahppogirjjiid ja eará oahpponeavvuid mat leat gávdnamis girjedárogillii ja ođđadárogillii oktanaga ja seamma haddái. Sierranas oktavuoda in sáhtá departemeanta spiehkut dán njuolggadusas." Dát mielddisbuktá ahte sámegiela girjjiid eai sáhte geavahuvvot, dahje ahte dat bohtet "sierranas oktavuoda in" vuollái. Dat lea hui dehálaš ahte dát mearrádus divvojuvvo, go dát headušta sámi mánáid vuoigatvuoda oažžut sámegillii ja sámegiela oahpahusa, nu og dál lea gustovaš lágas čállojuvvon.

6 oassi ráđi árvalus álgá 3 čuoggás.

7 ja 8 oassi ráđi árvalus álgá 4 čuoggás.

Lasáhus manjimus oassái ráđi árvalussii:

Sámedikki oahpahasdieđáhus galgá leat vuodđun oahpahas- ja priváhtaskuvlalága viidásat dárkkisteami bargui.

Nordkalottfolket labttu Kjellrun Wilhelmsen evttohii:

Árvalus 2

Gustovaš oahpahas- ja priváhtaskuvlaláhka goziha ulbmila sihkkarastit ja nannet sámi mánáid ja nuoraid oahpahasvuoigatvuoda in.

Odne leat buorit vejolašvuodat ovdánahttit ja geavahit e-vuodđuduvvon oahpahusa mii lea govttoláš fáaldat sidjiide geat orrot olggobealde sámi guovddášguovllu. Dán háliida Sámediggi deattuhit eanet ovdasguvlui.

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkašumit dahje evttohusat ja rávve Sámedikki mearridit čuovvovaččat:

Muđui doarju Sámediggi Sámediggeráđi árvalusa.

Mearkašupmi Bargiidbellodat, NSR, Sámit Lulde, Olgešbellodat, Árja, ÅaSG ja Nordkalottfolket

Sámediggi čielggadit rolla Fylkkamánni ektui

Sámediggi lea fuolastuvvon daid ollu cuiggodemiid geažil mat bohtet sámi skuvlaohppiin ja váhnemiin oahpahaslága rihkkumiid hárrái. Ollu oahppit vásihit ahte sámi oahppofáldagas leat váilevašvuodat, ja mánggii geavvá ahte sii eai oáččo oahpahusa sámegillii ja sámegiela, nugo lágka geatnegahtá.

Fylkkamánniin lea formálalaččat bearráigeahččanovddasvástádus, muhto go bearráigeahčču ii árvoštala kvalitehta dahje eará dehálaš bealit oahpahas eai boađe bearráigeahču vuollái, de lea

dárbu bidjat návccaid čielggadit Sámedikki vuordámušaid Fylkkamánniid bearráigeahču sisdollui ja čadaheapmái, ja viidáseappot čielggadit Sámedikki rolla Fylkkamánni bearráigeahču ektui. Sámediggi oaidná maid dárbbu oahpahuslága dahje láhkaásahusaid bokte formaliseret Sámedikki rolla bargoreivviid ektui mat mearridit Fylkkamánni bearráigeahččandoaimmaid.

III Jienasteapmi

39 áirasis ledje 35 čeahkis. Jienasteapmi dahkkojuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

Evttohus 2 hilgojuvvui 31 jienain 4 jiena vuostá.

Evttohus 1 mearriduvvui 31 jienain 4 jiena vuostá.

Ealáhus- ja kulturlávdegotti ráva mearriduvvui 31 jienain 4 jiena vuostá.

IV Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

V Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Viktor Inge Paulsen, áššejođiheaddji	
2	Ellinor Marita Jáma	Inger Elin Utsi
	Ellinor Marita Jáma	
3	Kjellrun Wilhelmsen	Ellinor Marita Jáma
		Inger Elin Utsi
		Kirsti Guvsám
	Kjellrun Wilhelmsen	
4	Johan Vasara	Inger Elin Utsi
5	Lars Filip Paulsen	
6	Silje Karine Muotka	Ellinor Marita Jáma
		Mariann Wollmann Magga
	Silje Karine Muotka	
7	Mariann Wollmann Magga	Inger Elin Utsi
		Nanna Thomassen
	Mariann Wollmann Magga	
8	Vibeke Larsen	
9	Hartvik Hansen	Inger Elin Utsi
10	Beaska Niillas	
11	Nanna Thomassen	Aud Marthinsen
	Nanna Thomassen	
12	Johan Vasara	Kjellrun Wilhelmsen
		Viktor Inge Paulsen
13	Inger Elin Utsi	
14	Silje Karine Muotka	
15	Marie Therese Nordsletta Aslaksen	
16	Hartvik Hansen, čeahkkinortnegii	
17	Viktor Inge Paulsen	

VI Sámedikki mearrádus

Dat sámi mánáid ja nuoraid vuoigatvuođat, mat bohtet ovdan vuodđoskuvlalágas ja riikkaidgaskasaš soahpamušain ja julggaštusain, eai boađe doarvái bures ovdan gustovaš oahpahus- ja priváhtaskuvlalágas. Vuodđoláhka § 110a addá sámi mánáide rievtti sealluhit ja ovdánahttit gielaset ja kultuvrraset. Vuoigatvuođat oahppat sámegiela, guoská davvi-, lulli- ja julevsámegillii.

Dán geažil gáibida Sámediggi ahte oahpahusláhka ja priváhtaskuvlaláhka guorahallojuvvojit ja ođasmahttojuvvojit ollislaččat, dainna ulbmiliin ahte sihkkarastit ja nannet sámi ohppiid vuoigatvuođa oahpahussii sámegielas ja sámegillii ja sámi kulturárvvuid vuodul.

Lea dárbu rievdadit lága ja láhkaásahusa gozihan dihte sámi mánáid vuoigatvuođaid čuovvovaš surggiin, muhto ii ráddjejuvvon dáid osiide:

1. Vuoigatvuohta oahpahussii sámegillii ja sámegielas sámi kultuvrra vuodul, geahčakeahttá oahppi/váhnemiid duogáza
 2. Vuoigatvuohta oahpponeavvuide mat leat heivehuvvon sámi oahppoplánii
 3. Sámegiel erenoamásoahpahus
 4. Bearráigeahčču
1. Gustovaš oahpahuslágas ráddjejuvvo sámi ohppiid vuoigatvuohta oahpahussii sámegielas ja sámegillii vuodđoskuvladássái sidjiide geat ássat sámegiela hálddašanguovllu siskkobeaalde dahje olggobealde. Ohppiin hálddašanguovllu olggobealde lea vuoigatvuohta oahpahussii sámegillii vuodđoskuvladásis jus sii leat uhcimusat logi oahppi gielddas. Dát vuoigatvuohta bisuhuvvo nu guhká go uhcimusat guhtta oahppi lea vel joavkkus.

Lea heittotvuohta lágas go sámi mánáid vuoigatvuohta oažžut oahpaha iežas gillii boahdá das leatgo logi máná gielddas geat gáibidit oahpaha sámegillii. Lea maiddái váttis oaidnit govttolazžan ja pedagogalaččat dohkálažžan ohppiide geat ožžot oahpaha sámegillii, ahte sáhttet massit oahppofálaldaga jus muhtin oahppit heitet dahje gerget vuodđoskuvllas, ja dan geažil eai báze eambo go guhtta oahppi jovkui mas ožžot oahpaha sámegillii. Dat lea vealaheapmi go vuoigatvuohta oažžut sámegillii oahpaha lea čadnon muhtin guovlluide ja ohppiid lohku.

Oahpahuslágas § 6-2 vidát lađđasis lea čállon ná: " Olggobealde sámi guovlluid lea vuodđoskuvlla ahkásaš sápmelaččain riekti oažžut oahpaha sámegielas (...)". Seamma lágas § 2-5 čilgejuvvo doaba "sápmelaš": "Sápmelaš: olmmoš gi sáhtta čálihuvvot sámedikki jienastuslohku, geahča § 2-6 lágas geassemánu 12.b. 1987 nr.56 Sámedikki ja eará sámi vuoigatvuođaid birra (sámeláhka), ja sin mánát geat sáhtte čálihuvvot dasa." Sámegiella lea almmolaš giella Norggas ja sámediggi oaidná dan dárbbaslažžan ahte oahppit Norggas oččot vejolašvuođa válljet sámegiela fágain, beroškeahttá ohppiid ja váhnemiid persovnnalaš duogáza.

Lea dárbbaslaš rievdadit oahpahuslága nu ahte ohppiin vuodđoskuvllain olggobealde sámi hálddašanguovllu ja beroškeahttá ohppiid ja váhnemiid persovnnalaš duogázis maiddá lea vuoigatvuohta oažžut sámegiela oahpahusgiellan.

Oahpahuslágas § 6-2, guđat láđđasis čuočču ná: Oahppit mearridit ieža háliidit go oahpaha sámegielas ja sámegillii 8. klássa rájes vuosttaš, nuppi ja vidat lađđasa mielde. Dát mearkkaša ahte oahppit 8.luohká rájes sáhttet válljet eret sámegielfága, vaikko vel leage leamaš sámegiella fágain vuosttaš luohká rájes. Vuosttaš luohká rájes čihččet luohkkái lea váhnemiid duohken mearridit galgá go mánáin sámegiella skuvllas. Lea dušše suohkaniin gos leat mearridan ahte sámegiella galgá bákkolaš fágain (Guovdageainnus, Kárášjogas ja Unjárggas) maid oahppit eai sáhte válljet eret.

Sámegiela- ja suomagielfágas lea nu vuollegis stáhtus ahte daid sáhtte válljet eret liikká go oahpis leamaš oahpahus dáid fágain vuosttaš luohká rájes. Dát válljen mearrádus lea báhcán das rájes go sámegiella lei fáladat nuoraidskuvllas, nuppi giela sajis. Ii leat buorre ahte oahppit geat leat dakkár agis ahte eai álohii smiehta nu guhkás ovddos, sáhttet válljet eret oahpahusa iežas gielas.

Lea dárbbaslaš rievdadit lágu nu ahte oahppit eai sáhte válljet eret sámegiela go álget nuoraidskuvlii. Ohppiiguin galgá liikká leat vejolašvuohta válljet sámegiela beroškeahtta leago sis leamaš dát fáladat mánáidskuvllas.

Oahpahusláhka addá joatkkaskuvlaohppiide vuoigatvuođa oahpahussii sámegielas, muhto ii fal sámegillii. Priváhtaskuvlalahka ii geatnegahte priváhta joatkkaskuvllaid addit oahpahusa sámegielas ja sámegillii, ii ge leat čielggas go guoská geatnegasvuhtii fállat oahpahusa sámi oahppoplánadahkosa vuođul. Sámediggi oavvilda ahte vuoigatvuohta ollislaččat oahpahussii sámegielas ja sámegillii, ferte oažžut nannoset čatnaseami oahpahusláhkii ja priváhtaskuvlalahkii. Dán vuoigatvuođas eai galgga prinsihpalaččat leat ráddjehusat ja dat galgá čuovvut ohppiid beroškeahtta das gos sii ássat.

Seamma láchkai galget sámi kulturárvvut oahpahasas fuolahuvvot oahpahus- ja priváhtaskuvlalahkas.

Lea govttolaš ahte buot ohppiin geain leamaš sámegiella vuođđoskuvllas, besset joatkit sámegiela ja váldit eksámena joatkkaskuvlla dásis. Láhka ferte gozihit dán rievtti.

Láhka berre rievdaduvvot nu ahte vuoigatvuohta oažžut sámegillii oahpahas maddái gusto ohppiid joatkkaskuvlaohpahasas. Ii gávdno ii oktage joatkkaskuvla lulli- ja julevsámi guovllus geat leat geatnegahtton oahpahit Máhttolokten - sámegiela vuođul.

Sámegielfága ii leat namuhuvvon fágain mii galgá leat vuođđooahpahasas oahpahuslága § 2-3 mielde. Dát dahká sámegiela oaidnemeahtumiin. Seammá ferte gustot oahpahuslága § 3-4 Sisdoallu ja vearideapmi joatkkaskuvlla oahpahasas. Konkrehta váikkuhus go sámegiella ii namuhuvvo, lea ahte priváhtaskuvllat eai leat geatnegahtton fállat sámegiela oahpahasas. Odne leat ollu sámegiela oahppit geat vásihit ahte sis ii leat vuoigatvuohta beassat oahppat sámegiela go vázzet priváhta skuvllain. Lea dárbbaslaš rievdadit lágaid ja láchkaásahasaid nu ahte sámi ohppiid vuoigatvuođat sámegielas gozihuvvot. Priváhtaskuvlalahka galgá addit unnimus seammá vuoigatvuođaid maid oahpahusláhka addá sámi ohppiide. Dát galggašii maddái biddjot priváhtaskuvlalahkii.

Sámegiela gáiddusoahpahas geavahuvvo ollu oahpahasvuohkin sámi ohppiide geat orrot olggobealde sámi hálddašanguovllu. Dát lea ge okta molssaeaktu skuvlaeaggáididda mo olahit ohppiid vuoigatvuođa oažžut sámegiela oahpahasas. Gáiddusoahpahas lea ávkin jus oahppit besset fitnat oahppin sámi skuvllain ja giellabirrasis, muhto eai buot oahppit geain lea sámegiela oahpahas oažžu dakkár fáladaga. Dát lea stuora váikkuhus oahpahasas kvalitehtii, ja dan seammás maid fállat ohppiide hospiterema lassin dábalaš oahpahasas.

2. Sámediggi oaidná dárbbaslaš lasihit sámi oahpponeavvuid olles vuođđoskuvladássái, maddái daid sámi ohppiid várás geain leat sierra dárbbut. Sámedikki mielas lea deatalaš ahte sámi ohppiid vuoigatvuohta sámi oahpponeavvuide, boahká ovdan oahpahuslágas.

Oahpahuslágas § 9-4, vuosttaš láddásis, čuočču ná: Eará fágain go dárogielas sáhtta dušše atnit oahppogirjjiid ja eará oahpponeavvuid mat leat gávdnamis girjedárogillii ja ođdadárogillii oktanaga ja seamma haddái. Sierranas oktavuodáin sáhtta departemeanta spiehkkut dán njuolggadusas."

Dát mielddisbuktá ahte sámegiela girjjit eai sáhte geavahuvvot, dahje ahte dat bohtet "sierranas oktavuodaid" vuollái. Dat lea hui dehálaš ahte dát mearráduš divvojuvvo, go dát heađušta sámi mánáid vuoigatvuođa oažžut sámegillii ja sámegiela oahpahusa, nu og dál lea gustovaš lágas čállojuvvon.

3. Sámediggi áigu čalmmustahttit ohppiid geain leat sierra dárbbut, sii han gullet dan rašimus sámi ohppiidjovkui masa oahpahuslága mearrádušat gusket. Sihkkarastin dihtii dáidda ohppiide dohkálaš áššedovdi árvvoštallama ja dohkálaš heivehuvvon oahpahusa lea deatalaš ahte almmolaš fágaiešvábdiin lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta. Oahpahuslágas fertjit biddjojuvvo čielga gáibádušat dan ektui.
4. Sámediggi gávnna ahte oahpahus sámegiela ja sámegillii organiserejuvvo iešguđet láhkai dađi mielde gos oahppit ássat riikkas. Deatalaš lea ahte bearráigeahččanešvábdi lasihit fuomášumi dán oahpahusa kvalitehtii. Sámediggái lea deatalaš ahte ollislaš kvalitehta oahpahusas sámegiela ja sámegillii: oahpahusfálaldaga sisdoallu, organiseren ja struktuvra, oahpponeavvut, fysihkalaš dilálašvuođat, ja gelbbolašvuođarekrutteren, bearráigeahččojuvvo. Sámedikki rolla váikkuhit bearráigeahččandoaimmaid ferte bohtit čielgasit ovdan oahpahuslágas.

Dán vuođul bivdá Sámediggi ahte ráđdehus farggamusat ođasmahttigoahtá oahpahus- ja priváhtaskuvlalága, ja ahte Sámediggi searvvahuvvo árrat prosessii formálalaš dialoga ja konsultašuvnnaid bokte. Sámedikki oahpahusdieđáhus galgá leat vuođđun oahpahus- ja priváhtaskuvlalága viidasat dárkkisteami bargui.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 05.06.14 dii. 20.00.

Ášši/Sak BFOL 003/14

Ášši/Sak DC 021/14

Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimat 2015 čoahkkinplána

Arkiivaáššennr.
14/2223

Meannudeamit

Politihkalaš dássi	Beaivi	Áššennr.
Dievasčoahkkinjođihangoddi	05.05.14	DCJ 011/14
Ealáhus- ja kulturlávdegoddi	20. – 23.05.14	EKL
Sámedikki dievasčoahkkin	03. – 06.06.14	DC 022/14

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 05.06.14 dii. 20.00.

I Mildosat

Nr.	Beaivi	Geas/Geasa	Namahus
1			kalendar

II Evttohusat ja mearkkašumit

Dievasčoahkkinjođihangotti mearrádusárvalus:

Sámediggi mearrida čuovvovaš čoahkkinplána jagi 2015 Sámedikki čoahkkimiid várás.

Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimat vuosttas jahkebeali 2015:

- Vahku 10: njukčamánu 2. – 6. b., lávdegodde- ja dievasčoahkkimat.
Vahku 21: miessemánu 19. – 22. b., lávdegoddečoahkkimat (maŋŋebárga – bearjadaga)
Vahku 23: geassemánu 1. – 5. b., dievasčoahkkin

Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimat nuppi jahkebeali 2015:

- Vahku 39: čakčamánu 21. – 25. b., lávdegodde- ja dievasčoahkkimat.
Vahku 47: skábmamánu 16. - 20. b., lávdegoddečoahkkimat
Vahku 49: skábmamánu 30. b. - juovlamánu 4. b., dievasčoahkkin

Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegotti árvalus

Álgu

Sámediggi lea ožžon sámedikki 2015 čoahkkinplána meannudeapmái.

Mearkkašumit

Norgga sámiid riikasearvi (NSR) labttut Viktor Inge Paulsen, Sandra Márjá West, Nanna Thomassen ja Inger Elin Kristina Utsi, Bargüidbellodaga labttut (Bb) Johan Vasara ja Jørn-Are Gaski, Áarjel-Saemiej Gielb labttu

Ellinor Marita Jåma, Árja lahttu Torbjørg Leirbakken ja Hartvik Hansen ja Olgešbellodaga (H) lahttu Aili Kirste Stromeng ovddidedje čuovvovaš mearkašumi:

Lávdegotti eanetlohku dáhttu dievasčoahkkin jođihangotti veardidit man galle čoahkkinbeaivve galget leat lávdegottevahkus vahkku 21-2015.

Evttohusat

Nordkalottfolket lahttu Kjellrun Wilhelmsen evttohii:

Evttohus 1

Evttohus boahdá dievasčoahkkin jođihangotti evttohusa sadjái:

2015 čoahkkinplána

2015, vuosttaš jahkebealli:

Vahkku 10: njukčamánu 2.-6. b, lávdegoddečoahkkimat/dievasčoahkkin

Vahkku 23: geassemánu 1.-5. b, lávdegoddečoahkkimat/dievasčoahkkin

2015 nubbi jahkebealli:

Vahkku 39: čakčamánu 21.-25. b, lávdegoddečoahkkimat/dievasčoahkkin

Vahkku 49: skábmamánu 30. b, – juovlamánu 4. b, lávdegoddečoahkkimat/dievasčoahkkin

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkašumit dahje evttohusat ja rávve Sámedikki mearridit čuovvovaččat:

Sámediggi doarju dievasčoahkkinjođihangotti mearrádusárvalusa.

III Jienasteapmi

39 áirasis ledje 35 čoahkis. Jienasteapmi dahkkojuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

Evttohus 1 hilgojuvvui 31 jienain. 4 jienastedje beali.

Bajásšaddan- fuolahus- ja oahppolávdegotti ráva mearriduvvui 31 jienain 4 jiena vuostá.

IV Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

V Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Ellinor Marita Jåma, áššejođiheaddji	
2	Inger Elin Utsi	
3	Kjellrun Wilhelmsen	
4	Ellinor Marita Jåma	

VI Sámedikki mearrádus

Sámediggi mearrida čuovvovaš čoaħkinplána jagi 2015 Sámedikki čoaħkimiid várás.

Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoaħkkimat vuosttas jahkebeali 2015:

- Vahku 10: njukčamánu 2. – 6. b., lávdegodde- ja dievasčoaħkkimat.
- Vahku 21: miessemánu 19. – 22. b., lávdegoddečoaħkkimat (maŋŋebárga – bearjadaga)
- Vahku 23: geassemánu 1. – 5. b., dievasčoaħkkin

Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoaħkkimat nuppi jahkebeali 2015:

- Vahku 39: čakčamánu 21. – 25. b., lávdegodde- ja dievasčoaħkkimat.
- Vahku 47: skábmamánu 16. - 20. b., lávdegoddečoaħkkimat
- Vahku 49: skábmamánu 30. b. - juovlamánu 4. b., dievasčoaħkkin

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 05.06.14 dii. 20.10.

Ášši/Sak VL	002/14
Ášši/Sak DC	022/14

Dievasčoahkkinjođihangotti välljen

Arkiivaášsenr.
13/3786

Meannudeamit

Politiikkaš dássi	Beaivi	Áššer.
Válgalávdegoddi		VL002/14
Sámedikki dievasčoahkkin	03. – 06.06.14	DC 023/14

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 06.06.14 dii. 11.35.

I Mildosat

Nr.	Beaivi	Geas/Geasa	Namahas

II Evttohusat ja mearkkašumit

Válgalávdegotti mearrádusevttohus:

Čuovvovaš olbmot välljejuvvojit dievasčoahkkinjođihangotti lahttun áigodahkii geassemánu 6. b. 2014 rájes olggos válgááigodaga.

Jørn Are Gaski	jođiheaddji	BB
Anita Ravna	nubbijođiheaddji	NSR
Marie Therese Aslaksen	lahttu	Sámit lulde
Mathis Nilsen Eira	lahttu	NSR
Aud H. Marthinsen	lahttu	OvB

III Jienasteapmi

39 áirasis ledje 30 čoahkis. Lonuhanortnega vuodul guđiiba John Kappfjell ja Jan Áge Biti čoahkkima. Jienasteapmi dahkkojuvvui gorrelohkoválgga prinsihpa mielde:

Jienasteapmi 1 Mathis Nilsen Eira ja Anita Ravna oáččuiga 10 jiena.

Jienasteapmi 2 Jørn Are Gaski, oáčču 8 jiena.

Jienasteapmi 3 Aud H. Marthinsen, oáčču 8 jiena.

Jienasteapmi 4 Marie Therese Aslaksen oáčču 4 jiena.

Lonuhanortnet loahpahuuvui. Áirras John Kappfjell searvvai jienasteapmái, Jan Áge Biti lei guodđán lanja.

39 áirasis ledje 31 čoahkis. Jienasteapmi dahkkojuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

Jienasteapmi 5 Jørn Are Gaski jodiheaddjin mearriduvvui ovttajienalaččat.

Jienasteapmi 6 Anita Ravna nubbinjodiheaddjin mearriduvvui ovttajienalaččat.

IV Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

V Sáhavuorrolistu ja replihkat

	Sáhavuorru	Replihkka
1	Mathis Nilsen Eira, áššejodiheaddji	
	Kirsti Guvsám, čoahkkinortnegii	
	Isak Mathis O. Hætta, čoahkkinortnegii	
	Hartvik Hansen, čoahkkinortnegii	

VI Sámedikki mearrádus

Čuovvovaš olbmot välljejuvvojedje dievasčoahkkinjodihangotti lahttun áigodahkii geassemánu 6. b. 2014 rájes olggos váлгаáigodaga.

Jørn Are Gaski	jodiheaddji	BB
Anita Ravna	nubbinjodiheaddji	NSR
Marie Therese Aslaksen	lahttu	Sámit lulde
Mathis Nilsen Eira	lahttu	NSR
Aud H. Marthinsen	lahttu	OvB

Mearrádus boah tá fápmui 06.06.14 dii. 18.00.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui 06.06.14 dii. 11.55.

Ášši/Sak DC 023/14**Gulaskuddan – Struktuvraearreortnet daid bivdofatnasiid várás, mat leat oanehat go 11 mehtera.**Arkiivaáššennr.
14/1344

Meannudeamit

Politiikkaš dássi	Beaivi	Áššennr.
Sámediggeráđdi	09.05.14	SR 057/14
Ealáhus- ja kulturlávdegoddi	20. – 22.05.14	EKL
Sámedikki dievasčoahkkinn	03. – 06.06.14	DC 023/14

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 06.06.14 dii. 13.00.

I Mildosat

Nr.		Beaivi	Geas/Geasa	Namahas
1				Ássi/Sak 057/14
2	14/1344-8	29.04.2014	Nærings- og Fiskeridepartementet	Strukturkvoteordning for kystflåten under 11 meter hjemmelslengde

II Evttohusat ja mearkkašumit**Sámediggeráđi mearrádusárvalus:**

Sámediggi čujuha Ealáhus- ja guolástusdepartemeantta 29.04.14 mannosá gulaskuddamii struktuvraearreortnega birra daid riddofatnasiid várás mat leat oanehat go 11 mehtera.

Sámediggi doalaha dan ahte sápmelaččat leat ásahan vuoigatvuođaid guolásteapmái ja eará mariidna resurssaide riddolagaš sámi guovlluin. Danne lea sápmelaččain ja earáin geat ássat rittuin, guolástanvuoigatvuohta dološ áiggi rájes geavaheami ja báikkálaš vieruiduvvama vuođu. Dasa lassin addet álbmotrievtti njuolggadusat álgoálbmogiid ja minoritehtaid birra vuođu guolástanvuoigatvuhtii. Danne oaivvilda Sámediggi ahte guolásteami muddendoaimbajut eai sáhte čađahuvvot nu ahte daid sáhtta áddet dainna lágiin ahte dat váldet eret sápmelaččaid vuoigatvuođa gánnáhahtti guolásteapmái bisuheami várás kultuvrra oktan gielain, ealáhusdoaimmahemiin ja servodateallimiin.

Dat bivdofatnasat mat leat oanehat go 11 mehtera, leat sámi kultuvrra geađgejuolgin riddo- ja vuotnaguovlluin. Ealáhus- ja guolástusdepartemeantta evttohus sáhtta dagahit vealgegoargguma mii buktá eahpádusa gánnáheami ektui, dat hehte rekrutterema guolásteapmái ja dasa searvama, ja hedjonahtta gánnáhahttivuođa rabas joavkkus. Sámediggi oaivvilda ahte dát dilálašvuođat čuhcet erenoamáš garrasit árbevirolaš sámi guovlluin gos guolásteapmi árbevirolaččat lea lunddolaččat heivehuvvon resursa- ja ekonomijavuogádahkii. Sámediggi oaivvilda ahte departemeantta evttohus sáhtta leat mielde hedjonahttimin sámi

kulturvuđđosa riddo- ja vuotnaguovlluin, mii ii soaba mearraresursalága 7. paragrafa g bustávain ahte hálddašandoaimbijut galget leat mielde sihkkarastimin sámi kultuvrra ávnnaslaš vuđđosa ja § 11 6. lađđasiin ahte galgá biddjojuvvot mearkkašahhti deaddu sámi geavaheapmái ja dasa maid geavaheapmi mearkkaša sámi báikegottiide. Sámediggi ii oainne ahte departemeantta evttohus dávista daidda rievdadusaide maid Stuorradiggi mearridii mearraresursalágas, oassálastinlágas ja finnmárkkulágas (gč. Lovvedtak 62 (2011-2012)) čuovvoleapmin Stuorradikki mearrádussii finnmárkkulága ektui (gč. mearrádusa O. nr. 77 (2004-2005)) ja Riddoguolástuslávdegotti čielggadeami NOU 2008:5 guolástanvuoigatvuođa birra mearas olggobealde Finnmárkku.

Sámediggi oaidná ahte sáhttet čađahuvvot doaimbijut mat buoridit earrevuđđosa, gánnáhahttivuođa ja sihkkarvuođa daid fatnasiid ektui mat leat oanehat go 11 mehtera. Dan sáhtta dattetge dahkat dakkár ornegiid bokte main joavkoeari lasihuvvo, earit oktiordnejuvvojit daid fatnasiid várás mat leat oanehat go 11 mehtera, dakkár kondemnerenortnet áсахuvvo mas earit mannet ruovttoluotta jovkui, oktasašbivdinortnet áсахuvvo sihke gitta ja rabas joavkku várás, addit liigeari go leat mánga guolásteaddji fatnasis, ja karantena rabas joavkkus go vuvdojuvvo fanas mas leat vuoigatvuođat gitta joavkkus.

Sámedikki mielas lea evttohusas áсахit strukturereama daid fatnasiid várás mat leat oanehat go 11 mehtera, deatalaš prinsihpalaš mearkkašupmi mas leat stuorra ja guhkesáiggi váikkuhusat sámi riddo- ja vuotnaservodagaide. Dát dagaha ahte evttohusa ferte meannudit áššin Stuorradikkis.

Sámediggi bivdá konsulterejuvvo gulaskuddanevttohusa čuovvoleami birra daid konsulterenprosedyraid vuodul mat dohkkehuvvojedje 01.07.05 mannosáš gonagaslaš resolušuvnnas ja Njuolggadusain konsultašuvnnaid várás guolástusáššiin.

Ealáhus- ja kulturlávdegoddi árvalus

Álgu

Sámedikki ealáhus- ja kulturlávdegoddi lea meannudan Ealáhus- ja guolástusdepartemeantta gulaskuddama vuollel 11 mehtera riddofatnasiid strukturbivdoortnetevttohusa birra ja lea buktán čuovvovaš árvalusa:

Mearkkašumit

Lávdegotti eanetlohku, Bargiidbellodaga (Bb) lahtut Mariann Wollmann Magga, Marit Kirsten A. Gaup ja Per Mathis Oskal, Norgga sámi riikkasearvvi (NSR) lahtut Mathis Nilsen Eira, Tor Gunnar Nystad, Nora Marie Bransfjell, Norgga sámi riikkasearvvi / Sámeálbmotbellodaga (NSR/SÁB) lahttu Lilly Roska, Nordkalottfolket lahttu Kjetil Romsdal, Jobttisámi listta lahttu Per Andersen Bævr, Dáloniid listta lahttu Isak Mathis O. Hætta ja Sámit lulde lahtu Marie Therese Aslaksen, ovddidit čuovvovaš mearkkašumi:

Molssaektosaš strukturerečoavddus

NGD (NFD) strukturerevttohusa sadjái áigu Sámediggi evttohit čovdosiid mat sihke bajidit bivdoearremeari ja buoridit gánnáhahttivuođa fatnasiidda mat leat vuollel 11 mehtera, ja dasto nannejit dán fanasjoavkku guolásteddiid sihkarvuođa:

1. Bajidit joavkobivdoeari

a. Bajidit joavkobivdoeari fatnasiidda mat leat vuollel 11 mehtera sihke gitta ja rabas joavkkus. Ovdamearkka dihte guolástusas mii báhcá bivdoearrelonuheamis goalmát riikkain.

b. Oktiiortnet bivdoeriid jovkui vuollel 11 mehtera nu ahte dát guhkimus guhkkodat gustogohtá, ja dan bokte fievrredit ruovttoluotta joavkobivdoeriid fatnasiidda vuollel 11 mehtera, muhto gos dál bivdet fatnasat mat leat guhkit go 11 mehtera. Dát nannešii bivdoearrevuođu fatnasiidda mat leat vuollel 11 mehtera. Stáhta ferte buhtadit sidjiide geaidda doaibmabidju čuohtá.

c. Bivdoearit anuseretváldinortnegis

2. Válđit fas geavahussii anuseretváldinortnega mas bivdoearit mannet ruovttoluotta jovkui dássidis juogadeapmái.

3. Sihkarvuoda ja beaktivuoda buorideami dihte ferte ovttasbivdinortnega bidjat guoskat maiddái rabas jovkui.

4. Lassin liigebivdoearri (omd. 1/3 bivdoearri) jos sii váldet mielde guolásteaddji geas ii leat fanas. Dat olmmoš ferte leat Norgga stáhtaborgár ja leat čálihuuvon guolástuslohkui B- bláddái.

Evttohusat

1. evttohus

Evttohus Bargiidbellodagas (Bb), Norgga sámi riikkasearvis (NSR), Norgga sámi riikkasearvi/Sámeálbmotbellodagas(NSR/SáB), Árjas, Johttisámiid listtas ja Nordkalottfolket:

Nubbi teakstaoassi nuppi siiddus, guokte manjimuš cealkaga rievdaduvvojit ja lasihuvvojit:

Dan sáhtta dattetge dahkat dakkár ortnegiid bokte main joavkoearri lasihuvvo, earit oktiordnejuvvojit daid fatnasiid várás mat leat vuollel 11 mehtera, ásahuvvo dakkár anuseretváldinortnet mas earit mannet ruovttoluotta jovkui, ásahuvvo oktasašbivdinortnet sihke gitta ja rabas jovkui (dát ortnet ii galgga gustot joavkkuid gaskka) ja ásahuvvo liigebivdoearri jos seamma fatnasis leat eanet bivdit. Sámediggi oaivvilda ahte ferte sihkkarastit rekrutterema, nuorat fertejit oažžut bivdoeriid vai sáhttet álkibut álgit guolásteaddjin. Eaktun dán bivdoearrejuohkimii berre leat ahte dat ráddjejuvvo áigái ja ahte dat addojuvvo dušše nuoraide geat bivdet fárrrolaga ámmátbivdiin su fatnasis (fidnoohppiortnet). Maŋŋa lagabuidda namuhuvvon áiggi, oažžu nuorra guolásteaddji bivdoeari ja son fievrdivuvvo guolástuslogu B- bláddái, ja dieinna lágiin registrerejuvvo ámmátbivdin.

Ođđa teakstaoassi:

Departemeanta evttoha čuoovvovačča: “det er fartøyet (reiarlaget) si adresse som er avgjerande, ikkje bustaden til reieren.” (Fatnasa (fanassearvi) čujuhus dat lea mearrideaddji, ii ge guolásteaddji ássanbáiki). Dat dagaha prinsihpas dan ahte bivdoeriid sáhttet oastit eret sámi guovlluin ja headuštit báikkálaš eaiggádušsama ja geavahanvejolašvuoda. Áiggi mielde goarida dát ain eanet ja geahpedahtta ássama ja barggolašvuoda riddo- ja vuotnaguovlluin, mii rihkku Mearraresursalága ulbmilparagrafa.

Ođđa teakstaoassi:

Stuorradikki oainnu mielde lea guolli nátionála resursa, álbmot dat ovttas eaiggáda guoli. Sámediggi registrere ahte struktureren buktá dan ahte ovttaskas olbmot sáhttet oastit ja vuovdit bivdoeriid nubbi nubbái. Sámediggi ii ádde dán ja dat rihkku ollásit prinsihpa maid Stuorradiggi lea mearridan ahte guolli lea oktasašopmodat. Sámediggi muitá Stuorradikki mearrádusa, iige doarjjo prinsihpa bivdoeriid oastimis ja vuovdimis.

Ođđa teakstaoassi:

Sámediggi ii leat ráddehusain ovttaoavivis das ahte sis gain lea stuorámuš máksindáhttu leat dat beaktileamos aktevrrat guolástusain. Sámedikki mielas ii sáhte dákkár čuočuhusa bealuštit movtge. Sámediggi oaivvilda ahte olbmot ja álbmot riddo- ja vuotnaguovlluin ovttas guliin leat deataleamos resurssat man bokte háhkat bargosajiid ja bisuhit ássama. Smávvatfatnasiin lea árbevirolaččat leamaš stuorra gánnáhahttivuohta, dasa lassin lea dain báikkálaš faggi ja vuvdet guliid fásta guolleuvostáiváldiide. Dát nanne báikegottiid riddo- ja vuotnaguovlluin ja buktá oadjebasvuoda

ássami. Jagi 2014 álggus rahppojuvvui friija bivdu fanasjovkui mii lea vuollel 11 mehtera, ja lea čájehan ahte smávvatnasat nagodit háhkat ollu aktivitehta nannámis ja gánnáhahttivuođa. Fatnasiidda mat leat vuollel 11 mehtera ferte ain addit gánnáhanvejolašvuoda ja aktivitehta nannámis nugo lei jagi 2014 álggus. Sámediggi oaivvilda vissásit ahte struktureren ii buorit gánnáhahttivuođa nannámis iige fatnasiin mat leat vuollel 11 mehtera.

2. evttohus

Evttohus Árvás, Nordkalottfolket listtas, Dáloniid listtas ja Sámit lulde listtas:

Lasseevttohus ođđa nubbin teakstaoassin:

Sámediggi lea prinsihpalaččat álohii vuostálastán bivdoeriid oastima ja vuovdima. Bivdoeriid struktureren privatisere oktasaš luondduressaid. Sámediggi čujuha Riddoguoáslávdegotti čielggadussii NAČ 2008:5 'Retten til fisket i havet utenfor Finnmark', guollebivdovuoigatvuoda birra mearas olggobealde Finnmárkkku, ja čujuha ahte bivdovuoigatvuodta gullá olbmuide geat ássat vuonain ja miehtá rittu báikkálaš boaresvirovuoigatvuoda, oamasteami ja dološ áiggiid rájes geavaheami bokte.

Rievdadusevttohus goalmát teakstaoassái nuppi cealkagis:

Sániid "sáhtta dagahit" sadjái biddjojuvvo "dagaha".

Rievdadusevttohus goalmát teakstaoassái njealját cealkagii:

Árbevirolaš sámi riddo- ja vuotnabivddu vuodđun lea mánggalágan guollešlájaid bivdu. Sáhtta dadjat ahte struktureren rihkku árbevirolaš sámi bivddu danne go dat addá ovdamuni sidjiide geat válljejit spesialiseret ovtta šlájá bivdui.

Rievdadusevttohus dálá njealját cealkagii goalmát teakstaoasis, sirdojuvvo ođđa teakstaoassin:

"Sámediggi oaivvilda ahte departemeantta evttohus sáhtta leat mielde hedjonahttimin ..."

3. evttohus

Ovddádusbellodat evttohus:

Bohtá sámediggeráđi evttohusa sadjái

Sámediggi čujuha Ealáhus- ja guolástusdepartemeantta gulaskuddamii strukturbivdoearreortnega evttohusa ektui fatnasiidda mat leat vuollel 11 mehtera guhkkodaga mielde 29.04.14.

Fatnasat mat leat vuollel 11 mehtera leat áiggiid čađa leamaš vuodđun ássami riddo- ja vuotnaguovlluin. Sámediggi oaidná dattetge daid demográfalaš rievdamiid mat áiggiid čađa leat dáhpáhuvván ja dáhpáhuvvat Finnmárkkus. Ássan Finnmárkkus lea sorjavaš buori infrastruktuur, vearro- ja divatstivremis maid bokte láhččojuvvojit ođđa ásaheamit ja gánnáhahttivuohta buot ealáhusain, ja almmolaš hálddašeamis mii unnánat berošta gáhttemis ja enet berošta ovddideamis ja ahtanuššamis otnáš ektui. Sámediggi ii čujot ovttaskas doaimabijuide, muhto bivdá ahte jos fatnasiid mat leat vuollel 11 mehtera struktureren čadahuvvo, de berre láhčit eará váikkuhangaskaomiid mat sáhttet váikkuhit ássama bissumii ja ealáhusdoaimma gánnáhahttivuhtii miehtá rittu.

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkašumit dahje evttohusat ja rávve Sámedikki mearridit čuovvovaččat: Muđui doarju Sámediggi Sámediggeráđi árvalusa.

Mearkkašupmi, bargiidbellodat, áirras Ronny Wilhelmsen ja olgešbellodat áirras Ellen Kristine Saba bokte

Bivdoearrejahki

Sámediggi oaivvilda ahte bivdoearrejagi sirdin lea čoavddus, mii berre árvvoštallojuvvot jos galgá sáhttit dássideappot vuovdit guliid ja dieinna lágiin dorrvastit barggolašvuoda ja gánnáhahttivuoda gáttis. Muhto dán ferte geahčadit fárrolaga riddodorskesuodjalemiin ja dainna duohtavuodain ahte riddodorski bivdojuvvo hui garrasit.

Mearkkašupmi, Árja, áirras Inger Eline Eriksen bokte, Bb, áirras Vibeke Larsen bokte, NSR, áirras Kirsti Guvsám bokte ja Olgešbellodat, áirras Ellen Kristine Saba bokte

Karantena rabas joavkkus go vuvdojuvvo fanas mas leat vuoigatvuodát gitta joavkkus

Sámediggi oaidná ahte jus ásahuvvo struktuvraearreortnet de lea dárbu ásahit karantenaortnega rabas joavkku várás go vuvdojuvvo dakkár fanas mas leat vuoigatvuodát gitta joavkkus. Go fanas ja vuoigatvuodát vuvdojuvvojit gitta joavkkus, sáhtta guolásteaddji dalá registrerehit ieža rabas jovkui ja nu bivdit rabas joavkkus. Dakkár sirdin dalán hedjonahtta doaibmavuodu ja gánnáhahttivuoda rabas joavkkus. Dalle gártet eanet guolásteaddjit rabas joavkkus mat gilvohallet ollislaš earrevuodu alde.

Danne lea dárbu ásahit ráddjemiid daidda guolásteddjiiide geat heitet gitta joavkkus ja geat dalán háliidit sirdit rabas jovkui. Sii ii berre leat vejolašvuolta registrerehit iežaset rabas jovkui ovdalgo lea vássán uhcimusat x jagi dan rájes go sii vuvde iežaset vuoigatvuodaid gitta joavkkus.

Evttohus 4, áirras Ronny Wilhelmsen, Bargiidbellodat

Gulaskuddan- Struktuvraearreortnet daid bivdofatnasiid várás, mat leat oanehat go 11 mehtera

Lasáhus 1. evttohussii.

Čuovvovaš cealkka lasihuvvo maŋŋá maŋimus teakstaosi goalmmát celkaga:

Kapitála ja máksindáhtu leat dušše reaidut eaige mihttomearit iešalddiset. Searvevuoda mihttomearri lea ain ássan riddo- ja vuotnaguovlluin.

Evttohus 5, Árja, áirras Inger Eline Eriksen bokte

EVTTOHUS RÁĐI EVTTOHUSSII

Lasseevttohus odđá 5. teakstaassin:

Viidáseappot oaidná Sámediggi ahte lea dárbu ásahit karantenaortnega rabas joavkku várás go vuvdojuvvo dakkár fanas mas leat vuoigatvuodát gitta joavkkus. Go fanas ja vuoigatvuodát vuvdojuvvojit gitta joavkkus, sáhtta guolásteaddji dalá registrerehit ieža rabas jovkui ja nu bivdit rabas joavkkus. Dát vejolašvuolta hedjonahtta doaibmavuodu ja gánnáhahttivuoda rabas joavkkus. Danne lea dárbu ásahit ráddjemiid daidda guolásteddjiiide geat dalán háliidit sirdit gitta joavkkus rabas jovkui. Sii ii berre leat vejolašvuolta registrerehit iežaset rabas jovkui ovdalgo lea vássán uhcimusat 3 jagi dan rájes go sii vuvde iežaset vuoigatvuodaid gitta joavkkus.

III Jienasteapmi

39 áirasis ledje 31 čoahkis. Jienasteapmi dahkkojuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

Evttohus 5 gessojuvvui.

Evttohus 3 hilgojuvvui 29 jienain 2 jiena vuostá.

Evttohus 4 mearriduvvui 29 jienain 2 jiena vuostá.

Evttohus 2 mearriduvvui 29 jienain 2 jiena vuostá.

Evttohus 1 mearriduvvui 29 jienain 2 jiena vuostá.

Ealáhus- ja kulturlávdegotti ráva mearriduvvui 29 jienain 2 jiena vuostá.

IV Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

V Sáhkvuorrolistu ja replihkat

	Sáhkvuorru	Replihkka
1	Kjetil Romsdal, áššejođiheaddji	
2	Marit Kirsten Anti Gaup	
3	Beaska Niillas	Ellen Kristina Saba Inger Eline Eriksen
	Beaska Niillas	
4	Arthur Johan Tørfoss	Ronny Wilhelmsen Vibeke Larsen Beaska Niillas
	Arthur Johan Tørfoss	
5	Inger Eline Eriksen	Beaska Niillas Vibeke Larsen
	Inger Eline Eriksen	
6	Ronny Wilhelmsen	Beaska Niillas Inger Eline Eriksen
	Ronny Wilhelmsen	
7	Nora Marie Bransfjell	Inger Eline Eriksen
8	Silje Karine Muotka	
9	Ronny Wilhelmsen	
	Inger Eline Eriksen, čoahkkinortnegii	
	Beaska Niillas, čoahkkinortnegii	
	Inger Eline Eriksen, čoahkkinortnegii	
10	Ellen Kristina Saba	
11	Ronny Wilhelmsen	
12	Beaska Niillas	
13	Kjetil Romsdal	

VI Sámedikki mearrádus

Sámediggi čujuha Ealáhus- ja guolástusdepartemeantta 29.04.14 mannosáš gulaskuddamii struktuvraearreortnega birra daid riddofatnasiid várás mat leat oanehat go 11 mehtera.

Sámediggi lea prinsihpalaččat álohii vuostálastán bivdoeriid oastima ja vuovdima. Bivdoeriid struktureren privatisere oktasaš luondduresurssaid. Sámediggi čujuha Riddoguoalástuslávdegotti čielggadussii NAČ 2008:5 'Retten til fisket i havet utenfor Finnmark', guollebivdovuoigatvuođa birra mearas olggobealde Finnmárkku, ja čujuha ahte bivdovuoigatvuohta gullá olbmuide geat ášset vuonain ja miehtá rittu báikkálaš boaresvirovuoigatvuođa, oamasteami ja dološ áiggiid rájes geavaheami bokte.

Sámediggi doalaha dan ahte sápmelaččat leat ásahan vuoigatvuođaid guolásteapmái ja eará mariidna resurssaide riddolagaš sámi guovlluin. Danne lea sápmelaččain ja earáin geat ášset rittuin, guolástanvuoigatvuohta dološ áiggi rájes geavaheami ja báikkálaš vieruiduvvama vuodul. Dasa lassin addet álbmotrievtti njuolggadusat álgoálbmogiid ja minoritehtaid birra vuoddu guolástanvuoigatvuhtii.

Danne oaivvilda Sámediggi ahte guolásteami muddendoaimbajut eai sáhte čađahuvvot nu ahte daid sáhtta áddet dainna lágiin ahte dat váldet eret sápmelaččaid vuoigatvuođa gánnáhahtti guolásteapmái bisuheami várás kultuvrra oktán gielain, ealáhusdoaimmahemiin ja servodateallimiin.

Dat bivdofatnasat mat leat oanehat go 11 mehtera, leat sámi kultuvrra geađgejuolgin riddo- ja vuotnaguovlluin. Ealáhus- ja guolástusdepartemeantta evttohus dagaha vealgegoargnuma mii buktá eahpádusa gánnáheami ektui, dat hehte rekrutterema guolásteapmái ja dasa searvama, ja hedjonahtta gánnáhahttivuođa rabas joavkkus. Sámediggi oaivvilda ahte dát dilálašvuođat čuhcet erenoamáš garrasit árbevirolaš sámi guovlluin gos guolásteapmi árbevirolaččat lea lunddolaččat heivehuvvon resursa- ja ekonomijavuogádahkii. Árbevirolaš sámi riddo- ja vuotnabivddu vuođđun lea mánggalágan guollešlájaid bivdu. Sáhtta dadjat ahte struktureren rihkku árbevirolaš sámi bivddu danne go dat addá ovdamuni sidjiide geat válljejit spesialiseret ovttá šlájá bivdui.

Sámediggi oaivvilda ahte departemeantta evttohus sáhtta leat mielde hedjonahttimin sámi kulturvuođosa riddo- ja vuotnaguovlluin, mii ii soaba mearraresursalága 7. paragrafa g bustávain ahte hálldašandoaimbajut galget leat mielde sihkkarastimin sámi kultuvrra ávnnaslaš vuđđosa ja § 11 6. lađđasiin ahte galgá biddjojuvvot mearkašahtti deaddu sámi geavaheapmái ja dasa maid geavaheapmi mearkaša sámi báikegottiide. Dan sáhtta dattetge dahkat dakkár ortnegiid bokte main joavkoearri lasihuvvo, earit oktiordnejuvvojit daid fatnasiid várás mat leat vuollel 11 mehtera, ásahuvvo dakkár anuseretváldinortnet mas earit mannet ruovttoluotta jovkui, ásahuvvo oktasašbivdinortnet sihke gitta ja rabas jovkui (dát ortnet ii galgga gustot joavkkuid gaskka) ja ásahuvvo liigebivdoearri jos seamma fatnasis leat eanet bivdit. Sámediggi oaivvilda ahte ferte sihkkarastit rekrutterema, nuorat fertejit oažžut bivdoeriid vai sáhttet álkibut álgit guolásteaddjin. Eaktun dán bivdoearrejuohkimii berre leat ahte dat ráddjejuvvo áigái ja ahte dat addojuvvo dušše nuoraide geat bivdet fárrolaga ámmátbivdiin su fatnasis (fidnoahppiortnet). Maŋŋá lagabuidda namuhuvvon áiggi, oažžu nuorra guolásteaddji bivdoeari ja son fievrriiduvvo guolástuslogu B- bláđđái, ja dieinna lágiin registrerejuvvo ámmátbivdin.

Sámediggi oaidná ahte sáhttet čađahuvvot doaimbajut mat buoridit earrevuođosa, gánnáhahttivuođa ja sihkkarvuođa daid fatnasiid ektui mat leat oanehat go 11 mehtera. Dan sáhtta dattetge dahkat dakkár ortnegiid bokte main joavkoearri lasihuvvo, earit oktiordnejuvvojit daid fatnasiid várás mat leat oanehat go 11 mehtera, dakkár kondemnerenortnet ásahuvvo mas earit mannet ruovttoluotta jovkui, oktasašbivdinortnet ásahuvvo sihke gitta ja rabas joavkku várás, addit liigecari go leat mánga guolásteaddji fatnasis, ja karantena rabas joavkkus go vuvdojuvvo fanas mas leat vuoigatvuođat gitta joavkkus.

Sámedikki mielas lea evttohusas ásahtit strukturereama daid fatnasiid várás mat leat oanehat go 11 mehtera, deatalaš prinsihpalaš mearkašupmi mas leat stuorra ja guhkesáiggi váikkuhusat sámi riddo- ja vuotnaservodagaide. Dát dagaha ahte evttohusa ferte meannudit áššin Stuorradikkis.

Sámediggi bivdá konsulterejuvvo gulaskuddanevttohusa čuoovvoleami birra daid konsulterenprosedyraid vuodul mat dohkkehuvvojedje 01.07.05 mannosas gonagaslaš resolušuvnnas ja Njuolggadusain konsultašuvnnaid várás guolástusáššiin.

Departemeanta evttoha čuoovvovačča: “det er fartoyet (reiarlaget) si adresse som er avgjerande, ikkje bustaden til reieren.” (Fatnasa (fanasearvi) čujuhusat dat lea mearrideaddji, ii ge guolásteaddji ássanbáiki). Dat dagaha prinsihpas dan ahte bivdoeriid sáhttet oastit eret sámi guovlluin ja headuštít báikkálaš eaiggáduššama ja geavahanvejolašvuođa. Áiggi mielde goarida dát ain eanet ja geahpedahtta ássama ja barggolašvuođa riddo- ja vuotnaguovlluin, mii rihkku Mearraresursalága ulbmilparagrafa.

Stuorradikki oainnu mielde lea guolli nátionála resursa, álbmot dat ovttas eaiggáda guoli. Sámediggi registrere ahte struktureren buktá dan ahte ovttaskas olbmot sáhttet oastit ja vuovdit bivdoeriid nubbi nubbái. Sámediggi ii ádde dán ja dat rihkku ollásit prinsihpa maid Stuorradiggi lea mearridan ahte guolli lea oktasašopmodat. Sámediggi muitá Stuorradikki mearrádusa, iige doarjjo prinsihpa bivdoeriid oastimis ja vuovdimis.

Sámediggi ii leat ráđđehusain ovttaoaivilis das ahte sis geain lea stuorámus máksindáhttu leat dat beaktileamos aktevrrat guolástusain. Sámedikki mielas ii sáhte dákkár čuoččuhusa bealuštit movtge. Sámediggi oaivvilda ahte olbmot ja álbmot riddo- ja vuotnaguovlluin ovttas guliin leat deataleamos resurssat man bokte háhkat bargosajiid ja bisuhit ássama. Kapitála ja máksindáhttu leat dušše reaiddut eaige mihttomearit iešalldiset. Searvevuođa mihttomearri lea ain ássan riddo- ja vuotnaguovlluin. Smávvatnasiin lea árbevirolaččat leamaš stuorra gánnáhahttivuohta, dasa lassín lea dain báikkálaš faggi ja vuodet guliid fásta guollevuostáiváldiide. Dát nanne báikegottiid riddo- ja vuotnaguovlluin ja buktá oadjebasvuođa ássami. Jagi 2014 álggus rahppojuvvui friija bivdu fanasjovkui mii lea vuollel 11 mehtera, ja lea čájehan ahte smávvatnasaš nagodit háhkat ollu aktivitehta nannámis ja gánnáhahttivuođa. Fatnasiidda mat leat vuollel 11 mehtera ferte ain addit gánnáhanvejolašvuođa ja aktivitehta nannámis nugo lei jagi 2014 álggus. Sámediggi oaivvilda vissásit ahte struktureren ii buorit gánnáhahttivuođa nannámis iige fatnasiin mat leat vuollel 11 mehtera.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui 06.06.14 dii. 14.25.

Vuolláičállit leat lohkat čoahkkinbeavdegirjji, ja leat gávnahan ahte čoahkkingirjái fievrriduvvon mearrádusat leat nu movt Sámediggi mearridii.

Karášjohka, 06.06.14

Dievasčoahkkinjođihangoddi

Jørn Are Gaski
jođiheaddji

Anita Persdatter Ravna

Marie Therese Nordsletta Aslaksen

Mathis Nilsen Eira